

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

SUVREMENA RUSKA GEOPOLITIKA
- magistarski rad -

Kandidat:

Haris Radončić

538/II-SPS

Mentor:

Doc. dr. Sead Turčalo

Sarajevo, juli 2019.

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

SUVREMENA RUSKA GEOPOLITIKA

- magistarski rad -

Kandidat:

Haris Radončić

538/II – SPS

Mentor:

Doc. dr. Sead Turčalo

Sarajevo, juli 2019.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. Metodološki okvir istraživanja	4
1.1 Određivanje problema istraživanja.....	4
1.2. Određivanje predmeta istraživanja	4
1.2.1. Činioci sadržaja predmeta istraživanja.....	4
1.2.2. Prostorno određenje predmeta istraživanja.....	5
1.2.3. Naučno disciplinarno određenje predmeta istraživanja.....	5
1.3. Ciljevi istraživanja.....	5
1.4. Hipoteze i indikatori.....	6
1.5. Način istraživanja	6
1.6.1. Metode istraživanja.....	6
1.7. Naučna i društvena opravdanost istraživanja.....	7
1.7.1. Naučna opravdanost istraživanja.....	7
1.7.2. Društvena opravdanost istraživanja.....	7
1.8. Kategorijalno pojmovni sistem	7
2. Geopolitika i geopolitčki karakter pitanja – šta je Rusija	9
2.1. Atlantizam	11
2.2. Neoslavenofilska geopolitička orijentacija.....	12
2.3. Evroazijska geopolitička orijentacija	15
3. Osvrt na prošlost Rusije	20
3.1. Kijevska Rusija	20
3.2. Rusija za vrijeme mongolskog ropstva i Moskovska kneževina.....	20
3.3. Nova ruska država - carska Rusija u XV-XVI vijeku	21
3.4. Smutno vrijeme.....	22
3.5. Zapadna Rusija pod Poljskom i unijačenje	22
3.6. Ruska imperija XVII-XX vijek- imperijalna geopolitika i napuštanje ruske samobitnosti.....	22
3.7. Istočno pitanje i Rusija	24
3.8. Period Sovjetskog Saveza-telurokratski karakter imperije	26
3.9. Pad Sovjetskog Saveza i Ruska Federacija, 1992-2000-geopolitičko slabljenje Rusije	27
4. Suvremena Rusija od 2001 godine- geopolitička obnova	31
4.1. Geografski položaj Ruske Federacije.....	31
4.2. Uticaj geografskog položaja na geopolitičku poziciju Ruske Federacije	32
4.3. Demografski faktor.....	33
4.4. Etnički faktor	35
4.5. Nacionalni identitet religija i kultura	35

4.6. Politički sistem i vlast	37
4.6.1. Teritorijalna struktura	37
4.6.2. Državna vlast	38
4.7. Suvremena ekonomija	42
4.7.1. Svjetska ekonomska kriza 2008 i ekonomske sankcije Zapada 2014. godine.....	45
4.8. Nacionalna bezbjednost i odbrana	47
4.8.1 Strategija nacionalne bezbjednosti Rusije do 2020	51
5. Geopolitička strategija Rusije na početku XXI vijeka	54
5.1. Rusko pravoslavlje i savremena ruska geopolitika	57
5.2. Nova ideologija Rusije – ruski konzervativizam	61
5.3. Geopolitika resursa	66
5.4. Spoljnopolitička doktrina Rusije.....	74
5.5. Rusija i islamski svijet	80
5.6. Geopolitika Rusije i Evroazija	84
5.7. Rusija i Kina	91
5.7. Rusija u Šangajskoj organizaciji za saradnju.....	94
5.8. Rusija i BRICS.....	97
5.9. Rusija i Centralna Azija.....	100
5.9.1. Kazahstan	101
5.9.2 Uzbekistan.....	102
5.9.3. Kirgistan	104
5.9.4. Turkmenistan	104
5.9.5.Tadžikistan	105
6. Rusija i Ukrajina.....	106
7. Rusija i Zapad	111
7.1. Rusija i Evropska unija.....	112
7.2. Rusija i SAD.....	121
Zaključak	131
Popis skraćenica.....	133
LITERATURA	134

UVOD

Tematiku koju rad obrađuje može se naslutiti iz samog naslova magistarskog rada. Na početku rada potrebno je odgovoriti na više pitanja kao što su: gdje se Rusija nalazi sada, šta je dovelo do toga, objasniti njene uspone i padove u historiji i ka čemu je trenutno geopolitički orijentisana.

Geografski locirana između zapadnog i istočnog dijela svijeta, prirodnih karakteristika, nepregledne širine i burne historije prožete imenima koja su mijenjala svijet, stvorena je zemlja kulturnog bogatstva i raznolikosti.

Rusija (službeni naziv: Ruska Federacija) površinom je najveća zemlja na svijetu koja povezuje Evropu i Aziju, Istok i Zapad: 17, 075. 200 km². Danas manja nego što je bila prije 300 godina. Rusko carstvo se proširilo nevjerovatnom brzinom posljednjih četiri vijeka. U XVII. vijeku počelo je naseljavanje Sibira, nakon rata sa Švedskom, Rusija se proširila na sjever, a potom na jugu. Sredinom XIX. i XX. vijeka izgubila je dijelove svoje teritorije. Raspadom SSSR-a Rusija je izgubila jednu četvrtinu svoje teritorije, uključujući Ukrajinu i Bjelorusiju. I tako danas zauzima 30% manje područja nego što je nekada imala.

Kada govorimo o ruskoj državi, bez obzira da li se radi o Kijevskoj Rusiji, Ruskoj imperiji, SSSR ili RF, jedna činjenica je od suštinskog značaja za njeno razumijevanje, a to ono što se podrazumijeva kao ruska država, koja nikada u historiji nije bila država isključivo ruskog naroda, istočnoslovenskog porijekla. Prema riječima ruskog predsjednika Vladimira Putina, Rusija, je nastala i vijekovima se razvijala kao višenacionalna država etničkih Rusa i stotine drugih etničkih grupa, a proširenje kroz evroazijski prostor nije bilo nasilnog karaktera, živjeli su u sličnim prirodno-geografskim uslovima i iz tog razloga su stekle slične društvene i psihološke karakteristike koje su ugrađene u nacionalni identitet.

Među glavnim faktorima koji osvjetljavaju ruski geopolitički položaj su: geografski položaj, etničko-demografski faktor i nacionalni identitet. Šta predstavlja nacionalni identitet jedne države, društva ili etničke grupe, ko i kako stvara nacionalni identitet? Da li je snažan nacionalni identitet neophodan za stabilnost države, koje su njegove karakteristike u multietničkim i multikonfesionalnim zajednicama? Upravo u današnjoj Ruskoj Federaciji, sva ova pitanja zauzimaju značajno mjesto u javnom diskursu. Proučavanje historije i percepcije historijskih činjenica iz Kijevske Rusije, kroz Ruske imperije do Sovjetskog Saveza, uočava se obrazovanje geopolitičke identifikacije Rusije.

Na prostranoj teritoriji Evroazije, geografski i prirodni uslovi života Rusa uticali su na sve aspekte života: stvaranje i razvoj državnosti, ekonomske orijentacije i prioritete - na obrazovanje specifičnog nacionalnog i kulturnog identiteta.

Posljednjih dvije stotine godina nije prvi put da se Rusija našla u potrazi za svojim mjestom na međunarodnoj sceni, a istovremeno tražiti sebe kao subjekta, za novi identitet. Prešavši put od raspale komunističke imperije, preko demokratskog tipa, mnogi su se Rusi već pomirili s tim da se njihovoj hiljadugodišnjoj državnosti primakao kraj.

Kontrola nad teritorijom, tokom historije međunarodnih odnosa bila je važna, zato Rusija je bila u žarištu političkih sukoba. Osjećaj žalosti zbog gubitka svoje zemlje ili zadovoljstva osvajanja veće teritorije bili su razlozi za većinu krvavih ratova. Ovaj teritorijalni imperativ je osnovni podsticaj agresivnog ponašanja države-nacija.

Imperije države izgrađene su pažljivim osvajanjem i održavanjem vitalnih geografskih položaja, koje su smatrane kontrolnim tačkama unutar države, imperije. U tom takmičenju u širenju geografski, predstavlja još uvijek polazište za definisanje spoljnih prioriteta određene nacije - države, i većine nacionalne teritorije i danas je jedan od osnovnih kriterijuma za status i moć države. Geografski položaj i dalje utiče na utvrđivanje najviših prioriteta jedne zemlje - a što je veća vojna, ekonomska i politička moć, to je veći stepen vitalnih geopolitičkih interesa, uticaja i djelovanja te države.

S obzirom da je Rusija imperijalna u osnovi, a ne nacionalna, ruska državotvorna i geopolitička misao, u XXI. vijeku trebalo bi da izgradi Rusiju kao novu imperiju. To može jer bi bila telurokratska imperija, duhom i prostorom multikulturalna.

Koji dio Evroazije predstavlja najpovoljniju tačku za sticanje kontinentalne dominacije više nije osnovno geopolitičko pitanje, niti da li je kopnena sila važnija od pomorske. Geopolitika se pomakla sa regionalne na globalnu dimenziju, pri čemu prednost evroazijskog kontinenta služi kao polazište za primat u čitavom svijetu.

Države su geostrateški igrači koji imaju nacionalnu volju i sposobnost da vrše moć ili uticaj s ciljem promjene njihovih granica u mjeri u kojoj je to u skladu sa interesima, stanja postojećih geopolitičkih odnosa. Padom Sovjetskog Saveza, bez obzira na oslabljenost i dugotrajno nazadovanje, Rusija kao država sa samim svojim prisustvom ostaje važan geostrateški igrač.

Poseban osvrt u radu je geopolitička strategija Rusije nakon 2001. godine, gdje ću pokušati da objasnim gdje počinje Rusija da obnavlja svoj geopolitički identitet. Za suvremenu Rusiju država je bitna kao i suvremeno konzervativno uređenje, ali u ruskim bojama. Shodno tome, istraživačkim pitanjima i hipotezi treba odgovoriti kao vodič za analizu. Generalna hipoteza koja se eksponira niz tri koncepcije: atlantizam, tj. približavanje Zapadu; autohtonizam, tj. slavofilstvo, nacionalni preporod i samobitnost, evroazijstvo, koja polazi od posebne uloge Rusije na raskršću civilizacija.

Nemoguće je razviti demokratiju bez jake države u Rusiji. Činioci koji osvetljavaju ruski geopolitički položaj su: politički sistem i način funkcionisanja države, ekonomski sistem, nacionalna sigurnosti i odbrana, ekonomski potencijali i energenti, izgradnja jake korporacije koja će voditi ekonomiju. Ekonomija zemlje je drugi stub suvremenog konzervativnog geopolitičkog razmišljanja.

Specifičnost civilizacije, snažna država, demokratija, životni standard, multipolarni karakter međunarodnih odnosa su vrijednosti suvremene ruske geopolitike na početku XXI. vijeka, to su vrijednosti koje usjmeravaju Rusiju da se pozicionira kao poseban geopolitički pol. U tom usjmeravanju kritički treba da usvaja zapadne ideološke obrasce.

Ne bi trebalo da iznenađuje što Rusija danas koristi svoje prirodne komparativne prednosti. Ulaže u ljudske resurse, stimuliše pronalazaštvo, integriše se u globalnu ekonomiju i modernizuje svoje zakonodavstvo. Rusija želi stabilnost na međunarodnoj sceni kako bi podstakla njegov razvoj. S tim u skladu, radi na uspostavljanju slobodnijeg i demokratskog međunarodnog poretka.

Također ću analizirati rusku geopolitiku resursa, spoljnopolitičku doktrinu, razvoj specifičnog ruskog konzervativizma, uticaj ruskog pravoslavlja, odnos Rusije prema islamskom svijetu.

Smatram da je potrebno posebno naglasiti odnose Rusije sa Zapadom (Sjedinjenim Državama i Evropskom Unijom) i geopolitičkom strategijom u evroazijskom regionu, zemljama Azije i Kine.

1. Metodološki okvir istraživanja

1.1 Određivanje problema istraživanja

Problem istraživanja je određivanje geopolitike kao sistematskog pogleda na svijet, koja je usko povezano sa identitetom države i društva, a to je ujedno geopolitički kod te zajednice. Analiziranje nastanka i obrazovanja geopolitičke identifikacije Rusije, kao jedne od vodećih država u svijetu, njenih uspona i padova tokom historije se ponašaju geopolitički. Ruske geopolitičke misli predstavljaju pogled na svijet koje Rusija zauzima i sprovodi u nauci i politici. Suvremena Ruska geopolitika počela je da se određuje na sistemski način uporedno sa postavljanjem pitanja o karakteru same države, njenog identiteta i uloge koju treba da ima na evroazijskom prostoru i svijetu.

1.2. Određivanje predmeta istraživanja

Promjene koje nastaju u geopolitičkom poretku rezultati su posljedica tokom cjelokupne svoje istorije koje se ponašaju geopolitički, iako je geopolitika, i kao pojam i kao nauka bila prikazivana kao mistična i dogmatska. Geopolitičku poziciju današnje Rusije nemoguće je shvatiti bez makar djelimičnog osvrta na prošlost Ruske države, bez analize njenih kulturno-civilizacijskih osnova jer su kulturno - civilizacijske karakteristike i temelj geopolitičkog karaktera.

1.2.1. Činioci sadržaja predmeta istraživanja

Uslovi u kojima se nalazila Rusija tokom svoje istorije, uvjetovali su nastanak ruske geopolitike, i stvaranje njenog geopolitičkog koda, u istorijskim periodima počevši od Kijevske Rusije, preko Ruske imperije, Sovjetskog Saveza i hladnog rata, uzroci nestanka Sovjetskog Saveza i period geopolitičkog slabljenja Rusije za vrijeme ere Jeljcina. Svakako sadržaj predmeta istraživanja je i strategija Rusije poslije 2001. godine, a posebno od izbora Vladimira Vladimiroviča Putina za njenog predsjednika, gdje se geopolitički pozicionira na novim osnovama.

Subjekat je država, pogled na svijet političkog establišmenta, njena težnja ka suverenitetu i suprostavljanju njegovog narušavanja. Svaki disbalans geopolitičkih moći u svijetu subjekat pokušava iskoristiti u svoju korist.

Motivi, interesi i ciljevi subjekta: Motivi, interesi i ciljevi su različiti od subjekta do subjekta ali zajedničko je svima ostvarivanje nadmoći i premoć nad drugima. Geopolitika u službi prakse ponekad namjerno iskrivljuje stvarnost i stvara sliku koja odgovara njezinim tvorcima, te je prezentira u javnosti kako bi ostvarila vlastite ciljeve, uglavnom nacionalnog karaktera i interesa. Krićka geopolitika kao znanstvena disciplina pokušava dati objektivnu sliku stvarnosti, a cilj geopolitičkih ideja je vezan uz političku praksu te želju da dođu na vlast kako bi se mogli ostvariti ti ciljevi.

Aktivnosti subjekata: Geopolitika Rusije, kao i svaka geopolitika drugih država su različitih karaktera koji se manifestuju u svim oblastima društvenog života. Preko tih aktivnosti pokazuju se osnovni mehanizmi međunarodne politike, problemima političke vlasti i vladavine koje postoje. Odnosno geopolitika je osnova vlasti koja se razmatra prilikom donošenja globalnih odluka i aktivnosti kao što su sklapanje saveza, sprovođenja reformi, uvođenje ekonomskih i političkih sankcija itd.

Metode i sredstva podrazumjevaju način kako se koristi i primjenjuju sve poznate metode: filozofske i naučne, metodski postupci i tehnike istraživanja. Geopolitika koristi brojne metode istraživanja jer zahtjeva sintetičku analizu i multidisciplinarno proučavanje. Kako je suština geopolitike istraživanje veze između geografskog prostora i društva i objašnjavanje geopolitičkih procesa koji se na njemu odvijaju, upućena je pravljenje sinteze svih podataka koji su vezani za ova dva fenomena. Zato je i prinuđena da se koristi širokom lepezom tehnika. U današnje vrijeme mediji predstavljaju humanizirano oružje za realizaciju političkih ciljeva bez upotrebe sile.

Efekti su sami rezultati koji nastaju u težnji za kreiranjem najsposobnije države i naroda, kreirajući stanje da je država nadorganizam u kojem vladaju borbe i neizvjesnost. Sa efektima se stvara potreba da se pronađu odgovori na mnoga egzistencijalna pitanja.

1.2.2. Prostorno određenje predmeta istraživanja

Rusija, poslije pada SSSR udaljena je ka istoku i udaljena od Srednje Evrope. U Aziji je potpuno povučena iz Srednje Azije, a sa tim izgubila neposredan dodir sa Bliskim i Srednjim istokom tako da će predmet prostornog istraživanja biti sadašnji prostor Rusije.

1.2.3. Naučno disciplinarno određenje predmeta istraživanja

Kao multidisciplinarna nauka geopolitika se oslanja na druge naučne discipline koje su povezane sa etničkim, kulturnim, vjerskim, ekonomskim, filozofskim i drugim kontekstima.

1.3. Ciljevi istraživanja

Naučni cilj istraživanja je utvrditi da geopolitika istražuje mjesto određene države na političkoj karti svijeta i odgovarajućih geografskih regiona s ciljem da ukaže na najpovoljnije oblike i načine za njen razvoj i funkcionisanje.

Društveni ciljevi imaju svrhu da se kroz geopolitiku formulišu osnovni nacionalni ciljevi koji će strateški učvrstiti nacionalnu bezbjednost, a nacionalna bezbjednost je relativni stepen granica, koje država daje nacionalnoj zajednici da postigne i očuva svoje ciljeve.

1.4. Hipoteze i indikatori

Generalna hipoteza: Geopolitika suvremene Rusije koja je determinirana evroazijskom školom mišljenja.

Posebne hipoteze su:

1. Geopolitika resursa bitno određuje ponašanje Ruske Federacije u međunarodnim odnosima;
2. Spoljnopolitička doktrina Ruske Federacije tretira postsovjetski prostor kao ključnu zonu nacionalnog interesa;
3. Suvremena ruska geopolitika i rusko pravoslavlje – ideja tkz. „Treći Rim” reflektira se u suvremenoj ruskoj geopolitici;
4. Zapad kao Drugi ostvaruje suštinski uticaj u definiranju ruskog nacionalnog duha.

1.5. Način istraživanja

Teorijski način istraživanja, s obzirom da se oslanja na teorijska saznanja o geopolitici Rusije, i empirijsko, s obzirom da se bavi relacijama koje su nastale posljedicama rezultata geopolitičke doktrine u Rusiji.

1.6.1. Metode istraživanja

Istraživački rad se sastoji iz dva dijela teorijskog i empirijskog. Teorijski način istraživanja, s obzirom da se oslanja na teorijska saznanja o geopolitici Rusije, i empirijsko, s obzirom da se bavi relacijama koje su nastale posljedicama rezultata geopolitičke doktrine u Rusiji.

Opštenaučne metode

1. Hipotetičko - deduktivna općenaučna metoda - „ je suštinski saznanjno postulirana na selektivnom i provjeravanom, potvrđenom društvenom iskustvu u razna vremena, na raznim mjestima i od mnoštvo subjekata“. (Termiz , 2004:104)
2. Analitičko - deduktivna metoda – „ Bitna odredba ove metode je “domišljanje” odnosno (“visoko apstraktno” “višeslojna apstrakcija”) mišljenje na osnovu empirijskih podataka. Njome se otkrivaju “ idealizovani” zakoni i “ unutrašnji uzrok”, ali se oni mogu i moraju provjeriti u praksi“. (Termiz, 2004:116)
3. Komparativna metoda - „ bitno je da su suštinski opći predmeti komparacije sve društvene pojave, ali ne sve međusobno, već samo one kod kojih se mogu utvrditi određeni kvalitet između kojih postoji određeni stepen mogućnosti konstatovanja istosti, sličnosti ili različitosti“. (Termiz, 2004:117)

Metode prikupljanja podataka

1. Metod analize (sadržaja) dokumenata - „dokumentom se može smatrati svaka stvar i predmet koji sadržajem, formom i sastavom može biti izvor obavještanja. To može da bude pisani tekst, crtež, slika, skulptura, notni tekst, audio ili video snimak, itd“. (Termiz, 2004:289)

2. Biografska metoda - „promotori ove metode razlikuju dvije osnovne vrste dokumenata:

a) dokumenta koja po službenoj dužnosti stvaraju određene institucije u okvirima svojih nadležnosti ((insitucije vlasti, crkve, institucije za socijalni rad, razne organizacije, itd.);

b) lična dokumenta koja stvara subjekt- jedinica posmatranja, prvenstveno pisma raznih vrsta, autobiografije i biografije“. (Termiz, 2004:298)

1.7. Naučna i društvena opravdanost istraživanja

1.7.1. Naučna opravdanost istraživanja

Geopolitika je „nacionalni projekat“ i „nacionalna strategija“ koja je u istoriji svake države važnija od bilo kojeg vladinog plana ili partijske platforme. Kroz geopolitiku formulišu se osnovni nacionalni ciljevi koji će strateški učvrstiti nacionalnu bezbjednost, a nacionalna bezbjednost je relativni stepen granica, koje država daje nacionalnoj zajednici da postigne i očuva svoje ciljeve. U savremenoj geopolitici uopšte, možemo izdvojiti tri analitičke dimenzije:

1. Političku i vojno stratešku;
2. Ekonomsku;
3. Kulturno – istorijsku.

1.7.2. Društvena opravdanost istraživanja

Društvena opravdanost istraživanja ima za ideju korištenje ruskog utjecaja za uspostavu "novog svjetskog poretka", koji se ne temelji na hegemoniji nekolicine, nego na multipolarnosti, stvarnom nacionalnom suverenitetu, uzajamnom poštovanju i istinski korektnoj trgovini među državama.

1.8. Kategorijalno pojmovni sistem

Pojmovi koji proizilaze iz naslova teme i koji čine teorijsku osnovu istraživanja:

1. Geopolitika;
2. Neoslavenofilska geopoliticka orijentacija;
3. Euroazijstvo;
4. Atlantizam.

Geopolitika - Odlučujuću ulogu o konstituisanju geopolitike kao nauke je imao značaj spoznaje odnosa prostora i politike za realizaciju definisanih spoljnih interesa. Nikolas Spajkman smatra da je geopolitika kao nauka „ teorija o prirodi države, koja se koristi kao doktrina za podržavanje poželjnost i potrebe teritorijalne ekspanzije“. Geopolitika se posmatra i kao primjenjenu nauku i kao takva ona služi za planiranje geostrategije, spoljne i bezbjednosne politike polazeći od datih prostorno -geografskih faktora. U tom kontekstu Nikolas Spajkman tvrdi da geopolitika ima zadatak da odgovori na ključno pitanje koje glasi: „ Koja je, u datoj geografskoj situaciji, politiku najbolje slijediti kako bi se postigla zadovoljavajuća bezbjednost?“ U tom smislu geopolitika je i praktična vještina i pragmatično umijeće.

Neoslavenofilska geopolitička orijentacija - zasniva se na filozofskom učenju iz 19. vijeka , kao predstavnika takvog stava, uzima se Nikolaj Danilevskog (1822- 1885) - „ Rusija i Evropa“ (1868). Tu orijentaciju ponovo je oživio Aleksandar Solzenjicin (1918-2008) . Ova orijentacija se zasniva na idejama ruske samobitnosti u kulturi, panslavističkim idejama i geopolitičkom objedinjavanju slavenskih naroda koji imaju sličnu kulturnu, jezik, etničke i religijske običaje.

Euroazijska geopolitička koncepcija se posmatra kao jezgro oko kojeg se formira suvremena ruska geopolitička skola. Tu školu čine tri grupacije autora, prva je Duginova – Evroazijska politička skola, drugu grupu čine teoretičari okupljeni u RISI, koju vodi Leonid Rešetnikov. Trećoj grupaciji pripadaju spoljnopolitički stručnjaci koji djeluju posredstvom MGIMO i SVOP, u toj grupi najistaknutiji je Sergej Karaganov. „Isticanje geografskih faktora, a minimiziranje svih ostalih, je vodilo ka geopolitičkoj koncepciji u ruskoj misli poznatoj pod imenom evroazijstvo.“ (Kovačević, 2014:37)

Atlantizam - to je orijentacija koja ističe potrebu za integracijom sa Zapadom u ekonomskom i političkom obliku. Zapadnjaci XIX vijeka prihvaćaju ovo geopolitičko shvatanje kao istorijsku podlogu , i suprostavili su se slavenofilskim idejama. Vremenom Rusija postaje ekonomski sve snažnija, zahvaljujući nafti i naftnim derivatima. Predsjednik Putin se oštro protivi Američkoj ekspanziji na prostoru bivšeg SSSR-a i svih bivših država iz varšavskog pakata. Projektom “Partnerstvo za mir“, NATO pakt se širi na Ruske interesne zone i steže obruč oko Rusije, koja će biti prinuđena da se brani. Ona je postala glavni snadbjevač energentima većine zemalja kontinentalne Evrope i Azije, čime direktno ugrožava anglo-američke naftne snadbjevače . Rusija se polako vraća na mjesto koje joj u svijetu i pripada.

2. Geopolitika i geopolitički karakter pitanja – šta je Rusija

Odnos između prostora i politike je pitanje bavljenja geopolitikom. Krajnji cilj je tražiti najoptimalnije načine kontrole prostora (zemlje, teritorije). Počinje sa stanovišta da prostor ima veliki značaj za čovjeka i ljudsku zajednicu. Prostor je bio razlog mnogih ratova. Prostor kao faktor uticaja na život stanovništva porastao je tokom historije, i ima egzistencijalni, psihološki i geopolitički značaj, jer nije samo mjesto boravka za zajednicu. On je mnogo više od toga. To je osnov ljudske egzistencije, životni interes čovjeka i njegove zajednice (nacije, države) koja se politički projektuje na određeni prostor.

Rijetko koja druga naučna disciplina imala je dinamičnu historiju formiranja, složeni razvojni put, svoje faze razvoja koji su postepeno krčile put do statusa nauke. Geopolitika, kao nauka, konstituisana je krajem XIX, i početkom XX vijeka i stoga pripada mladim naučnim disciplinama. Krajem devedesetih, u XIX vijeku (1897), njemački naučnik Fridrih Rejčel napisao je djelo "Politička geografija", u kojem je povezao konkretne geografske okolnosti i političke faktore jedne s drugima. To ga je i odredilo kao osnivača geopolitike kao naučne discipline. On u ovom djelu predstavlja tezu da uspjeh jedne nacije zavisi prije svega od veličine geografske teritorije ("životnog prostora") i uslova komunikacije među kojima je posebno važna veza sa morima i okeanima ("izlazak na topla mora"). Treba napomenuti da je Fridrih Rejčel koristio pojam "politička geografija" iako se smatra ocem geopolitike. Ovo prvenstveno govori o bliskosti i redosljedu formiranja naučnih disciplina u vezi sa prostorno-političkim odnosima.

Navedeni stavovi Fridriha Rejčela o odnosu između geografskog prostora i države u velikoj mjeri uticali su na švedskog politologa Rudolfa Kjelena (1864-1922), koji se smatra tvoracom termina "geopolitika", a kojeg je prvi put koristio 1899. godine. Najpoznatije njegovo geopolitičko djelo je „Država kao oblik života” objavljeno 1916. godine.

Alfred Mehen se smatra ocem savremene Atlantske geopolitičke strategije, a dosljedni njegov nasljednik je Helford Džon Mekinder (1861-1947), jedan od najvažnijih geopolitičara XX. vijeka. Smatra se da je značajno uticao svojim geopolitičkim shvatanjima na englesku spoljnu politiku. Njegove interpretacije svjetske političke historije su za to vrijeme bile veoma smjele i revolucionarne. U svom djelu "Geografska osovina historije" (1904) nastoji da isprati geopolitičke promjene suvremenog svijeta i svjetski bilans odnosa snaga. Ovo djelo se smatra jednim od najznačajnijih dijela u nastanku geopolitike kao nauke. U njemu generalizuje sva prethodna znanja i saznanje o geopolitičkim fenomenima, ali također formuliše osnovne zakone na kojima je razvijena ova nauka.

Temelji ruske geopolitičke škole datiraju još od XVI. vijeka. Nalazimo ih u idejama svještenika Filoteja iz manastira u Pskovu, 1510. godine. On je tvorac ideje "Moskva kao treći Rim". Historiju hrišćanstva podijelio je na tri dijela. Prvi Rim, prema njegovom pisanju, trajao je sve dok je Vizantija imala dominantnu ulogu u hrišćanskom svijetu, a završio se jačanjem Karla Velikog, čije je djelovanje kasnije dopuštilo proširenje rimokatolizma u zapadnoj Evropi. Drugi Rim bio je sve dok je Vizantija mogla da se odupre zapadnjacima, do Florentske unije 1439. godine. Pošto je najveći dio hrišćanstva nakon pada Konstantinopola

1453. bio ili u katoličkoj jeresi ili pod islamskom vladavinom. Rusija je postala poslednja sila koja bi, kao pravoslavni Treći Rim, bila otporna na dolazak Antihrista.

Ovaj koncept je uticao na formiranje osnovnih principima ruske geopolitike. Na osnovu geografskog položaja zemlje oblikovane su geopolitičke ideje tog vremena. Ekspanzionizam i potreba za širenjem teritorije preovladavalo je u tim idejama, a uticaj je imao historijski faktor. Period u kojem su se odigrali mnogi ratovi je period između XIII. i XV. vijeka, u tom periodu se odvijao i proces formiranja Rusije kao države. Zato je i borba protiv neprijatelja spolja jedna od ključnih geopolitičkih koncepcija. To je polazište ka formiranju svoje geopolitičke pozicije.

“ Rusiji njena geopolitička pozicija nije data na srebrnom tanjiru; već je ona morala za nju da se bori. (...) Od Kulikovske bitke pa sve do kraja Prvog svjetskog rata, Rusija je bila u borbama čitavih 334 godine. Za ovo vrijeme uvećala je svoju teritoriju 400 puta.“¹

Do kraja XIX. vijeka, Rusija je doživjela svoje zlatno doba, iako je sa razvojem geopolitičke misli kasnila u odnosu na zapad. Solovjov, Šapov, Čečerina, Solonevič su u svojim djelima raspravljali o geopolitičkom položaju Rusije i o pravcima poboljšanja pogodnim tipovima vlasti koji su uslovljeni tim položajem, dakle i o unutrašnjem uređenju zemlje.

Početak XX. vijeka unijeto je još više žara u rasprave o pravcima ruske geopolitike. Sistematski pogled na svijet kao određivanje geopolitike može se vidjeti na primjeru Rusije. Stavovi svijeta koje bi Rusija trebalo da preduzme i primjeni u nauci i politici su teorije koje su postojale u Rusiji ili su dio suvremene ruske geopolitičke misli. Postavljajući pitanja o karakteru same države, njenom identitetu i ulozi koju ona treba da ima na evroazijskom prostoru, a i u svijetu određuje se na sistematski način suvremena ruska geopolitika. Geopolitički kod zajednice čini posmatranje geopolitike kao pogled na svijet, koji je usko povezan sa identitetom društva i države.

Propast Sovjetskog Saveza i dezintegracioni događaji u Ruskoj Federaciji, dvadesetih godina XX. vijeka, u javnosti su doživljeni kao propast velike ruske imperije, koju su stvarale generacije prošlih vijekova. Sve to uslovljava da je praktično čitava nacija, sa svojom naučnom i političkom elitom, započela potragu za sopstvenim identitetom i raspravom o tome šta je Rusija i šta bi trebalo da bude Rusija. Postavljajući pitanja šta je Rusije, odgovori na to pitanje imaju nesumnjivo značaj i u velikoj mjeri definišu novu geopolitiku Rusije, sa kojom su se pojavile dvije sfere shatanja Rusije.

Prvo, riječ je o utvrđivanju nacionalnog karaktera ruske države: da li je to nacionalna država ruskog naroda, kao i sve druge države u Evropi, ili još uvijek ima imperijalnu obavezu da ujedini druge narode na evroazijskom kontinentu?

Drugo, pitanje: da li je Rusija dio Zapada ili Istoka? Ruski intelektualci i političari raspravljaju o ovom pitanju nekoliko stotina godina. Na ovom polju XIX. vijeka razvijeni su dvije idejne koncepcije, čiji su predstavnici imenovani kao slavofili i zapadnjaci. Svaka na

---

¹ Isakova, Irina, Russian Governance in the Twenty First Century. Geostategy, geopolitics and governance, Frank Cass, London-New York, 2005, 10.

svoj način je uticala na izgradnju kulturnog identiteta Rusa, ali i na obrazovanje geopolitičkog identiteta (geopolitički kod) imperije.

U suvremenoj Rusiji možemo vidjeti nekoliko geopolitičkih orijentacija, američki geopolitičar Bžežinski tvrdi da su se pojavile tri geostrateške orijentacije, koje su obrazovane u vezi sa " obuzetosću Rusije svojim statusom u odnosu na Ameriku... i kao reakcija na kolaps Sovjetskog Saveza. " Prva orijentacija, Bžežinski tvrdi, ima za cilj " davanje prvenstva ravnopravnom strateškom partnerstvu sa Amerikom". Prema drugoj orijentaciji, ruski centralni interes je " bliže inostranstvo". " Treća orijentacija je obrazovanje evroazijske antiameričke koalicije usmjerene na to da se redukuje američka prevaga u Evroaziji".² Posmatrajući Rusiju sa stanovišta američkih interesa, Bžežinski ruske geopolitičke orijentacije grubo je podijelio prema takozvanoj " obuzetosti Rusije Amerikom ". Dakle, ova geopolitička analiza ne može biti valjana jer je jednostrana.

Ako se sve obuhvatno razmatraju postojeće geopolitičke orijentacije, uočavaju se tri geopolitičke orijentacije: atlantizam, neoslavenofilstvo, i treću, koncepciju koja je izgradila svoju geopolitičku školu - evroazijstvo, koja kao takava predstavlja osnovnu teoriju suvremene ruske geopolitičke misli.

2.1. Atlantizam

Atlantizam je orijentacija koja naglašava potrebu za integracijom sa Zapadom u ekonomskoj i političkoj formi.

Raspadom SSSR-a označeno je istovremeno i narušavanje sistema vrijednosti kojeg je komunistička partija izgradila više od sedam decenija. Sovjetski identitet stanovništva RF nije nestao odmah, međutim, izgubio je moć i, što je još važnije, njegov sadržaj. Njegove osobine su uništene ili u velikoj mjeri obesmišljene. Država, vojska, obrazovni i zdravstveni sistem su prošli kroz težak period devedesetih. Više decenijska državna ideologija zasnovana na marksizmu i lenjinizmu postala je nepoželjna i često osuđivana u javnom diskursu. Upravo u ovom periodu na ruskoj političkoj sceni dominiraju liberali i reformatori u cilju oblikovanja RF po zapadnom modelu.

Očigledno je da u današnjoj Rusiji postoje tendencije prema antlantizmu, što je posebno izraženo u postupcima liberala koji su bili na vlasti tokom devedesetih. Međutim, na ideju o anatlantizmu u velikoj mjeri je uticalo kolaps ekonomskog, političkog i socijalnog položaja Rusije.

Dolaskom Vladimira Putina za predsjednika Rusije, uticaj libelara počinje da slabi, pogotovo poslije 2004. godine. Međutim, uticaj liberala je primijetan od kada je Dmitrij Medvedev dobio predsjednički mandat. To se vidi u djelovanju Instituta za suvremeni razvoj (INSOR),³ radio Eho Moskve, televizije Dožd. Naravno, liberali sa tog okruženja ne bave se

---

² Z. Bžežinski, Velika šahovska tabla, CID, Podgorica 1999, 19.

³ Institut za savremeni razvoj (INSOR) osnovan je 2009 godine. Okuplja liberale prozapadne teoreticare, ciji je najstaknutiji član Igor Jurgens.

geopolitičkim istraživanjima i time ne ulaze u suvremenu rusku geopolitičku školu, ali se suprotstavljaju tome jer se Rusija posmatra kao regionalna država na zapadu.⁴

Liberalizam kao smjer ekonomske misli određuje socijalni i ekonomski razvoj. Globalizacija, tranzicija i, konačno, globalna ekonomska kriza su obijeležili posljednje decenije, ove tektonske promjene su značajno promijenile sliku svijeta. Radikalni liberali "reformatori" za primjer uzimaju zapadno društvo. Ovaj projekat odriče se vrijednostima kao što su narod, nacije, historije, geopolitičkog interesa, socijalne pravedonosti, vjerskog faktora itd. Gradi se na principu što veće ekonomske uspješnosti, daje primat individualizmu, potrošnji i slobodnom tržištu. Liberali žele da u Rusiji izgrade novo društvo koje još nikada nije historijski postojalo, koristeći zapadnu liberalnu terminologiju i pravne norme, na osnovu teoretskih struktura liberalnog kapitalizma u cjelini. Liberalizam je postepeno brisanje nacionalnih specifičnosti ruskog naroda. Postoji dio ruske elite koja je liberalna a učestvuje u stvaranju državne vlasti ili ostvaruje neformalni uticaj na donošenje krupnijih odluka. Međutim oni se ne ispoljavaju kao liberali Jelcinove ere, već negativno ocjenjuju geopolitičko djelovanje Zapada. Oni predstavljaju liberalnokonzervativno mišljenje i djeluju u okviru valdajskog kluba.

Drugim riječima, RF može biti stabilna samo ako postane liberalna demokratija sa građanskim društvom, tržišnom ekonomijom i oslobođena tereta komunističke i imperijalne prošlosti. Istaknuti zagovornici ovog pristupa bili su neki od čelnih ljudi Jelcinove administracije, poput Anatolija Čubajsa, Jegora Gajdara i Andreja Kozirjeva.

2.2. Neoslavenofilska geopolitička orijentacija

Nikolaj Danilevski (1822-1885) sa knjigom "Rusija i Evropa", je glavni predstavnik neoslavenofilske geopolitičke orijentacije, poznate kao panslavizam. Krajem prošlog vijeka, uz raspad Sovjetskog Saveza, ideje Danilevskog iznešene u djelu "Rusija i Evropa" su aktuelizovane, pozivajući se na odbranu od zapadnog imperijalizma i dominaciju kulturnih postulata sa Zapada u Rusiji. Izgradnja panslovenskog ili sveslovenskog političkog projekta, koji bi izrazio prednosti slovenstva i slovena nad ostatkom Evrope.

Motivaciju za pisanje svoje knjige "Rusija i Evropa", Danilevski otkriva da je ujedinjenje Njemačke u jednu "jaku" cijelinu. Ovo je važno jer će glavna posvjećenost Danilevskog u sferi praktične politike biti upravo za analogno stvaranje jedne panslovenske federacije pod vođstvom Rusije. Danilevski ukazuje na primjere licemjernih, dvostrukih standarda u odnosima između Evrope i Rusije, tolerancije evropskih političara i javnog mnjenja evropskih sila i oštre osude kada su ruske vlasti povukle slične političke poteze.

Kao primjer, Danilevski navodi da nasilno prisajedinjenje danskih provincija Goldštajn i Šlezvik Prusiji, narušavajući norme međunarodnog prava koje se tiču zaštite državnog suvereniteta, nisu izazivale protivljenje u evropskim prijestolnicama.

---

⁴ Perišić, Srđan, Nova geopolitika Rusije, Beograd, 2015, 19.

Turska je rezultirala Krimskim ratom (1856-1858. godine), teškim ruskim porazom. Evropske sile nisu podržale Rusiju, koja je u upravljanju ovim principom željela da zaštiti pravoslavno stanovništvo jugoistočne Evrope od turskih upada, već su stale na stranu Turske, odnosno Turska je imala podršku Engleske i Francuske.⁵ Zašto su evropske sile i "demokratsko" evropsko mišljenje u krimskom ratu bile bliže Turskoj nego Rusiji, je pitanje koje je postavio Danilevski. U odgovoru na ovo pitanje stavlja dvije teze. Prva glasi da je Rusija osvajačka, ekspanzionistička država, a druga da je to „mračna“ sila, protivnica slobode i progresa,⁶ čak i danas u nekim zapadnim, posebno atlantističkim krugovima, ove teze se koriste kao argumenti za povećanje pritiska na sadašnji režim ruskog predsjednika Vladimira Putina. Odnosi između Rusije i Evrope utemeljeni su u geopolitičkoj (geografskoj i resursnoj) dimenziji, prevazilaženju ideoloških koncepcija, pošto su se politički režimi promijenili, a argumenti protiv uticaja Rusije ostaju isti.

Do promijene mišljenja u evropskom javnom mnjenju ne dovode ni liberalne političke reforme u Rusiji. Postavljajući pitanje zašto je to tako, zašto se nipodaštavaju činjenice. Odgovor koji daje Danilevski predstavlja najkontroverzniji dio njegove knjige. Negativan zapadnoevropski stav vezuje za kulturno-historijske razloge. On tvrdi da postoje „historijski nagoni naroda“ koji određuju smjer „hiskonskih“ simpatija i antipatija. Na strani zapadnoevropskih naroda, koje on naziva „romanskogermanskim“, Danilevski uočava vjekovnu „mržnju i prezir“ protiv slovenskih naroda.⁷

Dva ključna momenta kod Danilevskog su važna. Prvi, osnovna karakteristika njegove filozofije izražava se kroz teoriju kulturno-historijskih tipova. Drugi, isticanje važnosti uspostavljanja „Sveslovenskog saveza.“

Danilevski je u historijskom razvoju prepoznao deset kulturno-historijskih tipova navedenih hronološki kako su se javljali u historiji: egipatski, kineski, asirsko-vavilonsko-feničanski, indijski, iranski, jevrejski, grčki, rimski, novosemitski ili arapski, germano-romanski ili evropski. Njima se eventualno mogu dodati američki i meksički. Svaki od ovih tipova razvija se kao živi organizam, zato je njegovo viđenje razvoja historije u velikoj mjeri organicističko. Oni se rađaju, razvijaju, donose plodove i umiru. Zbog toga Danilevski, kao i njegovi predhodnici, takođe slovenofili, odbija bilo kakvo pominjanje opštih javnih vrijednosti, opšte svjetske kulture, vjerujući da je ovako široko rasprostranjeno mišljenje zapravo način prevladavanja i nadmoć kulturno-historijskog tipa, njemačko-rimskog ili evropskog. Rimljansko-germanska kultura osiromašuje Rusiju sa Zapada kao izvor univerzalnosti, i zapravo je to posebna vizija koja može ozbiljno ugroziti osnovne principe samobitne, autonomne ruske (slovenske) civilizacije. Danilevski tvrdi da ne postoji jedan i najbolji pravac historijskog razvoja. Njih je više i svaki od njih je doživjeo materijalizaciju u određenom vremenskom periodu. Upravo su to materijalni prepoznatljivi oblici takvih pravaca kroz historiju Danilevskog naziva kulturno-historijski tipovi ili civilizacije.⁸

---

⁵ Danilovski .Nikolaj, Rusija i Evropa, Dosije, Beograd, 2007, 26-31.

⁶ Danilovski.N., Rusija i Evropa, Dosije, Beograd, 2007, 41.

⁷ Danilovski.N. ,Rusija i Evropa, Dosije, Beograd, 2007, 95.

⁸ Subotić, Milan, Teorija kulturno – istorijskih tipova i slovenofilstvo, Institut za filozofiju i društvenu teoriju Beograd, 222- 223.

Pojava i razvoj bilo koje od pomenutih "civilizacija" bilo je moguće uz zadovoljavanje pet zakona, i to:

1. Svako pleme koje ima sopstveni jezik ili manju grupu jezika koji se suštinski ne razlikuju, a da je krenulo u razvoj može postati samostalan kulturno-historijski tip;

2. Politička nezavisnost tog naroda je neophodna;

3. Jedan tip ne podliježe drugom, već se samostalno razvija sa manjim uticajima nekog drugog tipa koji mu olakšava uspostavljanje sopstvenih temelja;

4. Svoj puni procvat određeni tip doživljava kada njegovi sastavni (etnički) elementi nijesu potlačeni ni pod jednim kulturnim uticajem, već im se dozvoljava određeni stepen samostalnosti kroz federalističko uređenje;

5. Svaki kulturno-historijski tip je kao dugogodišnja jednoplodna biljka čiji rast može biti nedokučivo dug, a davanje plodova vrlo kratko i jednokratno.⁹

Danilevski nije smjestio ni u jedan tip Slovene. Stoga, ima za cilj traženje odgovora na pitanje o ulozi Slovena u svjetskoj historiji.

Danilevski također daje odgovor i na pitanje koje je postavljano vijekovima, a postavlja se i danas "Da li je Rusija Evropa." On ističe da Rusija predstavlja drugačiju kulturnu i civilizacionu cijelinu, Rusija nije Evropa. Danilevki stoga ispituje uslove za stvaranje jedanaestog kulturno-historijskog tipa. Rusija mora razviti svijest o svojoj ulozi u stvaranju slovenskog kulturno-historijskog tipa, koji se nije razvio i još uvijek mora osvojiti svoj dio historije. Zato je jedna od nespornih uloga Rusije da omogući stvaranje i dalji razvoj ovog kulturno-historijskog tipa. Da bi se suprotstavili evropskoj kulturnoj hegemoniji, najvažniji korak je razvoj sopstvene, jedinstvene, slovenske kulture, "prije svega u umjetnosti, u književnosti, preko Gogolja, Puškina, Tolstoja".¹⁰

Danilevski, kako bi politički opravdavao teorijsku postavku za pojavu nove kulturno-historijske vrste i utvrdio ulogu Rusije u međunarodnoj politici, izgradio je još jednu ideju, ideju stvaranja „Sveslovenskog saveza“. Objašnjavajući postojanje državne nezavisnosti i odgovor na ostale zakone koje je on formulisao. Sudbina Rusije u međunarodnim odnosima, po Danilevskom, je vezana za vođenje ovog saveza. Kao praktična politička forma, takve njene uloge vidi u rješavanju istočnog pitanja kako bi stvorila sveslovensku federaciju sa Rusijom na čelu. To bi zadovoljilo četvrti zakon koji omogućava rast i prosperitet civilizacija, jer bi etnički različiti narodi bili u određenom obliku federacije. Dodatno jedinstvo federacije bi se postigao usvajanjem zajedničkog jezika koji bi morao biti ruski.¹¹

Sveslovenski savez pored Ruske imperije bi obuhvatao, šest kraljevina Češko-moravsko-slovačku, Srpsko-hrvatsko-slovenačku, Bugarsku, Rumunsku, Helensku i Mađarsku kraljevinu i Carigradski okrug. Carigrad je najvažnije mjesto na zemlji pored Jerusalima za

---

⁹ Danilevski, Nikolaj, „Rusija i Evropa, Dosije, Beograd, 2007, 89.

¹⁰ Ivić, Pavle, Slovenofili i N. J. Danilevski u svom vremenu i danas, predgovor knjizi „Rusija i Evropa“, Dosije, Beograd, 2007, 20.

¹¹ Danilovski. Nikolaj, Rusija i Evropa, Dosije, Beograd, 2007, 308-309.

Danilevskog. On ukazuje na njegov značajan geopolitički položaj i simboličku vrijednost kroz ideju Istočnog rimskog carstva, te stoga smatra da Carigrad treba da bude „sveslovenska prijestolnica“, a ne dio Rusije. „, Konstantinopolj mora biti naš, moramo ga osvojiti mi, Rusi, mi ga moramo osvojiti od Turaka i on mora ostati zauvijek naš.“¹²

Slovenaski kulturno - historijski tip može biti kompletan i jedini od svih tipova, kulturnim uzdizanjem Rusije i imati sve četiri djelatnosti: društvenu, političku, kulturnu i religioznu. Na taj način stvoriti pravedno društvo. U svom djelu, Danilevski, pokušava da spoji filozofski okvir sa političkim programom kakva je ideja Sveslovenskog saveza. Po zamisli, Danilevskog, savez bi, u odnosu na Evropu, imao defanzivnu ulogu. On bi, bez pretenzija na ekspanziju i „svjetsku vladavinu“ predstavljao faktor političke ravnoteže koja je nužna, ne samo radi ostvarenja i odbrane samobitne slovenske civilizacije, već i radi interesa čovječanstva kome prijete opasnost vladavine jednog, evropskog kulturno-historijskog tipa.

Poslije raspada Sovjetskog Saveza, ideje Danilevskog su doživjele ponovno rođenje i jasno je zašto se uspostavlja analogija između Sovjetskog i Sveslovenskog saveza, osećanja njenog uticaja u "sukobu civilizacija" i zašto u dinamici međunarodnih odnosa danas možemo razumjeti poziv jedinstva i jedinstvenosti u samoj Rusiji, ali takođe prepoznamo i ekspanzionističku ulogu Rusije.

Kao opravdanost prethodno navedenog, navešćemo konkretne poteze Rusije u duhu geopolitičkog pristupa. Naime, nakon raspada Sovjetskog Saveza, uspostavljanje Slovenskog saveza postalo je jedna od ključnih karakteristika geopolitike Moskve i Minske. To nije bilo samo puko udruživanje, već su podrazumijevale konkretnije poteze, uglavnom za vrijeme predsjednika Jeljcina „Ne dovodi se u pitanje da bi prosto udruživanje ove dvije zemlje moglo dovesti do kvalitativnog povećanja njihove zajedničke materijalne moći, ali sa druge strane psihološki i simbolički benefiti Slovenskog saveza bili bi mnogo veći od prostog udruživanja dvije strane.“¹³

Ovakav politički projekat podstakao je širenje NATO-a na Istok, s ciljem proširivanja granice do koje NATO može doći, sa željom da se Slovenskom savezu ne priključi i Ukrajina. Ni ovdje nije izostao historijski trenutak ponovnog rađanja imperije sa centrom u Moskvi, a uključivanje Ukrajine bi istovremeno predstavljalo tendenciju " okupljanja svih ruskih zemalja, osnovanih u srednjovekovnoj tradiciji Kijevske Rusije."¹⁴

2.3. Evroazijska geopolitička orijentacija

Evroazijska geopolitička koncepcija svoje korijene ima u slovenofilskom stavu da Rusija ima geopolitički zadatak da posreduje između Evrope i Azije. Evroazijski geopolitički koncept u Rusiji oslanja se na intelektualna dostignuća filozofskog i političkog pokreta ruske

---

¹² Danilovski.Nikolaj, Rusija i Evropa, Dosije, Beograd, 2007,286.

¹³ Ambrosio, Thomas, The geopolitics of Slavic Union: Russia, Belarus, and multipolarity, Geopolitics, Routledge, 1999, str. 76, 4:3, 73-90, DOI: 10.1080/14650049908407656, unos na: <http://dx.doi.org/10.1080/14650049908407656>

¹⁴ Isto , str. 86.

migracije u prvoj polovini XX vijeka i evroazijstva koje je ona stvorila kao političku teoriju i ideološko učenje.

Za Petra Nikolajeviča Savičkog (1895-1968) može se reći da je geopolitičar, koji zajedno sa knezom N. S. Trubeckim, 1921. godine došao na čelo evroazijskog pokreta, u kome su geopolitički činiooci igrali centralnu ulogu. Upravo se Savicki najviše od svih evroazijaca interesovao za geopolitiku. Njegov pogled na svijet, kao i kod većine drugih evroazijaca, oblikovao se pod uticajem radova slovenofila - Danilevskog, a posebno Leontjeva. To je bila podvrsta revolucionarnog slovenofilstva spojenog sa težišnom idejom posebnosti historijskog identiteta "Velikorusa", nesvodive kako na vjersku, tako i na etnički slovensku suštinu. U ovom aspektu bili su najbliži Konstantinu Leontjevu, koji je formulisao najvažniju tezu - "slovenstvo postoji, slovenizma nema", tj. "etnička i jezička bliskost slovenskih naroda nije dovoljna osnova da bi mogli govoriti o njihovom kulturnom jedinstvu".

Evroazijci, kao i konzervativni revolucionari, nastojali su da spoje vjernost izvorišta sa kreativnim napretkom u budućnosti, ukorijenjene ruskom nacionalnom tradicijom sa socijalnim modernizmom, tehničkim razvojem i politikom netradicionalnih oblika. Na tome je zasnovan i oprezno pozitivan odnos evroazijaca prema Sovjetskoj Državi i Oktobarskoj revoluciji.

Osnovna ideja Savickog leži u činjenici da Rusija predstavlja posebnu civilizacionu tvorevinu, definisanu kroz kvalitet "središnjosti". Jedan od njegovih članaka „Geografska i geopolitička osnova evroazije“ (1933) počinje sa sledećim riječima: : "Rusija se sa mnogo više osnova od Kine može nazvati 'Središnjom Državom'". Iako "središnjost" Njemačke, ograničava evropski kontekst, a sama Evropa je samo "zapadni rt" Evroazije, Rusija ima centralnu poziciju u okvirima čitavog kontinenta. "Središnjost" Rusije je za Savickog osnov njenog historijskog identiteta – ona nije dio Evrope niti je nastavak Azije. Ona je samostalni svijet, samostalna i posebna duhovno-historijska geopolitička realnost. Taj pojam ne označava kopno niti kontinent, nego ideju izraženu u ruskom prostoru i ruskoj kulturi, historijsku paradigmu, posebnu civilizaciju. Savicki sa ruskog pola iznosi koncepciju istovjetnu sa Makinderovom geopolitičkom slikom – samo što apstraktni "razbojnici kopna" ili "centrifugalni impulsi iz geografske osovine historije" kod njega stižu jasno izražene obrise ruske kulture, ruske historije, ruske državnosti i ruske teritorije.

Savicki, Rusiju razumije kao geopolitičku, a ne kao nacionalnu državu, kao posebnu vrstu civilizacije koju čine nekoliko komponenata: arijsko-slovenske kulture, tursko-tatarski nomadizam i pravoslavna tradicija. Zajedno stvaraju jedinstvenu "središnju" tvorevinu, koja predstavlja sintezu svjetske historije. Savicki ruski narod ne smatra samo za ogranak istočnih slovena nego za posebnu imperijalnu etničku tvorevinu, u kojoj se spajaju slovenski i tursko-tatarski osnovi.

Koncepcija koja ima iste osnove kao i slovenofilski orijentacija, evroazijska geopolitička koncepcija, ali se kasnije razvijala u sopstvenom pravcu. Jedini u Rusiji koji je formirao svoju geopolitičku školu je Aleksandar Dugin. Aleksandar Dugin je ruski politički filozof, sociolog i geopolitičar. Na početku trećeg milenijuma, Dugin je osnovao Evroazijsku inicijativu - EVROAZIJA, međunarodna organizacija koja promovise ujedinjenje bivših

sovjetskih teritorija u jedinstvenu kulturnu i civilizacijsku cjelinu. Danas se organizacija sastoji od različitih slojeva ljudi: komunista, tradicionalista, nacionalista, istaknutih politologa, profesora, teologa, pripadnika vojno-političkih krugova.

Nagle promjene u cijelom političkom i društvenom uređenju, koje su se odvijale u SSSR-u, potpuno su srušile sve postojeće pravne i političke kriterijume i norme. Ruska nacija je historijska zajednica sa svim svojim karakteristikama punovrijednog i stabilnog političkog subjekta. Ruski narod je objedinjen etnički, kulturno, psihološki i vjerski. Ovo nije glavni uslov za postavljanje u središte geopolitičke koncepcije kao subjekta političke i socijalne strategije. Ruski narod se razlikuje od mnogih drugih naroda, on je oličen kao nosilac određene civilizacije i posjeduje sve karakteristike samobitne planetarno historijske pojave. "Upravo ruski narod danas i jeste Rusija, ali ne kao jasno ocrтана država, nego kao geopolitička mogućnost, realna i konkretna sa jedne strane, ali koja još nije odredila sopstvenu novu društvenu strukturu....."¹⁵

Mnogo više fiksnanih obeležja su oznake koje su povezane sa civilizacijskom misijom u čijim je dostignućima značenje ruskog naroda.

Prvo, ruski narod je odgovoran za kontrolu sjevernoistočnog regiona Evroazije. Makinder je nazvao Rusiju "geopolitičkom oševinom historije", što je sasvim ispravno, jer je ruski narod tradicionalno težio ka civilizacionom osvajanju svih tih unutarcontinentalnih evroazijskih teritorija, koje se nalaze u centru kontinentalne mase. Strateški interesi Rusije su neodvojivi od prostora Evroazije.

Drugo, ruski narod je obdaren posebnim tipom pobožnosti i kulture koja se korijenito razlikuje od katoličko-protestanskog Zapada.

Treće, ruski narod nije imao namjeru da stvori monoetničku, rasno istorodnu državu.

Četvrto, ruski narod polazi od "sotirološke" perspektive, koja je od kranje opšteg planetarnog značaja. Ne radi se o beskrajnom širenju "životnog prostora", već o određivanju posebnog ruskog tipa pogleda na svijet.

Od svog nastanka, Rusija je bila potencijalno imperijalna država, a ne država nacije, a širenje Rusije je imalo civilizacioni smisao, i uopšte nije predstavljala utilitarnu trku za kolonijama. Širenjem svojih granica na Istok, Jug, Sever i Zapad, oni su bili nosioci posebne misije čija geopolitička projekcija se sastojala od duboke svijesti o potrebi ujedinjavanja gigantskih teritorija evroazijskog kontinenta. Kulturni faktor je prirodno komplementarno čisto geopolitičkom predominantnost Rusije, a geopolitička misija se shvata na kulturnom nivou i obrnuto, kultura ima geopolitički impuls, oblikuje ga i aktivira. Prostor i kultura su dvije najvažnije komponente ruskog naroda kao narod imperograditelja.

U Duginovim očima geopolitička sudbina Rusije je dužnost ruskog naroda biti u središtu globalnog eurazijskog carstva. Zadovoljiti se nečim manjim od toga predstavljalo bi izdaju

---

¹⁵ Dugin, A.: "Osnova geopolitike", Ekopres, 2004, 167

uloge „bogonosnog“ naroda koju mu je dodijelio njegov zemljopisni položaj u središtu evrozijskog prostora. Ova izdaja, odnosno neuspjeh u stvaranju globalnog carstva, može dovesti isključivo do nestanka Rusa iz povijesti.¹⁶ Jedina važna stvar, ne samo za Rusiju, već i za čitav svijet, je sukob ovog imaginarnog kopnenog carstva sa Sjedinjenim Američkim Državama..Sve što se dešava u politici, kulturi, religiji itd. samo je sjenka ovog gigantskog sukoba – borbe između kopnenih snaga Behemota i pomorske snage Levijatana.

Druga, donekle retka, ideja je da je geopolitika politička metoda koja uzima u obzir geografiju kao uzrok i stanje političke akcije i obuhvata širok spektar društvenih, ekonomskih, političkih i vojnih odluka. U tom smislu, svaki subjekt međunarodne politike, odnosno manje-više autonomna država ili (kon)federacija istih ima sposobnost donošenja geopolitičkih odluka.

Geopolitika je pogled na svijet i u tom svojstvu je bolje da je ne uporedimo sa naukama, već sa sistemima nauke. Ona je na istom nivou kao što je marksizam, liberalizam . tj. sistemima tumačenja društva i istorije, koji su, kao osnovni princip, izdvojili najvažniji kriterijum, i na njega svode sve ostale bezbrojne aspekte čovjeka i prirode. Marksizam i liberalizam podjednako za osnovu uzimaju ekonomsku stranu ljudskog opstanka, načelo „ekonomije kao sudbine“. Nije bitno što te dvije ideologije dolaze do suprotnih zaključaka – Marks do neizbježnosti antikapitalističke revolucije, dok sljedbenici Adama Smitha drže za najsavšeniji model društva.(...) No ona je za razliku od „ekonomskih ideologija“ utemeljena na tezi: „geografski reljef kao sudbina“. Geografija i prostor u geopolitici imaju istu funkciju kao novac i proizvodni odnosi u marksizmu i liberalizmu – na njih se svode svi temeljni vidovi ljudskog opstanka, oni su osnovna metoda tumačenja prošlosti, glavni činiooci ljudskog bića koji oko sebe organiziraju sve ostale vidove bitka.“¹⁷

Halforda Mekindera pojmovi koje Dugin koristi su:heartland , rimland.Heartland je kopnena masa koja čini središnji dio evroazijskog kopna , dok je spoljašnji polumjesec najudaljenija kontinentalna formacija odvojene od Hartlanda morem; unutrašnji polumjesec - ili Rimland - kopnena masa koja sačinjava obali pojas Evroazije. Na osnovu ovoga, Dugin, koji prati Mekindera, to vidi kao geopolitičku mapu svijeta:unutrašnji kontinentalni prostori postaju "nepokretna platforma", Heartland (srce svijeta), "geografska osovina historije" koja zadržava stabilan telurokratski civilizacijski karakter. Unutrašnji kontinentalni polumjesec, priobalna zona Rimland je mjesto intenzivnog kulturnog razvoja. Postoje vidljive talasokratske karakteristike, ali su uravnotežene brojnim teluroracratnim impulsima. Duginovo shvaćanje geopolitike potpuno je determinističko i redukcionističko. More i kopno se šire do trenutka kad više nema drugog izlaza osim njihovog konačnog sukoba – njezine eshatološke implikacije su sve samo ne to: „Dok je karakter fundamentalnog geopolitičkog procesa istorije najveća moguća prostorna ekspanzija talasokracije i telurokracije, za ovu je disciplinu njegov konačni ishod pod znakom pitanja. U ovom smislu determinizma nema.“¹⁸

---

¹⁶ Dugin. A“ Osnovi geopolitike-geopoliticka buducnost Rusije,Zrenjanin,2004 ,175

¹⁷ Dugin. A Osnovi geopolitike-geopoliticka buducnost Rusije,Zrenjanin,2004.,23-24.

¹⁸ Dugin,A., Osnovi geopolitike- geopoliticka buducnost Rusije,Zrenjanin,2004, 30

Pošto poraz Sovjetskog saveza za njega predstavlja ujedno i poraz telurokracije. Poraz telurokracije je privremena pojava. Evroazija će se vratiti u svom novom obliku u kontinentalnu misiju. U tom slučaju, svijet će se ponovo vratiti na dvopolarni model, ali drugačijeg kvaliteta i na drugom nivou. Suvremenu rusku geopolitičku školu, pored Duginove Evroazijske geopolitičke škole, čine takođe još dvije grupe autora, vrlo su bliske, jer njihovi autori smatraju da je Rusija posebna civilizacija i posebni geopolitičkim polom u svijetu.

Prvu grupu predstavljaju teoretičari okupljeni na uticajnom Ruskom Institutu za strateška istraživanja (RISI), na čelu sa Leonidom Rešetnikovim. Institut je istraživačko, naučno-analitički centar za unutrašnju i spoljnu politiku i nacionalnu bezbjednost, radi za potrebe kabineta ruskog predsjednika. Toj grupi pripada i Institut za demokratiju i saradnju u Parizu - IDS, na čelu sa Natalijom Naročnickom.

Drugu grupaciju čine autori kome pripadaju spoljnopolički stručnjaci koji uglavnom djejuju posredstvom Državnog instituta za međunarodne odnose (MGIMO) i uticajnog Savjeta za spoljnu i odbrambenu politiku (SVOP). Jedan od najistaknutijih autora te grupe je Sergej Karaganov.

Između ove tri grupacije ne postoje fundamentalne razlike i oni značajno utiču na formiranje ruske geopolitičke misli. Evroazijska geopolitička teorija je srž savremene ruske geopolitičke misli koja utiče na definiciju ruske savremene geopolitike.

3. Osvrt na prošlost Rusije

Današnju geopolitičku poziciju Rusije može se razumjeti kroz pregled prošlosti ruske države. Pod uticajem određenih historijskih perioda i događaja, formiran je ruski geopolitički kod. Jedan od temelja geopolitičkog karaktera ogleda se u analizi karakteristika njegovih kulturnih i civilizacijskih osnova. Semjuel Hantington, u djelu "Sukoba civilizacija", ističe da je temelj svake civilizacije njena egzistirajuća religija. Tako da geopolitički osvrt prošlosti Rusije sadrži analizu duhovne suštine društva i leži u osnovi ruske samobitnosti interesa, koja je učestvovala u definisanju geopolitičke aktivnosti ruske države kroz historiju. Drugi temelj ruske geopolitike je ruska državnost, pa je stoga neophodno sagledati na koji način je stvorena i na što je to najviše uticalo na nju. Državnost, duhovnost i geopolitičke karakteristike su prepletene na njihovom razvojnem putu, tako da se ne mogu posmatrati odvojeno.

Pitar Zejhan, geopololitičku historiju Rusije posmatra u „ciklusima“,¹⁹ uzleti i padovi geopolitičkih perioda. Zejhan smatra da ciklus počinje katastrofom, a to su bile : „razbijanje ruske vojske u Prvom svjetskom ratu i, s tim u vezi, Rusiji nametnuti Brest – litovski mir, građanski rat poslije revolucije, a dalje u prošlost, smutno vrijeme od 1598. do 1613. godine, mongolska vladavina, koja umalo nije dovela do uništenja cjelokupne nacije.“²⁰

3.1. Kijevska Rusija

Kijevska Rusija nastala je na području Dnjepra i prva je istočnoslovenska država koju je osnovao knez Oleg 880. godine. Od 980. do 1054. godine, predstavlja njeno Zlatno doba i bila je najveća evropska država svog vremena po površini, a prema nekim historičarima i kulturno najnaprednija. Još 1200. godine. u Kijevu je bilo 50.000 stanovnika, a u isto vrijeme u Londonu je bilo 12.000.

Pravoslavlje u Kijevskoj Rusiji je primljeno na poseban način, Crkva nije promijenila osnove i oblike pravnog i političkog života sa kojima se susrela, nego postepeno je kalemila pravoslavne pojmove i odnose, pa pomoću njih je mijenjala moral društva. To se odnosilo na privatni svakodnevni život, stvarajući novu hrišćansku porodicu i moral.²¹

3.2. Rusija za vrijeme mongolskog ropstva i Moskovska kneževina

Potpuna politička i ekonomska zavisnost ruskih kneževina započela je kad je potpala pod vlast Zlatnih Horda, Tatara. Tatari su zadržali raniji poredak kneževina, podržavali one koji se nisu suprotstavljali vazalstvu. Tatari nisu brisali tragove kulture pokorenih naroda, bili su vjerski tolerantni tako da je religiozni život ruskog naroda bio u usponu. To vrijeme je

---

¹⁹ P.Zajhan, „ U Rusiji nastupa epoha tamnog jahača“,Stratfor, prevod Nove srpske političke misli,http: http://starisajt.nspm.rs/koment_2007/2007_stratfor1.htm

²⁰ P.Zajhan, nav.delo

²¹ V.O.Ključevski,Istorija Rusije,Sluzbeni list SCG i CID,Beograd – Podgorica 1997, 92-93.

i vrijeme stvaralačke djelatnosti u umjetnosti. Pod vazalskim ropstvom se odvija osnovni historijski proces "prihvatanje i primjena mongolske državnosti na uslove ruskog života".²²

Istovremeno, usvajanjem administrativnih rješenja mongolske državnosti, djelimično su usvojene, kao i ideološke postavke Mongolske imperije. Tako da mongolska državna ideologija je pravoslavljena i rusifikovana.

Značaj mongolskog perioda ruske državne historije sa geopolitičkog stanovišta je da se ruska aristokratija oprijedijeljala za suprotstavljanje rimokatoličke Evrope. Ovo je primjer geopolitičkog izbora u historiji države i društva, utemeljen na pravoslavnoj vjeri i na osnovu specifičnosti narodnog života.

Zapadne oblasti Rusije koje su prihvatile podaništvo rimokatoličkog pape vremenom tragovi ruskog i pravoslavnoga su nestale. To je stvorilo u geopolitičkom smislu uslove za podjelu ruskog naroda, i u XX vijeku, nezavisno postojanje Ukrajine.

3.3. Nova ruska država - carska Rusija u XV-XVI vijeku

Od nezavisnih ruskih kneževina, Velika kneževina Moskve je počela da se izdvaja, a Moskva je pod mongolsko-tatarskim vazalnim ropstvom središte procesa religiozno nacionalnog, i unutrašnjeg preporoda. U to doba, Moskvi su dali "funkciju crkvenog kapitala", postala je centar oslobođenja, i to predstavlja njen nacionalni zadatak. Tokom vladavine kneza Ivana I (1288-1340), Moskva oslanjajući se na dobre odnose sa osvajačima, počela se širiti na okolna područja. U XIV. vijeku, Velika kneževina Moskve razvila se u stabilnu i naprednu kneževinu.

Moskva-Treći Rim je koncepcija koja je nastala u tom periodu. Prema riječima, ruskog politologa Aleksandara Dugina, pod uticajem Ruskog pravoslavlja, nastaju dvije fundamentalne historijske tradicije. Prvu tradiciju veseljenskog pravoslavlja, koja je povela Ruse u „jedinstven narod-bogonošaca“ i druga je politička, koja se sastoji u činjenici da se Rusija pojavljuje kao "posljednjom i jedinstvenom pravoslavnom imperijom, odnosno, državom sa duhovnom misijom."²³

Sa geopolitičke tačke gledišta, značaj moskovskog perioda ruske državne istorije jeste to što je došlo do nacionalnog ujedinjenja ruskog naroda i stvaranje državnog jedinstva, stvaranje imperije na evroazijskom prostoru. Drugo, rusko društvo je odvojeno od zapadnoevropskih oblika razvoja i postaje nastavak vizantijske kulturne specijalnosti. Geopolitički put je stoga dobio samosvojestvenu religioznu osnovu. Treće, mongolskim ideološkim kodeksom podjelom ljudi na dva tipa i vizantijski oblik državnosti, ruskim carevima je bilo veoma lako da šire imperiju na Istok.

---

²² Trubeckoj, Nikolaj, Nasljeđe Džingis Kana, Brimo Beograd, 2002, 23

²³ Dugin Aleksandar, Predavanje broj 4 Dve strane ruskog pravoslavlja (moderan identitet Rusije) 27.04.2009, <http://konservatizm.org/konservatizm/ident/270409150306xhtml>

3.4. Smutno vrijeme

Trajni pečat ruskog geopolitičkog identiteta ostavio je kratak period (1598-1613) i nazvano je smutno vrijeme. Od samog postanka, Rusija je bila na udaru Rimokatoličke crkve i zapadnih zemalja Evrope. Na svaki način je pokušavano da se izvrši rimokatolizacija ruskog naroda ,a kad to nije uspjelo težnja je bila Rusiju smanjiti na običnu evropsku vazalnu pokrajinu.

U smutnom vremenu se pokazuje priroda ruskog geopolitičkog koda, važna premisa ovog kodeksa je poseban kulturni i civilizacijski pol, koji ne pripada istorijskom, političkom i kulturnom krugu tadašnje Evrope.

3.5. Zapadna Rusija pod Poljskom i unijačenje

U toku smutnog vremena, Evropa i Rimokatolička crkva nisu uspjeli da uspostave svoju vlast u Kremlju, ali je zbog toga uspjela u zapadnoj Rusiji. Zapadne i južne ruska zemlje podlegle su poljskoj vlasti.

Na zemaljskom saboru Poljske i velike kneževine Litavske ,1569.godine,u Ljubljinu zaključena je Unija.Priznavši papsko prvenstvo i dogmate rimokatoličke crkve, unijati su sačuvali crkveno-slovenski jezik u službi božjoj. Godine 1596. sastao se veliki crkveni pravoslavni sabor u Brestu. Odmah je došlo do raskida između članova sabora, koji su ostali vjerni pravoslavlju, i onih, koji su, na čelu sa episkopatom, primili uniju. Stvorena su dva sabora, koji nisu imali nikakvih dodirnih tačaka. Međutim, kralj i vlada priznali su uniju i pravoslavna crkva je postala nezakonita.

Dakle, oni su dominantnu pravoslavnu zemlju, podijelili vjerski, politički i geopolitički u dva suprotna dijela. Unijom stvoreni su dodatni uslovi za razdvajanje jednog dijela Rusa od svoje matice i svrstavanje u drugačiji kulturno-civilizacijski pol.

Prema ruskoj civilizaciji, stvorena je odbojnost sa aktivnostima Vatikana na Zapadu.Zapadni teoretičar filozofije istorije, Tojnbi, priznao je da "Zapad uvijek gleda na rusku kulturu kao „varvarsku“,s obzirom da ruska kultura predstavljala nastavak vizantijske civilizacije istočnoppravoslavnog hrišćanstva."²⁴

3.6. Ruska imperija XVII-XX vijek- imperijalna geopolitika i napuštanje ruske samobitnosti

Najveći uspjeh što je Rusija postala Evroazijsko carstvo može se prepisati vladavini cara Petra I, i svakako on predstavlja jednu od najznačajnijih ličnosti u ruskoj historiji. Imperije koje su geopolitički okruživale Rusiju, bile su uglavnom neprijateljske prema njenim geopolitičkim interesima. U vrijeme dinastije Romanovih, Rusija u geopolitičkom samopotvrđenju nastoji da izađe na more. Petar Veliki je prvi to ocijenio i počeo teritorijalno širenje koje je bilo ogromno.

---

²⁴ Naročnickaja , Natalia, Aktivnost Vatikana na teritoriji Ruske:geopolitički aspekt ,citiraTojnbi A.J. Vizantijsko nasleđe Rusije. Civilizacija pred istorijskim sudom, M., 1996, str. 105; 157 ,27/08/2002-
<http://pravoslavie.ru/analit/vaticanprozel.htm>

Sa Velikim sjevernim ratom Rusiji su pripale zemlje na obalama Baltika: Livonija (sjever današnje Latvije), Estonija i dijelovi Karelje. Sa slobodnim pristupom Baltičkom moru i dobitkom važnih gradova (Rigi, Viborg i dr.) ostvaren je dugo željeni cilj ruske politike. Rusija je uspjela da geopolitički potisne Švedsku na Baltiku. Pobjeda je otvorila put za dalje kontakte Rusije sa Zapadom. Po padu Tatarskog Krima, Rusija je i Osmansku Tursku geopolitički potisnula iz Crnog mora 1783. godine. Sredinom XIX.vijeka Rusija izlazi na obale Tihog okeana. S obzirom na to da je rusko društvo prihvatilo mongolsko moralno - ideološku izgradnju države, s jedne strane, s druge strane, mongolski narod je upoznao rusku samobitnu kulturu i pravoslavlje tako da nisu bili stranci, ruskim carevima je bilo lako širiti svoju imperiju na istok. Sukob su imali sa kavkavskim muslimanima jer su oni ušli u geopolitičku sferu drugih imperija. Geopolitička širenja Rusije mogla bi se postići savladavanjem evropskih tehnologija, uvođenjem industrijalizacije. Sticanje tehničkih znanja izvršio je Petar I. i to nije bilo bez posljedica, cijena je bila kulturna osvajanja Rusije. Njegova želja je bila da ruska država liči na druge evropske zemlje. Donosi nauku Rusiji, uspostavljajući Akademiju nauka (1725) u Sankt Peterburgu. U administraciji, Petar I pokušao je uvesti birokratiju biranu po zaslugama.

Povećane potrebe apsolutističke države mogla je zadovoljiti jedino strogo vođena centralna uprava. Pod uticajem ranoprosvjetiteljskih ideja, država je podvrgavala svojim svrhama i Crkvu, pa je i nju svela na nešto kao dio državne uprave. S tim počinje novi period što će uticati na izgradnju ruskog geopolitičkog identiteta.

Sredinom XIX vijeka, razvila se koncepcija da slovenska i ruska kultura imaju svoj poseban, samobitni karakter. Učenje ranijih slavenofilskih ideja ponovo je prihvaćeno u drugoj polovini vijeka. Ideje najznačajnijih predstavnika slovenofila, Dostojevskog i ostalih postaju osnova geopolitičkog ponašanja carske Rusije, koja su: nacionalni duh (narodnost), vjera (pravoslavlje) i političko uređenje (samodržavlje). Ideje slavenofila bile su takođe duboko ukorenjene u temelje ruske geopolitike na Balkanu XIX vijeka i imale su tri osnovne ideje: prvo, istorijsku misiju zaštite pravoslavnog svijeta; drugo, zaštitu pravoslavnih balkanskih slovena i slovena uopšte; treće, ideja saveza balkanskih naroda pod pokroviteljstvom Rusije. Ove temelje ruske geopolitike prema slovenima i pravoslavnom svijetu su se suprotstavile evropske sile tog vremena.

Aleksandar Dugin, u kritici carističke državnosti, smatra da su carske vlasti prihvatile ova tri stuba Ruske samobitnosti prije kao ideološku parolu, a ne kao stvarni sadržaj političkog života. U geopolitici carske Rusije, ideje zapadne Evrope bile su toliko razvijene među ruskom elitom da ova tri istinska stuba ruske samobitnosti nisu mogli da se odupru budućoj revoluciji.²⁵

Značaj perioda izgradnje Rusije kao imperije od XVII do XX vijeka, sa geopolitičkog stanovišta, je izgradnja historijske misije za zaštitu pravoslavnog svijeta. Međutim, postpetrovski carevi i aristokratija su u izvlesnoj mjeri ostavili ruski samobitni tok razvoja i uvezli su zapadnoevropske ideje, a samim tim i oblici geopolitičkog ponašanja svojstvenog zapadnim imperijama.

---

²⁵ Perišić, Srđan, Nova geopolitika Rusije, Beograd,2015,52

3.7. Istočno pitanje i Rusija

Istočno pitanje je po prvi put postavljeno na Veronskom kongresu Svete alijanse 1822. godine. Evropske sile su počele da brinu o tome šta će se dogoditi nakon smrti „pacijenata na Bosforu“, kako su nazivali Osmansko carstvo, i svaka je imala planove da potpuni mogući politički vakuum i da osigura svoje sfere interesovanja. Istočno pitanje i pravoslavlje za carsku Rusiju međusobno su veoma bliska pitanja, kako u sadržinskom, tako i u historijskom smislu, i od velikog su značaja za ukupni duhovni i politički život Rusije od prve polovine XVIII. vijeka do danas. U odnosu na Rusiju, Istočno pitanje u istorijskom smislu pojavilo se kao izraz ruskog imperijalizma tog vijeka pod okriljem zaštite slavenstva i njegovog pravoslavlja. U to vrijeme, Rusija, kao i danas, vidi sebe, između ostalog, kao historijski nasljednik nekadašnje Istočno vizantijske hrišćanske imperije.

U diplomatskom, naučnom, političkom i vojnom smislu, istočno pitanje postavljeno je u vrijeme realne procjene propasti Osmanskog carstva, sa kojim je bila gotovo u stalnom ratu. Rusija je smatrala da je pozvana i historijski odgovorna da zaštiti sve svoje saplemenike i istovjernike, a naročito one pod političkom vlašću drugih vjera, poput onih pod osmansko-muslimanskim.

Poznati ruski slavonofil Nikolaj J. Danilevski shvata Istočno pitanje kao pitanje odnosa između pravoslavnog svijeta i zapadnoevropske civilizacije. Postavljen je u svakom historijskom trenutku, i razlikuje četiri perioda historije Istočnog pitanja.

Prvi period Istočnog pitanja bio je od Filipa Makedonskog do Karla Velikog; drugi je period od Karla Velikog do ruske carice Katarine Velike. To je, smatra Danilevski, najteži period pravoslavlje u historiji njegovog odnosa sa zapadnoevropskom civilizacijom.

U tom periodu značajan dio pravoslavnog naroda, pod snažnim pritiskom romansko-germanske kulture, napustio je pravoslavlje i primio katoličanstvo. Pravoslavci nisu uspjeli odbraniti svoje pravoslavlje, a pod germanskim pritiskom oni su latinizovani. U to vrijeme nije bilo moćnog centra pravoslavlja. Rusija u to vrijeme nije bila regionalna sila da ih zaštiti. Pravoslavlje je preživjelo pod upravom Osmanskog carstva.

Tu misao, da je Osmansko carstvo sačuvalo i spasilo slavenstvo i pravoslavlje južnih i istočnih slavena od zapadnog latinizma, izrekao je među prvima konstantinopoljski patrijarh Anfimije u vrijeme “Grčkog plana Katarine Velike” protiv Osmanskog carstva.

Treći period Istočnog pitanja počinje rođenjem ruske misli o obnavljanju Istočne imperije poznate pod nazivom "Grčki plan Katarine Velikog". Plan je izložen (1782.) u dva Katarinina pisma austrijskom vladaru Josephu II, u obliku ideje o međusobnoj podjeli Turske. Austro-ruski savez i uzajamna podrška u borbi protiv Turske tada su funkcionisali i potvrdili u ruskoj aneksiji Krima (1780-1783). To je vrijeme, prema Danilevskom, otporu Istoka Zapadu, otpor na slaveno-grčki germanski svijet, i borba protiv Osmanskog carstva. Krimski ratovi završavaju treći period "istočnog pitanja".

Četvrti period Istočnog pitanja je period rješenja istočnog pitanja koji se pojavio tokom početka raspada Osmanskog carstva. Istočno pitanje postalo je realna historijska činjenica u trenutku kada je kraj Osmanskog carstva postao jasan i očigledan. Vrlo izvesna činjenica o

njenom završetku bila je Krimski rat. U isto vrijeme kada je Osmansko carstvo propadalo, Rusija je bila na vrhu svoje moći, a na osnovu toga videla je svoju historijsku priliku da "oslobodi slavanske narode i Grke". U vrijeme Katarine, Rusija je teritorijalno uvećala, osvojila Krim, Ukrajinu, Gruziju i polovinu Poljske.

Rusija je Istočno pitanje postavila na dva načina: vojno i diplomatsko; vojni ulazak u krimski rat i vojnu logistiku nacionalnih ratova slavenskih naroda i diplomatsku političku posvećenost za pravo slavenskih naroda nacionalnim političkim slobodama.

Rusija je imala nekoliko scenarija rješenja Istočnog pitanja. Prvo rješenje je bilo podijeliti slovanski etnički prostor između Rusije i Austrije. Drugo rješenje bilo je formiranje saveza slavenskih država otomanskog regiona na čelu sa Rusijom. Treća je bila oslobađanje ovih nacija i uspostavljanje autonomnih nacionalnih država. Četvrto je formiranje saveza južnoslovenskih država sa Bugarskom na čelu.

Od nestanka Otomanskog carstva, do danas, međunarodni politički zaštitnik pravoslavnog ropstva na Zapadnom Balkanu je Rusija. Ali Zapadni Balkan nije samo mesto pravoslavlja, već i islama koji je došao tamo tokom Otomanskog carstva. Za zemlje Zapada i Istoka, Balkan je važan dio "Putu svile", interkontinentalni i intercivilizacijski koridor, koji je veoma pogodan za provjeru svih oblika savremene globalizacije.

Sa geopolitičke tačke gledišta, značaj Istočnog pitanja za Rusiju, je to što podrazumijeva okruživanje Rusije na sto manji prostor. Zapadne sile nikada nisu imale namjeru da vrata Tursku na svoje etničke granice jer im je bila potrebna za obuzdavanje Rusije na Balkanu, u bazenu Crnog mora i na Kavkazu. Turska je postala geopolitičko oružje Zapada u suprotstavljanju Rusiji.

Istočno pitanje obično stvara sliku kompleksa političkih i državno-pravnih pitanja, geopolitičkih i geostrateških odrednica, javnih i skrivenih razloga velikih sila za stvaranje, otvaranje, zatvaranje i ponovno otvaranje pitanja političke prošlosti, sadašnjosti i budućnosti prostora Balkana i Bliskog istoka.

Istočno pitanje je i danas aktuelno, a provlačilo se, i kroz cijeli XX.vijek. To se i danas vidi na primjeru Crnog mora. Crno more je bilo „teren“ geopolitičkog suzbivanja Rusije u XIX vijeku – što je i danas. „To sprovode NATO i SAD tako što nastoje da ostvare uticaj u Ukrajini i da time podstaknu što veće odvajanje Rusije. Ruska mornarica je stešnjena. SAD su trenutno ostvarile svoj uticaj u Gruziji, koja takodjer izlazi na Crno more. Bugarska i Grčka su u NATO-u, mornarica SAD-a je u Crnom moru, što je do skora bilo nezamislivo. Takvih primjera ima mnogo. Danas je Istočno pitanje obojeno geopolitikom resursa. Vode se „bitke“ oko trasa naftovoda i gasovoda, a sve isto kao i ranijih vjekova – cilj je geopolitičko onemogućavanje Ruske države.“²⁶

---

²⁶Perišić, Srđan, Nova geopolitika Rusije, Beograd,2015, 59

3.8. Period Sovjetskog Saveza-telurokratski karakter imperije

Kada se činilo da će Rusija uspjeti da sprovede niz reformi i izbjegne unutrašnje sukobe, došlo je do Prvog svjetskog rata, do Oktobarske revolucije, i katastrofalnog završetaka carske kuće, a sve to i do velikog preokreta Rusije. To je bila jedina socijalistička zemlja na svijetu. Gubeći niz teritorija na zapadu pri kraju građanskog rata i strane intervencije, sprovodi potpuno drugačiju politiku u odnosu na carsku Rusiju.

Drugi svjetski rat je Sovjetskom Savezu donio velika razaranja, velike demografske gubitke, ali i veliku vojnu pobjedu i sa time će se uvrstiti među dvije vodeće super sile. Evropske države dobile su novu silu, zato sada geopolitički istupljaju pod imenom liberalne demokratije. Taj geopolitički odnos prema Sovjetskoj Rusiji bio je uočljiv odmah nakon formiranja SSSR-a. Geopolitičke zamisli Velike Britanije su se ostvarile Versajskim mirovnim sporazumom (1919-1920) u odnosu na Rusiju i njenog položaja, kao i na Njemačku.

Geopolitika Velike Britanije bila je pod uticajom engleskog geopolitičara Helforda Makindera, koji u svom djelu "Geopolitika osa historije" (1904) kaže: "Rusija u čitavom svijetu zauzima isto ono centralno strateško mjesto koje Njemačka ima u odnosu na Evropu. Može napadati na sve strane i biti napadnuta sa svih strana, osim sa sjevera.

Kasnije u drugom djelu, "Demokratski ideali i realnost" (1919), navodi glavni geopolitički zadatak je da spreči stvaranje kontinentalnog saveza oko ove "geografske ose historije", odnosno da spriječi savez Rusije i Njemačke. To je bio i kranji cilj Versajskog mira, tako da su stvorene države koje su rascijepkale Istočnu Evropu. Kreirajući "sanitarni kordon", razdvojili su Njemačku i Sovjetsku Rusiju: Poljskom, Čehoslovačkom i Mađarskom. Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca je vrlo brzo pristupilo kordonu.²⁷

"Ko upravlja Istočnom Evropom, ima prevlast nad Hartlendom; Onaj ko ima prevlast nad Hertlandom gospodari svijetom. "To je izrekao Makinder, to je poznati antrologijski geopolitički triptih. Versajska geopolitika je dala novi ton geopolitici Zapada prema SSSR-u tokom XX. vijeka i činila je suštinu geopolitike tada i njenih geopolitičkih koncepcija u radovima Skajpena, Kirka, Kisindzera, Koena i Bzezinskoka. Geopolitički karakter istočnog pitanja se može posmatrati u Versajskoj geopolitici - ruskom okruženju i stešnjavanje na što manji prostor. Geopolitika tokom vladavine sovjetskog režima definisana je kao oružje imperijalizma. Međutim, pokriven je plaštom marksizma, odnosno, komunizam je karakterisao geopolitičko ponašanje, a Staljin je doprineo tome. Staljin je napustio svoju orijentaciju ka svjetskoj revoluciji i fokusirao se na korišćenju potencijala pobjede revolucije.

Staljin je radio na jačanju geopolitičke moći Rusije, što je dokaz sklapanje mira sa Njemačkom 1938. godine, a sa tim paktom Sovjetski Savez je ponovo povratio teritoriju na zapadnim granicama. Po završetku Drugog svjetskog rata, Sovjetski Savez je započeo realizaciju novog geopolitičkog projekta - Varšavskog ugovora. Sa ovim ugovorom,

---

²⁷Kraljevina Jugoslavija je bila s tim državama u maloj Antanti, ali za vrijeme kneza Pavla praktično je uvidjela pogubnost te politike u cilju ispunjavanja geopolitičkog interesa Velike Britanije, koja je opet kasnije, Jugoslaviju gurnula direktno u Drugi svjetski rat.

Sovjetski Savez je u poziciji da obezbjedi svoje zapadne granice. Stvaranje zemalja čije su vlade trebale biti prijateljski naklonjene prema Sovjetskom Savezu, smatrao je Staljinom jednim od glavnih zadataka sovjetske diplomatije tokom ratnih pregovora, a samim tim i područje Istočne Evrope, počevši od Finske pa do Bugarske, trebalo je biti u najvećoj mjeri postavljeno kao izvjesna tampon zona sposobna da eliminiše direktni kontakt Sovjetskog Saveza sa potencijalnim neprijateljem, koji bi mogao doći samo sa Zapada.

Osnovni zakon geopolitike je zakon dvojnog ustrojstva koji se izražava u suprotstavljenosti telurokratije - što znači kopnene moći i talasokratije - pomorske moći, odnosno predstavljaju dvije različite, međusobno nespojive, neprijateljske civilizacije,²⁸ dolazi sa sasvim opipljive realnosti. Spoljnopolitička orijentacija Sovjetskog Saveza pratila je logiku kontinentalne evroazijske ideje koju zastupaju Staljin i Brežnjev, dok su tu geopolitičku orijentaciju oslabili u periodu vladanja Hruščova i Gorbačova. Prava uporišta telurokratske geopolitičke orijentacije bili su Sovjetska armija i Vojna obavještajna služba,²⁹ prema Duginovim mišljenju.

Za razliku od Sovjetskog Saveza, SAD se nalaze u Severnoj Americi, što predstavlja veliko, prostrano ostrvo. Geopolitički identitet Sjedinjenih Država ima talasokratska, atlantistička obeležja i pogled na svijet koji je suprotan od geopolitičkog identiteta Rusije.

3.9. Pad Sovjetskog Saveza i Ruska Federacija, 1992-2000-geopolitičko slabljenje Rusije

"Trebalo priznati da je pad SSSR-a bio najveća geopolitička katastrofa vijeka. Desetine miliona naših sugrađana i državljana našlo se van granica teritorije Rusije. Epidemija rasparčavanja je zahvatila i Rusiju....",
Vladimir Putin

Kao poslednji oblik imperijalne organizacije ruskog društva je Sovjetski Savez i njegov geopolitički blok zemalja Varšavskog ugovora. Sovjetska imperija prošla je kroz tri etape - revolucionarnu etapu (Lenjin), stabilnu etapu, jačanje i širenje države (Staljin) i etapu sloma (Brežnjev).

Kako je mogla nestati takva imperija? Do geopolitičkog sloma Sovjetskog Saveza, Aleksandar Dugin, savremeni geopolitičar Rusije, smatra da su određeni faktori uticali na to i mogu se izdvojiti na: ideološke, administrativne i ekonomske i geostrateške.

---

²⁸Дугин, Александр ,ОСНОВЫ ГЕОПОЛИТИКИ
Москва, Арктогея,2000 <http://arctogaia.com/public/osnovygeo/>

²⁹ A.Dugin ,Konspirologija, BRTMO, Beograd 2001

Ideološki činioac je to što Sovjetski Savez kao nacionalno-komunistička zamlja, promovisala je ateizam i materijalizam, a to je bilo strano ruskom narodu.

Nacionalni, tradicionalni i duhovni elementi nikada nisu predstavljeni u ukupnom kompleksu komunističke ideologije. Karl Poper, američki filozof, ističe da "smrtna bolest komunizma leži u duhovnoj sferi, ideologiju marksizma je ubilo vlastiti sistem, komunizam je umro od komunizma".³⁰

Na geopolitičkom i strateškom nivou, Sovjetski Savez je dospao u neramnopravi položaj u odnosu na Zapad i SAD, Razlog tome je u izduženim kopnenim granicama, što je otežavalo odbranu. Kako su SAD kontrolisale priobalni pojas Evroazije na jugu i zapadu, podjela Evrope na Zapadnu (američku) i Istočnu (sovjetsku) dodatno je otežavalo geopolitički položaj Sovjetskog Saveza. Tako da je bilo samo dva izbora: da napreduje na zapad prema Atlantskom okeanu i na jugu do Indijskog okeana ili da u Evropi i Aziji stvori neutralne političke blokove. Očuvanje statusa komunističke moći odgovaralo je samo Zapadu i Sjedinjenim Državama, jer je Sovjetski Savez bio vojno i industrijski iscrpljen, što je sve više otežavalo borbu sa Zapadom.

Administrativno uređenje Sovjetskog Saveza je bio izgrađen na birokratizovanom, funkcionalno - kvantitativnoj podjeli države. Nagle promjene u cjelokupnom političkom, ideološkom i socijalnom uređenju koje su se odigrale u potpunosti uništile su sve ranije postojeće pravne i političke kriterijume i norme.

Ekonomski sistem Sovjetskog Saveza bio je zasnovan na socijalističkom ciklusu. Sveobuhvatna socijalizacija i detaljna kontrola države nad ekonomskim procesom izazvala je klimu socijalne otuđenosti u društvu. Privreda je lišena fleksibilnosti, razvoj je centralizovan, a od sedamdesetih godina, ekonomija Sovjetskog Saveza je u vrlo lošem stanju, i državna privreda polako propada. Sovjetski Savez više nije mogao finansirati trku u naoružanju ili vojno prisustvo u Avganistanu.

Pored svih tih činioaca, neophodno je sagledati i akcije koje su preuzimale zemlje Zapad na čelu sa SAD. Jedan od instrumenata spoljne politike je i tzv. prikrivene akcije, suština ove akcije je da neprijatelju glavni udarac ne treba zadati spolja, već razaranjem zemlje iznutra.

Najvažniji događaj u međunarodnim odnosima s kraja XX vijeka, svakako je raspad SSSR-a čije su posljedice postale uzrok mnogih promjena u svijetu. Kroz karakteristike vladavine posljednjih ljudi na čelu Komunističke partije Sovjetskog Saveza (KPSS), sagledaćemo kroz ekonomske, političke i aspekte razvoja međunarodnih odnosa u tom periodu.

Poslije Hruščova, je na mjesto generalnog sekretara KPSS-a došao Brežnjev, koji je ostao do svoje smrti 1982. godine. Brežnjev je prošao jasan put kroz sovjetsku hijerarhiju. Ovakav način uticao je na jasnu poziciju koju je imao tokom njegove vladavine, tako da je lako razlikovati osobine njegovog pogleda na razvoj SSSR-a. Uz njegovo ime vezana je doktrina „ne odustajati od jednom osvojene teritorije“, i ta doktrina tokom čitavog perioda njegovog vladanja se ponavljala kao vrhunska politička i ideološka državna dogma. Taj stav nije

---

³⁰ S.Avramov,Postherojski rat Zapada protiv Jugoslavije,Veternik,1997,31

mogao doprinijeti neke značajne promjene u spoljnoj politici Sovjetskog Saveza.³¹ Neophodne promjene u unutrašnjem planu smatrano je događajem usvajanje "demokratskog" ustava 1977.godine. Međutim, unutar vladajućih struktura bili su oni koji su se zalagali za jasnije promjene u privredi i ekonomiji. Pred kraj Brežnjevjevog perioda..."razvijen socijalizam", zvanična definicija pokojnog Brežnjevevog doba, postala je sinonim za senilnost na vrhu i apatičnost u masama".³²

Andropov i Černenko su promijenili položaj generalnog sekretara prije nego što je Gorbačov došao na vlast. Nisu napravili neophodno odstupanje od uspostavljenog načina upravljanja državom. Andropov je neposredno pred kraj svoga vladanja, govorio o neophodnim promjenama i boljim informacijama o radu i potezima partije, koristeći riječ koja će uskoro biti vrlo eksploatisana - glasnost. Černenko, ostavio je mnoge probleme i još izraženije nezadovoljstvo građanima do 1985. godine. Svjestan neophodnosti promjena, Gorbačov, svojim dolaskom na mjesto generalnog sekretara Komunističke partije, totalitarni režim kakav je Sovjetski Savez imao, počeo je u velikoj mjeri da se otvara. Omogućen je početak ograničene liberalizacije režima, to su politike „gledanosti“ i "perestrojke". Ovo je primjer tranzicije koju je inicirao režim. Međutim, reforme nijesu izašle iz okvira procesa liberalizacije, dodatno opterećene državnim pitanjem. Krajem osamdesetih godina, političke promjene u SSSR-u pod vodstvom Gorbačova su olakšale demokratizaciju u nizu evropskih komunističkih država te su dovele do postepenog raspuštanja Varšavskog pakta, koji je počeo sa sovjetskom saglasnošću za ujedinjenje Nemačke u oktobru 1990. godine. Njegova vojna struktura raspuštena je u martu 1991., a službeno ukidanje Varšavskog pakta obavljeno je u Pragu 1. jula 1991. godine.

Jeljcin je, za vrijeme Gorbačova, bio na čelu organizacije Komunističke partije u Moskvi, sa višegodišnjim iskustvom spoznao se sa sistemom iz unutra. Imao je težak zadatak kao prvi izabrani predsjednik Rusije koji je koristio prelazni period da ponovo podigne i vrati u Rusiju status subjekta koji odlučuje u međunarodnim odnosima. Postavljeno je pitanje u kom tipu sistema biće sprovedene neophodne reforme. Iako je suštinski potrajao period u kojem je trebalo raskrstiti sa prošlošću, Rusija je na međunarodnom planu bivala sve prepoznatljivija u svojim nastojanjima da se mijenja i sa naklonošću je na sve reforme gledala međunarodna zajednica, u prvom redu SAD i Evropa. Vrlo brzo postala je članica Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Savjeta Evrope i grupe „G8“.

Koncept u kome se svjetska politika gleda kroz prizmu realizma i geopolitike, preuzeta, s nedvosmislenim uticajem tradicionalnih načina ponašanja u međunarodnim odnosima, ima status velike sile. U prvom dokumentu u kome je predstavljen koncept spoljne politike, Jeljcin se založio za svoje snažno prisustvo u zemljama bivšeg SSSR-a, politički kroz ZND, ali i za održavanje vojnog prisustva u regionu.

Predsjednici Rusije, Belorusije i Ukrajine Boris Jeljcin, Stanislav Šuškevič i Leonid Kravčuk, 8. decembra 1991. godine, potpisali su sporazum, uprkos volji naroda izrečenoj na referendumu u martu iste godine (preko 75 odsto Sovjeta glasalo je za očuvanje saveza). Za

---

³¹ Laker, Volter, Istorija Evrope - 1945-1992, Clio, 1999, 618.

³² Laker, Volter, Istorija Evrope - 1945-1992, Clio, 1999, 623.

većinu stanovništva u zemlji potpisivanje sporazuma je prošlo gotovo neprimjetno, ali time se završila jedna velika epoha i započeo je jedan novi život. Direktna posljedica tog događaja je to što je više od 28 miliona Rusa ostalo van granica svoje zemlje. Van svoje istorijske domovine ostalo je i 6,8 miliona Ukrajinaca; 2,1 miliona Bjelorusa; 1,6 miliona Kazahstanaca; 1,5 miliona Jermena — ukupno, više od 40 miliona ljudi, skoro 15 odsto stanovništva cijelog SSSR-a. „Radi se o unutrašnjim razlozima — neefikasnosti, padu političkog i ekonomskog sistema. Ko je tome doprineo — to je već drugo pitanje. Ne mislim da su naši geopolitički protivnici stajali sa strane“, istakao je Putin.

4. Suvremena Rusija od 2001 godine- geopolitička obnova

„Časovnik je otkucao sate komunizma, ali njegovo betonsko postolje još nije srušeno. Hoćemo li se umjesto oslobođeni, naći zatrpani pod njegovim razvalinama.“

Aleksandar Solženjicin

U posljednjih dvije stotine godina nije prvi put da se Rusija našla u potrazi za svojim mjestom na međunarodnoj sceni, a istovremeno tragajući i za sobom kao subjektom, za novim identitetom. Prešavši put od raspale komunističke imperije, preko polugladne i polubose demokratskog tipa, mnogi su se Rusi već pomirili s tim da se njihovoj hiljadugodišnjoj državnosti primakao kraj.

Osnovni faktori koji naglašavaju njegovu geopolitičku poziciju su: geografski položaj i etničko-demografski faktor, politički sistem i način funkcionisanja vlasti, ekonomski sistem, nacionalni identitet, religija i kultura i nacionalna bezbjednost i odbrana.

4.1. Geografski položaj Ruske Federacije

Rusija (Ruska Federacija) je država koja se prostire u istočnom dijelu Evrope i u sjevernom dijelu Azije. Rusija je najveća država na svijetu, veličine 17.075.400 km², što čini 11.46% ili 1/9 cjelokupne površine kopna na Zemlji, a 12.65% ili 1/8 kopna naseljeno čovjekom, što je dvostruko veće nego kod Kanade koja je na drugom mjestu.

Slika 1: Geografski položaj Ruske Federacije

Rusija graniči sa 16 zemalja. Na kopnu su: Norveška, Finska, Estonija, Letonija, Litvanija, Poljska, Bjelorusija, Ukrajina, Gruzija, Azerbejdžan, Kazahstan, Kina, Mongolija, Sjeverna Koreja i na moru: Japan i Sjedinjene Američke Države. To Rusiji omogućuje da ima

značajnu ulogu kako u Evropi tako i u Aziji. Taj ogromni prostor označava se jednim imenom Evroazija kao „središnji kontinent“, i ta Evroazija kao geografska teritorija obuhvata je Rusija.

Zatvorena je u klimatskom i prirodnom smislu. Nепrekidan pojas stepa, koji obuhvata Evroaziju sa zapada na istok je bitno obeležje, a neki ruski autori smatraju da je to kičma njene evroazijske historije. Mnogi ruski autori ističu da onaj ko vlada stepom predstavlja političkog ujedinitelja cijele Evroazije - to je bila Mongolska imperija, Džingis–kana ili Ruska imperija.³³

Rusija posjeduje raznolika bogatstva, pri čemu je u svjetskim razmjerima poznata po zalihama prirodnog plina, čije zalihe su procijenjene kao najveće na svijetu (45% svih svjetskih zaliha), a tu su još uglj (23% svjetskih zaliha), nafta (6%), a od ostalih ruda tu su još: željezo, boksit, nikal, zlato, platina, olovo, dijamanti, itd. Rusija je vodeći svjetski proizvođač prirodnog plina, a drugi vodeći proizvođač nafte, iza Saudijske Arabije. Njena prirodna bogatstva pretvaraju je u neku vrstu posebnog kontinenta, da se pravilnim definisanjem ekonomijom i geopolitičkim jedinstvom, može samostalno da opstane i djeluje.

To je uočio Helford Makinder, engleski geopolitičar, početkom XX vijeka, i u svojim djelima "Geografska osa historije" (1904) i "Demokratski ideali i realnost" (1919) teorijski i praktično definisao je buduću orijentaciju Zapada, a to je onemogućavanje evroazijskog prostora da se praktično ostvari kao posebna geopolitička cjelina.

4.2. Uticaj geografskog položaja na geopolitičku poziciju Ruske Federacije

Rusija je danas manja nego što je bila prije 300 godina. Rusko carstvo se proširilo nevjerovatnom brzinom tokom poslednjih četiri vijeka. Poslije rata sa Švedskom u XVIII vijeku, počelo je naseljavanje Sibira, Rusija se proširila na sjever, a potom na jugu. Sredinom XIX vijeka, Rusija je prodala Aljasku, ali je zauzvrat dobila nova područja na Dalekom Istoku. U XX vijeku Rusija gubi dijelove svoje teritorije, raspadom SSSR-a Rusija je izgubila 1/4 svoga područja. Razlog pomjeranja granica je što republičke granice, za vrijeme Sovjetskog Saveza, su postale državne. Republičke granice su se određivale iz ideoloških razloga, radi lakšeg vladanja državom. Sa povlačenjem granica duboko u kontinentalnu masu, sama teritorija Rusije postala je osjetljiva za moguću odbranu, naročito na njenoj zapadnoj strani. Sama činjenica da susjedne zemlje mogu postati dio drugog bloka ili se mogu koristiti kao prostor za visoko vojne tehnologije u cilju kontrole ruske teritorije. Zbog toga, Ruska Federacija pokušava da pronađe način da se interesi tih država poklope s njenim.

Ruska Federacija je izložena geopolitičkom pritisku u pet graničnih pojasev: Prvi granični pojas prema Baltičkim državama osjetljiv je naročito u regionu Kalinjingrada, koji je kopneno odvojen od maticnog dijela. Savezom Ruske Federacije i Bjelorusije, pritisak na graničnom pojasu se znatno smanjuje jer imaju jedinstvenu odbranu teritorije. Drugi granični pojas

---

³³ Tekstovi ruskih autora u zborniku Fenomenologija ruske duše, priredio D.Aranitovic. Logos, Beograd 2008.

prema Ukrajini je specifičan iz dva razloga: prvi razlog je zbog velikog broja Rusa koji žive u njemu,³⁴ a drugi je ograničena geostrateška opcija Rusa. Ako bi Rusija ponovo preuzela kontrolu nad Ukrajinom, bila bi lider u Evroziji, a ovako pokazuje da je taj pojas najranljiviji. Postoje tenzije u Pridnjestrovlju, republici koja se nepriznato odvojila od Moldavije, koja je uz veliku pomoć Rusije nezavisna u ekonomiji i odbrani, ali se ona graniči sa Ukrajinom i krizi dodaje dodatni impuls. Treći granični pojas u Crnom moru i Kavkazu je važan zbog ukrštanja energetskih pravaca, pritiska Sjedinjenih Američkih Država i geostrateškog interesa Turske. Kavkaz direktno povezuje energetski bazen Kaspijskog mora i centralne Azije sa slivom Crnog mora. Na Kavkazu su Sjedinjene Američke Države učinile uticaj u Gruziji, za vrijeme kratkoročnog rata u avgustu 2008. To je klasičan primjer geopolitičkog pritiska Zapada i Sjedinjenih Američkih Država na južnoj granici Rusije. Sve sa ciljom da preko Gruzije spriječe Rusiju da geopolitički objedini cijeli Kavkaz na kojem je prisutna od 1801. godine. Da bi mogla geostrateški da reaguje Ruska Federacija je na Kavkazu ostvarila jak politički, vojni i ekonomski savez sa Jermenijom. Jermenija je članica Ruskog ekonomskog i vojnog bloka . U Jermeniji se nalazi 102 . ruska vojna baza

Četvrti granični pojas je prema kineskoj pokrajini Sindzijang, koji je neseljen muslimanima Ujgurima. Dvadesetih godina u Kazahstanu, Kirgiziji i u Kini djeluju seperatističke i terorističke grupe Ujgura. Južni dio Sibirskog federalnog okruga je gotovo prazna oblast, bogata resursima, a naseljena sa skoro dva miliona stanovnika naspred kineske pokrajine koja ima oko 100 miliona stanovnika.

Peti granični pojas je prema Kini na Dalekom istoku. Rusija je geopolitički ranjiva zbog slabe naseljenosti. Visoka ekonomska aktivnost Kine doprinosi sve većem prisustvu Kineza u tom dijelu. Tokom prve decenije XXI vijeku, pritisak iz Kine i Japana je napravljen usled trase budućeg naftovoda, Kina je tražila, da to bude ruta Angarsk-Dacin (Kina) i Japan Angarsk-Nahotka (ruska luka u Kini). Ovo je riješeno strateškim sporazumom Kremlja i Pekinga iz 2010. godina. Do 2012. godine igrađena su oba naftovoda.

4.3. Demografski faktor

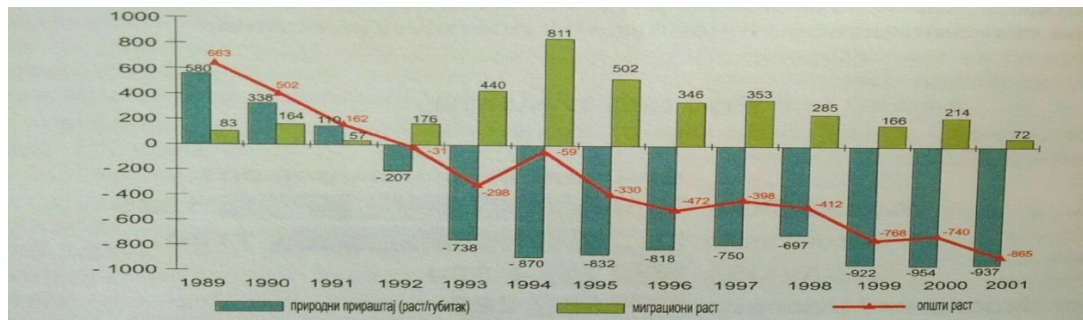
Mnogo puta tokom historije, Rusija je imala ogromne gubitke u stanovništvu zbog ratova ili unutrašnjih sukoba, koji su često imali karakteristike demografske katastrofe. Period Gorbačovljeve "perestrojke" i Jeljcinove "demokratije", pored ekonomskog, političkog sveopšteg društvenog, Rusiji su donijeli i nezapamćen demografski kolaps obilježen katastrofičnim padom nivoa rađanja, povećanjem smrtnosti i smanjivanjem prosječnog trajanja ljudskog života.

Od svih problema izazvanih kataklizmom koja je pogodila Rusiju krajem XX vijeka demografski problemi su najdublji, za bezbjednost, pa čak i za budućnost Rusije su najopasniji. Uprkos aktivnoj demografskoj politici, demografski oporavak teče daleko sporije i neizvjesnije od oporavka ekonomije, konsolidacije ruske države i njenog povratka na međunarodnu scenu, kao realne geopolitičke sile.

---

³⁴ Milosević. Z , Rusko pitanje danas , Institut za političke studije , Beograd 2006, 65

Konsolidovanjem države i ekonomije, u Rusiji je pokrenuta aktivna demografska politika koja uz povećanjem životnog i socijalnih standarda daje prve rezultate. Prema popisu iz 2010. godine, Ruska Federacija ima 142,9 miliona stanovnika, što je za 3,7 miliona manje od popisa iz 2002. godine. Gustina naseljenosti je 8.3 stanovnika po km². Od 2008. godine došlo je do značajnog rasta, pa je početkom 2014. godine, broj stanovnika iznosio 143 miliona. Negativni prirodni priraštaj počeo je 1992. godine, a vrhunac pada je bio 1999. godine.³⁵

Slika 2 : Demografska kretanja u Rusiji 1989-2002

(Izvor: Federalna služba državne statistike Rusije)

Slika 3: Demografska kretanja u Rusiji 2005-2012

(Izvor: Federalna služba državne statistike Rusije)

Kao što se vidi na slikama, prirodni priraštaj od 1992. do 2002. godine bio je izrazito negativan u sjeveroistočnom federalnom okrugu Sibirskom i Dalekoistočnom, depopulacija je bila izražena. Dok je u Moskvi i južnom okrugu, broj stanovnika porastao zbog migracionih priliva muslimanskim stanovništvom Čečenije, Ingusetije i Dagestana.

Statistički podaci Federalne službe državne statistike Ruske Federacije pokazuju da nakon 2008. godine, zaustavlja se opadanje prirodnog priraštaja i prosječne dužine trajanja života. Formiranjem Demokratskog fonda za dugoročni materijalni podsticaj za porodicama sa više djece dati impuls prirodnom priraštaju, ističe Dragan Petrović.³⁶ Postoji poboljšanje u

³⁵ Perevedencev, Viktor "Puno alkohola, mali Rus", Limes plus, 1/2005, Beograd

³⁶ Petrovic.Dragan, "Rusija i demografski problem", Nova srpska politička misao, http://starisajt.nspm.rs/koment_2007/2007_petrovic2.htm

demografskoj situaciji: nivo mortaliteta se postepeno smanjuje, povećava se nivo rađanja, a očekivani životni vijek se povećava (prosječan život ljudi). Stopa smrtnosti je smanjena sa 16,5% u 2003 na 14,5% u 2009. godini, stopa nataliteta se povećala sa 10,2% u 2003. na 12,7 % u 2009. godini, prirodni priraštaj sa stopom od -6,3%, u 2003. godini ona se poboljšala i iznosila je -1.8 % u 2009. godini, prosječna starost muškaraca je 62, a žena je 74 godina, što je daleko ispod prosjeka u razvijenim zemljama, ali je mnogo bolje od Jeljcinove "demokratije".

Za vrijeme popisa 2002.godine bilo je 13,3 miliona djece od 10 godina, a 22,1miliona mladih od uzrasta od 20 do 30 godina. Pa prema tome,za dvadeset godina, broj mladih u reproduktivnom periodu će se smanjiti,smanjiti će se i broj novorođenčadi za 40 %. A kao tačnost ovog, većina zapadnih predviđanja ukazuju na to da će Rusija 2050.godine imati oko 80 do 100 miliona uglavnom starijih stanovnika. Dok je u Moskvi 2002. godine objavljena monografija tri poznata ruska demografa, u kojoj se navodi da će Rusija početkom 2026. godine imati 121 miliona, a 2051.godine 93,2 miliona stanovnika.³⁷

4.4. Etnički faktor

Prema popisu iz 2010. godine, što se tiče etničkog sastava Ruske Federacije, Rusi su dominantni, 80,9% od ukupnog broja građana, što znači da je etnički izrazito homogena država. Osim Rusa, u Rusiji živi i više od 180 raznih naroda i narodnosti. Po brojnosti slijede Tataři (3,8% ili 5,6 miliona), Ukrajinaci (3,0%), Čuvaši (1,2%), Baškirci (0,9%), Bjelorusi (0,8%), Mordvinci (0,7%), Nijemci i Čečeni po 0,6%, Avarci, Armenci po 0,4%, itd.

Rusija je nastala i vijekovima se razvijala kao mnogonacionalna država etničkih Rusa i stotine drugih etničkih grupa. Njeno širenje kroz evroazijski prostor nije bio nasilnog karaktera. Živjeli su u sličnim prirodno-geografskim uslovima i zbog toga stekli su slične društvene i psihološke karakteristike koje su ugrađene u nacionalni identitet.

Na prostranoj teritoriji Evroazije, geografski i prirodni uslovi života Rusa uticali su na sve aspekte njihovog života: na stvaranje i razvoj državnosti, ekonomskih orijentacija i prioriteta,na obrazovanje specifičnog nacionalnog i kulturnog identiteta.

4.5. Nacionalni identitet religija i kultura

Geopolitičko pozicioniranje se posmatra kroz snagu materijalne kulture, odnosno snage ekonomije, vojne sile i spoljne politike, odnosno, sposobnost da shvate uticajne interese date države. U velikoj mjeri su nacionalni identitet, vrijednosti jedne nacije, njen jezik, norme kao suštinski faktori geopolitike. Kulturu razumijemo kao cijelokupno društveno nasleđe jedne grupe ljudi. Jedan narod se razlikuje od drugog po etničkoj pripadnosti, jeziku, poštovanja

---

³⁷ Perevedencev,Viktor, "Puno alkohola, mali Rus", Limes plus, 1/2005, Beograd,65.

običaja i tradicije. Nacionalni identitet je rezultat dugoročne i konstantne akcije etničkih i vjerskih životnih uslova koje su se oblikovali u toku istorije.³⁸

Zanemarivanje nacionalnog identiteta može imati opasne posljedice za razvoj jednog društva, kao na primjer za vrijeme Jeljcina kada je počeo preobražaj Rusije. Nacionalni identitet sa geopolitičkim identitetom je u uzročnom posledičnom odnosu. Na geopolitičkom kodu, odnosno na geopolitičkoj identifikaciji neke države utiče dominantna religija, odnosno " njeno subjektivno viđenje sopstvene pozicije u odnosu na druge države".³⁹ Rusija posjeduje suštinska, obeležja koja ih odvajaju od velikog broja naroda Evrope, čak i od mnogih Slovena. Vitalna karakteristika identiteta je specifičan odnos između pojedinaca i kolektiva. Zapadna civilizacija je izgradila individualističku kulturu koja naglašava slobodu pojedinca, oslobođena svih kolektivnih odredbi i osobina i svedena na prirodne i fizičke karakteristike. Američki filozof Tomas Molnar smatra da glavna determinanta je pojedinac, individua, dok su kolektivi konvencija individualnih želja. Kao istomišljenika navodi Karla Popovika sa citatom : „zadatak teorije društva je da izgradi i analizira naše društvene modele kroz opisne ili nominalističke izraze , što će reći kroz izražavanje individue , njenog stava , njenih nada, njenih odnosa.“

U Rusiji se identitet stvara na različit način, kao jedinstvena karakteristika kulturnog identiteta i nacionalnog identiteta je njena pravoslavna tradicija. Kod rusa , identitet je stvoren na drugaciji način i kao jednosuštinsko obilježje kulturne samobitnosti i nacionalnog identiteta jeste njegova pravoslavna tradicija. Osnovno obilježje koje je pravoslavlje prenijelo na ruski narod jeste shvatanje odnosa pojedinac-zajednica.

Istoričar i filozof Lav Karsavin u knjizi "Istok, Zapad i Ruska ideja“, navodi da je težnja ruskog čovjeka prema apsolutnom podjednako jasna i na" visinama religioznosti ,i u nizinama nihilizma, i upravo kod nas u Rusiji nema ravnodušnog već ratničkog , nema skeptičnog već religioznog pa čak i fanatičnog ...Radi ideala, Rus je spreman da se odrekne svega, da žrtvuje sve; posumnjavši u ideal ili u njegovo blisko ostvarenje , spreman je da se oda nečuvenom životinjstvu ili postaje mistično ravnodušan prema svemu.,⁴⁰ Kolektivizam pojačan pravoslavnim sabornošću , odnosno težnja ka idealu objedinjavanja nacije oko jednog zajedničkog cilja i apsolutizacija tog objedinjujućeg principa kao jedine moguće vrijednosti u životu običnog čovjeka i izgradnji države i društva, usloveli su pojedinca da razmišlja o opštim kategorijama.

Evroazijsko razumijevanje ruskog identiteta pojačava ideju da je nacionalni identitet usko povezan sa identitetom državljanstva odnosno sa nacionalno-političkim izdentitetom. Ruski kulturni i nacionalni identitet je poseban i uključuje i Istok i Zapad, kao jedinstvo i harmoniju istočnih i zapadnih vrijednosti koje predstavljaju kvalitet za rusku naciju i ruskom prostoru. Ne treba davati prednost ni Zapadu ni Istoku , jer to vodi ka stradanju ruskog naroda. Kada je Rusija istakla istočni identitet, ona je stradala kao reakcionarna i revolucionarna imperija, a

---

³⁸ A. Butenko, J. Kolesničenko, „ Mentalitet Rusa i evroazijstvo“, Fenomenologija ruske duše, Logos, Beograd, 2008, 128 -129.

³⁹ Kilibarda, Zoran, Osnove geopolitike, Službeni glasnik, Beograd, 2008, 19.

⁴⁰ Anatolij Butenko i Julija Kolesničenko „ Mentalitet Rusa u evroazijstvo“, Fenomenologija ruske duše , Logos, Beograd 2008, 127.

kada je dala prednost zapadnim vrijednostima, isto tako rusko društvo je patilo, kao za vrijeme Jeljcina.

Izgradjujući samobitnu kulturu i identitet Rusije prihvata mnoge evropske ideje, prosvjetiteljstvo , romantizam , prihvatila je i razne ideologije – anarhizam , socijalizam , marksizam itd. Ali sve to nije moglo da temeljno izmjeni ruski identitet , nacionalni duh . Poseban identitet koji objedinjuje istočne i zapadne vrijednosti , ali na svoj poseban način , ruski način . Taj identitet doprinosi da se geopolitički identifikuje i iskaze kao jedna od vodećih država .

4.6. Politički sistem i vlast

Politički sistem Ruske Federacije definisan je Ustavom iz 1993.godine, koji je usvojen na referendumu 12.decembra 1993. godine. Ustav je dopunjen i mijenjan amandmanima 2008. i 2014. godine. Sastoji se iz dva dijela: Opšte odredbe i Završne i prelazne odredbe. Sam Ustav je razrađen u opštim odredbama u 9 poglavlja. U prvom članu Ustava RF, Rusija se definiše kao demokratska, federalna pravna država sa republičkim oblikom vladavine.⁴¹

4.6.1. Teritorijalna struktura

Federalna struktura Rusije uglavnom je nasleđena iz sovjetskog vremena, što je definisano Ustavom: "Rusku Federaciju se sastoji od republika, krajeva, oblasti, gradovi federalnog značaja, autonomnih oblasti, autonomnih okruga -ramnopravnih subjekata federacije."⁴² Postoji 85 federalnih subjekata sa različitim nivoima autonomije, najveću autonomiju imaju 22 autonomnih republika, koje su osnovane još za vrijeme SSSR-a. Ostatak teritorije države je podijeljen na upravne jedinice koje imaju manje forme : 9 teritorija, 46 regiona, 3 savezna grada (Moskva, Sankt Peterburg, Sevastopolj), autonomna jevrejsk region i 4 autonomna okruga.⁴³

Nadležnosti federacije su: usvajanje i izmjena Ustava RF i zakona, federalno ustrojstvo savezna i teritorija RF, normiranje i zaštita prava i sloboda čovjeka ,uspostavljanje sistema federalnih zakonodavnih, izvršnih i sudnih organa, način njihove organizacije i funkcionisanja i stvaranja organa federalnih država, promjena statuta federalnih jedinica, federalna državna svojina i upravljanje njome, osnove ekonomske politike, ekološkog, socijalnog, kulturnog i nacionalnog razvoja, uspostavljanje pravnih osnova za funkcionisanje finansija, banaka, cijena , savezni budžet i fondovi regionalnog razvoja, federalni energetske sistemi, saobraćaj i veze i aktivnosti u kosmosu, spoljna politika i međunarodni odnosi RF, pitanje mira i rata, međunarodne ekonomske odnosi, odbrana i bezbjednost, proizvodnja nuklearnog i vojnog oružja , status i zaštita državnih granica, teritorijalnog mora, vazdušnog

---

⁴¹ Ustav RF- Конституция Российской Федерации, <http://constitution.kremlin.ru/>

⁴²Ustav RF- Конституция Российской Федерации, <http://constitution.kremlin.ru/> čl.5.

⁴³ Ustav RF- Конституция Российской Федерации, <http://constitution.kremlin.ru/> , čl. 65.

prostora, ekonomskih zona, sudski sistem, carinska i poreska politika, meteorološka služba, statistika, odlikovanja, federalna državna služba .....⁴⁴

Uz dodatak 2010-2014. godine je uspostavljen novi nivo upravne podjele na 9 federalnih okruga, od kojih svaki obuhvata više federalnih subjekata. Vode ih izaslanici predsjednika Rusije, koji ih imenuje. To su: centralni, Južni, Sjeverozapadni, Dalekoistočni, Sibirski, Uralski, Privolški, Sjevernokavkazski i Krimski federalni okrug.

4.6.2. Državna vlast

Državna vlast u Ruskoj Federaciji zasnovana je na podjeli na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Organi zakonodavne, izvršne i sudske vlasti su nezavisni. Državnu vlast u Ruskoj Federaciji vrše Predsjednik Ruske Federacije, Federalna skupština (Savet federacije i Državna Duma), Vlada Ruske Federacije, sudovi Ruske Federacije.⁴⁵ Državnu vlast u subjektima Ruske Federacije vrše formirani organi državne vlasti. Ruska Federacija priznaje i garantuje lokalnu samoupravu. Lokalna samouprava je samostalna u okviru svojih ovlašćenja. Organi lokalne samouprave nisu uključeni u sistem državnih organa. Ruska Federacija je sekularna država. Nijedna religija ne može biti uspostavljena kao državna ili obavezna. Vjerska udruženja su odvojena od države i jednaka pred zakonom.

Predsjednik

Na čelu države je šef države – predsjednik kojeg građani biraju na izborima, a održavaju se svake šeste godine, a maksimum se može izabrati za dva uzastopna mandata. Originalni ustav predviđao je četvorogodišnji mandat predsjednika, ali je krajem 2008. godine parlament promijenio na šest godina. Radna rezidencija predsjednika nalazi se u Moskovskom Kremlju.

Najvažnija ovlašćenja predsjednika Rusije su: uz saglasnost Državne dume, imenuje prepredsjednika Vlade RF, ima pravo da predsjedava sjednicama vlade i donosi odluke o ostavci Vlade, predlaže imenovanje i smijenu predsjednika Centralne banke, na predlog predsjednika Vlade imenuje i smijenjuje potpredsjednike Vlade i ministre, predlaže Savjetu federacije kandidate ili smijenjivanje sudije Ustavnog, Vrhovnog i Vrhovnog arbitražnog suda, kao i generalnog tužioca Rusije, formira i predsjedava Savjetom bezbjednosti RF, utvrđuje vojnu doktrinu, imenuje ili smijenjuje Visoku komandu Oružanih snaga, formira administraciju predsjednika RF, imenuje i opoziva diplomatske predstavnike, odlučuje o datumu izbora za Državnu dumu, a u skladu sa Ustavom u pojedinim slučajevima može i raspuštati Dumu, odlučuje o organizovanju referenduma, podnosi zakonske prijedloge i potpisuje i proglašava važeće zakone, obraća se Federalnoj skupštinu godišnjom porukom o

---

⁴⁴ Ustav RF- Конституция Российской Федерации, <http://constitution.kremlin.ru/>, čl. 71

⁴⁵ Ustav RF- Конституция Российской Федерации, <http://constitution.kremlin.ru/> RF, čl.11

situaciji u zemlji i osnovnim orijentacijama unutrašnje i spoljne politike, upravlja spoljnom politikom RF, pregovara i potpisuje međunarodne ugovore.⁴⁶

Predsjednik države ima široka ovlašćenja, tako da je ukazom 2008. godine definisana podjela u upravljanju ministarstvima i službama između predsjednika i Vlade RF.⁴⁷

Vlada Ruske Federacije

Vlada RF direktno rukovodi preostalim ministarstvima i vrši koordinaciju sa predsjedničkim blokom vlasti. Predsjednika Vlade imenuje šefa države uz saglasnost Državne dume.

Ministarstva, službe i uprave kojima predsjednik Rusije direktno upravlja su:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova,
- Ministarstvo odbrane,
- Ministarstvo vanjskih poslova,
- Ministarstvo za vanredne situacije i civilnu zaštitu,
- Ministarstvo pravde,
- Federalna heraldička služba,
- Spoljna obaveštajna služba ,
- Federalna služba bezbjednosti (FSB),
- Federalna služba za borbu protiv narkotika,
- Federalna služba zaštite RF,
- Glavna uprava za specijalne programe predsjednika RF,
- Uprava za poslove administracije predsjednika i Vlade RF,
- Federalna služba za državne rezerve.

Federalna skupština

Ustav Ruske Federacije uređuje organizaciju i nadležnosti federalne skupštine sa 94-109 članova. Federalna skupština, parlament Ruske Federacije, je predstavničko i zakonodavno tijelo. Federalna skupština ima neprekidnu aktivnost Ruske Federacije. Federalna skupština se sastoji od dva doma - Savjeta Federacije i Državne Dume.

---

⁴⁶ Nadležnosti i ovlašćenja predsjednika države definisani su u čl. 80 -93.

Ustav RF- Конституция Российской Федерации, <http://constitution.kremlin.ru/>

⁴⁷ Указ Президента РФ от 12.05.2008 N 724 (ред. от 23.11.2016) "Вопросы системы и структуры федеральных органов исполнительной власти"http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_76855/

Savjet Ruske Federacije je gornji dom ruskog parlamenta. Kreiran je Ustavom 1993. godine, treba da djeluje kao glas ruskih federalnih jedinica. Savjet Federacije čine: po dva predstavnika iz svakog subjekta Ruske Federacije - jedan iz zakonodavnog (predstavničkog) i jedan iz izvršnog državnog organa. Mandati članova ne zavise od nacionalnosti, već zavise od mandata regionalnih organa koji ih biraju. Savjet ima ulogu u pitanjima granica između federalnih jedinica, usvajanju dekreta predsjednika države za uvođenje ratnog stanja, upotrebe oružanih snaga izvan države a utvrđuje i datum izbora za predsjednika države i smjenjuje predsjednika ukoliko je je počinio djelo veleizdaje.

Državna дума

Termin Duma potiče od ruske riječi *dumati* (misliti). U poređenju sa nekim evropskim demokratijama, ruska Duma je prilično mlada. Osnovana 1906. godine, ali nije preživjela revoluciju 1917. godine. Ponovo je zaživjela 1993. godine, kada je predsjednik Rusije Boris Jeljcin predstavio novi Ustav.

Državna дума je donji dom ruskog parlamenta. 450 deputata bira se na mandat od pet godina, u skladu sa ustavnim amandmanima koje je Skupština usvojila krajem 2008. godine. Ima nadležnost u davanju povjerenja vladi, imenovanju i smjenjivanju predsjednika Centralne banke i pokreće procedure za smjenu šefa države (dvostruka većina) ako je počinjeno djelo veleizdaje, što opet moraju da potvrde ustavni sud i dvotrećinska većina u drugom domu- Savjetu Federacije.⁴⁸

Ruska Federacija je izgradila predsjednički sistem vlasti, sa velikim predsjedničkim ovlašćenjima koji " prevazilaze ovlašćena američkog ili francuskog predsjednika, i Jeljcina nisu neosnovano nazivali *carem*...i to pristalice i protivnici."⁴⁹ Karakteristika ruskog predsjedničkog sistema jeste određivanje naslednika ili davanje prednost jednom kandidatu na sledećim izborima za dužnost predsjednika. „Doneo sam odluku. Dugo i mučno sam o njoj razmišljao. Danas, poslednjeg dana u ovom vijeku, podnosim ostavku. Shvatio sam da je neophodno da to uradim. Rusija treba da uđe u novi vijek sa novim političarima, sa novim, snažnim, energičnim i pametnim ljudima. Rusija se više nikada neće vratiti u prošlost. Rusija će se uvek kretati samo napred. I ja ne treba da smetam tom prirodnom toku istorije”, rekao je Jeljcin.

Nakon ostavke 31. decembra 1999. godine, Jeljcin je Vladimira Putina odredio da ga zastupa do prvih predsjedničkih izbora. Putin je 2007. godine predložio Dmitrija Medvedeva da bude kandidat za šefa države, šta je i postao u maju 2008. godine. Ova činjenica u suštini definiše pravac Ruske unutrašnje i spoljne politike, razvoj nacionalne bezbjednosti i na taj način definiše geopolitičku orijentaciju Rusije. Ton orijentisanju prema tome je predsednik države. Za vrijeme Jeljcinja orijentacija je bila definisana tzv. kalemljenjem i imentativnim preuzimanjem zapadno evropskih modela, liberalne ideologije, što je zemlju dovelo do sloma. Za vrijeme njegovog drugog predsjedničkog mandata od 1996-1999. godine, uočavale su se tendencije bezvlašća. Ruske federalne jedinice su ustavno, u svojim

---

⁴⁸ Ustav RF- Конституция Российской Федерации, <http://constitution.kremlin.ru/>, Glava 5, čl.9 -109.

⁴⁹ Medvedev, R., Putin: povratak Rusije, Beograd 2007, 53.

međunarodnim aktivnostima vezane za Kremlj, ali zahvaljujući predsjedničkoj moći, Jeljcin je samo inicijativno proširivao njihova prava bez pravne osnove.⁵⁰

Dolaskom Vladimira Putina za predsjednika Rusije, 2000. godine, politika predsjednika ruske države promijenila se iz korena. Krajem 1999. godine potpisan je dokument između Jeljcina i Putina, i predan na čuvanje patrijarhu Alekseju II,⁵¹ prema riječima akademika Medvedeva, Putin je u svojoj politici ograničen sporazumom i da je u administrativnoj izvršnoj vlasti morao da zadrži političare iz Jeljcine vlade, što znači gotovo do 2004. godine. Putinova politika u prvom mandatu bila je rezultat kompromisa između liberalnih reformatora i novih političara, a od 2004. godine to će biti sasvim drugačija politika koja ima za cilj jačanje države u svim sferama, a jedan od njegovih prvih poteza je nova teritorijalna organizacija i podjela države na federalne okruge, čiji su predstavnici direktno imenovani od šefa države, i tako je otpočeta borba za jedinstvo Rusije. Tih godina političke nesigurnosti, njegova prva pozicija premijera dolazi usled pogoršavanja krize na sjevernom Kavkazu, gde su ekstremisti iz Čečenije izvršili invaziju na susjednu Republiku Dagestan. Čečenska vojna kampanja i Putinova nepokolebljiva pozicija protiv nje, formirali su sliku o Putinu kako u Rusiji tako i van nje.

Izgradnja vlasti od 2000. godine, pogotovo nakon 2004. godine, počela je sa sasvim drugačijim kadrovima nego u Jeljcinovom vremenu, kada su nametane zapadne vrijednosti i shvatanja izgradnje države. U tom smislu, od 2012. godine, poznata moskovska analitička agencija Mincenko konsalting (Minchenko consulting) počela je da izrađuje studije o načinu odabira kadrova, načinu i pravcu političkog odlučivanja na vrhu države i odnosima snaga između političke, ekonomske, vojne i kulturne elite Rusije.

Te godine, nakon Putinovog ponovnog izbora za predsjednika Rusije, objavljena je studija "Velika vlada Vladimira Putina - Politbiro 2.0". Nakon pristupanja Krima Rusiji, u oktobru 2014. godine objavljena je studija "Politbiro 2.0 i postkrimska Russia."⁵² Tako Politbiro 2.0 podrazumijeva model upravljanja i strukturu donošenja odluka u vrhu ruske vlade i nema nikakve veze sa sovjetskim načinom upravljanja putem partijskog politbira.

Naime, prema studiji iz 2012. godine, na vrhu odlučivanja u Rusiji, nalazi se šef države Vladimir Putin, a njegovi prvi ljudi su oni koji utiču na donošenje odluka.

Drugi nivo odlučivanja dolazi iz četiri neformalna bloka:

- 1 Vojno-bezbjednosni blok (armija , obaveštajne , bezbjednosne i policijske službe)
2. Biznis (predsjednici najsnažnijih privrednih korporacija i vlasnici privatnih privrednih grupa)
3. Politički blok (uticajni politički i ideološki djelatnosti , opozicija)
4. Tehnički blok (aparatus administracije predsjednika i premijera)

---

⁵⁰ D.Petrović, M.Knjezević, Savremeni predsednički sistemi, Institut za političke studije, Beograd 2005, 230-231.

⁵¹ R.Medvedev, Putin : povratak Rusije, Beograd 2007, 47.

⁵² Analiza agencije Mincenko konsalting, „ Velika vlada Vladimira Putina – Politbiro 2.0“, dostupno na : http://minchenko.ru/analitika/analitika_27.html.

Međutim, donošenjem antiliberalnih zakona u 2013. godini, jačanjem odbrane i modernizacije armije, kao i dešavanja u Ukrajini 2014.godine, uticaj liberalnih krugova počinje da se smanjuje u vrhu odlučivanja.

Predsjednik Putin direktno kontroliše sektore odbrane, bezbjednosti, energetike i spoljne politike. Takođe, od 2013. godine, uticaj političkih, naučnih i kulturnih radnika je u porastu za jačanje ruskog savremenog konzervativizma i tradicionalnih vrijednosti, pa se jasno vidi da se dvije ruske elite suočavaju sa političkim odlučivanjem i državnom kontrolom - liberalne elite i elite savremenog ruskog konzervativizma.

4.7. Suvremena ekonomija

*„Kome nije žao Sovjetskog Saveza taj nema srca,
ako misli da se on može obnoviti taj nema pameti,,.*

Vladimir Putin

Politički i ekonomski režim je postepeno nestajao, a gvozdена kapija koja je dijeljila SSSR-a od zapadnog svijeta lagano su popuštala, i kroz njih su prodirale zapadne kulture, ideje i modeli ponašanja, Mihail Gorbačov i tadašnja politička elita nijesu uspjele pružiti mirnu ekonomsku i političku transformaciju društva, kao što je Španija učinila nakon Franka ili Kina poslije Mao Ce Tunga. Kao rezultat situacije nastale stvaranjem Zajednice nezavisnih država (ZND), 25. decembra 1991. godine. SSSR prestaje da postoji.

Žitelji "Saveza nerazrušivog, republika slobodnih,"⁵³ zaspali su u jednoj, a probudili u nekoj drugoj državi. Tada je Boris Jelcin došao na čelu još jake države, a sa njim je i došla ekonomska i politička kriza koja je obuhvatila rusko društvo. Tokom osam godina njegove vladavine zemlja je pala sa svjetske velesile na nivo zemlje u razvoju. Ono što se desilo tokom devedesetih godina, odbacilo je Rusiju daleko nazad. Pad velikog SSSR-a, tragični politički preokret, ogromna ekonomska kriza, raspad državne strukture, socijalni kolaps, neuspjele ekonomske reforme, korupcija, ratovi, rasprodaja državne imovine, porazi na međunarodnoj ekonomskoj i političkoj sceni, neplaćene zarade i privredni haos, samo su od nekih događaja koji su karakteristični za devedesete u istoriji Rusije.⁵⁴

Reforme koje su izvveli tadašnji izabranici predsjednika Jelcin bile su praćene inflacijom, smanjenjem proizvodnje i drastičnim padom nivoa i kvaliteta života. Krizno ekonomsko stanje je trajalo skoro cijelu deceniju. Ekonomska kriza je postepeno ali sigurno postajala veća. Bruto nacionalni dohodak je opao za 5% 1991.godine, a biće smanjena za još 14,5% u 1992.godini. Istovremeno, proizvodnja je padala brže i brže, tako da je 1993. godine proizvodnja je pala za 9,7%, a budžetski deficit za 1994. iznosio je 10,7%.⁵⁵ Državna kasa, budžet, popunjavan je štampanjem novog novca i puštanjem istog u opticaj. Dakle, u 1995.

⁵³ prvi stih Sovjetske himne

⁵⁴ Đorđe Milošević, Rusija na raskršću, Prometej, Novi Sad, 2003, 18.

⁵⁵ Časopis NIN od 13. jula 2007. godine na stranicama 52-54.

godini ušlo se sa ogromnim dugovima, nezaposlenošću, infacijom, bez investicija i sa ogromnim budžetskim deficitom. Poslije svega toga, u Rusiji će se desiti niz neuspjelih pokušaja stabilizacije, koji će se okončati najvećom ekonomskom pljačkom u svijetu. Neprocenljivo ogromno bogatstvo Rusije imalo je oko dvadesetak ljudi, koji su kasnije nazvani "oligarsima", jer su zahvaljujući svojoj finansijskoj moći prigrabili i politički uticaj u zemlji. Takva vlast sa oligarsima na čelu jedva je održavala red na ulicama, i zadržavala nezadovoljne milione ljudi od pobune zbog gladi.⁵⁶ Jeljcin se na zapadu zadužuje pod nevjerovatno lošim uslovima. Umjesto uobičajenih 1-2% kamate, on prihvata kredite sa 7%, a u nekim slučajevima čak i do 13% kamate. Krajem XX. vijeka Ruska država je postala "prosjak sa atomskom bombom".

Vrijeme od početka 2000. godine nazvano je vrijeme preporoda i stabilnosti Rusije. Ruski predsjednik Putin počeo je ne osvrćući se na EU i SAD, da riješava nagomilane probleme od predhodne vlade. Državni aparat Ruske Federacije počeo je da vodi računa o ekonomskoj stabilnosti, što je tada bilo zaista neophodno za čitavo društvo. Ekonomski rezultati takvih stavova bili su приметni, tako da se Rusija počela mijenjati, odnosno počeo je njen preporod.

U periodu od 2000. do 2008. godine, prosječna godišnja stopa privrednog rasta u Rusiji, mjerena bruto domaćim proizvodom (BDP), iznosila je 7%. Zamahom globalne ekonomske krize na kraju 2008, i početkom 2009. godine Rusija je po prvi put imala recesiju, ali krajem 2009. godine njena ekonomija je ponovo počela da raste. Tako je u periodu od 2001. do 2010. realni rast BDP-a iznosio 59,2%. U periodu 2009-2013, godišnji rast BDP-a je u prosjeku iznosio 3%.⁵⁷

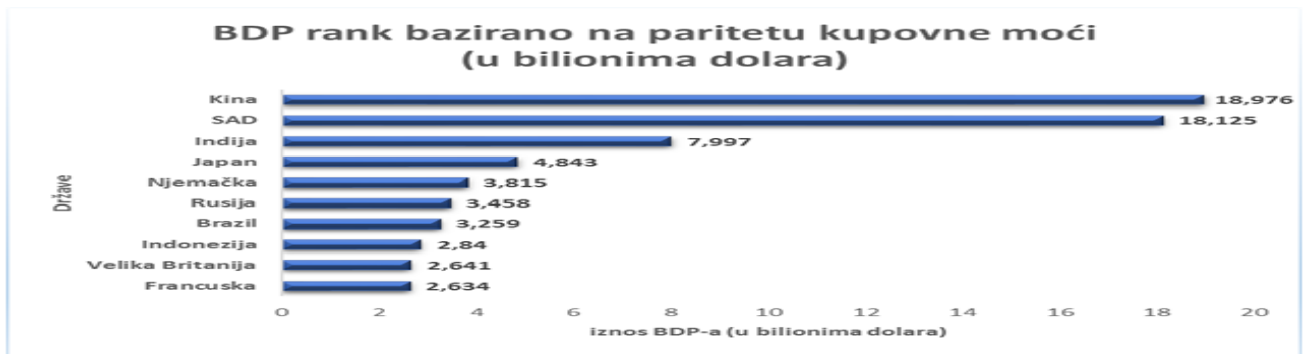
Slika.4: Tempo rasta BDP –a u Rusiji izvor:

<http://smfanton.ru/nuzhno-znat/vvp-na-dushu.html>

Prema analizi Svjetske banke o svjetskoj privredi, 2013. godine Rusija je bila na 6. mjestu po veličini kupovne moći i na 8. mjestu po nominalnom rastu bruto društvenog proizvoda.

⁵⁶ Đorđe, Milosevći, Rusija na raskrću, Prometej, Novi Sad, 2003, 165-226.

⁵⁷ Ruski ekonomski casopis "Lenta" - dostupno na <http://lenta.ru/news/2011/01/17/vvp>

Izvor: MMF

Slila 5: BDP rank baziran na paritetu kupovne moći

Sankcije Zapada i pad cijene nafte 2014.godine, ipak će uticati na to da nema BDP stabilan rast, ali Rusija je to iskoristila i počela razvijati sopstvene kapacitete u proizvodnju, tako da je siguran i značajan.

Devizne rezerve Centralne banke Rusije stabilno su rasle poslije 2000.godine i u početak su iznosile 12 milijardi dolara.,a na samom početku svjetske krize u avgustu 2008. godine, iznosile su 600 milijardi dolara.⁵⁸ Svjetska kriza krajem 2008. godine značajno je opteretila ruske ekonomske tokove i rezerve, a sredinom 2009. godine smanjila se na oko 400 milijardi dolara. Oporavak ruske ekonomije i nastavak rasta u periodu od 2009. do 2014. uslovilo je i povećanje rezervi koji su početkom 2014. godine bile oko 500 milijardi dolara.⁵⁹Spoljni dug se blagovremeno isplaćuje prije isteka roka, ukupni dug Rusije u oktobru 2014. godine 678 milijardi dolara, a državni dug je svega 48 milijardi dolara. Gledajući na izvoz i uvoz Ruske Federacije, vidimo da je u 2006. godini iznosio 257,2 milijarde dolara, a izvoz je bio veći i iznosio je 303,9 milijardi dolara. (sl.6)

Ukupna spoljnotrgovinska razmjena Rusije sa svijetom kontinuirano raste i dostigla je u 2008. godini. oko 755 milijardi dolara u godini, kako bi se smanjila 2009. godine u godini svjetske ekonomske krize. U periodu 2009-2013. razmjena dobija zamah, a suficit je blizu 200 milijardi dolara godišnje. Glavni trgovački partneri Rusije u 2012. bili su Kina, Holandija, Nemačka, Italija, Ukrajina, Bjelorusija, Turska, Japan, SAD, Poljska, Kazahstan.

Vlada RF je 2000. godine usvojila dokument Strategije razvoja Ruske Federacije do 2010. godine, kojom se predviđa da se strategija implementira u tri etape.

U prvoj fazi, koja je završena, stvorena je zakonska osnova, u drugoj fazi je osigurano ekonomski ambijent ravnopravnosti svojina i oslobođenja je preduzetnička inicijativa, a u trećoj fazi, koja je trajala od 2004. do 2010. godine, izvršena je sveobuhvatna struktura za reorganizaciju ekonomije. Treća faza je bila najvažnija u tom periodu jer je podrazumijevala jačanje konkurentnosti domaće privrede na unutrašnjem i spoljnom tržištu, prvenstveno kroz razvijanje grana privrede sa konačnom obradom, imajući u vidu da su ukupni prihodi devedesetih godina, ali i svih godina prve decenije XXI. vijeka, dolazilo je od izvoza sirovina.

⁵⁸ Centralna banka Rusije ,dotupno na http://www.cbr.ru/hd_base/default.aspx?Prtd_7d.

⁵⁹ Centralna banka Rusije ,dotupno na http://www.cbr.ru/hd_base/default.aspx?Prtd_7d.

Investicije u ruskoj ekonomiji postepeno su porasle od 2000. godine, kada su iznosile samo 11 milijardi dolara, kako bi dosegle 170 milijardi u 2013. godini. Troškovi budžetskih investicija povećani su sa 1,8 % u 2005. na 2.5 % u periodu 2006-2008. godine, i biće usmjereni na finansiranje najvažnijih nacionalnih projekata u socijalnoj sferi, saobraćajnoj infrastrukturi, istraživanju prostora, poljoprivredi itd.

Godina	Izvoz	Uvoz	Saldo
2000.	105,1	44,8	+60,3
2001.	101,8	53,7	+48,1
2002.	107,3	60,9	+46,4
2003.	135,9	76,0	+59,9
2004.	183,2	97,3	+85,9
2005.	240,8	123,9	+116,9
2006.	297,9	164,6	+133,3
2007.	346,5	223,4	+123,1
2008.	466,1	288,6	+177,5
2009.	297,1	183,9	+113,0
2010.	392,6	245,7	+146,9
2011.	515,4	318,5	+196,9
2012.	527,4	335,7	+191,7
2013.	523,3	341,3	+182,0

Sl.6 Izvoz i uvoz Rusije (2000 – 2013)(iznosi su u mlrd.americkih dolara,sa stanjem na dan 31.decembra date godine) Izvor:Centralna banka RF

4.7.1. Svjetska ekonomska kriza 2008 i ekonomske sankcije Zapada 2014. godine

U periodu od 2000. do 2015. godine, Rusija se izgrađivala kao zemlja sa normalnim ekonomskim tokovima koja je u stanju da obezbjedi dugoročne stope rasta. Do ekonomske jake države, što je jedan od najvažnijih uslova geopolitičkog ponašanja Rusije je dug i težak, mora promijeniti strukturu svoje prirode, kako bi se smanjila zavisnost od uvoza krajnjih proizvoda, posebno u mašinskoj i hemijskoj industriji. Zapad je uveo ekonomske sankcije za Rusiju i oborio svjetske cijene energenata, rude i metala - u namjeri da spreči Rusiju da izgradi svoj geopolitički blok u Evroaziji. Svjetska ekonomska kriza dotakla je Rusiju krajem 2008. godine i u prvoj polovini 2009. godine. Pokazalo se da novčane rezerve akumulirane od 2001. godine kao "sigurnosni jastuci" i dovoljno su mekani da je ublaže.⁶⁰

U septembru 2008. godine, Ministarstvo finansija je odlučilo da poveća limit za dodjelu privremeno besplatnih državnih sredstava depozitima komercijalnih banaka. Limit je povećan na jedan bilion i 514 milijardi rubalja, od čega je najveći dio uloženo u tri velike državne banke – „Sberbanku“, „Vnjestog“ i „Gasprom“. Centralna banka RF je takođe intervenisala,

⁶⁰ Tadašnji ministar finansija Aleksej Kudrin, kojeg su već dugo godina kritikovali zbog previše konzervativne ekonomske politike, bio je glavni podbornik da se višak novca koji potiče od visokih cijena nafte u zemlju upakuje u rezervne fondove.

smanjila za 4 % obavezne rezerve banaka, što joj je omogućilo oslobađanje dodatnih 300 milijardi dolara.

Svjetska ekonomska kriza u periodu 2008-2013 nije dotakla ruske građane. Razlog je taj što u Rusiji 10 % građana investira na berzu. Najveći rizik je bila inflacija, ali je ostala u predvidljivim granicama. Kudrin je naglasio da je kurs ostao stabilan, jer se formira na bazi rezerva zlata, a te rezerve su velike, a da država garantuje uloge u bankama.⁶¹ Objasnio je da se kriza razvija jer je svjetski finansijski sistem bio neuspješano izgrađen. Samo jedan centar, SAD, je zgrtao blago, a mnoge zemlje su bile udaljene od uticaja na svjetsku ekonomiju. Pod ovim uslovima, nepolarno uređenje u svjetskoj ekonomiji treba zamijeniti sistem koji se temelji na nekoliko centara, između ostalog i valute. Prema Putinu, jedinstvena pravila u svjetskoj ekonomiji, uključujući i njene nacionalne sektore, imali bi stabilizirajuću ulogu i sprečili ponavljanje trenutne globalne krize. Objasnjavajući stav Moskve, rekao je: "Potpuno smo svjesni da u svijetu ne može biti apsolutnog dogovora, kao što je to učinjeno u okviru EU. Međutim, neki okvirni sporazumi su ipak mogući i pored različitih nivoa ekonomija. To je prvi. Drugo, možemo puno pričati o nekom ujedinjenju na svjetskim tržištima, iako nije moguće postići apsolutno ujedinjenje ovdje. "

Međutim, svjetska kriza 2008. godine, sankcije Zapada i pad cijena energenata u 2014. godini, ipak su ogolili probleme ruske ekonomije - slabost finansijskog tržišta, nedovoljno osiguranje stanovništva domaćom robom, i zavisnost od uvoza. Ali i dalje postoje značajne mogućnosti, oni se sastoje u preorijentaciji proizvodnje na unutrašnjoj potrošnji, odnosno u razvoju sopstvene poljoprivredne i mašinske industrije. Od 2000. godine, kada je započet brz razvoj ruske privrede, svjetska ekonomska kriza nije izazvala najveće poteškoće po ekonomiju. Teškoće su počele 2014. godine. Zapad ne bira sredstva za zaustavljanje Rusije i njeno geopolitičko jačanje.

Prvo, oštar pad cijene nafte (do 40%) i drugih sirovina na svjetskom tržištu (rude, metali). Zapad, pod vođstvom Sjedinjenih Država, uvodi različite ekonomske sankcije ruskoj ekonomiji i finansijama - sve da ugrozi budžetski sistem Rusije.⁶² Od svjetske krize, Rusija se branila velikim deviznim rezervama, u drugoj polovini 2014. godine, zbog pada cijene nafte, vlada RF pribjegli je potpuno drugoj ekonomskoj politici. Naime, Rusija je 2014. godine. postepeno devalvira rublju kako bi prilagodila njenu vrijednost nižim cijenama nafte, balansirajući platnim bilansom da zaštiti dio deviznih rezervi, da onemogući uvozne lobije sa Zapada.⁶³ Stoga, svaki uvoz postaje veoma nepovoljan, a domaći proizvođači i izvoznici dobijaju veliki podsticaj, a domaća roba je jeftinija od druge strane (zapad). Dakle, od devalvacije, direktni podsticaji imaju petrohemijska, metalurška i mašinska industrija,

⁶¹ Lj. Milinčić „ Ruska berza normalizovana „. Politika , 22. septembar 2008, dostupno:

<http://www.politika.co.rs/sr/clanak/56584/Ruska-berza-normalizovana>

⁶² Ukupni gubici Rusije u 2014. godini, uzrokovani uvođenjem sankcija, iznose 40 milijardi dolara. Prema riječima ministra Siluanova, Rusija gubi oko 90 do 100 milijardi dolara godišnje zbog 30% pada cijena nafte

⁶³ vrijednost rublje u decembru 2014. naglo pada. Ona je na berzi 15. Decembar 2014. pojeftinija za 9% u odnosu na ostale valute, a 16 decembra je zabeležila pad od 24%, što je apsolutni rekord u istoriji ruske valute. Centralna banka Rusije je 19. decembra objavila da neće braniti rublju intervenisanjem na deviznom tržištu, što je izazvalo šok među stranim špekulantima koji su imali ogromne količine rublja . Druga mjera Centralne banke Rusije bila je povećanje referentne kamatne stope sa 10 na 17 procenata. To je prihod koji garantuje i isplaćuje godišnje onima koji deponuju rublje u banci.

rudarstvo, poljoprivreda, agrobiznis, železnica, informacijska industrija, mobilni operateri, farmaceutska industrija.⁶⁴

Drugo, zapadni izvoznici u Rusiji gube tržište jer njihova roba postaje nekonkurentna, a domaći se ohrabruju da proizvode bolje od zapadne konkurencije. Prema medijskim izveštajima nemački, francuski i britanski proizvođači automobila već su zaustavili isporuke u Rusiju do kraja 2014. godine. Dvije decenije su strani proizvođači damping cijenama onemogućili rusku industriju i namjetali svoje monopolske uslove, Zapadni izvoznici i investitori očekivali su da će zbog pada rublje ponovo dovesti do prodaje deviznih rezervi kako bi se održao kurs, ali to se nije dogodilo. Jednostavno, rublje koje su posjedovale strane firme nisu zamijenjene za dolar. Rusija je iskoristila akcije usmjerene ka njoj i okrenula ih prema zapadu. Zapad je želeo sankcijama i padom cijene nafte primorati Rusiju da promjeni svoju politiku. Ali Moskva, zabranjivanjem uvoza prehrambenih proizvoda sa Zapada i devalvacijom rublje, u velikoj mjeri je iskoristila sankcije, na primjer samo u Njemačkoj, 300.000 radnih mjesta zavise od izvoza u Rusiji. Drugim riječima, opšti ekonomski indikatori Rusije u prvom kvartalu 2015. godine ukazuju na to da je javni dug Rusije samo 15% BDP-a, a devizne rezerve su oko 400 milijardi dolara, a nezaposlenost je veoma niska 5,2%. Ovi pokazatelji su među najboljima u razvijenim zemljama.

Također, Rusija sve manje trguje u američkim dolarima, a Energetski sporazum s Kinom potpisan u junu 2014.godine, prvi put u historiji potpisan je međunarodni ugovor o energiji bez učešća američkog dolara. Centralna banka Rusije otvorila je tzv.svop liniju sa Narodnom bankom Kine na tri godine na 150 milijardi juana (24,5 milijardi dolara) Svop linija predstavlja saglasnost centralnih banaka dviju zemalja o međusobnoj razmjeni valute po fiksnim deviznim kursovima.Valutni svopovi imaju dva glavna cilja: da banke mogu uzajamno pomagati u gašenju obaveza u određenoj valuti, ukoliko druga strana nema dovoljno određene valute, i da se pomaže u razvijanju trgovine robama i uslugama u valuti zemlje, a takođe služi kao sredstvo za suzbijanje hegemonije dolara i SAD u svjetskoj trgovini i međunarodnim finansijama.⁶⁵

Rusija nije iscrpljivala sve svoje mogućnosti u svojoj ekonomskoj i geopolitičkoj odbrani, to je prije svega zatvaranje dotoka gasa u EU, To bi dovelo do toga da u EU pada proizvodnja, gubljenje radnih mjesta i pritisak od najvećih evropskih kompanija na vlade članice EU.

4.8. Nacionalna bezbjednost i odbrana

Geopolitičari definišu geopolitiku kao nauku koja sintetise discipline kao što su: historija, geografija, ekonomija, demografija, politikologija, sociologija, etnografija i odbrambena strategija. Geopolitika bi trebalo da pomogne državi kao systemska nauka da donosi odluke u suštinskim pitanjima kao što su: sprovođenje političko-ekonomskih reformi, prestrojavanje

⁶⁴ "Industrija postaje jača zbog slabljenja rublje", u ruskom listu Pogled, Целые отрасли становятся сильнее из-за ослабления рубля, Текст: Ольга Самофалова, 28 ноября 2014, <https://vz.ru/economy/2014/11/28/717668.html>

⁶⁵ V.Katsonov,Valutni svopovi u savremenom svijetu,dostupno na <http://srb.fondsk.ru/news/2014/09/24valutni-svopovi-u-savremenom-svetu-radzhane-globalnog-vautnog-kartela-deo-prvi.html>

društva, vođenje politike u međunarodnim odnosima, sklapanje geopolitičkih saveza, započinjanje ratova itd.⁶⁶ Oblast koja je u posebnom, uzročnom odnosu sa geopolitikom jeste i nacionalna bezbjednost "saznanje o geopolitičkoj stvarnosti" utiče na "projektovanje strategije nacionalne bezbjednosti."⁶⁷ Bez geopolitičke analize, nemoguće je izgraditi adekvatan odgovor na zaštitu nacionalnih interesa, sa stanovišta ugrožavanja nacionalne bezbjednosti. Istovremeno, nemoguće je posmatrati geopolitički položaj jedne zemlje ako se ne analiziraju stavovi države o ciljevima i strategiji zemlje u oblasti jačanja bezbjednosti čovjeka, društva i države.

Od nestanka Sovjetskog Saveza do danas postoje dva suštinski različita odnosa sa nacionalnom bezbjednosnom i odbrambenom politikom, što je posledica različitih tumačenja geopolitičkih saznanja koja odlučujuće utiču na razvoj Rusije prije i poslije 2000. Odnos vlasti prema nacionalnoj bezbjednosti i odbrani, a i prema geopolitičkoj stvarnosti ima nekoliko perioda. A to su:

- 1992-1997. godina, period nepostojanja jedinstvene analize geopolitičke pozicije Rusije i političke nacionalne bezbjednosti;
- 1998-2008. godine, period izgradnje i realizacije politike nacionalne bezbjednosti i odbrane, uvažavanja geopolitičke analize;
- Od 2009. godine., novo definisanje Strategije nacionalne bezbjednosti Ruske Federacije, na osnovu geopolitičke stvarnosti.

Do 1997. godine Ruska Federacija nije imala dokument koji na kvalitetan način razrađuje pitanja nacionalne bezbjednosti. Do tada je postojala vojna doktrina koja je regulisala samo pitanje odbrane, samo jedan aspekt nacionalne bezbjednosti. Radi se o dokumentu Osnovne postavke vojne doktrine Ruske Federacije iz 1993. godine,⁶⁸ poslije nestanka Sovjetskog Saveza se našla u ogromnim problemima. Rušenje geopolitičkih struktura SSSR-a prouzrokovao je i rušenje osnove državnog života u samoj Rusiji. Proces dezintegracije se manifestovao kroz nekoliko istovremenih procesa: ekonomski krah i divlja privatizacija.⁶⁹

Pitanje odbrane i bezbjednosti Rusije rešeno je međuetničkim i građanskim ratovima u drugim bivšim republikama SSSR-a: Gruzijom (J. Osetia, Abhazija), Moldavijom (Pridnjestrovlje), Azerbedzanom (Nagorno-Karabah). Vojne doktrine iz 1993. godine, ne zasnovaju se na analize geopolitičke situacije u kojoj je Rusija bila u tim godinama, već predstavlja težnju Rusije da izađe iz perioda konfrontacije sa Zapadom. Dakle, ukupna situacija u Rusiji zahtijeva bolje razmatranje pitanja odbrane i nacionalne bezbjednosti. Tako je 1996. godine, donešen novi zakon o odbrani i pristupilo se reformi vojnog sektora.

Kada je u pitanju nacionalna bezbjednost i izgradnja njenog sistema, najviši državni organi Rusije su 1997. godine usvojili Konceptiju nacionalne bezbjednosti RF, prvi politički

⁶⁶ Dugin Aleksandar, ОСНОВЫ ГЕОПОЛИТИКИ Москва, Арктогея, 2000
<http://arctogaia.com/public/osnovygeo/>

⁶⁷ Kilibarda, Zoran, "Geopolitičko polazište strategije nacionalne bezbjednosti" Vojno delo, br. 2, Beograd, 2009, 7.

⁶⁸ Tekst ruske vojne doktrine iz 1993. godine može se naći na sajtu Vijeća sigurnosti RF,
<http://www.scrf.gov.ru/documents/45.0.html>

⁶⁹ Sava Živanov, Rusija tokom Jeljcina: društveni procesi i političko organizovanje, 1990-1999, FPN, Beograd, 2002.

dokument ruskog društva i države takve vrste. Dokument proučava mjesto i ulogu Ruske Federacije u sistemu međunarodnih odnosa i po prvi put se naglašava negativnost proširenja NATO-a na istočni dio Evrope. Rukovodstvo Rusije detaljno je razmotrilo vojnu doktrinu iz 1993, i početkom 2000. godine, sa novim predsednikom Rusije, Vladimirom Putinom, Koncept je izmenjen i dopunjen, sa dekretom predsednika, Vojna doktrina Ruske Federacije.⁷⁰

Dokument Konceptije iz 2000. godine definiše politiku nacionalne bezbjednosti Ruske Federacije kao "sistem pogleda kojim se Rusiji osigurava bezbjednost ličnosti, društva i države od spoljnih i unutrašnjih ugrožavanja u svim sferama ljudskih aktivnosti". Koncept definiše "najvažnije pravce državne politike Ruske Federacije".⁷¹ U radu Konceptije, predstavljen je zaokret uloge Rusije koju treba da ima u međunarodnoj sceni. Rusija od 2000. godine u geopolitičkoj poziciji, počinje da gradi politiku nacionalne bezbjednosti na drugačijim premisama, politiku koja se oslanja na viševjekovnu tradiciju same ruske državnosti.

Ovaj dokument naglašava činjenicu da je Rusija po prvi put jasno stavila do znanja da ona, kao evroazijska država, ima svoje interese u Evropi, na Bliskom istoku, na Kavkazu, u centralnoj Aziji i azijsko-tihookeanskom regionu. U cilju uspješne nacionalne bezbjednosti posebnu ulogu imaju Oružane snage RF i razvoj nuklearnih snaga, koji imaju ulogu zaustavljanja eventualnog agresora ili koalicije država agresora da ugroze bezbjednost ruske države, ali bez vraćanja trke u naoružavanju.⁷²

Kao moguća pretnja bezbjednosti zemlje, navodi se proširenje NATO-a, pored širenja vojnih blokova i saveza na bezbjednosni račun Rusije, kao osnovne destabilizirajućih faktora i spoljnih pretnji prema Rusiji, vojna doktrina navodi sledeće:

- slabljenje i ignorisanje mehanizma međunarodne bezbjednosti UN i OEBS-a ;
- angažovanje vojnih snaga i sredstava pod pokroviteljstvom "humanitarnih intervencija" a bez sankcija Saveta bezbjednosti UN na štetu opšte priznatih principa i normi međunarodnog prava;
- kršenje međunarodnih sporazuma u ograničavanju oružja i razoružanja;
- ispoljavanje teritorijalnih pretenzija i uplitanja u unutrašnje poslove RF;
- pokušaj ignorisanja ruskih interesa pri rešavanju problema međunarodne bezbednosti, kako bi sprečili Rusiju da postane jedan od centara multipolarnog sveta;
- povećana koncentracija stranih vojnih snaga blizu granice Rusije i njenih savjeznika , formiranje i osposobljavanje paravojnih grupa za prebacivanje na teritoriju Rusije i njenih savjeznika;
- oružane provokacije protiv ruskih vojnih objekata koji se nalaze na teritoriji drugih država;

---

⁷⁰ Konceptija nacionalne bezbednosti RF doneta je ukazom predsednika Jeljcina 17.12.1997, a dopunjena ukazom predsednikom Putina 10.01.2000.godine.

Tekst konceptije na sajtu Saveta bezbednosti RF, <http://www.scrf.gov.ru/documents/1.html>

Tekst Vojne doktrine RF iz 2000.godine , <http://www.scrf.gov.ru/documents/33.html>

⁷¹ Konceptija nacionalne bezbednosti RF, isto

⁷² Konceptija nacionalne bezbednosti RF,

- diskriminacija, narušavanje prava, sloboda i interesa građana Ruske Federacije i drugim državama;
- spoljna podrška ekstremističkim nacionalno-etničkim i religiozno ekstremističkim pokretima; međunarodni terorizam.⁷³

Vladimir Putin je na konferenciji o bezbjednosti u Minhenu govorio o tome da Rusija ozbiljno tretira sopstvenu politiku nacionalne bezbjednosti i odbrambenu politiku. Njegovo izlaganje se uglavnom odnosilo na pitanje proširenja NATO-a istočno od Evrope. "Mislim da je očigledno da širenje NATO-a nema nikakve veze sa modernizacijom same Alijanse, ili sa obezbjeđivanjem sigurnosti u Evropi. Naprotiv, ona predstavlja ozbiljnu provokaciju, što smanjuje nivo međusobnog povjerenja. I mi imamo pravo da pitamo: prema kome je ova ekspanzija usmjerena? I šta se desilo s tim uvjerenjima koji su naši zapadni partneri dali nakon raspada Varšavskog pakta? Gdje su te deklaracije danas? Niko ih se čak ni ne seća." – riječi su Vladimira Putina.⁷⁴

Nužnost koja se pojavljuje je razvoj modernih oružanih snaga, tako da Rusija može odgovoriti na zahtjeve nacionalne bezbjednosti i odbrambene politike. Nadogradnja ruske vojske je neophodna kako bi država mogla odgovoriti na izazove u procesima globalizacije, vojnog faktora kao elementa nacionalne bezbjednosti geopolitičkog položaja Rusije.

U jačanju vojno-odbrambenog faktora uz, istovremeno modernizujući i smanjujući armiju, Rusija je pristupila od 2000. godine.

Roj Medvedev, navodi podatke da je vojni budžet u 2000. iznosio svega 209 milijardi rublja, a 2004. godine - 411 milijardi, 2005. godine - 537 milijardi rublja. Tokom prve decenije XXI vijeka budžet za odbranu bio je u granicama od oko 2,7 % BND.⁷⁵

Primjena Konceptije nacionalne bezbjednosti, zasnovana na geopolitičkim analizama, značajno je doprinela činjenici da Rusija, u nastupu u međunarodnim odnosima, ima jasnu i predvidljivu politiku u zaštiti nacionalnih interesa na postsovjetskom prostoru Evroazije i definiranju energetske politike. Upravo stalna analiza geopolitičke pozicije Rusije od strane najviših državnih vlasti uticala je na činjenicu da se politika nacionalne bezbjednosti neprestano preispituje i dopunjuje. Pokusaj SAD da se geopolitički utvrde u Ukrajini, Gruziji i Uzbekistanu, kratkoročni rat sa Gruzijom, s druge strane, saradnja Rusije i Evrope "gasnom krizom", Rusija je nametnula zadatak da izgradi novi dokument koji sveobuhvatno reguliše pitanja politike nacionalne bezbjednosti. Na osnovu toga, u maju 2009. godine, usvojena je Strategija nacionalne bezbjednosti RF-a do 2020. godine.

---

⁷³ Vojna doktrina RF (2000. godina), na sajtu Saveta bezbjednosti Ruske Federacije:
<http://www.scrf.gov.ru/documents/33.htm>

⁷⁴) Minhenska konferencija o bezbjednosti januara 2007. godine. Vidjeti tekst govora Putina na oficijalnom sajtu Rusije:
http://tours.kremlin.ru/appears/2007/02/10/1737_type63374type63376type63377type63381type82634_118097.shtml

⁷⁵ Roj Medvedev, Putin: povratak Rusije, Beograd, 2007, 210.

4.8.1 Strategija nacionalne bezbjednosti Rusije do 2020

Strategija nacionalne bezbjednosti Ruske Federacije do 2020. godine predstavlja kontinuirani i logičan nastavak prethodnog strateškog dokumenta - Konceptije nacionalne bezbjednosti Rusije od 2000. godine. Međutim, novi dokument detaljnije govori o nacionalnim interesima i, prema tome, o područjima obuhvaćenim politikom nacionalne bezbjednosti.⁷⁶

Sam dokumenat se sastoji od šest cjelina.

Prvi dio-definiše osnovne pojmove političke nacionalne bezbjednosti,tako da se nacionalna sigurnost definiše kao "oblast zaštite licnosti, društva i države od unutrašnjih i spoljašnjih ugrožavanja obezbjeđivanjem zaštite ustava, slobode, kvaliteta života građana, suvereniteta i teritorijalnog integriteta, kao i održive odbrane i bezbjednost države i održivi razvoj Ruske Federacije "⁷⁷

Drugi dio - Suvremeni svijet i Rusija: stanje i tendencije razvoja, govori o stanju međunarodnih odnosa i položaju Rusije na svjetskoj sceni, jer savremeni svijet se kreće kroz veoma ubrzanu globalizaciju u svim sferama života. Očigledno je da su autori nove strategije su pokušali da istaknu postojeće međunarodne pravne instrumente i mehanizme ne predviđaju izgradnju regionalne i globalne bezbjednosti samo preko Severnoatlantskog saveza. Zapravo, pokušaj izgradnje globalne bezbjednosti na takav način je, kako ističe ovaj dokument, pretnja međunarodnoj bezbjednosti.⁷⁸ Prema Strategiji, određivajući faktor Rusije u odnosima sa NATO-om ostaje neprihvatanje širenja vojne infrastrukture alijanse ka ruskim granicama, što je, uz pokušaj dodeljivanja globalne funkcije NATO-u, kršenje međunarodnog prava.⁷⁹ Što se tiče jačanja regionalne bezbjednosti, autori Strategije ističu da se to postiže integracijama na teritoriji Zajednice nezavisnih država, što je prioriteta težiste spoljne politike Rusije. Integracije na postsovjetskom prostoru su ne samo faktor bezbjednosti u tom regionu nego su i ključ preko kojeg se ruska geopolitika vraća na svjetsku scenu. Zato, Strategija apostrofira dvije organizacije preko kojih Rusija treba da integriše područje ZND-a. To su Organizacija za dogovor o kolektivnoj bezbjednosti(ODKB) i Evroazijska ekonomska zajednica.⁸⁰

Ruska strategija nacionalne bezbjednosti navodi da će u dugoročnoj perspektivi posebna pažnja međunarodne politike biti "koncentrisana na savladavanje izvora energetskih resursa", i to na Bliskom istoku, u području Barenovog mora i drugih regiona Artika, u bazenu Kaspijskog mora i centralne Azije. navodi se, po prvi put, da "stanje nacionalne

---

⁷⁶ Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020. Dokument je utvđen ukazom predsjednika Medvedeva, 12. maja 2009. godine. Predhodna Konceptija je stavljena van snage. Oficijalni sajt Saveta bezbjednosti RF: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>

⁷⁷ Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020 podglavlje I, tačke 4 – 6.

⁷⁸ Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020, podglavlje II, tačka 8.

⁷⁹ Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020 tačka 17.

⁸⁰ ODKB je bezbjednosna i vojna organizacija formirana 2002. godine. Cine je Rusija, Belorusija, Jermenija, Kazahstan, Kirgistan i Tadzikistan, a od 2006. i Uzbekistan, Kolektivnih snaga operativnog reagovanja (KSOR). Evroazijska ekonomska zajednica osnovana je 2000. godine. Cine je Rusija, Belorusija, Kazahstan, Kirgizija i Tadzikistan. Od 2006. punopravni član je i Uzbekistan, ali je i 2008. svoje članstvo zamrznuo. Kao posmatrači su Jermenija, Moldavija i Ukranija.

bezbjednosti Ruske Federacije" direktno zavisi ne samo od "funkcionisanja sistema osiguranja nacionalne bezbjednosti" nego i od „ekonomskog potencijala zemlje.“⁸¹

Kao strateški cilj, u postizanju nacionalne bezbjednosti u ekonomskoj oblasti, postavljen je srednjoročni zadatak da Rusija po obimu bruto unutrašnjeg proizvoda postane jedna od pet prvih zemalja u svijetu. Da bi se to postiglo, neophodno je neutralizirati osnovne pretnje po nacionalnu bezbjednost u ekonomskoj sferi. Kao osnovna prijetnja određuje se zadržavanje izvozno-sirovinskog modela razvoja ruske ekonomije i gubitak kontrole nad nacionalnim resursima.⁸² Izgradnja sistema nacionalne bezbjednosti Rusije ostvaruje se, pored razvoja ekonomije, i razvojem nacionalne odbrane, osiguranjem državne i opšte bezbjednosti i povećanjem kvaliteta života građana, i preko razvojem nauke, tehnologije i obrazovanja, zdravstveni sistem, razvoj i zaštita kulture i ekološke politike.

Strateški ciljevi nacionalne odbrane su sprječavanje globalnih i regionalnih ratova i konflikta, kao i strateško odvracanje u interesu vojne bezbjednosti zemlje, a to se postiže međusobnim političkim, vojnim, ekonomskim i informativnim mjerama kako bi se spriječile ili smanjile pretnje iz drugih država. U tom pravcu, posebanu ulogu ima razvoj "sistema vojno-patriotskog obrazovanja građana Ruske Federacije" i razvoj Oružanih snaga u Rusiji na nivou savezne države sa Belorusijom.⁸³

Oružane snage RF određuje se kao osnovna snaga u ostvarivanju nacionalne bezbjednosti Rusije, a kao osnovna pretnja vojnoj bezbjednosti zemlje definišu se :

- politika vodećih zemalja u svijetu je imala za cilj da preuzme prvenstvo u vojnoj sferi, prije svega, u strateškom nuklearnom potencijalu;
- jednostrano formiranje globalnog sistema protivraketne odbrane;
- militarizacija kosmičkog prostora;
- širenje tehnologije za proizvodnju oružja za masovno uništenje (nuklearna, hemijska, biološka);
- odustajanje od međunarodnih ugovora u oblastima razoružanja i ograničavanja širenja naoružanja.⁸⁴

Kao srednjoročni zadatak jačanja nacionalne odbrane, u skladu sa Strategijom, reforma Oružanih snaga RF određena je u kvalitativno novom obliku uz očuvanje potencijala strateških nuklearnih snaga. Sekretar Saveta bezbednosti Rusije Nikolaj Petrušev nagovestio je da će nova vojna doktrina odrediti zadatak Rusije da sačuva status nuklearne sile, sa

---

⁸¹ Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020, navedeni sajt, poglavlje IV, tacka 25

⁸² Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020, tačke 53 - 55.

⁸³ Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020, tačke 26 – 29

⁸⁴ Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020 Isto, tacke 30 – 31.

novitetom, predviđanjem mogućnošću preventivnog nuklearnog napada protiv država koje nameravaju da izvrše agresija protiv Rusije.⁸⁵

U skladu sa geopolitikom i novom strategijom bezbjednosti, Rusija je prema zapadnim zemljama, a posebno prema NATO, pokrenula inicijativu o zaključenju novog Dogovora o evropskoj bezbjednosti. Suština tog predloga jeste da sistem evropske bezbjednosti treba da bude jednak za sve zemlje i da treba da ujedini evroatlanski prostor na osnovu jednakih pravila za sve.⁸⁶

Konkretni projekat novog sporazuma o evropskoj bezbednosti predstavljen je na ministarskoj konferenciji OEBS-a u Atini krajem novembra 2009. godine. Projekat predlaže definisanje sigurnosti na osnovu sljedećih pravila: ne obezbeđivati sopstvenu bezbjednost na račun bezbjednosti drugih, ne dopustiti akcije u okviru bilo kojih vojnih saveza ili koalicija koje bi slabile opšti bezbjednosti prostor, ne dozvoliti da razvoj bilo kojih vojnih saveza ugrozi bezbjednost ostalih učesnika dogovara. Projekat precizira da potpisnici sporazuma ne mogu da ustupaju svoju teritoriju ili koristiti teritoriju drugih potpisnica kako bi pripremili oružane napade protiv jedne ili više država koje su potpisale sporazum.

Međutim, ovaj projekat Rusije može stvoriti koristan diskurs koji bi opet doveo zainteresovane strane do nekog oblika konsenzusa o problemima evropske bezbjednosti. Italija i Francuska već su u principu prihvatile mogućnost dijaloga na tu temu. Jasno im je da kvalitetne bezbjednosti u Evropi nema ako se Rusija isključi iz tog pitanja. To je pojačano činjenicom da su zemlje EU sve više ekonomski povezane sa Rusijom. Isto tako, Rusiji je u interesu da sa Zapadom, a prije svega sa EU, ostvari efikasnu tehnološku saradnju, jer se suočava sa neophodnošću sopstvene modernizacije.

---

⁸⁵ Intervju objavljen na sajtu Saveta bezbjednosti RF. <http://www.scrf.gov.ru/news/491.html>

⁸⁶ Konkretni projekat novog ugovora o evropskoj bezbjednosti prezentovan je na ministarskoj konferenciji OEBS-a u Atini, krajem novembra 2009. godine, sajt: <http://www.kremlin.ru/news>

5. Geopolitička strategija Rusije na početku XXI vijeka

Kraj hladnog rata u međunarodnim odnosima bio je istovremeno i kraj globalnog bipolarnog sukoba. Međutim, nije dovela do nestanka konfliktnih situacija i usklađivanja odnosa u međunarodnoj zajednici ili napuštanja upotrebe nasilja kako bi se postigli politički ciljevi. . Raspad SSSR-a i potpuni institucionalno-ideološki kolaps komunizma doveli su do nestanka antisistemske snage koja je ugrozila zemlje tržišne demokratije do početka svjetske komunističke revolucije, izbijanja svjetskog rata i opšte nuklearne kataklizme.

Marta 1985, Mihail Gorbačov postao je generalni sekretar Komunističke partije SSSR-a. U početku nije bilo jasno da li će novi čovjek u Kremlju napraviti značajne promjene, ali stvari su počele da se događaju sa neočekivanim brzinom. Ubrzo je pokrenuo dva programa nakon što je došao na vlast: glasnost, koja je trebalo da donese otvaranje veće učešće javnosti u političkom životu i veću slobodu, drugi program je dobio ime perestrojka i doneo restrukturiranje zemlje kroz decentralizaciju procesa donošenja odluka u ekonomiju, smanjenje privatnih inicijativa i uvođenje tržišne ekonomije u cilju povećanja produktivnosti. Oba programa prouzrokovala su nezadovoljstvo konzervativne opozicije, , iako cilj Gorbačova nije bio da okonča komunizam, već da ga reformiše. A i u spoljnoj politici Gorbačov je poslao nejasne poruke.

Kraj hladnog rata uvjerio je mnoge teoretičare da je zapadni liberalizam sistem koji je superioran .

Savremeni svijet doživljava temeljne i dinamične promjene koje duboko dodiruju interese Ruske Federacije i njenih građana. Obnovljena Rusija, nakon čvrstog odnosa prema zaštiti nacionalnih interesa, stekla je punu ulogu u globalnim događajima. U takvim okolnostima, spoljna politika postaje jedan od najvažnijih instrumenata za progresivni razvoj zemlje, osiguravajući svoju konkurentsku sposobnost u svijetu globalizacije. Proces globalizacije, u svim svojim različitim aspektima, jedan je od najvažnijih problema sa kojima se suočavaju zemlje i narodi. Ovaj fenomen se može rešiti na različitim nivoima, od učešća u svjetskim trgovinskim sporazumima, kroz pitanje ekonomskih investicija, ekonomske tranzicije ili uloge domicilne i ne-domicilne kulture u zemlji ili narodu i uloge religije, na probleme unutrašnje i međunarodne sigurnosti. Vlade i političke elite neizbježno nastoje ispravno pristupiti ovom fenomenu kako bi pri suočenju s njim očuvali nacionalne interese.

Drugi nivo uticaja globalizacije, u potpunosti je u vezi sa prvim, a to je uticaj kroz promjenu informacione tehnologije, koja ima veliki utjecaj na organizaciju i organiziranost svijeta.

Na trećem nivou, globalizacija izaziva promjene u načinu upravljanja zemljom i bliskosti među različitim narodima u oblasti ekonomije, politike, kulture i religije. Ova bliskost ne znači nužno postati identična, već podrazumijeva saradnju, razumijevanje, razmjenu ili neku vrstu teorijskog i praktičnog dijaloga. Koliko god je globalizacija posledica promjene ljudskih odnosa sa životnom sredinom zbog ubrzanog tehnološkog razvoja i, kako kaže Tafler, nije nešto što pripada jednoj državi ili vladi, ipak se može reći da zloupotreba ovog termina predstavlja opštu prepreku pristupu globalizaciji na odgovarajući način.

Strategija jednostranih aktivnosti Zapada destabilizuje međunarodnu situaciju, izaziva napetost i trku u naoružavanju, pogoršava međudržavne proturječnosti, pogoršava nacionalne i vjerske sporove, stvara pretnju bezbjednosti drugih država, dovodi do povećanja stepena napetosti među-civilizacijskih odnosa. Primjena prinudnih mjera uz upotrebu vojne sile izvan Statuta UN-a i Vijeća sigurnosti ne može ukloniti duboke društveno-ekonomske, međuetničke i druge kontradikcije koje su u srži sukoba. Isto tako, primjena mjera prinude ugrožava temelje međunarodnog prava i dovodi do širenja konfliktnih područja, uključujući direktno geopolitičko okruženje Rusije.

Rusija će nastaviti da ojača multilateralne principe u svjetskim poslovima, stvarajući takvu arhitekturu međunarodnih odnosa, zasnovanu na priznavanju principa nedjeljivosti i bezbjednosti u savremenom svijetu od strane međunarodne zajednice i odražavajući njegovu raznolikost.

Ruska federacija ima pravi potencijal da zauzme dostojno mjesto u svijetu. Od ključnog značaja pri tome imaju: jačanje državnosti Rusije, stabilan ekonomski rast, nastavak političke i ekonomske transformacije, rešavanje socijalnih problema, prevazilaženje resursno-sirovinske orijentacije ekonomije i njeno preusmjeravanje ka inovativnom putu razvoja, kao i poboljšanje demografske situacije. Od vitalnog značaja su: podsticanje institucija civilnog društva i državne podrške nacionalnim nevladinim organizacijama, koje su zainteresovane za obezbjeđivanje interesa Rusije za spoljnu politiku. Rusija sprovodi otvorenu, predvidljivu i pragmatičnu spoljnu politiku koja poističe iz njenih nacionalnih interesa. Rusija se zasniva na međunarodnoj saradnji na osnovu jednakosti, uzajamnog poštovanja interesa i zajedničke koristi.

Karakteristična osobina ruske spoljne politike je njegova uravnoteženost i djelovanje na više strana, koja je prouzrokovano geopolitičkim položajem Rusije kao najveće evroazijske države, kao i njenim statusom jedne od vodećih zemalja svijeta i stalnim članom Vijeća sigurnosti UN-a. Interesi zemlje u savremenim uslovima diktiraju kontinuiranu neophodnost aktivnog promovisanja pozitivne agende za čitav spektar međunarodnih problema. Rusija je zainteresovana za stabilan sistem međunarodnih odnosa zasnovan na principima jednakosti, uzajamnog poštovanja i uzajamno korisne saradnje među državama. Ovaj sistem treba da pruži pouzdanu i jednaku sigurnost za svakog člana međunarodne zajednice u političkim, vojnim, ekonomskim, informacionim, humanitarnim i drugim uslovima. Glavni instrument takvog sistema je multilateralna diplomatija.

Rusija se dosljedno zalaže za smanjenje uloge faktora snage u međunarodnim odnosima uz istovremeno pojačavanje strateške regionalne stabilnosti. U te svrhe Ruska Federacija: se striktno pridržava svojih međunarodnih obaveza u skladu sa međunarodnim dogovorima u sferi neširenja oružja za masovno uništavanje, kontrole naoružavanja i razoružavanja, te preduzima mjere za pojačavanje povjerenja u vojnoj sferi, učestvuje u razradi i sklapanju novih dogovora u spomenutim oblastima na temelju ravnopravnosti, nedjeljivosti i bezbjednosti koji odgovaraju njenim nacionalnim interesima.

Glavni cilj ruske spoljne politike prema Evropi je stvoriti otvoreni demokratski sistem kolektivne bezbjednosti i saradnje, i ne dozvoljava ponovnu fragmentaciju i ponavljanje

blokirajućih pristupa, inercije koje se i dalje osjećaju i nakon završetka hladnog rata. Upravo to je cilj inicijative za zaključivanje Sporazuma o evropskoj bezbjednosti. Rusija je posvećena stvaranju istinskog jedinstva Evrope, bez linija razdvajanja, obezbeđivanjem ravnopravne saradnje između Rusije, Evropske unije i SAD. To bi pridonijelo pojačavanju pozicija država Euroatlantskih zemalja u uslovima globalne konkurencije. Rusija, kao najveća multietnička i multikonfesionalna država, spremna je da doprinese objezbjeđenju harmonizaciji integracije verskih manjina u Evropi, uzimajući u obzir savremene migracione tendencije.

Ruska Federacija će razvijati odnose sa Evropskom unijom kao jednim od glavnih trgovinskih i ekonomskih i spoljnopoličkih partnera, zalagat će se za sveobuhvatno učvršćivanje mehanizama saradnji, uključujući formiranje zajedničkih prostora u oblastima ekonomije, spoljne i unutrašnje bezbjednosti, obrazovanja, kulture i nauke. U sferi dugoročnih interesa Rusije, neophodno je usaglasiti Sporazum o strateškom partnerstvu sa Evropskom unijom, kojim bi se uspostavili najefektivniji oblici ravnopravne saradnje uz obostranu korist sa Evropskom unijom u svim oblastima, sa izgledom za uspostavljanje bezviznog režima u budućnosti. Ruska federacija je zainteresovana za jačanje Evropske unije, njen kapacitet da istupa sa zajedničkim stavom u trgovinsko-ekonomskoj, humanitarnoj, spoljnopoličkoj i bezbjednosnoj sferi.

Rusija je otvorena za dalji razvoj saradnje sa zemljama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope. Realno procjenjujući ulogu NATO-a, Rusija polazi od važnosti progresivnog razvoja uzajamne saradnje u okviru Savjeta Rusija-NATO u interesu obezbjeđenja stabilnosti u Euroatlantskoj regiji te maksimalnog iskorištavanja potencijala političkog dijaloga kao i praktičkoj saradnji u rješavanju pitanja reakcije na opšte prijetnje - terorizam, masovno uništavanje, regionalni sukobi, a naravno i saobraćaj, prirodne i civilne katastrofe

Rusija će graditi odnose sa NATO-om uzimajući u obzir nivo spremnosti Alijanse ka jednakom partnerstvu, obavezno poštovanje principa i normi međunarodnog prava, ispunjavanje obaveza svih članica NATO-a preuzetih u okviru Savjeta Rusija-NATO o tome da oni neće osiguravati svoju bezbjednost na štetu bezbjednosti Ruske Federacije kao i obaveza o vojnoj suzdržanosti. Rusija ostaje pri svom negativnom stavu po pitanju proširenja NATO-a . Isto tako Rusija negativno gleda i na pitanje približavanja vojne infrastrukture NATO-a ka ruskim granicama u cjelini - što krši princip jednake bezbjednosti te vodi ka stvaranju novih linija razgraničenja u Evropi i kontradiktornosti zadacima povećanja efikasnosti zajedničkog djelovanja u potrazi za odgovorom na nove izazove savremenosti.

Da bi kvalitativno odredila novu geopolitičku strategiju, Ruska Federacija je bila naročito aktivna u sledećim sektorima:

- 1) uvođenje ruskog pravoslavlja u domenu državne geopolitike,
- 2) ruski konzervativizam - nova ideologija Rusije,
- 3) geopolitiku resursa - redefinisanje energetske politike u cilju uspostavljanja kontrole
- 4) Spoljna politička doktrina - povratak uticaja u svim sferama državnih, ekonomskih i kulturnih aktivnosti na teritoriji Evroazije,

- 5) Rusija i islamski svijet,
- 6) Geopolitika Rusija i Zapad,
- 7) Geopolitika Rusije i Evroazije

Rusija počinje da jasno definiše ove oblasti, ali i da obogati domen geopolitičke strategije sadržajem bez kojih se ne može ni zamisliti put ka liderstvu u Evroaziji i svijetu. Shvatilo se da treba izaći iz ideološke nedefinisanosti, odnosno početi izgradnju meke moći, kako bi se ruska država uspješno izgradjivala i na unutrašnjem i na spoljašnjem politickom planu.

5.1. Rusko pravoslavlje i savremena ruska geopolitika

Posmatrajući istoriju Ruske pravoslavnu crkvu, od stvaranja 1598. godine, preko Moskovske patrijaršije i učvršćenjem ruske države, sa jedne strane oslobođena je zavisnosti konstantinopoljske crkve, ali je sa druge strane bila stavljena u zavisnost od carske vlasti. Konačni ishod crkvenog podređivanja državi bio je vrlo nepovoljan za crkvu. Što znači da u prošlosti nikada nije sistematski i zvanično formulisala i predstavila svoju poziciju u brojnim pitanjima i problemima u društvu.

Bez obzira što je to bila jedna od osnovnih životnih institucija koje su gradile ruski identitet. Kada je nestao totalitarizam sovjetskog perioda, postala je slobodana, ali to nije bilo dovoljno. U stvari, kolaps ruske države, u Jeljcinovom vremenu, dovodio je Crkvu u poziciju da nastavi da se bori za ruski narod i njenu državnost.

Uzimajući u obzir pravoslavni stav o položaju Ruske pravoslavne crkve u pluralističkom sekularnom društvu i bazirajući se na normama Svetog pisma i Predanja, u avgustu 2000. godine. Jubilarni arhijerejski sabor Ruske pravoslavne crkve usvojio je Osnove socijalnog koncept Ruske pravoslavne crkve. U ovom zvaničnom dokumentu predstavljeni su osnovni pojmovi njenog učenja o odnosima između crkve i države, kao i niz drugih pitanja od značaja za moderno društvo. Dokument takođe odražava zvanični stav Moskovske patrijaršije u sferi međusobnih odnosa crkve sa državom i globalnim društvom. Ovo je dugoročni program socijalne službe Ruske pravoslavne crkve.⁸⁷

Koncept sadrži 16 djelova: "Osnovne teološke odredbe": "Crkva i država, Hrišćanska etika i sekularno pravo, Crkva i politika, rad i njena imovina, rat i mir, kriminal, kazna, korekcija, lični, porodični i javni moralni", "Zdravlje pojedinaca i ljudi", "Problemi bioetike", "Crkveni i ekološki problemi", "Sekularna nauka, kultura, obrazovanje", "Crkveni i sekularni mediji", "Međunarodni odnosi, problemi globalizacije i sekularizma."

U dio "Crkva i država" bave se pitanjima kao što su osjećaj postojanja države i vlade sa stanovišta pravoslavne vjere, procjena različitih modela odnosa između Crkve i države, koja se razvijala u toku istorije, tvrdi se da je princip ne mešanja crkve i države u unutrašnje stvari jedni druge su instrukcije državno-konfesionalne interakcije. Navodi se da je "država kao bitan element života u svijetu iskrivljen grijehom, gdje se treba zaštititi od opasnih

---

⁸⁷ ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОЙ КОНЦЕПЦИИ Русской Православной Церкви
<http://www.patriarchia.ru/db/text/419128.html>

manifestacije grijeha, a Bog je blagoslovio pojedinca i društvo",⁸⁸ da "Crkva ne samo da propisuje za njenu djecu da poštuju državne vlasti bez obzira na vjerovanja i vjeru njegovih nosioca, ali molite se za nju, da možemo voditi mirni i nesmetani život u svim pobožnostima. "⁸⁹ Crkva tvrdi da "Država, kao i druge ljudske institucije, može imati tendenciju da postane samostalna institucija. Brojni historijski primjeri takve transformacije pokazuju da u ovom slučaju država gubi pravu svrhu ."⁹⁰

U Osnovama društvenog koncepta Ruske pravoslavne crkve i principa sekularnosti države, sadržanog u ruskom Ustavu, jedno je od najznačajnijih pitanja u odnosima između crkve i države. Prema stavu Ruske pravoslavne crkve ne može se shvatiti "radikalno suzbijanje religija iz svih sfera života ljudi, uklanjanje vjerskih udruženja od učešća u društveno važnim problemima donošenja odluka, uskraćivanje prava procjene postupaka vlasti", a sve to "pretpostavlja određenu podjelu države i nadležnosti crkve, ne miješanje u unutrašnje poslove jedne druge."⁹¹

Karakter dokumenta je određen pozivom na potrebe punopravnosti Ruske pravoslavne crkve za dugi historijski period na teritoriji Patrijaršije Moskve i šire. Stoga je njegov glavni predmet osnovna teološka i crkveno-socijalna pitanja, kao i aspekti života države i društava koji su bili i ostali jednako relevantni za crkvu krajem XX vijeka i u bliskoj budućnosti. Usvajanje Saveta vladike Ruske pravoslavne crkve "Osnove socijalnog koncepta" je značajan događaj u životu Crkve.

Međutim, u vezi sa ovim stavom, Patrijarh je u svom govoru na Savetu rekao: "Postoje novi teolozi koji žele da zaključe Crkvu u ograničenjima hramske ograde, da religije postanu" privatna stvar "i da proglase materijalizam i sekularni humanizam jedino istinsko učenje, koja daje državi neutralnost u pogledu svijeta ."⁹²

Da bi se objasnilo šta je određena podjela oblasti, nadležnosti i autoriteta Crkve, potrebno je navjesti niz odredbi Federalnog zakona od 26. septembra 1997. godine br. 125, "O slobodi savjesti i vjerskih udruženja", koji u čl. 5 glasi: "U skladu sa ustavnim principom, odvajanje vjerskih udruženja iz državne vlasti ne miješa se u definiciji odnosa građana prema religiji i vjerske pripadnosti, u odgoju djece od strane roditelja u skladu sa svojim uvjerenjima, a uzimajući u obzir pravo djeteta na slobodu savjesti i slobodu vjeroispovijesti; To ne nameće da vjerska udruženja djeluju kao tijela državne vlasti, državne institucije i organe lokalne samouprave; Ne miješa se u aktivnosti vjerskih udruženja, ako to nije u suprotnosti sa ovim saveznim zakonom."⁹³

"Vjerska asocijacija: stvorena je i obavljala svoje aktivnosti u skladu sa sopstvenom hijerarhijskom i institucionalnom strukturom, odabira, imenuje i mijenja svoje osoblje u skladu sa odgovarajućim uslovima i zahtjevima i na način koji može biti propisan njihovim

⁸⁸ Основы социальной концепции Русской Православной Церкви ,Moskva,2008, 53.

⁸⁹ Основы социальной концепции Русской Православной Церкви , Moskva,2008,53

⁹⁰Основы социальной концепции Русской Православной Церкви . Moskva,2008 ,53-54.

⁹¹ Основы социальной концепции Русской Православной Церкви , Moskva,2008 ,55.

⁹² Основы социальной концепции Русской Православной Церкви , Moskva,2008, 56

⁹³ O slobodi savjesti i verskim udruženjima: Savezni zakon br. 125-FZ od 26. septembra 1997. godine. - URL: http://base.garant.ru/171640/1/#block_100.

internim propisima; tijela, drugih državnih organa, državnih institucija i organa lokalne samouprave ne učestvuje na izborima u državnim organima i organima lokalne samouprave, ne učestvuje u aktivnostima političkih partija i političkih pokreta i ne pruža im materijalnu ili drugu pomoć.“⁹⁴

U kontekstu rasprave o razumijevanju sekularne prirode države 1. februara 2014. godine, na sastanku u Kremlju sa članovima Saveta Ruske pravoslavne crkve Rusije, Vladimir Putin je rekao: "Danas je samo traženje za produbljivanje zajedničkog partnerstva države i sve tradicionalne konfesije. Čuvanje, naravno, sekularnu prirodu naše države, ne dozvoljavajući nacionalizaciju crkvenog života, mora da se skloni od vulgarnog, primitivnog razumijevanje sekularizma.“⁹⁵ Država je pokrenula dugogodišnji problem. Ne postoji zajedničko razumijevanje ovog principa, neki smatraju da aktivnost vjerskih udruženja treba biti strogo definiran, dok drugi su mišljenja," sekularni karakter države ne uključuje potpunu izolaciju od vjerskih udruženja iz javnog života, od društvenih procesa, prije svega u oblasti kulture, obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite i tako dalje.⁹⁶

Ilustracija pažnje države na odredbe navedene u "osnovama društvenog koncepta Ruske pravoslavne crkve", su dva federalna zakona: prva - "Na prijenos imovine vjerskim organizacijama za vjerske svrhe pod državnom ili opštinskom imovinom"⁹⁷, a drugi "O uvođenju promjena u čl. 148 Krivičnog zakona Ruske Federacije i određenih zakonodavnih akata Ruske Federacije kako bi se suprotstavili uvredama vjerskih uvjerenja i osjećaje građana."⁹⁸

Pitanje stavova prema patriotizmu i naciji je jedno od pitanja tog dokumenta. Dezorientacija ruskog društva, u poslednjoj deceniji XX. vijeka, posebno se ogleda u nepravilnom odnosu prema naciji, čak i u nedostatku patriotizma. Crkva Rusije daje akcenat na patriotizam prema svojoj zemlji i ljudima, jer je to osnova za očuvanje i razvoj Rusije. Ruska crkva naglašava da patriotizam mora biti aktivan, odnosno odgovoran: "Manifestuje se u odbrani od neprijatelja, radi u korist zemlje, briga o organizaciji života ljudi, a između ostalog i kroz učešće u poslovima državne uprave. Hrišćanin je pozvan da štiti i razvije nacionalnu kulturu i nacionalnu samosvjesti."⁹⁹

Ruska crkva je jasno stavila do znanja da više neće biti pasivan posmatrač različitih reformi koje su Rusiju toliko puta dovele do samog kraja – nego biće jak sagovornik i radnik po svim pitanjima ruskog društva. Imajući u vidu činjenicu da Ruska pravoslavna crkva djeluje na

---

⁹⁴ O slobodi savjesti i vjerskim udruženjima: Savezni zakon br. 125-FZ od 26. septembra 1997. godine. - URL: http://base.garant.ru/171640/1/#block_100.

⁹⁵ Obraćanje predsjednika Ruske Federacije Vladimir Putin na sastanku sa učesnicima Saveta ruske pravoslavne crkve. - URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/2767741.html>

⁹⁶ Barkhatova E. Yu. Komentar o Ustavu Ruske Federacije. - "Prospekt", 2010, 67.

⁹⁷ O prenošenju vjerskih organizacija verske imovine koja se nalazi u državnom ili opštinskom vlasništvu: Federalni zakon Ruske Federacije od 30. novembra 2010. godine br. 327 FZ. - URL: <http://www.rg.ru/2010/12/03/tserkovnoedobro-dok.html>.

⁹⁸ Izmjene i dopune člana 148. Krivičnog zakona Ruske Federacije i određenih zakonodavnih akata Ruske Federacije kako bi se suprotstavili uvreda vjerskih uvjerenja i osjećaje građana: Federalni zakon Ruske Federacije je 29. juna 2013. godine № 136-FZ od - URL: <http://www.rg.ru/2013/06/30/zashita-site-dok.html>.

⁹⁹ Osnovi socijalne koncepcije Ruske pravoslavne crkve, poglavlje: Crkva i nacija, 27-28

čitavom post-sovjetskom prostoru sa svojom strukturom i organizacijom, to čini značajan faktor koji doprinosi jačanju geopolitičkog objedinjavanja tog prostora . Postoji Odeljenje za spoljne crkvene odnose koje predstavlja RPC u odnosima sa spoljnim svijetom i održava odnose sa pravoslavnim crkvama. Gotovo obavezno se oglašava kada je u pitanju život pravoslavnih u drugim državama na post-sovjetskom prostoru, a Ruska crkva pozdravlja dobrovoljno ujedinjenje naroda i država u "jedinstveni organizam", posebno onih sa "istorijskim i kulturnim istovjetnostima."¹⁰⁰Nema sumnje da se podrazumijeva na istorijsko-civilizacijsku istovjetnost naroda na postsovjetskom prostoru , posebno ruskog sa ostalim pravoslavnim narodima Evroazije. Tim direktno pokazuje državi i zvaničnoj ruskoj politici u kojoj bi geopolitičkom pravcu Rusija trebalo da djeluje. Tako možemo pratiti aktivnosti Ruske pravoslavne crkve u podijeljenoj Ukrajini, gdje osim unijama i rimokatolika , od 49 miliona stanovnika – 30 miliona je pod jurisdikcijom RPC.¹⁰¹Mitropolit Kiril, tadašnji ruski patrijarh,¹⁰²rekao je: "Rusija i Ukrajina sada traže osnovu za izgradnju strateškog prijateljstva ... jedinstvo naših crkava, duhovno jedinstvo ruskog i ukrajinskog naroda pouzdana je osnova za koju strateško partnerstvo može i mora se graditi, kooperacija i saradnja i razvijati integracioni sistemi .¹⁰³

U ruskoj geopolitičkoj orijentaciji, Ruska pravoslavna crkva se pojavljuje kao važan faktor u modernom geopolitičkom pozicioniranju. Zajednička kulturno-istorijska tradicija pravoslavlja je osnova konsolidacije Rusije i drugih zemalja. U geopolitičkoj definiciji ruske države, Ruska crkva je takođe dala svoj odgovor savremenom svijetu, poput globalizacije. Osnovi socijalne koncepcije Ruske pravoslavne crkve je vrlo jasan o odnosu prema globalizaciji. Prvo, globalizacija mijenja pravičnu organizaciju ekonomskih djelatnosti, stvara i menja tradicionalne forme organizacije društva i suštinu vlasti. Drugo, mnogi pozitivni plodovi globalizacije nisu dostupni svim narodima, već samo manjini čovječanstva, što je prvima pogoršava ekonomsku i političku položaj .

Jedna geopolitička zemlja ne može se posmatrati bez analize ideologije u postojećem društvu, koja kao takva učestvuje u geopolitičkom pozicioniranju zemlje. U tom smislu, Rusija je počela da izlazi iz svoje ideološke neodređenosti poslednjih godina, razvijajući konzervativizam u ruskim bojama.

---

¹⁰⁰ Osnovi socijalne koncepcije Ruske pravoslavne crkve , Besjeda , Novi sad 2007,197-199

¹⁰¹ Z. Milosevic , Rusko pitanje danas , Institut za politicke studije , Beograd 2007 , 65

¹⁰² Mitropolit Kiril je u februaru 2009 . intronizovan u patrijarha RPC - Moskovski patrijarhat

¹⁰³ Rokuci Adrijano , „ Pravoslavni svijet kao politicki projekat “ , Limes plus , br .1/2005 , 189

5.2. Nova ideologija Rusije – ruski konzervativizam

„Praksa je pokazala da se nova nacionalna ideja ne rađa i ne razvija po tržišnim pravilima. Lakomisljena izgradnja države i društva nije uspjela, kao ni mehaničko kopiranje stranog iskustva. Tako grubo uzimanje stranog i pokušaji da se Rusija spolja civilizuje nije prihvatila većina našeg naroda, zato što je težnja za samostalnošću, za duhovnim, ideološkim, spoljnopolitičkom suverenitetu – neodvojivi dio našeg nacionalnog karaktera. Isto, ovaj model ne funkcioniše ni u mnogim drugim zemljama. Prošlo je vrijeme kada su gotovi modeli načina života bili instalirani u drugim zemljama prosto kao kompjuterski programi“¹⁰⁴

Vladimir Putin

Krajem XX veka Rusija se našla na prekretnici, komunistički sistem vrijednosti je odbačen, a novi još nije zaživeo. Pokazalo se da Rusija ušla u svojevrsnu krizu identiteta koja se pojavljivala na političkoj, ekonomskoj, kulturnoj i svakom drugom polju društvenog života. Brutalna realnost post-sovjetske Rusije počela je da realizuje projekciju Ivana Iljina nekih pola vijeka ranije, već i prevazilazi je u nekim aspektima. Odstupanje od komunističke ideologije u devedesetim godinama XX vijeka i traganje za sopstvenim idejno-vrijednosnim okvirom, stvorilo je prazninu koju je nastojala da ispuni zapadna liberalna ideologija.

Ruski narod je očekivao budućnost sa velikim strahom, jer se nalazio između ekstremizmom lijevih i desnih ideja. Jedan narod, naviknut da učestvuje u oblikovanju sopstvene, ali i svjetske istorije, polako je vidjeo kraj Rusije i njenu istoriju. Takva svijest među ruskim narodom nije trajala dugo. Ruski duh je osećao potrebu da redefiniira svoj identitet u novom, postmodernom dobu, a izlazak iz takve situacije beleži dolazak Putina na vlast, i otpočelo je prevrednovanje svih zapadnih vrijednosti i povratak najprije na putanju stabilizacije, a potom i razvoja Rusije.

Na početku XXI vijeka kao snaga koja bi trebalo da idejno i operativno prati Putinovu viziju „stvorena je partija „Jedinstvena Rusija“. Ubrzo je postala značajna sila u centru političkog spektra iako je dosta dugo djelovala bez zvanične ideologije. Stvaranje bilo kakve obavezne „državne“ ideologije je ruskim ustavom zabranjeno, tako da je partija „Jedinstvena Rusija“ kao vladajuća partija dugo oklevala da prezentira svoje ideološke stavove. Približavanje izbornog ciklusa 2007/08, partija „Jedinstvena Rusija“ se ideološki otvara i ozvaničuje svoju ideologiju. Niz unutrašnjih i spoljnih političkih događaja koji su sačinjavali jednu naročitu strukturu istorijske situacije stvorena je svijest o potrebi ozvaničavanja nove nacionalne ideologije.

Teroristički napadi u Beslanu 2004. godine pokazali su ranjivost ruske države, a "narandžasta" revolucija u Ukrajini smatrana je demonstracionom vježbom za scenario koji

---

¹⁰⁴ Stenogram istupanja Putina na zasjedanje kluba Valdaj, dostupno
: <http://www.rg.ru/2013/09/19/stenogramma-site.html>

bi se ubrzo mogao vidjeti u Rusiji. Približavanje zapadnih demokratija u Ukrajini, uključujući Gruziju, Kirgistanu, pokušaje u Belorusiji, pokazalo se da je neophodno imunizirati Rusiju od "narandžastih" tehnologija. Ovo je prekretnica novije ruske historije

Problem je brzo otkriven, Rusija nema "meku moć" Izbleđeni identitet, Rusije nije privlačan za druge nacije, , već i ideološka inercija čini Rusiju ranjivom. . Zato je bilo neophodno stvoriti novu rusku ideju, osnovni konsenzus koji će postati bedem protiv još jednog nasrtaja Zapada.

Zato je Kremlj ponovo, još jednom u ruskoj historiji otvorio pitanja ruskog identiteta i ulogu Rusije na međunarodnoj sceni. Tako je u Rusiji počelo razrešenja problema u ekonomskoj i političkoj oblasti. Ekonomska situacija i politička konstelacija u svijetu olakšali su Rusiji da se vrati na historijsku scenu. Ruske visoke cijene energije, unutrašnji problemi EU, rastuće globalno nezadovoljstvo američkom politikom doveli su Rusiji ideološki napredak. Tako da je Putin u Minhenu 2007, najavio svijetu da je Rusija ponovo moćna i sposobna da odgovori na unipolarni svijet. Povratak Rusije počeo je kroz pažljivu selekciju ciljeva i načina opstanka. Iako su pravci koncepta postavljene čak i putem Putinovog govora koji je objavio da "nova ruska ideja treba biti organsko jedinstvo zajedničkih i tradicionalnih ruskih vrijednosti". Ključna figura odgovorna za stvaranje i operacionalizaciju i transpoziciju ideje suvjerene demokratije u djelotvornu doktrinu je Vladislav Surkov , dugogodišnji zamjenik rukovoditelja administracije, pomoćnik predsjednika, jedan od nosećih stubova Putinove administracije.

Njegova rasprava o nacionalnim prioritetima s proleća 2005. godine označila je početak teorijskog i praktičnog odgovora na nastupajuće okolnosti u Ukrajini. Njegovom konkretizacijom, on je dobio odgovor kroz "ideju Rusije kao suvjerene demokratije", predstavljene aktivnostima Jedinstvene Rusije u februaru 2006. godine (poznate "februarska teza"). Uskoro ideja postaje zvanični diskurs. Otvorena je šira politička, ali i akademska debata koja uključuje sve najvažnije političare, analitičare, medije kako bi prečistio koncept, utvrdio njen opseg i sadržaj i legitimizovao njenu upotrebu.

Novo vrijeme globalizacije i ideološke inertnosti u samoj Rusiji, prema Surkovu, prijete Rusiji da izgubi svoj suverenitet i zato je neophodno jedinstvo dvije kategorije: demokratije i suvereniteta. Suverenitet je "politički sinonim za konkurentnost i sposobnost" jer bez suvereniteta ne postoji ostvarenje demokratije.¹⁰⁵

Koncept je preuzeo doktrinarni karakter 2006. godine, kada ga je podržao Vladimir Putin, upoznavajući svjetske lidere na samitu G8 novom političkom formom ruskog identiteta. U jesen 2006. Jedinstvena Rusija prihvatila je ovaj koncept kao osnovu svoje političke platforme za predstojeće izbore, dodajući još jedan tekst na značaj koncepta "Nacionalizacija budućnosti".

U tekstu Nacionalizacija budućnosti, Surkov definiše suverenu demokratiju kao "put političkog života društva u kome vlast, njeni organi i njene aktivnosti budu izabrani i

---

¹⁰⁵ Stenogram istupanja V. Surkova pred Centra Partijskog obrazovanja i obuke kadrova VPP Jedinstvene Rusije 7. februara 2006. dostupno : <http://www.intelros.org/lib/doklady/surkov1.htm>

formirani isključivo od strane ruske nacije i rukovode njenom raznolikošću i intergritetom kako bi se postiglo materijalno blagostanje, sloboda i pravda za sve građane, društvene grupe i narode koje čine rusku naciju ". Po mišljenju Surkova, koncepcija ove ideologije nastoji da izrazi snagu i dostojanstvo ruskog naroda kroz razvoj građanskog društva, bezbjednost države, konkurentnost ekonomije i uticaj na svjetske događaje.¹⁰⁶

Jedna od ključnih determinanti nove ideologije je da se ukupan politički i društveni život Rusije mora kretati u skladu sa kulturnim identitetom i tradicionalnim vrijednostima ruskog čovjeka. Samo odricanje od specifične ruske tradicije i kulture krajem XX. vijeka dovelo je do rušenja Rusije. Mnogi ruski teoretičari govore o starim autorima, filozofe koji su isticali specifičnost i samobitnosti ruske kulture i nacionalnog identiteta. Među njima su Ivan Iljin, Solženjicin, Berđajev .Ovi čuveni filozofi naglašavaju da je ruski kulturni identitet specifičan i različit u odnosu na druge kulture i civilizacije, ali sa suštinskom karakteristikom - autonomijom ruske kulture, koja uključuje Istok i Zapad, kao jedinstvo i harmoniju istočnih i zapadnih vrijednosti, koji se izražavaju na posebno ruski način, kao poseban kvalitet civilizacije na evroazijskom prostoru.

Nije čudo što prvobitna ideja razvoja savremenog ruskog konzervativizma i suverene demokratije takođe prevladava kao antonija dvije, na prvi pogled suprotstavljene kategorije – demokratije i suvereniteta, tako da možemo vidjeti vezu između razumijevanja ruskog kulturno-civilizacijskog identiteta sa idejom suverene demokratije. Kao što je zadatak Rusije, smatra Berđajev, da razvije antonomiju u ruskom kulturnom identitetu, a ne da favorizuje jedan od ovih delova, niti Zapad ni Istok, jer to vodi do stradanja ruskog naroda¹⁰⁷ tako i ruska država na polju političkog ,razvija i gradi jedinstvo demokratije sa državnim suverenitetom. Tako je Rusija dobila ponudu za novu ideju koja treba da je ponovo vrati u sam vrh supersila, a narodu vrati poljuljani ponos i vjeru u domovinu.

Prvi i osnovni cilj vlasti u Rusiji je očuvanje ruskog naroda. Taj zavjet Solženičina može se ostvariti samo stvaranjem jake i moćne države koja će očuvati ruski narod u vrijeme oštih procesa globalizacije. Da bi uspeo, Rusija mora ponuditi svoj odgovor na globalizaciju, i praktično i teorijski. Rusija mora postati ekonomski, politički i vojno jaka i teorijski Rusija mora stvoriti svoj "diskurs", koji podsjeća na zapadni monopol globalnog diskursa.

To vodi do prve ideološke formulacije Rusije kao suverene demokratije. Rusija je u XX vijeku doživjela suverenitet bez demokratije (sovjetski period), ali i demokratije bez suvereniteta (neoliberalna, Jeljcina epoha). Nužni zadatak vremena je dijalektička jedinstvenost ovih suštinskih spornih pojmova. Da bi sačuvala Rusiju, ona mora biti i suverena i demokratska. Demokratija će omogućiti Rusiji da postane zajednica slobodnih i ravnopravnih ljudi, efikasnog i konkurentnog društva, spremni za kompletiranje modernizacije.

Suverenost je za Rusiju važna zbog opasnosti globalizacije. Svijet jeste „umrežen“, „ali nije svejedno da li ćemo u toj mreži biti pauci ili muve!“ objavljuje Surkov. Dakle, suverenitet je, po njegovom mišljenju, "politički sinonim za konkurentnost". Da bi Rusija bila suverena,

---

¹⁰⁶ B.Surkov dostupno na: http://www.expert.ru/printissues/expert/2006/43/nacionalizaciya_budushego

¹⁰⁷ N.Berđajev, "Duša Rusije" ,Fenomenologija ruske duše,Logos,Beograd,2008.

trebalo bi da razvije svoje komparativne prednosti, da postane i ostane energetska supersila. Štaviše, neophodno je imunizovati rusko društvo od "narandžastih tehnologija" koje slabe tradicionalne vrijednosti i izazivaju unutrašnje sukobe i imunizovati duhovnu kolonizaciju od strane Zapada. Stvaranjem nacionalno orijentisanog vodećeg sloja društva, to se može sprečiti. Rusija mora ulagati u sistem vrijednosti ljudi, u obrazovanju koji će stvoriti nacionalno odgovornu elitu i "povratak u patriotsku kulturu". Stvoriti ruski diskurs na regionalnom i globalnom nivou, koji će biti alternativa zapadnoj filozofskoj i društveno-političkoj dominaciji.

Ako Jedinствена Rusija izvrši uspješnu marginalizaciju partija oligarhijskog revanša i ultraliberala, komunističkih i ekstremnih nacionalista koji bi Rusiju vratili korak unazad, moguće je ostvariti strateške ciljeve, jer prvi su pogubni po rusku suverenost, a drugi po demokratiji. Da bi Jedinствена Rusija omogućila dugoročniji legitimitet svoje vlasti, neophodno je da njena ideologija bude opšteprihvaćena u narodu, da postane nova "nacionalna ideja" koja odgovara njenim historijskim potrebama i interesima. Pozitivnu mobilizaciju biračkog tijela (elektorata) može ostvariti samo ideologija koja sažima vrijednosti ruske političke kulture.

Napuštanje tradicionalnih vrijednosti dovelo je Rusiju krajem XX. vijeka na ivicu propasti. Zato je početni princip nove ideologije da se svaki potez vlasti mora pomjerati sa datim aksiomima ruske političke kulture. Nova nacionalna ideologija mora biti rezultat vektora ruske političke kulture. Osnovna teza je da Rusija može preživjeti u XXI vijeku samo ako reprodukuje te vrijednosti. Savremeni ruski konzervativizam mora da vodi računa o konstantama ruske političke kulture, o ontološkom jezgru ruskog bića, koji mora ostati nepromijenjen, ali i o tome šta treba prenijeti u duhu vremena.

Situacijsko-funkcionalna dimenzija ima ideologiju Jedinствене Rusije proglašene kao savremeni ruski konzervativizam, ali ima i teorijsko i ideološko jezgro koja od početka XIX vijeka, sve do danas, pokazuje svoj duhovni i praktični potencijal. U situaciono-funkcionalnom smislu, ruski politički sistem dominira kako bi Rusija ušla na međunarodnu scenu kao stabilan globalni subjekt. U teorijskom idejnom smislu, savremeni ruski konzervativizam se oslanja na moćnu intelektualnu tradiciju, ideološkom nasleđu ruskih mislilaca konzervativne orijentacije.

U periodu 2006 -2008. godine, mnogi ruski intelektualci dali su ideji i koncepciji ruske savremene demokratije jasnu podršku, koja će uzeti u obzir specifičnost ruske kulture i civilizacije. Interesantno je da je sam koncept savremene demokratije teoretski sličan ideji izraženom u radovima Aleksandra Dugina, kao što je u knjizi, na primer, "Naš način", 1999. godine. Sam Dugin u to doba imao je veoma pohvalne riječi o Vladislavu Surkovu, "ideologu novog tipa, ideologu savremene Rusije", koji je doživljavao transformaciju od liberala sa naklonom prema državi ka državniku čiji je liberalizam sve manje dogmatičan.¹⁰⁸

Dugin je naglasio da Surkov nije izgradio novu ideologiju u "dogmatičnoj formi, već u obliku određivanja osnovnih pravaca, i toga kako zamisliti državu i društvo u budućem razvoju

---

¹⁰⁸ Dugin, A. Сурков сделал заявку на формирование государственной идеологии, 18. јун 2007, <http://www.kreml.org/opinions/152678502>

Rusije kroz XXI.vijek". "Za mene je vrijednost državnosti apsolut, a vrijednost liberalizma, demokratije, građanskog društva ... - čini se drugorazredom u odnosu na državnost", rekao je Dugin

Analizirajući početke nove državne ideologije, Dugin misli da je Rusija obavezna da ima jasne istorijske imperativne političkog duha, geopolitičkog i socijalnog razvoja kako bi preuzela odgovornost šta je dobro i šta je loše. Dugin takođe zaključuje da savremena demokratija predstavlja "meki sinonim konverzativne revolucije" i postmodernistički oblik, ujedinjenje snažnog i mekog, državnog i liberalnog. Dakle, demokratija konačno dobija sopstveni izraz suvereniteta.

Početak nove ideologije bio je manje dogmatičan i praktičniji i krenuo je u pravcu definisanja razvojnih prioriteta Rusije. Ovo se može vidjeti u Putinovom planu iz 2006. godine, kada su definisani sledeći pravci djelovanja:

- razvoj Rusije u budućnosti kao jedinstvene i samosvojsvene, jedinstvene civilizacije;
- zaštita čitavog kulturnog prostora, ruskog jezika, istorijske tradicije;
- povećanje konkurentnosti i sposobnosti ekonomije inovacionim razvojem, podrškom nauke, razvojem infrastrukture, poboljšanjem pronalazaka u visokim tehnologijama -lokomotiva ekonomskog razvoja;
- obezbeđivanje novog kvaliteta života građanima kroz određivanje prioriteta nacionalnih projekata u budućnosti (povećanje plata, penzija, stipendija i rešavanje egzistencijalnih problema);
- podrška institutima građanskog društva, podsticanje socijalne aktivnosti;
- zaštita suvereniteta Rusije, odbrambenih sposobnosti zemlje i obezbeđivanja dostojanstvenog mjesta za Rusiju u multipolarnom svijetu.¹⁰⁹

Dmitrij Medvedev dolaskom na čelo Rusije nije razvijao početne ideje savremenog ruskog konzervativizma nego ih je otvoreno kritikovao. Medvedev se tada profilisao kao zagovornik liberalnih ideja sa naznakom da Rusija mora prvo razviti demokratiju u svom liberalnom značaju. Paralelno sa tim, na spoljnom planu, prihvata američki plan za ponovno uspostavljanje međusobnih odnosa, što podrazumijeva da Rusija ima određena samostalnost u globalnoj politici.To je bio potpuni odlazak od započete ideje izgradnje ruskog konzervativizma.

Udar za razvoj konzervativne ideje u političkoj eliti Rusije u periodu 2008 -2010. godine, zasigurno je zadao i sam pokretač suverene demokratije Vladislav Surkov, pokušavao je da nametne određene postulate sa položaja menadžera u predsjedničkoj administraciji, pri čemu je sama ideja izgubila svoju snagu.

Ideja o obnavljanju ruskog konzervativizma nije mogla biti zaustavljena. Prije održavanja 11. Kongresa Jedinstvene Rusije, u novembru 2010. godine objavljen je Manifest prosvetnog

---

¹⁰⁹ Jedinstvena Rusija ,Всероссийская политическая партия «ЕДИНАЯ РОССИЯ», <http://old.edinros.ru/news.html?rid=3144>.

konzervativizma, u kojem je ruski mislilac i umjetnik Nikita Mihalkov predstavio viziju izgradnje države i društvenog uređenja Rusije u XXI. vijeku .Manifest je dobio široku podršku članova vladajuće partije. Mihalkov u Manifestu ističe da je "za prosvetljene konzervativce nacija je - duhovno -materijalno jedinstvo svih građana Rusije, kulturno - jezičko zajedništvo naroda koji žive na njenoj teritoriji." ¹¹⁰

Obnavljanje savremenog ruskog konzervativizma nije zaustavljeno otporom liberalnih krugova u samoj ruskoj vladi, već se ojačava sa reizborom Putina za predsednika Rusije 2012. godine, kada je realizacija konzervativnih ideja o ruskoj tradiciji počela sa realizacijom zakonskih projekata, a dva zakona stupila na snagu u junu 2013. godine. Prvi je Zakon o odgovornosti za vređanje osećaja vjernika koji je donesen poslije dugogodišnje sknavljenja pravoslavnih hramova. Na Zapadu je kritikovan zakon, gde je naglašeno da krši umjetničke slobode ruskog naroda. Drugi je Zakon o zaštiti djece od propagande netradicionalnih seksualnih odnosa, dopunjavajući postojeći Zakon o zaštiti djece od štetnih informacija .

U skladu sa razvojem savremenog ruskog konzervativizma, važan je i Putinov govor na Vajdajskom diskusionom forumu 2013.godine, kada je održao jedan od najvažnijih govora.Govor je bio ideološki posvećen ne samo strategiji, već i o vrijednostima. Putin pokazuje da ako Rusija želi da ima budućnost, ona mora na civilizacijskoj osnovi razviti svoje specifičnosti, što je potpuno identično ruskoj savremenoj geopolitičkoj misli . Proglašena nova ruska ideologija je specifičan izraz ruskog konzervativizma, koji nema zajedničkog sa zapadnim obrascima, pa bile to i konzervativne ideje.Ona se oslanja na snažnu intelektualnu tradiciju i nasleđe ruskih filozofa i naučnika na prelazu XIX. i XX. vijeka, ali gledajući Rusiju u budućnosti.

Uspostavljanjem nove državne ideologije koja će uzeti u obzir ruski nacionalni i kulturni identitet, specifičnost ruskog razvoja, ali biti prihvatljiva i za druge zemlje, odnosno izgradnju meke moći u kombinaciji sa drugim geostrateškim elementima, Rusiji će omogućiti da obezbjedi napredak svom društvu, da bude jednak partner u međunarodnoj politici i zaštiti i ojača svoje interese u evroazijskom prostoru.

5.3. Geopolitika resursa

Početak XXI vijeka obelježio je novim globalnim izazovima i krizama u mnogim oblastima ljudskih aktivnosti i međucivilizacijskih odnosa, uključujući pojedinačne države i udruženja država. Ovi krizni fenomeni takođe su uticali na energetske sferu koja zbog svoje sveobuhvatne prirode i mjesta, ne samo u ekonomskom, već i u humanom razvoju, može se nazvati "energetska civilizacija". Cilj geopolitike u energetske sfere nije energetski resurs kao takav, već obezbeđuje profitabilnost njihovog izvlačenja i postizanje konkurentskih prednosti. I mnogi igrači na globalnom tržištu energije s vremena na vrijeme su iskušeni da koriste geopolitičke faktore kako bi promijenili ravnotežu između dobavljača energije i potrošača na već uspostavljenim tržištima.

---

¹¹⁰ N.Mihalkov, Pravo i Pravda – Manifest ,<http://www.polit.ru/article/2010/10/26/manifest/>

Energetika Rusije je dobro razvijena. Rusija je ključni snabdevač nafte i gasa u velikom dijelu Evrope, smatra se energetsom super silom s obzirom da ima najveće rezerve prirodnog gasa i nafte na svijetu, a druga je po veličini po rezervama uglja. Najveći je proizvođač električne energije u svijetu i peti najveći proizvođač obnovljive energije. Velike hidrocentrale su izgrađene na rijeci Volgi i na Sibirskim rijekama Jenisej i Angora. Rusija je bila prva zemlja koja je počela sa proizvodnjom nuklearne energije u civilne svrhe, trenutno je četvrti proizvođač po veličini proizvodnji ove vrste energije. Ruska vlada planira velika ulaganja u program za sledeću generaciju tehnologija za proizvodnju nuklearne energije. Najveći ugljeni baseni su: Kuznjecki basen u Sibiru i Pecorski bazen na sjeveru Evropskog dijela Rusije.

Rusija ima najveću bazu resursa sposobnu da zadovoljava potrebe zemlje i racionalni izvoz goriva, bar do sredine XXI. vijeka. Proizvodnja primarne energije u Rusiji više nego dvostruko premašuje domaću potrošnju, garantujući energetska sigurnost zemlje. Godišnje ulaganje kompanija u sektoru goriva i energetike je preko 3,5 biliona rubalja. Predstavljaju važan faktor u društveno-ekonomskom razvoju zemlje i daju značajan podstrek razvoju visokotehnoloških industrija, infrastrukture i upravljaju energetsom snabdevanjem velikih teritorija. Elektroenergetski sistem Rusije pokriva 11 vremenskih zona, uključuje centralizovane i izolovane sisteme, koristi sve vrste fosilnih goriva, kao i nuklearne elektrane, velike hidroelektrane i obnovljive izvore energije. Zemlja ima potencijal za uštedu energije koji dostiže treći dio trenutne potrošnje energije, a postoje mogućnosti za značajno povećanje ekonomske efikasnosti energetske projekata.

Energetski projekti predstavljaju podršku za sprovođenje strategija za društveni i ekonomski razvoj Dalekog Istoka, Istočne Siberije, ruske arktičke zone, poluostrva Krimski i Kaliningradske regije. Zauzvrat, razvoj ovih regiona daje dodatni podstrek razvoju sektora goriva i energetike, formirajući nove centre za potrošnju energije, uključujući one koji proizvode izvozno orijentisane proizvode. U procesu detalja i rešavanja ovih zadataka u skladu sa Zakonom o strateškom planiranju, donijet 2003. godine, osigurava sprovođenje prioriteta i pravaca Strategije naučnog i tehnološkog razvoja, strategije socijalnog i ekonomskog razvoja Ruske Federacije i strategije prostornog razvoja Ruske Federacije u kompleksu energetike i goriva.

Prva faza implementacije je do oko 2020. godine, s mogućnošću produženja do 2022. godine. U ovoj fazi, u što kraćem roku, potrebno je sa minimalnim gubicima i troškovima za prevazilaženje ekonomske krize, kao i mogućnost da se efikasno suprotstave novim izazovima i prijetnjama. Ovo podrazumijeva produbljavanje proizvodnog programa i regionalne strukture proizvodnje i potrošnje energenata u cilju poboljšanja stabilnosti domaće ponude i sadržaja izvoza. Osnove prve faze implementacije su počele u tekućim vladinim programima, uključujući i državni program Ruske Federacije "Energetska efikasnost i razvoj energetike".

U drugoj fazi (otprilike od 2021. do 2035. godine) sadržaj će biti prelazak na sledeću generaciju energije uz podršku novih tehnologija, visoko efikasna upotreba tradicionalnih energetske resursa i novih ugljovodonika i drugih izvora energije. U konzervativnom scenariju, povećanje proizvodnje energetske resursi praktično će prestati sa 2030. godine, a

razvoj kompleksa goriva i energije će u osnovi ići na put poboljšanja kvaliteta i efikasnost. U optimističkom scenariju ubrzani razvoj će dobiti inovativne energetske projekte na poluostrvu Jamal, regionalne energetske sisteme i energetske intenzivnu proizvodnju u istočnom Sibiru i Dalekog istoka, koji će značajno povećati direktno i indirektno (kroz energetske intenzivne proizvode) Ruski izvoz energije. Prioriteti će se prebaciti sa ekstrakcije i glavni transport goriva do njegove dubinske obrade uz upotrebu naučno-intenzivnih tehnologija kako bi se u potpunosti zadovoljila domaća potražnja i ušla u globalna tržišta proizvodnje visokih nivoa redistribucije.

Početkom devedesetih godina XX vijeka, Evropska zajednica prihvatila je Evropski ugovor o energetskej povelji kao osnovnu deklaraciju regulisanja energetskeg tržišta evropskih zemalja. Principi ovog dokumenta uključivali su uvođenje tržišnih pravila na energetska tržišta i regulisanje tržišta, izjednačavanje i smanjenje energetske poreza i smanjenje direktnog uticaja vlade.¹¹¹ Energetske povelje je potpisala Rusija 1991. godine, dok je 1994. godine konačni dokument Evropske energetske povelje prihvaćen kao jedan od stubova liberalizacije i regulacije energetskeg tržišta. Ona je stupila na snagu u aprilu 1998. godine i ratifikovano je 51 zemlja.

Međutim, Rusija odbija da ratifikuje ovaj dokument jer principi regulacije predviđaju razdvajanje energetske izvora i kontrolu saobraćajne infrastrukture, što se razlikuje od principa koji je organizovao ruski gasni gigant Gazprom. Vladimir Putin je 2009. godine potpisao obredbu kojom odbija dalje učesće Rusije u Energetskej povelji i nastavlja pregovore o Protokolu o energetskeg tranzitu. Istovremeno, Rusija zajedno sa Njemačkom (koja je članica EU i Energetske povelje) predložila Globalni energetske kodeks kao alternativu Energetskej povelji. Kodeks se sastoji od tri dijela, pri čemu prvi obuhvata principe međunarodne saradnje na području energetike i treba postati međunarodni pravni akt, drugi sadržava elemente sporazuma o tranzitu energije sa naglaskom na rješavanju tranzitnih sukoba, a treći uključuje listu energetske materijala i proizvoda kojima trebalo bi da primjeni pravno obavezujući akt. Na osnovu tih sporazuma ,ruski gas se transporuje od Baltickog mora do Njemačke, što smanjuje energetske zavisnost od Ukrajine i Poljske. Ti ugovori pokazuju da stare članice EU, poput Njemacke ,ne žele da osjetliva pitanja energetike prebace na EU.

Rusija smatra da je Energetske povelje stvorena da oslabi sistem dugoročnih ugovora o formiranju cijena gasa koji su se razvijali i primjenjivali 30-40 godina i omogućavaju Evropi da pruži sigurnost sa značajnim snabdevanjem energijom. Ugovor o energetskej povelji, kao zamjena za takav siguran sistem, nudi berzanske špekulativne mehanizme za formiranje cijena gasa i odvajanje kapaciteta za transport od dobavljača i odvajanje gasnih aktivnosti. Rusko mišljenje je da pod ovim uslovima proizvođači nikada neće dobiti adekvatnu proizvodnu sigurnost, a ruska gasna kompanija Gazprom bi se suočila sa rizicima zatvaranja velikih polja na Arktiku i drugim područjima. Ruski gigant je još ranjiviji, ne samo zbog energetske politike EU, već i od uticaja globalne recesije, što je dovelo do smanjenja

---

¹¹¹ Eurostat, The European Union and Russia, statistical comparison.(2007): <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5613280/KS-77-07-231-EN.PDF/46ba7907-6622-427c-ad28-ea311aadcd39?version=1.0>

tržišnog udjela na domaćem i inostranom tržištu, sa smanjenjem proizvodnje od 16% i sa neto dobiti od 14%.

Pored toga, prihvatanjem odredaba Energetske povelje sa EU, Rusija bi trebalo ograničiti izvoz na istočnu Aziju i u oblast Tihog okeana, prvenstveno u Kini i Indiji. Kini i Indiji ne smeta državna kontrola Rusije nad resursima i transportom, a već su potpisali dugoročni ugovori koji uključuju zajednička ulaganja.¹¹²

Ruske vlasti su uvele tržišne cijene u snabdevanju energijom bivšim sovjetskim republikama. Prvo 2006. godine u Ukrajinu, a 2007. u Belorusiju, ali i u Jermeniju i Gruziju, time je okončala politiku prodaje po znatno nižim tržišnim cijenama. Uvođenje tržišnih cijena je pokrenulo Sjedinjene Države da pomognu Ukrajini da blokira izvoz ruskog gasa evropskim potrošačima preko svoje teritorije, kako bi se Rusija optužila za nepouzdanog proizvođača i distributera gasa.

Ruska energetska geopolitika se može vidjeti u strategiji izgradnje novih naftovoda i gasovoda. Težište izgradnje cjevovoda u posljednjih nekoliko godina usjereno je ka obilazenju onih zemalja koje su direktno politički zavisne od SAD-a. Isto tako novi gasovodi omogućavaju Rusiji da povećava svoj ekonomski uticaj u onim zemljama u kojima uticaj SAD nije dominantan.

Sl.7 Plavi potok

(izvor<http://scicenter.online/mirovaya-geografiya-scicenter/zarubejnaya-evropa-sdvigi-geografii-39331.html>)

Gasovod "Plavi protok" je gasovod koji isporučuje gas iz Rusije u Tursku, dužine 1213 km, sa protokom od 16 milijardi kubnih metara gasa godišnje. Izgradnja gasovoda započeta je 1998. godine u okviru rusko-turskog sporazuma. Prvi gas je otišao u februaru 2003. Međutim, zvanično otvaranje održano je u septembru 2005. godine na gasnoj stanici Darusu (Turska) uz učešće ruskog predsednika Putina, premijera Turske i Italije. Sa punim kapacitetom, gasovod je počeo da radi u 2010. godini.

¹¹² Nedeljković, Ljiljana : "Moć ruske energije", Nova sprska politička misao, Beograd, dostupna na http://www.starisajt.nspm.rs/koment2006/2007_nin_nedeljkovic1.htm

Sl.8 Marsuta gasovoda Sjeverni tok

izvor: <https://neftegaz.ru/news/view/138945-Marshrut-gazoprovoda-Severnyj-potok>

Glavni gasovod koji povezuje Rusiju i zemlje centralne Evrope duž dna Baltičkog mora, zaobilazeći tranzitne države: Belorusiju, Poljsku i druge zemlje Istočne Evrope i Baltike je "Sjeverni tok". Zvanično je projekat izgradnju započeo 2005. godine nakon osnivanja rusko-nemačke kompanije. Odobreni put "Sjevernog toka" je bio 1220 kilometara. Gasovod počinje u Viborgu i spušta se u more, prolazeći duž dna teritorijalnih voda Rusije i Finske. Nadalje, južno od švedskog ostrva Gotland (sagrađena je servisna platforma), a potom sjeverno od danskog ostrva Bornholm (ne dodirujući ekonomsku zonu Poljske), na kraju prolazi u nemački grad Greifswald, odakle njemačke kompanije učestvuju u projektu i izgradnji gasovoda duboko u Njemačku, gasovod je pušten u rad u novembru 2011. godine.

Protiv izgradnje "Sjevernog toka" bili su predstavnici Poljske i baltičkih država, strahujući od negativnog uticaja gasovoda na ekologiju Baltičkog mora. Predstavnici Poljske insistirali su da bi izgradnja tranzitnog autoputa po kopnom, preko poljske teritorije bila jeftinija i ne bi dozvolila povećanje udjela ruskog gasa u ukupnom evropskom uvozu gasa. Protiv izgradnje "Sjevernog toka" bila je beloruska strana, koja je insistirala na povećanju kapaciteta gasovoda Jamal-Evropa i zauzvrat ponudila besplatan tranzit gasa preko svoje teritorije. Protiv gasovoda 2006. godine predstavnici američkog Stejt departmenta izrazili su zabrinutost zbog toga što bi projekat povećao zavisnost Evrope od ruskog gasa.

Sl.9 Projekat gasovoda Juzni tok

(Izvor : <https://www.svoboda.org/a/26721432.html>)

Izgradnja gasovoda „Južni tok“ je projekat koji će povezati Rusiju sa zemljama Centralne i Južne Evrope: Bugarskom, Srbijom, Mađarskom, Hrvatskom, Slovenijom i Italijom. Projekat su kreirali ruska gasna kompanija OAO Gazprom i italijanska korporacija ENI 2007. godine. Projekatu su se 2011. godine pridružili francuska i njemačka kompanija Electricite de France i Wintershall. Južni tok je jedan od projekata ruske vlade i Gazproma za stvaranje gasovoda koji bi direktno odlazio glavnim potrošačima u južnoj i centralnoj Evropi, zaobilazeći tranzitne zemlje, u ovom slučaju Ukrajinu. Glavni konkurent projekta bio je gasovod Nabuko.

2008. godine održani su međudržavni pregovori o projektu: Bugarska, Srbija, Mađarska i Grčka,¹¹³ su dale preliminarnu saglasnost za učešće u "Južnom toku", Slovenija se pridružila 2009. godine. Nakon zaključenja sporazuma sa Slovenijom, Putin je rekao da se Rusija složila sa izgradnjom gasovoda sa svim partnerima, iako su do tada još uvijek u toku pregovori sa Austrijom.

U decembru 2008. godine, nakon pregovora sa Rumunijom i neslaganja sa bugarskom stranom, saopšteno je da je završen podvodni dio gasovoda na teritoriji Rumunije.¹¹⁴ Poslije pobjede na izborima u julu 2009. godine, novi premijer Bugarske Bojko Borisov zahtjevao je završetak pregovora sa Rusijom o Južnom toku i izgradnju nuklearne elektrane Belene radi revizije ugovora koje je zaključio prethodni kabinet.

U julu 2009. godine, stručnjaci su predložili da Rusija može napustiti projekat Južni tok, jer je Nabuko već dobio sredstva i saglasnost zemalja učesnica.¹¹⁵ Takođe je predloženo da se ruski projekat odbaci zbog opasnosti po životnu sredinu. Iako su Putin, predstavnici ENI-a i njemačka kancelarka Angela Merkel tvrdili da Nabucco i Južni tok nisu konkurentni projekti i da mogu postojati istovremeno, stručnjaci i političari su izrazili mišljenje da ova dva projekta neće moći koegzistirati s početkom izgradnje planova za implementaciju "Nabukoa", i obrnuto.

U maju 2014. godine, Komisija EU je zatražila od svih članica EU u kojima je za počela izgradnja Južnog toka da obustave gradnju gasovoda dok se Južni tok ne bude u skladu sa pravilima EU, tako da je 1. decembra 2014. godine Putin javno objavio da će odustati od izgradnje gasovoda. Gradnja gasovoda se preusmjerava ka Turskoj. Dogovoreno je s Turskom u kojoj bi, u blizini granice sa Grčkom, odnosno sa EU trebalo izgraditi skladište gasovoda. Rusko-turski energetski sporazum ima ozbiljne geopolitičke konsekvence, s obzirom na to da je Turska članica NATO-a i nije uvela sankcije Rusiji 2014. godine kao i ostali članovi. Ovim sporazum ona postaje još jedan ruski partner, koji će imati određene posljedice za atlantske interese i interese SAD.

Što se tiče izgradnje novih naftovoda u evropskom dijelu Rusije, Rusija je veoma brzo nakon ulaska baltičkih država u NATO izgradila novu luku na obali Baltičkog mora i gotovo cijelu isporuku nafte, koja je do tada išla preko baltičkih zemalja ka srednjoj Evropi, usmjerila na Primorsk, izgradivši i novi naftovod do nje, Baltički naftovodni sistem I. Takođe, 2012.

---

¹¹³ Zvanična prezentacija projekta "Južni tok" (<http://www.south-stream-transport.com>), 25.07.2009

¹¹⁴ Natalija Grib, Tamila Jodhua, Mikhail Zygar. "Južni tok" ruši na sever. - Kommersant, 2008, br.190.

¹¹⁵ Nabuko je neizbežan. - Kommersant, 2009. - br. 125.

puštena je nova luka u Finskom zalivu Ust - Liga i naftovod do nje, Baltički naftovodni sistem II. Izgradnja naftovoda, sa lukama u Baltičkom moru, Rusija je isključila iz svog naftovodnog sistema luke u baltičkim državama, kao i luku u Poljskoj, Gdanjsk, kroz koju je korištena ruska nafta.

Što se tiče ruskih energetske geostrategija na Dalekom istoku, Rusija je 2004. započela pregovore sa Kinom o energetskom sporazumu u snabdevanju gasom i izgradnji novog gasovoda. Pregovori su trajali 10 godina, a sporazum je postignut u maju 2014. godine, potpisivanjem energetskog sporazuma na 30 godina i ovaj sporazum ima svoju geopolitičku dimenziju kao Sjeverni i Južni tok.

Naime, u jeku suočavanja sa SAD-om i EU u ukrajinskoj krizi, Rusiji je veoma važno da smanji zavisnost prodaje gasa od kupaca u Evropi. Potrebno joj je da diversifikuje isporuke energenata i oslobodi se ucenjivanja. Drugo, energetski sporazum sa Kinom jača veze, Moskva i Peking već godinama zaključuju ekonomske i vojne sporazume, a energetski sporazum je do sada najveći model konsolidacije. Savezništvo te dvije sile na prostru Evroazije, pogoršavaju ili smanjuju uticaj SAD.

Inače, energetski sporazum sa Kinom vrijedan je 400 milijardi dolara, sa cijenom od 360 do 390 dolara sa 1,000 m³ gasa. Gasovod treba da ima dva kraka: Sila Sibira (Istočni tok), koji ide od Irkutska u Sibiru do Vladivostoka sa krakovima prema Kini i gasovodu Altaj (Zapadni tok), koji ide iz zapadnog Sibira ka kineskoj provinciji Sindzijang. Rok izgradnje oba gasovoda je 2019. godina.

Sl.10 Projekt gasovoda Altaj i Sila sibira

(izvor : <http://fb.ru/article/225670/gazoprovod-altay-v-kitay-proekt-i-stroitelstvo>)

Godišnji protok istočnog toka treba da bude 38 milijardi m³, uz mogućnost da će poslije 2018. godine narasti na 100 milijardi m³ gasa. Protok Zapadnog toka iznosi 30 milijardi m³ gasa godišnje. Sporazum s Kinom je takođe značajan u tome što će prve uplate biti izvršene u kineskim juanima. Međutim, prvi i najznačajniji efekat energetskog sporazuma sa Kinom je sigurno tržište za Rusiju u narednih 30 godina, što može porasti na stotine milijardi kubika gasa. Drugo, na karti budućih gasovoda prema Kini (Altaj i Sila Siberia), može se videti da će Rusija povezati cijelu gasnu infrastrukturu u Sibiru sa gasnim nalazištima na Sahalinu (Daleki Istok), što znači da će moći da usmjerava gas i ka zemljama istočne Azije

i ka zemljama Evrope, bez obzira na region iz kojeg potiče gas. Ova eksploatacija gasa ne samo da je jeftinija, nego omogućava Moskvi da razgovara s Evropom u sasvim drugačijim uslovima - bez ucjene Brisela. Treće, Rusija ima priliku da izgradnjom energetske infrastrukture u Sibiru ekonomski podigne ruski Daleki istok, koji je bio zapostavljen 20 godina.

U 2009. godini, Rusija je pustila u rad prvi dio sibirskog naftovoda Istočni Sibir - Tihim okean (VSTO-1), od Tajseta do Skovorodina na granici sa Kinom. Drugi dio naftovoda (VSTO-2), od Skovorodina do Kozmina u zalivu Nahodka Japanskog mora, na dalekom istoku Rusije, pušten je u rad 2012. godine. Ukupna dužina je 4.780 kilometara. Godišnji protok je 30 miliona tona, sa povećanjem do 80 miliona tona.¹¹⁶ Ukupni troškovi izgradnje naftovoda i naftnog terminala u luci Kozmino od 24 milijarde dolara otplaćeni su za godinu dana rada naftovoda.

Sl.11 Marsuta naftovoda Istocni Sibir – Tihim okean Izvor :

<http://www.ecifpa.ru/projects.asp?pn=342>

Inače, prednost ovog naftovoda je da ne prolazi kroz jednu zemlju. Ne zavisi ni od tranzita niti od kupaca. Tako je 2012. godine nafta ESPO (Eastern Siberia Pacific Ocean), koju sprovodi ovaj naftovod, prodana je u sledećim procentima: SAD - 27%; Japan -19%; Kina - 18%; Južna Koreja-13%; Filipini -9%; Tajland - 7%; Singapur-4%; Peru, Indija i Indonezija - po 1 %.

Značaj ovog naftovoda je da Rusija daje priliku da izabere kome će prodati naftu, evropskim ili tihookeanskim potrošačima. U svakom slučaju, mogućnost ucjenjivanja Rusije u kupovinu nafte je blokirana. Sa druge strane, azijsko-pacifički region povećava svoju ekonomsku i energetska potražnju već dvije decenije. Naftovod takođe olakšava razvoj Dalekog istoka Rusije.

Naftna, gas i ostali energenti su duboko ukorenjeni u geopolitičkoj strategiji Rusije, a usmjereni na izgradnju novih energetskih saveza sa zemljama Evroazije i sprečavanje geopolitičke ograničavanja Rusije od strane SAD i EU. Energetska strategija učestvuje u geopolitičkom pozicioniranju Rusije, ali predstavlja i direktno geopolitičko suzbijanje SAD, da putem svojih energetskih transnacionalnih korporacija stave pod geopolitičku kontrolu evroazijski kontinent.

¹¹⁶ D. Mitrović, D. Trailović "Geopolitika kineske energetske strategije u srednjoj Aziji", Srpska politička misao, br. 2/2014, Institut za političke studije, Beograd, 145

5.4. Spoljnopolitička doktrina Rusije

Spoljna politika je oduvijek bila i ostaje jedna od najvažnijih funkcija države. Ekonomski, politički razvoj zemlje i rješavanje pitanja nacionalne bezbjednosti u velikoj mjeri zavise od efikasno sprovedene spoljne politike. Savremeni međunarodni procesi zahtijevaju revidiranje osnovnih principa formiranja i vođenja spoljne politike od strane svih država, bez obzira na njihovu težinu na međunarodnoj sceni. "Efikasan mehanizam za usvajanje i provođenje spoljnopolitčkih odluka je jedan od ključnih uslova za efikasnu spoljnu politiku ... subjektivne odluke koje su pola koraka napred i na osnovu oportunističkih razmatranja ovdje su apsolutno neprihvatljivi, jer svaki potez može imati dugoročne posljedice, donosioci odluka o ovom koraku trenutno nisu upoznati. Strateško planiranje uspješne spoljne politika je apsolutno neophodno."¹¹⁷ U okviru strateškog planiranja, predviđanja, konceptualnih dokumenata (koncepta, doktrina, strategija, fondacija), programskih, planskih i regulatornih dokumenata, normativnih pravnih akata, kao i pomoćnih (analitičkih, informativnih, referentnih) i drugih materijala formiraju se."¹¹⁸

O ruskoj spoljnoj politici može se govoriti o tri pravca. Prvi pravac je za vrijeme Borisa Jeljcina, drugi za vrijeme Primakova, treći dolaskom Putina na vlast. Za vrijeme Jeljcina usmjerenje spoljne politike moglo bi se okarakterisati kao "atlanski period". Osnovna karakteristika ovog perioda je okrenutost Zapadu. Dolaskom Primakova kao šef diplomatije od 1996 do 1998 odnos prema Zapadu je bio partnerski, to je period realizma sa multilateralnim pristupom uključujući i evroazijski.

Prvi koncept spoljne politike u Ruskoj Federaciji pojavio se 1993. godine, dvije godine nakon raspada SSSR-a, država je izdala konceptualni dokument s kojim bi koordinirao svoju spoljnu politiku. Zbog propusta koje su dovele do gubitka položaja Rusije ne samo u svijetu, već i na teritoriji bivšeg SSSR-a, novi dokument je trebao pomoći Ruskoj Federaciji da odredi glavne prioritete spoljne politike i metode za realizaciju spoljnopolitičkih zadataka. Koncept spoljne politike Ruske Federacije iz 1993. usvojen je u teškom periodu za Rusiju, kada su bivše vrijednosti i ideološki stavovi izgubili značaj, a novi nisu imali vremena da se razvijaju, zemlja ostaje u procesu "potraživanje novog političkog identiteta."¹¹⁹

Uprkos postojećim nedostacima, ovo je bio prvi pokušaj konceptualizacije spoljne politike zemlje. Ovaj dokument će biti glavni u oblikovanju spoljne politike zemlje u toku sedam godina, kada će biti zamijenjen Konceptom ruske spoljne politike iz 2000. godine, koji će zauzvrat biti zamijenjen Konceptom spoljne politike Rusije od 2008, 2013. i 2016. godine. Ovi koncepti bi trebali pomoći da se odgovori na pitanje o kojem mjestu se Ruska Federacija nalazi u svjetskoj politici i kako se to može vidjeti u narednih nekoliko godina, kao i

---

¹¹⁷ Кортунув С. В. Современная внешняя политика России: стратегия избирательной вовлеченности. М.: ГУ-ВШЭ, 2009,160-161

¹¹⁸ Указ Президента Российской Федерации «Об Основах стратегического планирования в Российской Федерации» // kasparov.ru/note.php?id=4AEEEC233AEA5

¹¹⁹ Основные положения концепции внешней политики Российской Федерации утверждены Распоряжением Президента Российской Федерации Б.Н.Ельцина от 23 апреля 1993 г. // Внешняя политика и безопасность современной России. 1991-2002. Хрестоматия в четырех томах / составитель Т.А. Шаклеина. Т. IV. Документы. Moskva, 2002,21

promjene koje su se dogodile u percepciji ruske vlade o mjestu svoje države na međunarodnoj sceni.

Poslije 1991. godine, Ruska Federacija postala je naslednik prava i dužnosti SSSR-a na svjetskoj sceni: "Rusija kao država - bivšeg Sovjetskog Saveza ostvaruje prava koja se prenose na svjetsku arenu."¹²⁰

Ali nova Rusija nema status, mogućnosti i političku težinu koju poseduje Sovjetski Savez, pa se država suočava sa zadatkom oživljavanja bivše političke veličine. A u konceptu spoljne politike iz 1993. godine, jedan od dugoročnih ciljeva je "oživljavanje Rusije kao demokratske, slobodne države". Termin "oživljavanje" pokazuje da je Rusija još uvek u fazi transformacije i nije postigla taj status u svjetskoj politici.

Kakvu ulogu ima Rusija u budućnosti? Koncept predlaže "potpuno i prirodno uključivanje Ruske Federacije u svjetsku zajednicu . Jedan od ključnih ciljeva koje je vlada postavila Rusiji je da postane država koja posjeduje velika moć, a zato treba proći kroz težak put ekonomskog, političkog i društvenog razvoja .

Koncept ima mnogo kontradikcija, na primjer kao što su glavni prioriteti i principi ruske spoljne politike ", formiranje potpuno novih, ravnopravnih i uzajamno korisnih odnosa sa članicama ZND-a i drugim susjednim zemljama, nastavak strateškog kursa za partnerstva i savezničkih odnosa s tradicionalnim udaljenim stranim zemljama. Ali u sledećem pasusu koncepta, jedan od prioriteta je da se "osigura uloga Rusije u globalnoj ravnoteži utjecaja u multilateralnim procesa, regulisanju svjetske ekonomije i međunarodnih odnosa koji odgovaraju status velike sile . " Da li će zemlja koja ima status velike sile izgraditi jednake i međusobno povoljne odnose sa drugim zemljama koje nemaju taj status? "¹²¹

Sledeći koncept ruske spoljne politike usvojen je već u periodu predsjedavanja Vladimira Putina 2000. godine. Od usvajanja prvog dokumenta prošlo je sedam godina, tokom kojeg se sama Rusija promijenila, kao i situacija u svijetu, a ti faktori nisu mogli utjecati na definisanje prioriteta spoljne politike države i njene samoidentifikacije u svjetskoj politici. U dokumentu se navodi jačanje međunarodne pozicije Rusije, dok je 1993. godine samo Rusija pokušala da obnovi svoj međunarodni status. Uočeno je i da stvaranje jednakih, međusobno korisnih, partnerskih odnosa sa spoljnim svijetom, jedna od glavnih prioriteta koncepta 1993. godine nije postignut.¹²²

---

¹²⁰ Основные положения концепции внешней политики Российской Федерации утверждены Распоряжением Президента Российской Федерации Б.Н.Ельцина от 23 апреля 1993 г. // Внешняя политика и безопасность современной России. 1991-2002. Хрестоматия в четырех томах / составитель Т.А. Шаклеина. Т. IV. Документы. М., 2002. – 46

¹²¹ Основные положения концепции внешней политики Российской Федерации утверждены Распоряжением Президента Российской Федерации Б.Н.Ельцина от 23 апреля 1993 г. // Внешняя политика и безопасность современной России. 1991-2002. Хрестоматия в четырех томах / составитель Т.А. Шаклеина. Т. IV. Документы. М., 2002. - 23

¹²² Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом РФ В.В. Путиным 28 июня 2000 г. http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_16974.html

Ako se u prethodnim dokumentu suočila sa zadatcima "jačanja", "postizanja", "postajanje punopravni učesnik", u novoj verziji, Rusija se smatra jednim od ključnih igrača na svjetskoj sceni, "Rusija je aktivni učesnik u ovom procesu", a samim tim i "ima značajan uticaj na formiranje novog svjetskog poretka". Isto tako, vlada namjerava nastaviti da aktivno učestvuje u međunarodnim odnosima i da je i dalje jedan od najutjecajnijih aktera koji utiču ne samo na regionalnoj, već i na svjetskoj politici. Da se očuva taj status, Koncept predlaže dalje "jačanje ruske državnosti, konsolidovanje civilnog društva i brzog prelaska na održiv ekonomski rast."¹²³

Kao posebnost ruske spoljne politike, koncept iz 2000. godine beleži balans koji podrazumjeva "kombinaciju napora u svim oblastima", održavanje sigurnost u svijetu, kako na globalnom tako i na regionalnom nivou, razvoj i komplementarnost spoljnopolitičkih aktivnosti na bilateralnoj i multilateralnoj osnovi."¹²⁴

Koncept spoljne politike Ruske Federacije u 2008. godini je odobren od strane predsjednika Medvedeva u junu, zasniva se na dokumentu iz 2000. godine, koji je dopunjen uzimajući u obzir transformacije koje su se desile u međunarodnim odnosima i promjene u statusu Rusije na svjetskoj sceni. Svi ovi faktori prisiljavaju koncept da "preispita prioritete ruske spoljne politike, uzimajući u obzir sve veću ulogu zemlje u međunarodnim pitanjima, povećanje svoje odgovornosti za ono što se događa u svijetu i mogućnosti koje su otvorene u tom pogledu."¹²⁵

Ako koncept iz 1993. godine navodi da Rusija treba da postane punopravna članica svjetske zajednice, a u konceptu iz 2000. godine primećeno je da je Rusija već postala aktivan učesnik u međunarodnim odnosima i uticala na "formiranje novog svjetskog poretka", uloga zemlja je postala jača, država učestvuje u formiranju i sprovođenje međunarodne agende, a isto tako da je Rusija odgovorna za ono što se događa u svijetu. Fraza "povećava odgovornost za ono što se događa u svijetu" odražava viziju ruske vlade o mjestu i ulozi države na svjetskoj političkoj sceni, a ta uloga ukazuje na to da se Rusija vidi kao velika sila, jer preuzima funkciju odgovornosti.

Parametri kategorije "velike sile" dala je profesor T. Šakleina i postavila sledeće parametre, koje država mora odgovoriti: održava vrlo visok (ili apsolutni) stepen nezavisnosti u vođenju domaće i spoljne politike, ne samo da osigura nacionalne interese, već i da ima značajnog (do odlučujućeg) uticaja na svjetske i regionalne politike i politike pojedinačnih zemalja (mirovne aktivnosti), poseduje sve ili značajan dio tradicionalnih parametara "velike sile" (teritorija, stanovništvo, prirodni resursi, vojni potencijal, ekonomski potencijal, intelektualni i kulturni potencijal, naučni i tehnički, a ponekad i informativni potencijal). Pored ovih parametara, postoji i niz drugih karakteristika koje zemlja koja tvrdi da je velika sila mora

---

¹²³ Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом РФ В.В. Путиным 28 июня 2000 г.) http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_16974.html

¹²⁴ Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом РФ В.В. Путиным 28 июня 2000 г.) http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_16974.html

¹²⁵ Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом РФ Д. А. Медведевым 12 июля 2008 г.)

mid.ru/nsosndoc.nsf/0e9272bafa34209743256c630042d1aa/d48737161a0bc944c32574870048d8f7

posjedovati. Prvo, učešće države u svjetskoj politici kao aktivni akter i volja zemlje da sprovede globalizaciju spoljne politike. Drugo, država ima "kulturu razmišljanja globalno, želeći i biti u mogućnosti da djeluju globalno."¹²⁶

Karakteristike velike sile, srećemo u Konceptu spoljne politike Rusije iz 2008. godinu. Prvo, to je vođenje nezavisne spoljne politike. Drugo, učešće u formiranju i implementaciji međunarodne agende. Treće, posjedovanje tradicionalnih parametara "velike sile": teritorija, stanovništva, resursa, vojnog, ekonomskog, intelektualnog potencijala itd. Četvrto, "uticaj na globalne procese kako bi se uspostavio pravedni i demokratski svjetski poredak". I na petom, "povećavajući svoju odgovornost za ono što se dešava u svijetu." Svijest o odgovornosti za održavanje "globalne sigurnosti na globalnom i regionalnom nivou"¹²⁷ pokazuje spremnost Rusije da razmišlja i deluje globalno, što je glavni znak "velike sile".

Kao rezultat jačanja međunarodnog položaja države, došlo je do prekretnice u odnosima Rusije sa drugim zemljama. Ako je 2000. godine jedan od ciljeva spoljne politike bio "promovisanje pozitivne percepcije Ruske Federacije u svijetu"¹²⁸, 2008. godine cilj je bio "promovisanje objektivne percepcije Ruske Federacije u svijetu."¹²⁹ Ove promijene ukazuju na to da je Rusija svjesna da je jedana od globalnih aktera na svjetskoj sceni.

Možemo zaključiti da se u zvaničnim dokumentima spoljne politike Ruske Federacije, koji su usvojeni od 1993.-2008., ogledaju se ne samo glavni spoljnopolitički prioriteti zemlje, već i promjene koje se odražavaju na transformaciju percepcije statusa države za petnaest godina. Ova transformacija savršeno prati tekst koncepta, u 1993. godini, Rusija pokušava da povrati svoju poziciju, a 2008. godine čvrsto i samouvjereno drži poziciju jednog od svjetskih aktera u svjetskoj politici.

Sredinom februara 2013. godine je objelodanjena dugo najavljena četvrta spoljnopolitička koncepcija, koja se poklopila sa političkom inicijativom Kremlja za promovisanje evroazijskih integracionih procesa na post-sovjetskom prostoru.

Jedinstveni ekonomski prostor između Rusije, Belorusije i Kazahstana funkcioniše od 1. januara 2012. Postoje zvanično ambiciozni planovi za dalju integraciju na političku, ekonomsku i bezbjednosnim osnova na post-sovjetskom prostoru, sa konačnim ciljem stvaranja funkcionalnih institucija koje bi parirale postojećim u Zapadnom svijetu.

Sam dokument se ne razlikuje znatno od onog iz 2008. godine, što se može videti iz gotovo identično postavljenih ciljeva. Primarnost ruske spoljne politike se nije mnogo promijenila, na vrhu prioriteta je post-sovjetski prostor, dok Azija dobija značajno prisustvo, ali je i dalje iza Evrope i Sjedinjenih Država, kao važne evropske zemlje pominju se Njemačka, Francuska, Holandija, Italija i Velika Britanija. Jedna od novina je pominjanje interesa

---

¹²⁶ Шаклеина Т. Великие державы и региональные под-системы, <http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/566/Shakleina-26.pdf>

¹²⁷ Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом РФ Д.А. Медведевым 12 июля 2008 г. <http://kremlin.ru/events/president/news/786>

¹²⁸ Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом РФ В.В. Путиным 28 июня 2000 г.

¹²⁹ Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом РФ Д.А. Медведевым 12 июля 2008 г.

Moskve u regionu Antarktika, kao i poboljšanje odnosa sa Gruzijom, ali bez povratka na granice Gruzije prije avgusta 2008. godine.

Pored ovih novina, po prvi put u konceptu, značaj "mekih snaga" pominje se kao instrument za poboljšanje imidža Rusije. O tome da se suštinski ne razlikuje od predhodne koncepcije govori i sam ministar Lavrov: "Ovo nije novi koncept, jer su ključni principi na kojima se zasniva ruska spoljna politika, ostaju nepromenjeni. Oni su u konceptu spoljne politike, koji je usvojen 2000. godine i temelji se na neophodnosti da se spoljna politička linija vodi pragmatično, otvoreno, predvidljivo, da se saraduje sa svim državama koje su spremne na osnovama ravnopravnosti i obostrane koristi i čvrste odbrane nacionalnih interesa, ali bez popuštanja i konfrontacije. Ovi principi ostaju u punom snazi primjenjuju se u novim uslovima različitim situacijama koje su u proteklom periodu stvorene u međunarodnim ."¹³⁰

Kada se po trinaesti put tradicionalno obraćao Federalnoj skupštini, ruskoj političkoj i društvenoj eliti, ruski predsjednik Vladimir Putin je utvrdio i novi koncept spoljne politike. Tri godine nakon usvajanja Spoljnopolitičkog koncepta Ruske Federacije 2013. godine, novi Koncept je na snazi od 30. novembra 2016. godine. Odluka o usvajanju je opravdana promjenom političke situacije u svijetu i aktuelizacijom ruskih spoljnopolitičkih pravaca. Događaji koji su se odvijali od 2013. do 2016. godine u svijetu, što je uticalo na Rusku Federaciju, kao što je krizna situacija u Ukrajini, uvođenje sankcija i aktiviranje "islamske države" na Bliskom istoku uticalo je na spoljnu politiku Rusije. Stoga, uz potvrdu teza objavljenih u Konceptu 2013, u novoj spoljnopolitičkoj koncepciji pojavile su se neke nove promijene. Prema dokumentu objavljenom na sajtu predsjedničke uprave, prioritet ruske spoljne politike biće jačanje međunarodnog prava.

Iako veliki dio teksta koncepta citira i ponavlja prethodni - njegov tonaliteta se ozbiljno menja. Postao je precizniji, koncept direktno naglašava neslaganje koje Moskva ima sa zapadnim silama u protekle tri godine. Zapaženo je interesovanje za intenzivniju saradnju sa azijskim zemljama. U koncepciji, situacija u Ukrajini se promijenila i Sirija se pominje po prvi put.

Imenovana su dva nova zadatka Rusije u spoljnopolitičkom pravcu. Prvo, to je konsolidovanje položaja Rusije kao jednog od najutjecajnijih centara modernog svijeta. Drugo, jačanje položaja ruskih medija i masovnih komunikacija u globalnom informacionom prostoru i približavanje ruske tačke gledišta javnosti. Ovoj koncept saopštava da se uloga faktora sile u međunarodnim odnosima povećava i povećavaju rizici regionalnih sukoba i eskalacije kriza. Rusija treba da je spremna za nove izazove.

Po prvi put Moskva je najavila poseban projekat protiv promjene režima i namjere da se suprotstavi "pokušaju da se umešaju u unutrašnje poslove država za primjenu neustavne promjene vlasti, uključujući i podršku nedržavnih aktera, terorističke i ekstremne organizacije."¹³¹ U ovom slučaju "smatra da je njegov zadatak da ne dozvoli upotrebu, pod

---

¹³⁰Uvodna riječ ministra inostranih poslova RF Sergeja Lavrova o rezultatima rada ruske diplomatije u 2012 . – drugi dio <http://fakti.org/rossiya/mid/lavrov-eu-je-uzurpirala-istragu-o-trgovini-ljudskim-organima>

¹³¹ Koncept spoljne politike Ruske Federacije (odobren od strane predsednika Ruske Federacije Vladimir Putin 30. novembra 2016. godine) http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248

izgovorom sprovođenja koncepcije." Odgovornost za zaštitu od "vojnih intervencija i drugih oblika mešanja suprotno međunarodnom pravu, a posebno principima suverene jednakosti država."¹³²

Stav o širenju NATO-a je negativan, i u starim i novim verzijama dokumenta, istaknuto je da će Rusija razviti odnose sa NATO-om u mjeri u kojoj je spremnost Alijanse za ravnopravno partnerstvo. . Ranije je posebna stavka zabeležena kao "strateški zajednički ciljevi sa svim zemljama evroatlantskog regiona, uključujući i zemlje NATO-a, kako bi se održao mir i stabilnost, kako bi se suzbili zajedničke pretnje bezbjednosti: međunarodni terorizam, širenje oružja za masovno uništenje, pomorske piraterije, ilegalne trgovine drogama, prirodnih i umjetničkih katastrofa. "¹³³ Sada ova tačka je nestala. Tačka interakcije sa NATO-om u Avganistanu takođe je nestala.

Procjena uloge Sjedinjenih Država i priroda odnosa sa Vašingtonom dramatično se promijenila. Ranije se koncept odnosio na uzajamno korisnu saradnju, partnersku interakciju i posebnu odgovornost obje države za globalnu stratešku stabilnost i stanje međunarodne sigurnosti uopšte. Dokument navodi da "put koji Sjedinjene Države i njeni saveznici nastojaju da održe Rusiju, kako bi osigurali politički, ekonomski, informativni i drugi pritisak na njega potkopava regionalnu i globalnu stabilnost"¹³⁴. Postoji vrlo stroga tačka u vezi sa činjenicom da "Rusija ne priznaje van teritorijalnu povezanost Sjedinjenih Država nad svojom jurisdikcijom izvan međunarodnog prava"¹³⁵ i zahtijeva od država poštovanje norma međunarodnog prava.

U konceptu iz 2013.godine, Rusija se naziva integralnim, organskim dijelom evropske civilizacije. U novoj verziji, ova teza nije uključena, iako su i dalje tu tačke o značaju ekonomske, političke i kulturne saradnje sa EU. Velika Britanija se uopšte ne spominje u novom konceptu, iako su aktivirane uzajamno korisne bilateralne veze.

U novom konceptu Moskva i Peking imaju za cilj "sprečavanje nove izazove i pretnje, obraćajući se najhitnije regionalnim i globalnim pitanjima, saradnja u međunarodnim organizacijama i multilateralnih organizacija."¹³⁶ Ranije je Indija bila samo član BRICS-a, a prema novoj verziji ruskog koncepta "za dalje produbljivanje posebno privilegovano strateško partnerstvo sa Republikom Indijom, na osnovu identiteta prioriteta politike stranih, istorijskom prijateljstvu i dubokog međusobnog povjerenja."¹³⁷

Što se tiče odnosa sa Ukrajinom, u Konceptu 2013, pomenuto je kao prioritetni partner u ZND, u dokumentu od 2016. godine ova formulacija više nije. U paragrafu 56, o odnosima sa Ukrajinom, naglašeno je da je Rusija fokusirana na dalju saradnju i jačanje odnosa između dviju zemlja u različitim oblastima i spremna je pomoći u rješavanju unutrašnjeg sukoba u Ukrajini u saradnji sa međunarodnim strukturama koje se bave ovim pitanjem.

---

¹³² isto

¹³³ isto

¹³⁴ isto

¹³⁵ isto

¹³⁶ zvanična internet stranica Predsjednika Rusije www.kremlin.ru

¹³⁷ zvanična internet stranica Predsjednika Rusije www.kremlin.ru

Po prvi put, Sirija se pojavila u Konceptu spoljne politike. U tekstu Koncepta se navodi da Rusija podržava jedinstvo, nezavisnost i teritorijalni integritet sirijske arapske republike. Kremlj takođe insistira na nastavku međunarodnog diplomatskog procesa za prevazilaženje sirijskog sukoba na osnovu odredbi Ženevske komunikacije od 30. juna 2012. godine.

Isto tako u Konceptu Rusija se zalaže za sveobuhvatan razvoj saradnje sa Islamskom Republikom Iran, a takođe se trudi da dosledno sprovedi sporazum o rešavanju situacije oko iranskog nuklearnog programa na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti UN-a 2231 od 20. jula 2015. godine, relevantnih odluka Upravnog odbora IAEA, i obezbeđuje da ovaj proces ima sveobuhvatnu pomoć.

Posebna tačka koncepta posvećena je terorističkoj organizaciji Islamska država, koja je "izazvala nasilje bez presedana na nivou okrutnosti"¹³⁸, i potrebu da se stvori široka međunarodna antiteroristička koalicija "bez politizacije i dvostrukih standarda."¹³⁹

Većina ciljeva definisanih u 2013. godini ostaju ista. Rusija teži da stvori multipolarni svijet u kome će igrati glavnu ulogu pored Sjedinjenih Država, Kine i Indije i usmjeriti svoje aktivnosti u tom pravcu. Kako bi bila prepoznata i priznata velika sila, neophodno je povećati svoj ekonomski potencijal, a takođe opisuje i niz mjera koje treba preduzeti: od intenziviranja regionalne ekonomske integracije, na jačanje uloge regionalnih rezervnih valuta. Takođe je ponovljeno da Rusija mora sprečiti sukobe "civilizacije" i u tom kontekstu neophodno je ubrzati dijalog između različitih kultura i religija.

Stoga, Rusija ne menja strateške ciljeve, već menja prioritete kada je u pitanju izbor strateških partnera. Multipolarni poredak biće napravljen prvenstveno sa Kinom i Indijom, nasuprot Sjedinjenim Državama i njenim saveznicima. U svakom slučaju, uspostavljanje ravnoteže snaga u međunarodnim odnosima nastavlja se. U tom smislu, ruska politika se neće promijeniti.

5.5. Rusija i islamski svijet

Ruska geopolitička strategija na početku XXI. vijeka ne može se kvalitetno sagledati bez odnosa Rusije prema islamskom svijetu, kako prema muslimanima u zemlji, tako i prema muslimanskim zemljama.

Islam je jedina religija koja raste brže od rasta svjetske populacije i imaće najveći broj sljedbenika do 2070. godine – procjena je koju je u studiji "Budućnosti religija u svijetu: projekcije 2010. - 2050.", objavio američki Pew Research Centar, 2. aprila, 2017. godine. Broj muslimana na svijetu će prema ovoj studiji između 2010 i 2050 godine porasti za 73 %, u poređenju sa 35 % porasta kojeg će imati slijedeća najbržre rastuća vjera, hršćanstvo. Za isti period ukupan broj stanovnika na zemlji će porasti za 37 %. Studija ukazuje da će se do 2050. godine broj muslimana i hršćana po prvi put u istoriji skoro izjednačiti, 2.8 milijardi

---

¹³⁸ Koncept spoljne politike Ruske Federacije (odobren od strane predsjednika Ruske Federacije Vladimir Putin 30. novembra 2016. godine) http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248

¹³⁹ isto

muslimana naspram 2.9 milijardi hršćana. Ako se te stope rasta nastave nakon 2050 godine, muslimani će brojčano premašiti hršćane do 2070 godine, stoji u izvještaju.

Broj muslimana koji žive u Rusiji dostigao je 25 miliona, dok iz godine u godinu taj broj konstantno bilježi rast, rekao je predsjednik Vijeća muftija Rusije Ravil Gajnetdin u razgovoru za Anadoliju. Broj muslimana u Rusiji bilježi rast prvenstveno zbog visoke stope nataliteta, kao i zbog muslimanskih doseljenika iz zemalja srednje Azije, istakao je Gajnetdin. Naglasio je da većina muslimana u toj zemlji živi na području moskovske regije, kao i u St. Peterburgu i Jekaterinburgu, dodajući da i u regijama Tataristan, Baškortostan i Sjeverni Kavkaz također živi veliki broj muslimana. Gajnetdin je napomenuo da su muslimani autohtona zajednica u Rusiji, dodajući da je tokom istorije više od 58 zajednica, naroda i etničkih grupa praktikovalo islam u toj zemlji.

"Islam je u Rusiju došao u VII. vijeku. Savremenici poslanika Muhammeda stigli su u Rusiju 22 godine nakon njegove smrti, oni su došli u grad koji je sada poznat kao Derbent, a nalazi se u južnom Dagestanu. Prvi ezan u Rusiji proučen je upravo na području Dagestana", rekao je predsjednik Vijeća muftija Rusije Gajnetdin.¹⁴⁰

Državna дума je stvorila parlamentarnu asocijaciju 2004. godine, "Rusija i Islamsko vijeće: strateški dijalog", koji je formulirao poslanik Shamil Sultanov na sljedeći način: "Zakonodavna podrška razvoju odnosa Rusije sa muslimanskim zemljama i međunarodnim islamskim organizacijama, prvenstveno sa OIC-om, inicijativa usmjerena na učešće u integracionim procesima islamskog svijeta, stvarajući uslove za obezbjeđivanje konstruktivnog dijaloga između političkih i ekonomskih elita Rusije i islamskog svijeta", itd.

Od ulaska Rusije u Organizaciju islamske konferencije kao zemlja posmatrač sa muslimanskom manjinom. (OIC, koja postoji od 1969. godine, uključuje 57 zemalja, uključujući i dvije evropske zemlje, dvije latinskoameričke i šest zemalja ZND, ima posebne odnose.

Sporadični kontakti sa OIC-om su se desili čak i u sovjetskom vremenu, naročito to je pomoglo povratku ratnih zarobljenika Afganistanu. Postojala je ideja upoznavanja Rusije sa OIC-om, sredinom devedesetih godina, to je više puta predlagao Jevgenij Primakov i smatrao je da u obostranu korist takav korak. Pitanje pristupanja postavio je 1997. godine načelnik Alijanse muslimana Rusije (IDA) Nadiršah Khačilajev, muslimanski političar. Potreba za pristupom Rusije u OIC autori su smatrali da će ruski muslimani dobiti više prava i povećati svoj status. U strukturama vlade, uključujući i Ministarstvo inostranih poslova, ova ideja ispunila je to razumijevanje. Međutim, pokušaj da se djeluje previše samostalno, izazvala je odbacivanje.

Međutim, zbližavanje sa Organizacijom islamske konferencije ne bi moglo dovesti Rusiju u konkretne dividende u ekonomskoj i stvarnoj politici. Bilo je to više kao figura koja je u očima Kremlja služila kao argument u korist diversifikacije spoljne politike, koja je ranije

---

¹⁴⁰ Broj muslimana u Rusiji dostigao 25 miliona, Aljazeera balkans, 6. mart 2018
<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/broj-muslimana-u-rusiji-dostigao-25-miliona>

bila jednostrano orijentirana prema Zapadu. (Boris Berezovski, tada izvršni sekretar ZND-a, predložio je 1998 da uključi muslimanske zemlje, naročito Iran.)

Prema godišnjem izvještaju Organizacije za islamsku saradnju (OIC), odnosno Statističkog ekonomskog i društvenog trening centra za islamske zemlje (SESTRIC) iz 2007. godine, sa ukupnom brojom stanovnika koja se tada približavala cifri od 1.5 milijardi, 57 zemalja članica Organizacije za islamsku saradnju (OIC), ostvarivale su tek 6 % svjetskog GDP-a, i 9 % ukupnog svjetskog izvoza. Na bazi pariteta kupovne moći, ukupni nacionalni dohodak po osobi zemalja OIC-a je u 2006. godini dosegao cifru od svega 3,600 dolara godišnje, u usporedbi sa 35,500 dolara koliko ona iznosi kod bogatog svijeta (ili nekog prosjeka od 5,600 dolara u ostatku svijeta u razvoju).

Koliko god ovakva slika stanja rasta populacije i ekonomska nejednakost bile zabrinjavajuće, one na neki način nose i nadu da će prilikom istorijskih promjena donijeti bolju i pravedniju raspodjelu resursa i moći. Tek onda će se moći govoriti o opravdanom, ali konkurentskom izazovu koji bi itekako dobro došao na globalnom nivou kao stimulans stvaranju pravednijeg i mirnijeg svijeta. Vjerovalo se da je jedini pragmatični razlog za ulazak Rusije u OIC-a bilo mišljenje da će muslimanski svijet manje negativno reagovati na čečenski rat.

Činjenica da je Čečenija ekonomski obnovljena doprinela je čečenskom okretanju ka Rusiji i prihvatanja vlasti Kremlja. Geopolitička koncepcija u Rusiji zahtijeva redefinisane strategije spoljne politike prema islamskom svijetu. U Jeljcinovom vremenu, politika prema islamskim zemljama može se nazvati "dosljedni atlantizam". Rusija je tada slijedila američku spoljnu politiku prema arapskim zemljama i Iranu. Kako je podržavala SAD na međunarodnoj sceni, Rusija je prekinula veze sa Iranom i otežala razvoj odnosa sa zemljama Centralne Azije, ali su je podržavale zemlje takozvanih " „modernističkog, društveno orijentisanog" islama, odgovarajućih arapskih zemalja, kao što su Libija, Sirija, Irak i neko vrijeme Egipat.

Tokom posjete Putina Organizaciji islamskog svijeta u Maleziji 2003. godine izjavio je: "Naši muslimani su autohtoni narodi koji žive na prostorima velike Rusije. U mnogim zapadnoevropskim zemljama takođe žive muslimani, ali skoro svi su došli u te zemlje ili su sinovi tih došljaka. Milioni muslimana u Rusiji imaju puno pravo da osjete dio muslimanskog svijeta. Ovi ljudi doživljavaju Rusiju kao svoju domovinu.¹⁴¹ Rusija će iskoristiti prilike da učestvuje kao posmatrač u Organizaciji islamske saradnje u cilju daljeg proširenja saradnje sa državama islamskog svijeta i razvijanja partnerstva s njima u različitim oblastima.

Kontinuirana nestabilnost situacije u Islamskoj Republici Afganistan i povlačenje većine međunarodnih vojnih snaga iz zemlje predstavlja ozbiljnu prijetnju za sigurnost Rusije. Ruska Federacija, u saradnji sa Islamskom Republikom Afganistan, Ujedinjenim nacijama, ZND, ODKB, SCO i drugih međunarodnih organizacija će se dosljedno zalagati za rješavanje problema države, poštujući legitimna prava i interese svih koji žive u etničkim grupama, za oporavak kao suverena, miroljubiva, neutralna država sa stabilnom ekonomijom i političkim sistemom. Sastavni dio takvih napora je realizaciju složenih mjera za smanjenje teroristička prijetnja koje dolaze iz afganistanskih područja i usmjerena protiv drugih, ali i da

---

¹⁴¹ Đurić.Vinko, " Na polovini puta", Beograd 2004,112

eliminiše ili značajno smanjiti neovlaštene proizvodnje i stavljanje u promet opojnih droga. Rusija se zalaže za daljnje ekstenzije pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija međunarodnih napora čiji je cilj pomoć Islamskoj Republici Afganistan.

Rusija se zalaže za političko rješavanje situacije u Sirijskoj Arapskoj Republici i određivanju budućnosti države od strane sirijskog naroda na osnovu odredbe Ženevske konvencije od 30. juna 2012. godine. Rusija podržava jedinstvo, nezavisnost i teritorijalni integritet Sirijske Arapske Republike kao sekularna, demokratska, pluralistička država, predstavnici svih etničkih i vjerskih grupa koje će živjeti u miru i sigurnosti i da uživaju jednaka prava i mogućnosti.

Rusija vodi spoljnu politiku za sveobuhvatan razvoj saradnje sa Islamskom Republikom Iran, a takođe teži da dosljedno sprovede sveobuhvatni sporazum o rešavanju situacije u vezi sa iranskim nuklearnim programom iz Rezolucije 2231 od 20. jula 2015. godine od Saveta bezbjednost UN-a, relevantnih odluka Upravnog odbora IAEA.

Povodom izgradnje novih odnosa sa islamom, Aleksandar Dugin govori o tradicionalnom i radikalnom islamu. Zadatak Rusije je da stvori savez sa tradicionalnim islamom u regionu Azije. Razlika između ove dvije varijante islama, prema Duginovom pogledu, jeste da je tradicionalni islam manje ili više trpeljiv prema drugim nacionalnim tradicijama, religijama i poimanju politike. Radikalni islam je nova tendencija, koja se poziva na iskonske težnje iz epohe njegovog nastanka i koja je suprotna tradicionalnom islamu.¹⁴² To su ultradragmatična učenja vahabizma i hanafitsko učenje koja se podučavaju u učenju sekte Tablik (talibani) i drugih salafitskih ili ihvanskih učenja (kako ih neki istoričari nazivaju).¹⁴³

Paradoksalna situacija, prema Duginu, jeste da SAD sada istupa protiv radikalnog islama, a upravo su podržavale ovaj oblik kao instrument protiv SSSR-a u hladnom ratu, ali i kasnije kao način destabilizacije mnogih regiona. Svugdje na takvim teritorijama od Kosova preko Čečenije, radikalni islamisti imali su pomoć u američkoj geopolitičkoj igri - naglašava Dugin. Amerika bi danas mogla zaustaviti radikalne islamiste tako što bi ukinula izvore finansiranja. Umesto toga, Vašington radi sasvim suprotno i najavljuje rat za ovaj pokret i na taj način kvalitativno podiže svoj status, transformišući radikalni islam, kako ističe Dugin, u geopolitičkoj realnosti - faktoru u međunarodnoj politici.¹⁴⁴

Cilj ove geopolitičke američke igre je da protjera tradicionalni ruski geopolitički uticaj iz Centralne Azije. Amerika pokušava da uvuče države ZND u nesagledive i trajne konflikte i tako geopolitički dominira u regionu. Njegovom kontrolom da postigne dominaciju nad evroazijskim kontinentom i čitavim svijetom. Zadatak Rusije je da islamskom svijetu pokaze istinsko lice američke geopolitike i izgradi savez sa predstavnicima tradicionalnog islama u svom prostoru i području centralno-azijskih muslimanskih zemalja, kao i sa Iranom, kako bi izgradili novi geopolitički savez i zaustavili geopolitiku konflikata koje promovišu SAD.

---

¹⁴² A. Dugin, „Rat za azijski Balkan“, Geopolitika, br. 6, Beograd 2002, 26.

¹⁴³ „O vahabizmu i hanafitskom učenju“, Oliver Potežica „Vahabiti – pridosllice na Balkanu“, Rmandić Boban Politikologija religije, br.1, Beograd 2007.

¹⁴⁴ A. Dugin, „Rat za azijski Balkan“, Geopolitika, br. 6, Beograd 2002, 26

5.6. Geopolitika Rusije i Evroazija

Sa stanovišta geografije, Evroazija predstavlja zemljišnu masu koja se sastoji od kontinenata Evrope i Azije, čije obale zapljuskuju četiri okeana: Indijski, Severni Ledeni, Atlantski i Tihi. Prostire se na rastojanju od 8232 kilometara –od rta Dežnjova na istoku do rta Kabo de Roka na zapadu, i 8505 kilometara – od rta Čeljuskin na sjeveru do rta Tangjiung Pijai na jugu. Ovaj prostor je domovina mnogih svjetskih civilizacija, gdje trenutno živi dve trećine ukupnog svjetskog stanovništva i gdje se proizvodi više od polovine svjetskog BDP-a.¹⁴⁵

Ruski geopolitičari geopolitičke doktrine povezali su pojam Evroazije isključivo sa centralnim dijelom Evroazije, odnosno sa teritorijom Rusije. U ovoj doktrini, Rusija je predstavljena kao poseban etnografski svijet koji zauzima centralno mjesto među kontinentima Evrope i Azije, dok je prostor "Evroazijske kulture" podijeljen na kulturu istočnih i slovenačkih naroda.¹⁴⁶

Suština evroazijske ideje je naglasak na specifičnom geokulturnom genotipu, formiranom na obimu evropskog i azijskog dijela Rusije preostalih istočnoevropskih i evroazijskih naroda. To je platforma koja, počev od kulturne i duhovne bliskosti, prije svega, slovenačkih i pravoslavnih naroda, a potom i onih sličnih ljudi, naglašava potrebu za njihovom saradnjom, integracijom radi bržeg razvoja, kao i otpor imperijalnoj globalizaciji svijeta pod dominacijom SAD-a. Globalizacija je očigledno stekla drugačiju brzinu, bez obzira na stanje objektivnih faktora, na primjer, nivoa razvoja određenih zemalja. Ako je u ranijim vremenima različitim stepenima uključenosti pojedinih zemalja u procesu globalizacije je uglavnom zbog geografskih, prirodnih, demografskih, ekonomskih, vojnih i političkih razloga, sada je došlo do izražaja subjektivnih faktora izazvanih željom zemalja, da se sa ovom konfiguracijom obezbijede ekonomske i geopolitičke interese.

Ubrzo nakon raspada SSSR-a, započeo je proces integracije dveju zemalja, kao novi oblici saradnje između novih nezavisnih država. Međutim, kolaps centralizovane države usledio je podijeljenjem snažnih republičkih ekonomskih, političkih i društvenih veza, što je znatno komplikovalo proces stvaranja novih nezavisnih država. Od početka svoje nezavisnosti, oni su zauzeli put potpune nezavisnosti od Moskve, pokazalo se da je teško postići "viši standard" nezavisnosti. Zato su lideri Rusije, Belorusije i Ukrajine¹⁴⁷ pokušali su uključiti takozvani, "zaštitni mehanizam"¹⁴⁸, potpisivanjem sporazuma iz 1991. godine o Zajednici nezavisnih država (ZND).

Na osnovu sporazuma iz ZND-a, zemlje potpisnice počele su razmatrati nove oblike integracije i može se zaključiti da je to osnova za nove evroazijske integracije. Do kraja naredne decenije XX vijeka potpisano je nekoliko sporazuma koji imaju za cilj osnivanje

¹⁴⁵ Евгений Винокуров, Александр Либман, Евразийская континентальная интеграция, Евразийский банк развития, Санкт-Петербург, 2012, 6.

¹⁴⁶ Halford Makinder, Demokratski ideali i stvarnost, Metaphysica, Београд, 2009, 82-93.

¹⁴⁷ Ukrajina je odlučila da ne ratifikuje Povelju ZND-a nakon neslaganja sa situacijom u kojoj je Rusija jedini pravni nasljednik Sovjetskog Saveza. Ona se nije smatrao članom SND-a 1993. godine, Ukrajina je postala "pridruženi član" ZND-a. Dana 14. marta 2014. godine, zakon je uveden pred ukrajinski parlament, koji odbacuje njegovu retifikaciju.

¹⁴⁸ Aleksandar Čepurin, Diskretnišarm Evroazijskog saveza, <http://www.politika.rs/rubrike/Pogledi-sa-strane/Diskretni-sarm-Evroazijskog-saveza.sr.html>

Carinskog saveza Rusije, Belorusije i Kazahstana, Jedinstvenog ekonomskog prostora i Evroazijske ekonomske zajednice.

Mogućnost resursa Evroazije je ogromna. ZND čini 16,4% svjetske površine (22,3 miliona kvadratnih kilometara koje predstavljaju šestinu planete), preko 280 miliona ljudi živi na ovoj teritoriji (4,4% svjetske populacije). U ovoj oblasti koncentrisano je 40% svjetskih rezervi prirodnog gasa, 20% nafte, 25% uglja, 25% šuma, gotovo 11% svjetskih obnovljivih vodnih resursa i 13% svjetskog obradivog zemljišta, a površina poljoprivrednog zemljišta procenjuje se na 524 miliona hektara, ZND u svjetskoj proizvodnji žitarica dostiže je 63%.¹⁴⁹ Kada je riječ o političkoj i ekonomskoj integraciji, koncept evroazijstva može se odnositi na teritoriju zemalja ZND sa neprikosnovenom dominacijom Rusije u ovoj oblasti. Ogromni prirodni resursi i značajne finansijske rezerve objektivno bi trebalo da obezbjede Evroazijskoj uniji konkurentnost u industrijskoj i tehnološkoj trci. "I zajedno sa drugim ključnim igračima i regionalnim strukturama - kao što su EU, SAD-a, Kine - da obezbjedi održivost globalnog razvoja".¹⁵⁰

Kada je riječ o savremenom konceptu evroazijske ideje, može se reći da najvažniju ulogu u promociji evroazijskih integracija imaju tzv. Novi univerzalni principi. Predsjednik Republike Kazahstan, Nursultan Nazarbaeva, bio je prvi koji je upotpunosti formulisao principe evroazijskih integracija koji su prerasli u teoriju „pragmatičnog evroazijstva“. Nazarbaev je predstavio svoj strateški koncept na konferenciji na državnom univerzitetu „Lomonosov“ u Moskvi, pri čemu je naglasio: „Sazrela neophodnost za prelazak na kvalitativno novi nivo međudnosa naših zemalja na osnovu novog međudržavnog sjedinjavanja, formiranog na principima dobrovoljnosti i ravnopravnosti. Takvo sjedinjavanje moglo bi da postane Evroazijski savez.“¹⁵¹

Međutim, ova inicijativa, u vrijeme kada je ona predstavljena, nije došla do razumijevanja sa drugim političkim liderima zemalja ZND. Ruski predsjednik Vladimir Putin naglasio je novi impuls evroazijske inicijative: "Predlažemo novi model snažnog nadnacionalnog saveza koji je sposoban da postane jedan od polova modernog svijeta i time igra ulogu mosta između Evrope i dinamičnog Azijsko-pacifičkog regiona."¹⁵² „Pragmatična evolucija Evrope tako predstavlja "ideologiju otvorenog regionalizma, koja nije orijentisana na sebe i zasniva se na razumijevanju potreba pridruživanjem partnerima na kontinentu (Evroaziji) kako na Zapadu, tako i na Istoku." ¹⁵³

Proces evroazijske integracije praktično počinje nakon raspada Sovjetskog Saveza. Raspadom SSSR-a, a time i jedinstvenog političkog, bezbjednosnog i ekonomskog sistema, ispostavilo se da nove nezavisne države nisu bile u stanju samostalno da postignu nove, više standarde. U takvim okolnostima, 21. decembra 1991. formirana je Zajednica Nezavisnih

¹⁴⁹ Светлана П. Глинкина, Леон З. Зевин, Евразия в поисках идентичности, Москва, 2011, 95

¹⁵⁰ Владимир Путин, Новый интеграционный проект для Евразии — будущее, которое рождается сегодня, 03.10.2011. Internet, <http://izvestia.ru/news/502761>

¹⁵¹ Назарбаев, Евразийский союз: Идеи, практика, перспективы 1994–1997, Москва, 2011., 32-38.

¹⁵² Владимир Путин, Новый интеграционный проект для Евразии — будущее, которое рождается сегодня, 03.10.2011. Internet, <http://izvestia.ru/news/502761>

¹⁵³ Евгений Винокуров, Прагматическое евразийство <http://www.globalaffairs.ru/number/Pragmaticeskoe-evraziistvo-15950>

Država. U narednom periodu, u okviru Zajednice, potpisano je nekoliko sporazuma: Sporazum o kolektivnoj sigurnosti (DKB) iz 1992. godine, Sporazumi o carinskoj uniji između Kazahstana, Belorusije i Rusije iz 1995. godine, Sporazum o Saveznoj državi Belorusiji i Rusiji, Sporazum o Carinskoj uniji i Jedinostveni ekonomski prostor 1999. godine.¹⁵⁴ U Taškentu, 15. maja 1992. godine, potpisan je Dogovor o kolektivnoj bezbjednosti (DKB). Dogovor su tada potpisale Armenija, Kazahstan, Kirgizija, Rusija, Tadžikistan i Uzbekistan. Azerbejdžan, Gruzija i Belorusija priključile su se 1993. godine.

Inicijator i vođa za stvaranje Ugovora o kolektivnoj bezbjednosti bila je Rusija. Motiv potpisivanja ovog Dogovora bio je obezbjeđenje regionalne bezbjednosti, a kao zadatak, očuvanje tradicionalne zone ruskog uticaja i da se suprotstavi naporima Zapada da učvrsti svoje prisustvo na postsovjetskom prostoru. Na osnovu DKB-a, 2002. godine uspostavljena je Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbjednosti (ODKB)¹⁵⁵ i ona je jedina kolektivna struktura u Evroaziji koja ima vojnu komponentu.

Najviši nivo integracije na postsovjetskom prostoru postigli su Rusija i Belorusija. Od samog početka integracionih procesa na evroazijskom prostoru, Rusiji i Belorusiji, su najbliži saveznici u političkoj i ekonomskoj sferi. Prvi pokušaji reintegracije, nije dovelo do očekivanih rezultata, počelo je odmah nakon raspada Sovjetskog Saveza. U tu svrhu je potpisano nekoliko međudržavnih sporazuma od 1993. godine, Sporazuma o Ugovoru o monetarnom sistemu, koji se zasniva na potrebi prelaska na zajedničku valutu putem Sporazuma o Carinskoj uniji dvije države, 1995. godine, zatim Ugovora o osnivanju Zajednice Rusije i Belorusije 1996. godine, zatim do Ugovora o uspostavljanju Saveza Rusije i Belorusije od 2. aprila 1997. godine.¹⁵⁶ Zajednička karakteristika ovih sporazuma je namjera dviju država da uspostave zajednički ekonomski i kasniji politički prostor. Saradnja rusko-beloruske integracije postala je jezgro koja je dovelo do stvaranja najveće regionalne grupacije - Evroazijske ekonomske zajednice oktobra 2000. godine u Astani. Bjelorusija, Kazahstan, Rusija, Kirgistan i Republika Tadžikistan potpisali su Sporazum o uspostavljanju Evroazijske ekonomske zajednice (ЕврАзЭС-EAEZ), međunarodne ekonomske organizacije koja je, prema tekstu osnivačkog dokumenta, osnovana, radi efikasnog unapređenja procesa formiranja Carinske unije i Jedinostvenog ekonomskog prostora.¹⁵⁷

Kao osnovni prioriteti nove organizacije je unapređenje trgovinsko-ekonomske saradnje i promocija integracije. Tri godine kasnije, na osnovu koncepta integracije, predsjednici Belorusije, Kazahstana, Rusije i Ukrajine odlučili su se za uspostavljanje Jedinostvenog ekonomskog prostora na više nivoa u okviru ZND.¹⁵⁸ Glavna svrha ovog projekta bila je ubrzati spore integracione procese između četiri ključne zemlje Zajednice Nezavisnih Država. Formiranje Jedinostvenog ekonomskog prostora (JEP) je imalo za cilj postizanje tzv.

---

¹⁵⁴ Eurasian economic integration: Facts and figures,

http://eurasiancommission.org/ru/Documents/broshura26_RUS_2014.pdf.

¹⁵⁵ Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbjednosti, <http://www.odkb-csto.org>

¹⁵⁶ Tekst Ugovora o stvaranju Savezne države Rusije i Belorusije, izvor: <http://www.soyuz.by/about/docs>

¹⁵⁷ Договор о учреждении Евразийского экономического сообщества, Sporazum o osnivanju Evroazijske ekonomske zajednice, <http://www.evrazes.com/docs/view/3>

¹⁵⁸ Eurasian economic integration: Facts and figures

http://eurasiancommission.org/ru/Documents/broshura26_RUS_2014.pdf

"četiri slobode", odnosno slobodno kretanje roba, kapitala, usluga i ljudi u jedinstvenom ekonomskom prostoru. Iako je Ukrajina u međuvremenu odlučila da se povuče iz projekta, uspostavljeni su temelji za JEP i proces integracije je nastavljen. U avgustu 2006. godine, na neformalnom samitu EAEC-a, odlučeno je da se u Bjelorusiji, Kazahstanu i Rusiji intenziviraju naponi za uspostavljanje Carinske unije, dok će se Kirgistan i Tadžikistan pridružiti Organizaciji čim steknu uslove za to.¹⁵⁹ Na osnovu ovih sporazuma, u oktobru 2007. godine potpisan je Sporazum o uspostavljanju zajedničke carinske teritorije i uspostavljanje Carinske unije između Belorusije, Kazahstana i Rusije u okviru EAEZ.

Evroazijska ekonomska zajednica zauzima teritoriju od 20.374 miliona kvadratnih kilometara, sa oko 180 miliona ljudi, čineći 2,7% svjetske populacije, sa oko 3,5% svjetske bruto proizvodnje. Zajednica ima jake mineralne i sirovinke potencijale, sa rezervama nafte od 9%, gasom od 25%, ugljem od 23%, sa električnim resursima 5,5%, proizvodnjom čelika 5,4%, pšenicom 5,7%. Rezerve industrijskog urana, platine, zlata, srebra, cirkona, retkih metala i drugih nalazišta, Zajednica zauzima 1. do 3. mjesto u svijetu.¹⁶⁰ EAEZ raspolaže ovlaštenjima, koja su na nju prenijele Strane ugovornice, saglasno Sporazumu o osnivanju. Ugovorne strane ostaju suvereni i ravnopravni subjekti međunarodnog prava (čl. 1. st. 2. Sporazuma).¹⁶¹

Stupanjem na snagu Sporazuma o osnivanju, prethodno zaključeni sporazumi između ugovornih strana, kao i odluke organa prethodnih oblika međusobne integracije, ostaju na snazi u dijelovima koji nisu u suprotnosti sa samim Sporazumom. Organizacija je uspostavljena u skladu sa principima UN i normama međunarodnog prava i ima međunarodni pravni subjektivitet. Evroazijsku ekonomsku zajednicu karakteriše strukturiran sistem institucija i organa uz prateći mehanizam odlučivanja. Shodno članu 3 Ugovora o osnivanju.¹⁶²

Evroazijska razvojna banka je međunarodna finansijska organizacija osnovana 2006. godine sa ciljem da pomogne ekonomskom rastu država članica, kao i proširenje trgovinsko-ekonomskih odnosa između njih i razvoj integracionih procesa u evroazijskom prostoru kroz investicione aktivnosti. Banka je osnovana potpisivanjem Sporazuma o Osnivanju Evroazijske razvojne banke između Rusije i Kazahstana u Astani. Pored država osnivača, članovi su i zamlje koje su u Evroazijski ekonomski savez. Osnovno tijelo EABR-a je Savet sastavljeno od predstavnika država članica. Glavni ciljevi i zadaci Evroazijske razvojne banke su: privlačenje novih država članica, finansijski investicioni projekti koji imaju efekat integracije, pružanje tehničke podrške u realizaciji projekata koji imaju efekat integracije, sprovođenje istraživanja o pitanjima ekonomske integracije i obezbjeđivanje uravnotežene diverzifikacije investicionog portfolija u države članice.

Glavni rezultat koji je postignut od osnivanja banke do danas jeste okončanje procesa prepoznavanja banke kao međunarodne finansijske institucije za razvoj koja je

---

¹⁵⁹ Eurasian economic integration: Facts and figures,

http://eurasiancommission.org/ru/Documents/broshura26_RUS_2014.pdf

¹⁶⁰ Евразийское экономическое содружество – ЕврАзЭС, <https://ria.ru/20151010/1298778399.html>

¹⁶¹ Sporazuma o osnivanju EAEZ, Internet, <http://www.evrazes.com/docs/view/3>,

¹⁶² Sporazuma o osnivanju EAEZ, Internet, <http://www.evrazes.com/docs/view/3>

specijalizovana za regionalnu integraciju. Sedište Evroazijske razvojne banke nalazi se u Alma-atiju u Kazahstanu, a ima predstavništva u Moskvi, Astani, Dušanbeu, Jerevanu, Minsku i Biškeku, kao i filijalu u Sankt-Peterburgu.

Na samitu Višeg evroazijskog ekonomskog saveta oktobra 2013.godine u Minsku, tri strane su se dogovorile da će od 2015. godine zaživjeti Evroazijski ekonomski savez (rus. Евразийский экономический союз), EES.¹⁶³

Slika 13: Evroazijski ekonomski savez ,

izvor: <https://sr.wikipedia.org/wiki>

U okviru EES traga se za efikasnijim modelom integracionih struktura što je bio osnov za zaključivanje Sporazuma o Carinskoj uniji i Jedinstvenom ekonomskom prostoru. Carinska unija, osnovana je potpisivanjem Sporazuma o osnivanju Carinske unije 6. oktobra 2007. godine u Dušanbeu. Najviši organ Carinske unije bio je međudržavni savet šefova država i vlada. U skladu sa osnivačkim sporazumom, formiran je nadnacionalni organ –Komisija carinskog saveza kao stalni regulatorni organ.¹⁶⁴ U okviru ovog tijela, glasovi zemalja članica bili su raspoređeni proporcionalno i to: 57% Rusija, 21.5% Kazahstan i 21.5 % Belorusija. Odluke su se donosile dvotrećinskom većinom, pri čemu ruska strana nije mogla biti preglasana.¹⁶⁵

Potpisivanjem Sporazuma o evroazijskoj ekonomskoj komisiji 18. novembra 2011. godine, nadležnost Komisije za carinsku saveza prenijela je novoosnovani organ, obilježavajući prestanak rada Komisije za carinskog saveza. Na osnovu paketa od 17 sporazuma koje su države članice Carinske unije potpisale do kraja 2010. godine, Jedinstveni ekonomski prostor (JEP) stupio je na snagu od 1. januara 2012. godine. Od 1. februara 2012. godine, počeo je sa radom Evroazijska ekonomska komisija – stalni aktivni regulatorni organ Carinske unije i Jedinstvenog ekonomskog prostora, čije su odluke obavezujuće za države članice CU / JEP.

¹⁶³ Минске состоялось заседание Высшего Евразийского экономического совета, <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/25-10-2013-2.aspx>

¹⁶⁴ Zvanična internet prezentacija Evroazijske ekonomske zajednice <http://www.evrazes.com/>

¹⁶⁵ Zvanična internet prezentacija Carinske unije <http://www.customsunion.ru/org/topic/205/91.html>

Evroazijski ekonomski savez je međunarodna ekonomska organizacija osnovana na osnovu Carinske unije i Jedinstvenog ekonomskog prostora između Belorusije, Rusije i Kazahstana u okviru EES-a, koja je u funkciji od 1. januara 2015. godine. Smatra se da će EES u mnogim pogledima biti sličan Evropskoj uniji, uključujući i kriterijume stabilnosti utvrđene u Mastroitskom ugovoru.

Odluka predsjednika Jermena, Belorusije, Kazahstana, Kirgistana i Rusije, koji je održan u Astani 31. maja 2016. godine, otvara novu stranicu u razvoju bilateralnih trgovinskih i ekonomskih odnosa u Evroaziji. Podržan je predlog za razgovore sa Kinom o partnerstvu i saradnji, na dugi rok, ovo može postati osnova za formiranje novog velikog trgovinskog i ekonomskog partnerstva uz učešće EES-a, Kine, proširene Šangajske organizacije za saradnju i ASEAN-a.

Organizacija dogovora o kolektivnoj bezbjednosti (ODKB) je međunarodna bezbjednosna organizacija, od kojih su šest članovi: Armenija, Belorusija, Kazahstan, Kirgistan, Rusija i Tadžikistan.

Dogovor o kolektivnoj bezbjednosti (DKB) potpisan je 15. maja 1992. godine u Taškentu od strane šefova Armenije, Kazahstana, Kirgistana, Rusije, Tadžikistana i Uzbekistana. 1993. pridružili su se Azerbejdžan, Gruzija i Belorusija. Ugovor je stupio na snagu 20. aprila 1994. godine na period od pet godina. 2. aprila 1999. Azerbejdžan, Gruzija i Uzbekistan odbili su da potpišu protokol o produženju njegove važnosti. Uzbekistan je nastavio članstvo u avgustu 2006. godine, u decembru 2012. povukao se iz ugovora.

Ključni član Dogovora je četvrti, navodeći da: "Ako je jedna od država učesnica podvrgnuta agresiji od strane bilo koje države ili grupe država, to će se smatrati agresijom na sve države članice ovog Dogovora. U slučaju agresije na bilo koju državu učesnicu, sve druge države učesnice će pružiti neophodnu pomoć, uključujući i vojnu pomoć, podržat će ih sredstvima koja su im na raspolaganju za ostvarivanje prava na kolektivnu odbranu u skladu sa članom 51 Povelje UN."¹⁶⁶

Pored toga, član 2¹⁶⁷ Dogovora uspostavlja mehanizam regionalne konsultacije u slučaju ugrožavanja bezbjednosti, teritorijalnog integriteta i suvereniteta jedne ili više zemalja učesnica ili ugrožavanja međunarodnog mira i bezbjednosti i predviđa zaključivanje dodatnih sporazuma kojima se uređuju određena pitanja saradnje u oblasti kolektivne bezbjednosti između država učesnica.

Dogovor o kolektivnoj bezbjednosti zaključen je na pet godina sa mogućnošću naknadnog produženja. 1999. godine, Armenija, Belorusija, Kazahstan, Kirgiška Republika, Rusija i Tadžikistan potpisali su Protokol o proširenju Dogovora o kolektivnoj bezbjednosti (referenca), na osnovu koje je osnovano novo članstvo u zemljama članicama i uspostavljen je automatski postupak za produženje Dogovora za pet godina.

Dalji razvoj saradnje u obliku Dogovora zahtijevao je kvalitativne institucionalne promjene, što je dovelo do potpisivanja Povelje Organizacije dogovora o kolektivnoj bezbjednosti 7.

¹⁶⁶ Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbjednosti ,http://www.odkb-csto.org/authorized_organs

¹⁶⁷ Ustav ODKB ,http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=124

oktobra 2002. godine koja je sa stanovišta međunarodnog prava regionalna međunarodna bezbjednosna organizacija. U skladu sa članom 3¹⁶⁸ Povelje ODKB, ciljevi Organizacije su jačanje mira, međunarodne i regionalne bezbjednosti i stabilnosti i zajedničku zaštitu nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i suvereniteta država članica. Na osnovu člana 5¹⁶⁹ Povelje ODKB, Organizacija prati principe u svojim aktivnostima: prioritet političkih sredstava za vojsku, strogo poštovanje nezavisnosti, dobrovoljno učešće, jednakost prava i obaveza država članica, ne miješanje u slučajeve koji spadaju u nacionalnu nadležnost država članica.

Uprkos važnosti i prioritetu kolektivnih političkih akcija za rešavanje zadataka sa kojima se suočava Organizacija, specifičnosti ODKB-a su dostupnost sposobnog potencijala snage spremnog da odgovori na široki spektar tradicionalnih i modernih izazova i pretnji u evroazijskom regionu.

Komponenta organizacije sastoji se od široke koalicije zasnovane na kolektivnoj brznoj reakciji snaga i mirovnih snaga, kao i regionalne snage i snage kolektivne bezbjednosti za kolektivno brzo uspostavljanje centralnoazijskih snaga, regionalnih snaga Belorusije i Rusije, snaga Istočne Evrope, Zajedničkih rusko-armenskih grupacija trupe (snage) u regionu Kavkaza. Kao i formiranje Objedinjenog sistema protiv vazdušne odbrane.

Početkom 2009. godine zemlje članice ODKB- su na vanrednom samitu u Moskvi potpisale Sporazum o formiranju Kolektivnih snaga za operativno reagovanje KSOR. KSOR ODKB je komponenta stalne spremnosti i uključuje visoko mobilne kontingente oružanih snaga država članica, kao i formiranje posebnih snaga koje objedinjuju jedinice za bezbjednost i posebne službe, unutrašnje poslove i unutrašnje sile, agencije za hitne reakcije. Kolektivne sile brzih reakcija predstavljaju univerzalni potencijal sposoban za rješavanje problema konflikata različitog intenziteta, obavljanja posebnih operacija za suzbijanje terorističkih napada, nasilnih ekstremističkih akcija, manifestacija organizovanog kriminala, kao i za sprječavanje i uklanjanje vanrednih situacija. Od 2004. godine organizacija ima status posmatrača kod Generalne skupštine UN-a.

Najviši organ ODKB-a je Savet za kolektivnu bezbjednost, koji uključuje šefove država članica. Savet ispituje fundamentalna pitanja aktivnosti organizacije i donosi odluke o bezbjednosti, osigurava koordinaciju i zajedničke aktivnosti država članica za implementaciju tih aktivnosti. Savet ministara spoljnih poslova ODKB-a je savjetodavno i izvršno tijelo organizacije za koordinaciju interakcije država članica u oblasti spoljne politike. Savet ministara odbrane djeluje kao konsultativni i izvršni organ ODKB-a o interakciji država članica u oblasti vojne politike, vojne izgradnje i vojno-tehničke saradnje. Odbor sekretara Saveta bezbjednosti je konsultativno i izvršno tijelo ODKB-a o pitanjima interakcije između država članica u oblasti osiguranja njihove nacionalne bezbjednosti. Generalni sekretar je najviši administrativni službenik ODKB-a i rukovodi sekretarijatom, imenovan je odlukom Saveta za kolektivno bezbjednost. Sekretarijat ODKB je radno tijelo za sprovođenje organizacione, informativne, analitičke i konsultativne podrške aktivnostima organa

---

¹⁶⁸ Ustav ODKB http://www.odkb-csto-org/dokuments/detail.php?ELEMENT_ID=124

¹⁶⁹ Ustav ODKB http://www.odkb-csto-org/dokuments/detail.php?ELEMENT_ID=124

Organizacije. Zajednički štab ODKB-a je radno tijelo, zaduženo za izradu predloga i sprovođenje odluka o vojnoj komponenti ODKB-a.¹⁷⁰

Savet za kolektivnu bezbjednost ODKB-a u Minsku 30. novembra 2017. usvojio je Deklaraciju šefova država Organizacije o kolektivnoj bezbjednosti povodom 25. godišnjice Dogovora o kolektivnoj bezbjednosti i 15. godišnjice osnivanja Organizacije o kolektivnoj bezbjednosti. Šefovi država razgovarali su o trendovima u razvoju međunarodne situacije i o mjerama koje su preduzete za jačanje kolektivne bezbjednosti ZND-a. Isto tako su razmatrali situaciji u Siriji, i o sukobu Nagorno-Karabaha. Savet za kolektivnu bezbjednost usvojilo je plan implementacije kolektivne bezbjednosti, Strategiju Organizacije za kolektivne bezbjednosti 2025. godine.

Predsjedavajući ODB-a iz Republike Belorusije prosleđen je 2017-2018 godine u Republici Kazahstan, predsjednik države Nursultan Nazarbaev predstavio je prioritete ODKB iz Kazahstana za period predsjedavanja u narednom periodu.

5.7. Rusija i Kina

U sedamdesetim godinama prošlog vijeka došlo je do otvaranja Kine. Kina je bila sposobna da iskoristi svoju najdragoceniju imovinu, obilje ljudske radne snage i pretvorila zemlju u drugu po veličini svjetsku ekonomiju, odmah iza SAD, ali je postojao izuzetno visok stepen zavisnosti od stranih međunarodnih ulaganja. Kina je prešla sa zatvorenog, centralno orijentisanog sistema u tržišno orijentisan sistem. Zato je Kina postala važna na globalnom nivou. Kina je postepeno sprovodila reforme, što je rezultiralo povećanjem efikasnosti u mnogim oblastima. BDP je porastao više od deset puta od 1978. godine. Kina je i dalje fokusirana na industriju, državnu podršku ključnim sektorima i restriktivni režim investiranja. Paritetom kupovne moći, u 2016. godini, Kina je postala najveća svjetska ekonomija, koja je prvi put premašila SAD u svojoj modernoj istoriji, a 2010. godine postala je najveći svjetski izvoznik.¹⁷¹ Trinaesti po redu petogodišnji plan vlade predstavljen je u martu 2016. godine. U njemu je naglašena potreba za povećanjem inovacija i povećanjem domaće potrošnje tako da ekonomija manje zavisi od državnih investicija, izvoza i teške industrije. Međutim, Kina je ostvarila samo mali napredak u postizanju ovih ciljeva. Kineska vlada, koju predvodi predsednik Xi Jinping, planira da udvostruči BDP do 2020. godine.

Zato je jasno je da su ekonomska diplomatija Rusije i Kine i njihove evroazijske ekonomske zajednice u velikoj mjeri zavise od realizacije mnogih industrijskih projekata kao što su brze željeznice, nove luke i energetska infrastrukturu, a sve će stvoriti raznovrsno tržište u budućnosti ako se stvari nastavljaju razvijati planiranim tempom.¹⁷²

---

¹⁷⁰Ustav ODKB, http://www.odkb-csto.org/dokuments/detail.php?ELEMENT_ID=124

¹⁷¹ China: Economy Overview, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/fields/207.html>

¹⁷² F.W. Endgahl (2017) „Gold Oil Dollars Russia and China“, <https://www.williamengdahl.com/englishNEO13Sep2017.php>

Rusija i Kina su države koje imaju mnogo prirodnih resursa, a to im samo povećava interese za njihovim međusobnim odnosima. Zvanični izveštaji pokazuju da je izvoz iz Rusije u Kinu u 2015. iznosio 33 milijardi dolara, Rusija je na 16. mjestu među 20 vodećih trgovinskih partnera u Kini, koja je glavni ruski izvozni partner. U 2016. godini oko 30 % ruskog izvoza u Kinu bili su prehrambeni proizvodi koji su uživali sve veću potražnju. Kina kupuje primarno ribu i proizvode od mesa. Uprkos zdravoj kineskoj ishrani, ruski mlečni proizvodi su na prvom mestu.¹⁷³

Uprkos nesuglasicama u prošlosti, Rusija i Kina u XXI. vijeku sve više sarađuju. Kako na području trgovine, tako i na ostalim područjima. Ministarstvo za geološke resurse i rudarstvo Narodne Republike Kine ocjenilo je da Južno Kinesko more može sadržati 17,7 milijardi tona sirove nafte. Najviše optimistične procjene ukazuju na to da bi potencijalno snabdevanje naftom na ostrvima Spratli i Paracel u Južno-kineskom moru moglo da dostigne 105 milijardi barela nafte i da bi ukupna količina u Južno-kineskom moru mogla dostići čak 213 milijardi barela.¹⁷⁴ Vlada u Pekingu je dobila geološka predviđanja Odjela za informacionu energetiku Ministarstva energetike SAD-a o tome kako Kina može "imati" najveće svjetske tehnički nadomjestive resurse procijenjene na 1275 milijardi kubnih stopa, ili 20 % ukupnog svijeta resursa.

Sa geopolitičke tačke gledišta, odnos između Rusije i Kine počinje sve više je posmatran nakon potpisivanja sporazuma o partnerstvu između dvije države. Budućnost rusko-kineskih odnosa počela je aprila 1996. godine, kada su ruski predsjednik Boris Jelcin i kineski Jiang Zemin potpisali dokumente i formalno uspostavili "strateško partnerstvo" između Ruske Federacije i Narodne Republike Kine. U prvoj deceniji ovog partnerstva Rusija je postala glavni uvoznik oružja za Kinu, iako je prodaja oružja u poslednjih nekoliko godina usporila, a bilateralni obim trgovine, iako mali, raste, a Rusija postaje sve veći izvor energije za Kinu.

Kina i Rusija imaju slične stavove o brojnim međunarodnim i regionalnim pitanjima, posebno u smislu sigurnosti. U ovoj oblasti stalno sarađuju. Ove dvije države su takođe stvorile mehanizme za održavanje godišnjih sastanaka između njihovih predsjednika i premijera.¹⁷⁵ Lowell Dittmer kaže da je možda najveća vrijednost bilateralnog partnerstva, okrećući svjetsku najdužu kopnenu granicu sa željezne zavjese prema ekonomskom prolazu te i generalno poboljšati odnose između dvije najveće države u svijetu.

Od 1992. godine, na visokom nivou je bilo nekoliko diplomatskih razmjena i samita i regulisano je na godišnjem nivou. To je rezultiralo stotinama sporazuma od kojih su najvažniji: sporazum o ograničenju istočne granice iz 1991. godine i inicijaciji graničnog razgraničenja, 1993. godine sklopljen je Pakt o vojnoj saradnji na pet godina, u septembru 1994. godine došlo je do sporazuma o zajedničkom nenapadanju, zajedničkom razvrstavanju

---

¹⁷³ S. Pale (2016) „Russian Business Interests in China“, <https://journal-neo.org/2016/10/05/russian-business-interests-in-china/>

¹⁷⁴ Engdahl, F. W, Uništite Kinu – Što Washington čini da obuzda kineski utjecaj u svijetu, Profil Knjiga - Zagreb, 2014, 198.

¹⁷⁵ Bellacqua, A. J, The Future of China-Russia Relations, The University Press of Kentucky, 2009.

strateškog oružja, o zajedničkom neupotrebljivošću nuklearne sile, sporazum iz 1997. godine o trgovini, razvoju nafte i gasa, o kulturnoj suradnji.¹⁷⁶

Kina je glavni strateški i ekonomski partner Rusije. 16. jula 2001. godine ruski predsjednik Vladimir Putin i kineski predsjednik Jiang Zemin potpisali su sporazum o prijateljstvu. To je postavilo okvir za bilateralne odnose, poslije dvadeset godina sporazum će se automatski produžiti narednih pet godina, osim ako godinu dana ranije jedna od članica ne zatraži izlazak. Američki stručnjaci izjavili su da je Sporazum o prijateljstvu između Rusije i Kine simbolizovao povećanu ulogu tržišta prodaje oružja u međunarodnim odnosima. Tako je Kina postala najveće rusko tržište izvoza naoružanja.¹⁷⁷ Takođe, prije početka finansijske krize 2008-2009 Rusija i Kina su doživjele veliki ekonomski rast podstaknut njihovim izvozom. Rusija sa izvozom nafte i gasa, a Kina svega drugoga. U isto vrijeme, Kina i Rusija su okarakterisane kao zemlje u razvoju, a Kina se i dalje bori sa milionima ljudi koji žive u siromaštvu, dok Rusija i dalje pokušava da napravi svoju ekonomiju raznolikom, a ne samo da zavisi od izvoza sirovina.

Ovaj bliski odnos između Kine i Rusije izaziva nelagodnost na azijskom Pacifiku, kao i u Vašingtonu. Ali uprkos svim strahovima od ove dvije zemlje, imaju mnogo zajedničkih stvari. Imaju isti stav o regionalnoj bezbjednosti, pored toga, oni imaju rastuće ekonomske interakcije, imaju zajedničke koristi od prodaje vojnog naoružanja te imaju slične pristupe energetskej diversifikaciji.¹⁷⁸

Što se tiče odnosa u središnjoj Aziji, Kina i Rusija imaju sličan pogled na pet bivših sovjetskih republika u središnjoj Aziji. Rusija i Kina imaju dugačke granice u tom regionu i imaju interes da održe stabilnost. Borba protiv terorizma je jedna od ključnih zabrinutosti Moskve i Pekinga. U isto vrijeme, obje države se nadaju da će smanjiti uticaj SAD-a u regionu i sigurno nije teško im palo kad su SAD istjerane iz zračnih baza u Kirgistanu i Uzbekistanu. Što se tiče energetskih resursa, Rusija i Kina žele da razviju velike količine gasa i naftnih polja u Kazahstanu i Turkmenistanu. Moskva se nada da će zadržati monopol nad gasovodima u regionu te ih usmjerava zapadno. Sa druge strane, Kina želi pristup nafte i gasa u centralnoj Aziji i već gradi cjevovode istočno od regiona, a u saradnji sa Kazahstanom i Turkmenistanom.¹⁷⁹

Kina isto tako dijeli ono što se naziva „komplementarna energetska strategija“, odnosno Rusija ima nafte i gasa koje Kina želi i treba. Ruska energetska infrastruktura je orijentirana razvoju naftovoda koji bi naftu iz Istočnog Sibira dopremio do Kine, 2009. godine je potpisan sporazum o gradnji naftovoda prema kineskoj granici.

Lideri Rusije i Kine izrazili su želju da stvore povoljne uslove za zajedničke napore za ekonomsku i trgovinsku saradnju, žele da unaprede bankarski sistem za međusobno podmirenje računa i finansijskih usluga. Pored toga, žele da uspostave bolje rezultate u vezi

¹⁷⁶ Dittimer, L., „The Sino-Russian Strategic Partnership“, *Journal of Contemporary China*, 02.08. 2010, 399-413.

¹⁷⁷ Isakova, I. *Russian Governance in the Twenty-First Century – Geo-strategy, geopolitics and governance*, Cass Contemporary Security Studies, New York- Frank Cass, 2005

¹⁷⁸ Bellacqua, A. J, *The Future of China-Russia Relations*, The University Press of Kentucky, 2009, 4.

¹⁷⁹ Bellacqua, A. J, *The Future of China-Russia Relations*, The University Press of Kentucky. 2009, 5.

sa kinesko-ruskim poslovima u oblasti arbitražnih sistema. Obje zemlje promovišu politiku neutralnosti sa snažnim savetodavnim mehanizmom po pitanju bezbjednosti. Sporazum o prijateljstvu doveo je do prijateljskih odnosa između Rusije i Kine koji se grade na neutralnosti, prijateljskim odnosima i bez mešanja u bilo koje treće države.¹⁸⁰

Kina je postala jedana od najvećih zastupnika multipolarnog svijeta, suprotno unipolarnosti i hegemoniji koju ostvaruju SAD. . Kina je ujedno i jedna od najvećih nepoznanica i možda je najveći izazov za novi svjetski geopolitički poredak. Kina takođe oblikuje svoje aktivnosti prema situacijama u svjetu u najvažnijim zemljama u međunarodnoj zajednici. Kao i svaka država, posebna pažnja se posvećuje njenim susjedima, posebno zato što se graniči sa tri nuklearne sile - Rusijom, Indijom i Pakistanom. Globalno odbacuje svjetski poredak zasnovan na hegemoniji, pokušava da razvije odnose sa azijskim državama istog mišljenja, razvija intenzivnu saradnju sa Rusijom, promoviše ideje multipolarizma u zemljama Trećeg svijeta.¹⁸¹

Ovo partnerstvo na neki način omogućava Kini podršku Rusije u smislu položaja Kine na Tajvanu, Tibetu i Ksinjangu, bezbjednosti sjeverne i zapadne granice Kine, stalnog snabdijevanja najnovijim oružjem i konačno političke podrške Kine u sve više aktivne uloge u svijetu.¹⁸²

Obje zemlje su se suprotstavile američkim planovima za protivraketnu odbranu, kao i izlasku SAD-a iz Ugovora o antibalističkim raketama. Rusiju i Kinu povezuje njihov strateški interes u sprečavanju djelovanja fundamentalnih Islamskih grupa i nacionalističkih separatističkih grupa u postizanju veće moći i uticaja kako u svojim , tako i u susjednim državama poput Kavkaza, središnje Azije ili zapadnoj kineskoj pokrajini Xinjiang .

5.7. Rusija u Šangajskoj organizaciji za saradnju

Osnivačka povelja Šangajske organizacije za saradnju (SCO) je potpisana tokom Sastanaka u Sankt Petersburgu u junu 2002. godine, a stupila je na snagu 19. oktobra 2003. godine. Njeno osnivanje najavljeno je 15. juna 2001. godine u Šangaju od strane Kazahstana, Kine, Kirgistana, Rusije, Tadžikistana i Uzbekistana. Njegovom osnivanju prethodila je takozvana Šangajska petorka, osnovana 26. aprila 1996. Glavna polazna tačka bila je međunarodna saradnja i zaštita država članica i rješavanje graničnog pitanja u rusko-kineskoj granici.¹⁸³ Šangajska organizacija za saradnju utemeljena je kao regionalna i trgovinska organizacija. Kako je od strane Vašingtona došlo do proširivanja rata u Afganistanu i na Bliskom istoku, SCO je postala sve neugodnija „NATO-va suparnica“. ¹⁸⁴Glavni ciljevi organizacije su: jačanje uzajamnog povjerenja i dobrosusjedskih odnosa između država članica, promovišući

---

¹⁸⁰ Isakova, I. Russian Governance in the Twenty-First Century – Geo-strategy, geopolitics and governance, Cass Contemporary Security Studies, New York-Frank Cass, 2005, 91.

¹⁸¹ Kurečić, P., Novi svjetski geopolitički poredak: teorijske odrednice, Hrvatski geografski glasnik ,2004, 103-120. file:///C:/Users/haris/Downloads/5_Petar_Kurecic.pdf

¹⁸² Lo, B., Axis of Convenience – Moscow, Beijing and the New Geopolitics, Brookings Institution Press, 2008, 24.

¹⁸³ The Shanghai Cooperation Organisation“, http://eng.sectsc.org/about_sco

¹⁸⁴ Engdahl, F. W. (2014.) Uništite Kinu – Što Washington čini da obuzda kineski utjecaj u svijetu, Zagreb, 2014, 269

njihovu efikasnu saradnju u oblasti politike, trgovine, ekonomije, istraživanja, tehnologije, kulture, obrazovanja, energije, transporta, turizma, zaštite životne sredine i mnogih drugih područja. Isto tako, zajednički naponi da se održi mir, bezbjednost i stabilnost u regionu sa konačnim ciljem uspostavljanja demokratskog, pravednog i racionalnog novog međunarodnog političkog i ekonomskog poretka.¹⁸⁵

Trenutno SCO se sastoji od osam država članica, a to su Indija, Kazahstan, Kina, Kirgistan, Pakistan, Rusija, Tadžikistan i Uzbekistan. Posmatrački status imaju Avganistan, Belorusiju, Iran i Mongoliju. Ove zemlje nemaju pravo glasanja u donošenju odluka i imaju ograničen uticaj na donošenje političkih odluka. Postoje i zemlje koje imaju naziv „dijaloških partnera“, a to su Azerbejdžan, Jermenija, Kambodža, Nepal, Turska i posljednja Šri Lanka. Na ovaj način se države članice SCO savjetuju o pitanjima od zajedničkog interesa.¹⁸⁶ Što se tiče uslova za pridruživanje Šangajskoj organizaciji za saradnju, zemlja koja želi da joj se pridruži mora biti u evroazijskom regionu, mora imati diplomatske veze sa svim članovima SCO-a, kao i državama posmatrača i partnerima u dijalogu. Isto tako, zemlja koja se želi pridružiti organizaciji mora podržati aktivne trgovinske, ekonomske i kulturne odnose sa državama članicama i nikako ne biti pod sankcijama Ujedinjenih nacija.

Generalno, rad SCO-a može se podijeliti na tri područja saradnje - regionalnu bezbjednost, ekonomiju i kulturu. Najveći napredak je ostvaren u oblasti regionalne bezbjednosti. Države članice su potpisale brojne važne međunarodne sporazume. Njihova koordinirana akcija je od posebnog značaja protiv međunarodnog terorizma, jer su sve države članice imale stravične terorističke napade. Nakon povlačenja Međunarodnih snaga za pomoć bezbjednosnim službama (ISAF) iz Avganistana, pretnja terorizma mogla se samo povećati. Program sigurnosti SCO se i dalje bori protiv trgovine drogom i ilegalne migracije i bavi se unaprjeđivanjem bezbjednosnim informacija.

Šangajska organizacija za saradnju je relativno mlada organizacija, naravno da se sama ne može suprotstaviti opasnim prijetnjama kao što su terorizam i krijumčarenje narkotika, koji su najveća opasnost u njihovom regionu.¹⁸⁷ Najveće prepreka SCO je naišla u ekonomskoj saradnji. U suštini, organizacija nije učinila ništa značajno u ovoj oblasti. Stručnjaci i političari država članica dugo razmišljaju o osnivanju jedne SCO banke koja bi finansirala multilateralne ekonomske projekte. Do sada je uspostavljen samo pravni okvir za ovaj plan. Nijedan projekat nije implementiran, niti se razvio sistem za finansiranje ovih projekata. Saradnja u oblasti obrazovanja i kulture je od posebne važnosti, danas kada euroazijski svijet teži sopstvenim, jedinstvenom kulturnom identitetu i sastavu vrijednosti kao temelju regionalne integracije. Ali, i tu je ostvareno dosta malo planova – uspostavljeno je online SCO Univerzitet i to je najveće postignuće u oblasti obrazovanja i kulture.

Evroazijska saradnja, posebno između dviju velike sile, Rusija i Kina, brzo dobija stratešku dubinu.¹⁸⁸ Engdahl smatra da je odluka Kine i Rusije da odbije saglasnost vojne intervencije protiv Bashar al Assadove vlasti u Siriji pod UN-im sankcijama, već počela otkrivati dubinu

¹⁸⁵ The Shanghai Cooperation Organisation, http://eng.sectsco.org/about_sco

¹⁸⁶ The Shanghai Cooperation Organisation, http://eng.sectsco.org/about_sco

¹⁸⁷ Norling, N. „China and Russia: Partners with Tensions“, Policy Perspectives, 2007, 41.

¹⁸⁸ Engdahl, F. W. (2014.) Uništite Kinu – Što Washington čini da obuzda kineski utjecaj u svijetu, Zagreb, 2014,

pogrešnih poteza koalicije NATO-vih članica protiv Assada. Što duže i čvršće Kina i Rusija nastupaju zajedno na međunarodnoj sceni, više će se raspuklina i podjela pojavljivati među zapadnim zemljama NATO-ve globalističke frakcije, a time će Kina donijeti nove, neočekivane mogućnosti za stvaranje novih saveza .

O geopolitici Rusije i Kine, važno je spomenuti o njihovoj ulozi u Šangajskoj organizaciji za saradnju. Trenutno, organizacija im služi za jačanje bilateralnog partnerstva. Posebno istaknute su sličnosti između Moskve i Pekinga, a to su borbe protiv: terorizama, ekstremizama i separatizama. Isto tako, obje zemlje su protiv američkog prisustva u centralnoj Aziji. Njihov odnos prema SCO jačaju i njihove institucionalne veze i integriše ih u kooperativne veze i komunikacijske kanale sa zemljama centralne Azije. Ovo ohrabrenje regionalnog kolektivnog identiteta je lijepo povezano sa rusko-kineskim Sporazumom o prijateljstvu i saradnji.¹⁸⁹ Ali u SCO, Rusija i Kina još uvek nemaju zajedničke interese. Peking želi usmjeriti aktivnosti SCO ka ekonomskoj saradnji i integraciji, a Moskva uvijek ističe bezbjednosne, vojne i geopolitičke aspekte. Ove različite vizije ukazuju na relativno jaku Rusiju i slabu Kinu u centralnoj Aziji. U Moskvi su najugroženiji u ekonomskoj sferi, uprkos njihovoj kontroli energetske resursa i kontinuiranoj trgovinskoj zavisnosti centralne Azije. Političke, bezbjednosne i institucionalne veze Pekinga su skromne u poređenju sa dobro razvijenim ruskim vezama. Međutim, Kina pokazuje znake koji ukazuju na to da je u stanju da podigne svoj ekonomski uticaj iznad onoga što Rusija može parirati, naročito zbog ranjivosti lokalnih ekonomija.

Kinesko - ruski geopolitički konflikt nije neizbježan. Obje strane imaju jako veliku dobit od stabilnosti i bezbjednosti u centralnoj Aziji i nastavit će sarađivati, selektivno jedni sa drugima u regionu, u suzbijanju terorizma i separatizma, širenju postojećih bezbjednosnih mjera, jačanju lokalnih elita i odbacivanju pritiska Zapada sa većom demokratizacijom i poboljšanjem ljudskih prava.

Posljednjih godina, Šangajska organizacija za saradnju postala je centar svih pregovora o saradnji u Centralnoj Aziji, međunarodne organizacije novog tipa. Kao takava, posvećena je međunarodnoj saradnji na bezbjednosnom, političkom, ekonomskom i kulturnom planu. Zasniva se na međusobnom povjerenju, uzajamnoj koristi, jednakosti, raznolikosti kultura , a zalažu se i protiv sukobljavanja na međunarodnom nivou. Države članice tvrde da SCO nije zasnovana na namjeri da uspostavi bilo koji blok i da nije usmjerena na bilo koju treću stranu, pri tom misleći na Sjedinjene Američke Države. Međutim, njihovi principi nisu u skladu s američkim hegemonizmom i nametnutim uvjerenjima sa Zapada, jer daju svim državama pravo slijediti vlastite modele razvoja, kao i formirati unutrašnju i spoljnu politiku u skladu sa sopstvenim željama i planovima.

Neki zapadni kritičari smatraju da je SCO malo više od organizacije usmerene protiv Zapada, a time i NATO-a, a uz to i izazivaju SAD i njihove interese u svijetu. Ali, očigledno je da je osnivanje SCO-a na neki način povezano sa dobrim rusko-kineskim odnosima. Isto tako, ne

---

¹⁸⁹ Lo, B., „Ten things everyone should know about Sino-Russian relationship“, https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/pb_china_bl_dec08-775.pdf

može se tvrditi da je sama organizacija osnova za uspostavljanje rusko-kineskog saveza. SCO nije samo za Rusiju i Kinu, postoje i druge države članice kao i zemlje posmatračice. Države članice imaju pravo na veto i mogu zaustaviti bilo koju kinesku ili rusku odluku koja im ne odgovara, i na taj način mogu osigurati bezbjednost i stabilnost u regionu. To nije samo sprečavanje aktivnosti Amerikanaca u Centralnoj Aziji. Isto tako, ono što može uticati na budućnost novog svjetskog poretka je činjenica da SCO može primiti nove članove iz evroazijskog područja koji imaju diplomatske veze sa svim državama članicama Šangajske organizacije za suradnju, a novi članovi moraju podržati aktivne razmjene i ekonomske i kulturne odnose sa drugim državama članicama. Pristupanje Indije, Pakistana i vjerovatno Irana uskoro bi moglo radikalno promijeniti djelovanje SCO-a. Tada organizacija bi okupila sve najjače Evroazijske sile koje ne pripadaju zapadnim zemljama. Sa ovim novim članovima, SCO može postaviti kamen temeljac za izgradnju multipolarnog svijeta, evroazijsku alternativu zapadnoj Evropi. SCO bi mogao preuzeti ulogu nezapadnog centra u Evroaziji, budući da je i zapadna Europa dio Evroazije.

Evroazijska ekonomska zajednica nastoji da pronade alternativu Evropskoj uniji, a u SCO-u pronalaze političku i ideološku alternativu. Važno je napomenuti da alternativa koju nudi SCO nije konfrontacija. SCO je promovisanje konstruktivne saradnje, koja obezbeđuje jednaka prava za sve. Kako bi ova ideja bila živa, SCO ne treba posmatrati kao organizaciju koja proučava samo rusko-kineske interese, ona je puno više od toga. Trebala bi služiti svim nezapadnim državama istočno od Euroazije, kao platforma za pomirenje i na ravnopravnoj osnovi, širenje vlastitih interesa koji mogu biti i različiti od Zapadnih, a u ovom slučaju vjerojatno i jesu. Aleksandr Lukin smatra da SCO treba da ostane regionalna organizacija koja će se postepeno razvijati do nivoa koji se nosi sa pitanjima regionalne bezbjednosti. Ovo nema nikakve veze sa izazivanjem sukoba, iako su takvo mišljenje nametale zapadne zemlje. Kako sama organizacija raste, tako će rasti i njen utjecaj u rješavanju problema i više neće zavisiti od spoljnih uticaja. Naravno, treba težiti i u razvijanju multilateralnih ekonomskih projekata koji se trebaju izvoditi od strane vodećih zemalja- Rusija, Kina, Indija i Iran. To će se sve više mijenjati ulaskom novih država u samu Šangajsku organizaciju za suradnju, a time će se dakako promijeniti i sama priroda organizacije.

5.8. Rusija i BRICS

Finansijska i investiciona zajednica iskoristila je izraz BRICS za opisivanje novih ekonomija u razvoju - Brazila, Rusije, Indije, Kine i Južne Afrike. Ruski predsjednik Vladimir Putin komentarisao je BRICS kao snažan podsticaj za reorganizovani svjetski poredak na Konferenciji o bezbjednosti u Minhenu februara 2007.godine. Putin je naglasio da zajednički BDP mjeren paritetom kupovne moći zemalja poput Indije i Kine nadmašuje američki BDP. Sličan proračun BDP-a svih zemalja BRICS-a prevazilazi kumulativni BDP Evropske unije. Prema ekspertima, ovaj jaz u budućnosti će se povećati. Nema razloga za sumnju u ekonomski potencijal novih centara za globalni ekonomski rast koji će sigurno biti pretvoren u politički uticaj i ojačati multipolarnost u svijetu.¹⁹⁰

---

¹⁹⁰ Bellacqua, A. J. .The Future of China-Russia Relations, The University Press of Kentucky,2009,46.

Na samom početku XXI. vijeka američka investiciona banka Goldman Sachs usvojila je termin BRIC, koji je dizajnirao ekonomista Jim O'Neill, a odnosi se na Brazil, Rusiju, Indiju i Kinu.¹⁹¹ Od tada je postalo normalno govoriti o novom globalnom poretku u kojem oslabljeni Zapad otvara put državama BRIC-a. SAD i njeni evropski saveznici više ne diktiraju uslove i insistiraju na univerzalnim političkim i ekonomskim normama Zapada. Međunarodni odnosi postali su demokratičniji. Goldman Sachs u izveštaju iz 2003, BRIC svrstava u „isti koš“. Ovo je konceptualno prikladno, ali njihov veoma različit plan razvoja je ozbiljno potcenjen. Brazil, Rusija, Indija i Kina mogu biti države u usponu, ali pomjeranje svjetskih sila na istok nije ni jednoobrazan niti usklađen.¹⁹² Ekonomisti Goldman Sachs instituta predviđeli su da će države BRIC-a, zauzimati važno mjesto u globalnoj ekonomiji. Prema njihovoj procjeni, zajednički BDP Brazila, Rusije, Indije i Kine, mogao bi premašiti sveukupni BDP zemalja članica G6 (SAD, Japan, Francuska, Njemačka, Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo) do 2040. godine. Od država članica BRIC-a, Rusija bi imala najmanji BDP do 2050. godine, ali predviđa da od 2028. godine može imati veći BDP od svih četiri države članice G6. Ekonomisti Goldman Sachsa su u svom radu krenuli promatrati ekonomski rast, veličinu, prihode i demografiju, obrasce globalne potražnje te kretanje valuta država BRIC-a.

Što se tiče ekonomskog rasta i veličine, predviđali su da bi u narednih 40 godina država BRIC mogla prevazići države članice G6. Od sadašnjih članova G6, predviđali su da će samo u SAD i Japan biti vodeće ekonomije svijeta do 2050. godine. Došli su do zaključka da Indija ima najveći potencijal za brz ekonomski rast u narednih 30-50 godina, što bi do 2050. godine iznosilo 3%. Što se tiče prihoda, nekih zemlja BRIC-a su i dalje siromašnije od pojedinačnih zemalja G6. Na primjer, Rusija, koja po učešće BDP-a odgovara siromašnim članica G6, a kineski BDP mogao bi biti sličan razvijenim ekonomijama sa početka XXI. vijeka. Demografija ,takođe igra važnu ulogu u načinu na koji će se svijet promijeniti. Čak i unutar BRIC-a, demografski uticaji u velikoj mjeri variraju. Generalno gledano, procjenjuje se pad broja stanovnika radne dobi, a jače u Rusiji i Kini nego u Brazilu i Indiji.

Osim brzine njihovog ekonomskog rasta, države BRIC-a se razlikuju u mnogim stvarima. Na primjer Rusija i Kina, iako su obje zemlje tokom poslednjih godina zabeležile veliki rast, učinak Kine je impresivniji, kvantitativniji i kvalitativniji. Uprkos godišnjem rastu od 6-7% od 1999. godine, ruska ekonomija nedavno je dostigla nivo iz 1992. godine, a energetski sektor ima rast BDP-a koji nije imao od pada Sovjetskog Saveza. Postoji ozbiljna zabrinutost zbog tehnološkog zaostajanja u Rusiji, posebno zato što je njihova globalna konkurentnost u poslednjih nekoliko godina znatno smanjena. Kina, s druge strane, razvija se po stopi od 9% godišnje od 1978. godine. Kineska tehnologija se brzo kreće, izuzev vojne tehnologije, Kinezi više ne vide Ruse kao glavni izvor napredne tehnologije.¹⁹³

Od 2010. godine, Južna Afrika je uključena u grupu BRIC, te se od tada tih pet zemalja naziva državama BRICS-a. Oni rade na ekonomskoj i političkoj saradnji, a stvaranje

---

¹⁹¹ de Wijk, R., *How China and Russia Reshape the World, Power politics*, Amsterdam: University Press, 2016, 23

¹⁹² Lo, B. (2008.) *Axis of Convenience – Moscow, Beijing and the New Geopolitics*, Brookings Institution Press, 2008, 5

¹⁹³ Lo, B „Ten things everyone should know about Sino-Russian relationship“, *Centre for European reform*, https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/pb_china_bl_dec08-775.pdf, 2008, 5

financijskih i drugih institucija zajednički djeluju na svjetskom tržištu. Njihov prvi zvanični sastanak održan je u Jekaterinburgu 2009. godine, i od tada su redovni godišnji sastanci rukovodilaca BRICS-a. Važan im je cilj reforma međunarodnih financijskih institucija, zbog čega je 2014. godine u Šangaju osnovana Nova razvojna banka kao konkurencija MMF-u i Svjetskoj banci.

Nova razvojna banka će se uključiti u kreditiranje projekata energetike i transportne infrastrukture, rekao je Vladimir Putin nakon sastanka BRICS-a u Ufi 2015. godine “ Na zasjedanju u proširenom sastavu pozdravili smo završetak procesa stvaranja Nove razvojne banke i Fonda deviznih rezervi sa ukupnom količinom resursa od 200 milijardi dolara. U doglednoj budućnosti oni počinju funkcionirati u punoj količini. Između ostalog, Nova banka će se baviti kreditiranjem velikih zajedničkih projekata, izgradnje transportne i energetske infrastrukture i industrijskog razvoja.”¹⁹⁴

Engdahl¹⁹⁵ piše da Kina i Rusija, zajedno sa svim zemljama BRICS-a i SCO-a, mogu ponuditi monetarnu alternativu američkom dolaru. Poslednjih godina, Rusija i Kina kupuju zlato u velikim količinama, sa namjerom da povećaju devizne rezerve svojih centralnih banaka. Do sada je uglavnom bila valuta evra ili dolara. Poznato je već nekoliko godina da su centralne banke Rusije i Kine glavni kupci fizičkog zlata na tržištu. Kini i Rusiji se naravno priključuju države BRICS-a, kao i njihovi euroazijski partneri iz Šangajske organizacije za saradnju

U zemljama BRICS-a ima ukupno 3 milijarde ljudi, što je oko 42% ukupne populacije. Sve ove zemlje okupljaju se u koherentnoj, planskoj, mirnoj, ekonomskoj i političkoj saradnji. Uzimajući u obzir zemlje u Šangajskoj organizaciji za saradnju, kao i države statusa posmatrača, možemo zaključiti kako je potencijal koji nastaje saradnjom svih ovih zemalja – ogromnim.¹⁹⁶ 5. septembra 2017. godišnji samit BRICS-a održan je u Xiamenu, u Kini. Ruski predsjednik Vladimir Putin je dao vrlo jasnu izjavu o ruskom pogledu na trenutnu ekonomsku situaciju u svijetu. „Rusija dijeli zabrinutosti zemalja članica BRICS-a zbog nepravde globalne finansijske i ekonomske arhitekture koja ne posvećuje dovoljno pažnje rastućim ekonomijama svijeta. Mi smo spremni da radimo zajedno sa našim partnerima kako bismo unaprijedili međunarodnu finansijsku regulativu i prevladali određenu dominaciju ograničenog broja deviznih rezervi.“

O Šangajskoj organizaciji za saradnju se govori kao o suparnici NATO-u, glavna uloga SCO-a je održavanje mira i stabilnosti u regionu. Kina i Rusija Sjedinjenim Državama jasno kažu da ne žele njihovo prisustvo u azijskom prostoru. Sa druge strane, države BRICS-a dovele bi do reorganizacije svjetskog poretka u bliskoj budućnosti. Postoji veliki ekonomski potencijal novih centara moći i na taj način će ojačati multipolarnost u svijetu. Centar svijeta sve više se približava Istoku, a to dovodi do brojnih izazova SAD-u i Evropskoj uniji. Isto

---

¹⁹⁴ „Putin: Nova razvojna banka BRICS-a će kreditirati projekte u sferi energetike“, https://hr.rbth.com/2015/07/10/putin-nova-razvojna-banka-brics-a-ce-kreditirati-projekte-u-sferi-energetike_198097

¹⁹⁵ F.W. Endgahl „Gold Oil Dollars Russia and China“, <https://journal-neo.org/2017/09/13/gold-oil-dollars-russia-and-china/>

¹⁹⁶ F.W. Endgahl „Gold Oil Dollars Russia and China“, <https://journal-neo.org/2017/09/13/goldoil-dollars-russia-and-china/>, SCO, BRICS i budućnost svjetskog poretka

tako, sve će to svakako uticati na američku spoljnu politiku. Sjedinjene Države će učiniti sve što je u njihovoj moći da zadrže primat na svjetskoj sceni.

Ako se ostvare sva navedena predviđanja, do 2050. godine će se tri najrazvijenije ekonomije svijeta nalaziti u Aziji. To znači da se geopolitička slika svijeta itekako mijenja.

5.9. Rusija i Centralna Azija

Rusija ostaje glavni igrač i najmoćnija država u Centralnoj Aziji, njena snaga kao garant trenutne situacije u ovom regionu je već relativno ograničena zbog djelovanja spoljnih snaga. Zapadna intervencija u Centralnoj Aziji i Kavkaza, kroz izgradnju naftovoda za Tursku preko Kavkaza i Kaspijskog mora i saradnju na bezbjednosti sa regionalnim državama, promijenila je strateško poravnanje snaga i ima direktne posljedice za Rusiju.

Sa istorijske tačke gledišta, region Centralne Azije je usko povezan sa događajima u Rusiji, Kini, Iranu i indijskom poluostrvu, a Put svile stvorio je snažne uslove za međuregionalne odnose i trgovinu. Propast Sovjetskog Saveza i nastajanje nezavisnih republika: Tadžikistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kirgizistan i Kazahstan postavili su osnovu za novu vrstu saradnje na političkom, ekonomskom i kulturnom području. Susjedne zemlje, poput Irana, Rusije, Turske, Indije, Pakistana i Kine, koje imaju suprotstavljene strateške interese u pogledu ekonomije i kulture, pripisuju značaj razvoju novih veza sa republikama Centralne Azije. U centralnom dijelu kopna ove zemlje doživljavaju veliki broj ekonomskih problema, kao što su inflacija, rastuća nezaposlenost, opadanje proizvodnje, nedostatak finansiranja i nedostatak vodnih resursa i nepovoljnih klimatskih uslova. Oni su izuzetno zainteresovani za rješavanje ekonomskih problema sa kojima se suočavaju i smanjivanju njihove zavisnosti od Rusije kako bi se stekli pristup tržištima drugih zemalja, stvarali regionalnu transportnu infrastrukturu i uspostavili kontakti sa spoljnim svijetom.

Zemlje Centralne Azije, sa namjerom da uvedu raznovrsnost u strukturu svoje ekonomije, traže nove poslovne partnere i zbog toga su postavljene na aktivnu ekonomsku saradnju u regionu. Prisustvo kolosalnih rezervi nafte, gasa, uglja, rude i drugih retkih minerala, kao i značajnih prilika za proizvodnju pamuka, govori o ogromnom ekonomskom potencijalu zemalja ovog regiona. Kroz učešće na raznim nivoima i članstvu u brojnim organizacijama, kao što su Zajednica nezavisnih država, Organizacija za ekonomsku saradnju, Evroazijska ekonomska zajednica i Ekonomska zajednica Centralne Azije, ove zemlje već su preduzele konkretne korake ka novim formama za regionalnu saradnju. Kako je rekao M. Goldman sa Harvardskog univerziteta: „Nafta donosi novac, a naftovod politički uticaj“, a možemo da budemo sigurni da će u vrijeme kada će proizvodnja gasa i nafte u Centralnoj Aziji biti na vrhuncu – što je period od 2020–2040. godine – i kada će fosilna goriva još zasigurno imati prvorazredan značaj, Rusija dominirati regionom.“

Rusija u regionu ima ključnu vojnu ulogu. Izuzev Turkmenije, druge zemlje su sa Moskvom povezane odbrambenim savezom, i u njima je ruska vojska uspostavila stalne baze ili druge vidove svog prisustva. Na posredan način i Kina je dio vojno-političkog aranžmana koji ima za cilj da evroatlantske sile drži daleko od Centralne Azije.

SAD su devedesetih godina, nastojale da zemlje Centralne Azije što više odvoje od Rusije, i to na tri načina. Prvi gurajući Tursku da zauzme prazan prostor koji je nastao raspadom SSSR-a. Drugi, nastojale su da se uključe u ekspanziju resursa. Treći, potencirale su saradnju država sa NATO-om putem programa Partnerstvo za mir.

U Prva dva načina SAD nisu imale uspjeha. Turska bez obzira na to što većina naroda Centralne Azije pripada turkofonskoj grupi naroda i bez obzira na to što je uložila velike investicije nije uspjela da geopolitički odvoji Centralnu Aziju od ruskog uticaja. A to je zato što centralnoazijski narodi su veoma dugo bili u sastavu Rusije, tako da je civilizacijski uticaj Rusije još uvijek jak. Na trećem načinu prisustva na tom području, Vašington tokom devedesetih imao je neki uspjeh. Sve zemlje Centralne Azije uspostavile su saradnju sa NATO kroz Partnerstvo za mir.¹⁹⁷ Zbog činjenice da su te zemlje, u prvoj deceniji XXI vijeka, većinom postale članice vojnog zaveza ODKB i da u njemu aktivno učestvuju, kao i zbog pokušaja izazivanja obojenih revolucija, saradnja se zadržala na nivou programa.

Rusija pokušava da vrati svoje geopolitičke položaje izgubljene u Centralnoj Aziji početkom devedesetih godina prošlog vijeka, Moskva je snažno angažovana na povezivanju zemalja Centralne Azije sa političkim, ekonomskim i bezbjednosnim aranžmanima. Najuspješnija dostignuća ruske geopolitike je imala zahvaljujući Evroazijskoj ekonomskoj zajednici i Organizaciji dogovora o kolektivnoj bezbjednosti, kao i Šangajskoj organizaciji za saradnju.

Kada se radi o odnosu prema Rusiji, države Centralne Azije uslovno možemo da podjelimo u četiri grupe. Prvu čine Kirgizija i Tadžikistan, zemlje koje su bezrezervno orijentisane na Rusiju. Kazahstan doživljava Rusiju kao strateškog partnera, prema njoj je u principu lojalan, ali ipak nastoji da ima i alternativnog, ako ne strateškog, onda bar vrlo bitnog partnera. Uzbekistan je u jednom periodu vodio proameričku politiku, iako je izbjegavao da se konfrontira sa Rusijom, dok je Turkmenija dugo išla putem svojevrsne „nesvrstanosti“, a sada se opredelila za asimetričnu neutralnost, tj. nepristupanje bilo kakvim regionalnim vojno-političkim ili ekonomskim organizacijama, ipak uz razvijanje posebnih ekonomsko-političkih odnosa sa Rusijom.

5.9.1. Kazahstan

Najznačajniji u grupi ZND sa stanovišta nacionalnog interesa Rusije je Kazahstan, koji djeluje kao štit protiv prodora Rusije.

Kazahstan je zemlja regiona sa najvećim ruskim (26% stanovništva) i rusko govorećim stanovništvom (oko 50-55% stanovništva) u Centralnoj Aziji. Kazaški srednji i gornji slojevi, po pravilu i u domovima, govore ruski i prihvataju rusku kulturu kao svoju. Rusko stanovništvo, koje je u 1960-im godinama činilo više od 40% stanovništva zemlje, i dalje je kompaktno naseljeno u sjevernom i istočnom regionu Kazahstana, koje se oslanja na Rusiju i uglavnom je zastupljeno u centralnom Kazahstanu, ali i u većim gradovima u drugim oblastima. Rusi igraju važnu ulogu u poslovanju, nauci, kulturi i zdravstvu, iako nemaju veću ulogu u političkom životu na nivou centralne vlade. Posvećenost Rusiji, ruskom jeziku i ruskoj kulturi često je toliko da se identifikuju sa zemljom čiju civilizaciju percipira kao

---

¹⁹⁷ M.Kovač, B.Potkonjak, Lukić, N.Dimitrijević, „Evroazijske integracije i njihove ferleksije na Republiku Srbije“, Vojno delo, 2014, Beograd, 37

svoju. Mnogi od njih ne vide Rusiju kao istinsku stranu zemlju, odnosno mentalno nastavljaju da žive u saveznoj federaciji. Osjećaj pripadnosti ruskom civilizacijskom krugu, ali i strah da takva osjećanja velikog dijela Kazahstana, kao i postojanje značajne ruske manjine, mogla bi ugroziti suverenitet zemlje - imali su značajan uticaj na politiku koju vodi Astana (glavnog grada Kazahstana od 1998. godine, a do tada je bio Alma-Ata).

Kazahstanski predsjednik Nursultan Nazarbajev pokušava da razvije ne samo bliske, već i savezničke odnose sa Moskvom. Iz svih tih razloga, Kazahstan je dosledno, pratio spoljnopolitičke inicijative Moskve na prostoru ZND generalno, a posebno u Srednjoj Aziji. No, trudio se i da razvija vrlo bliske, ako ne i savezničke veze i sa SAD, Kinom i Turskom. Ekonomski je balansirao, sredinom devedesetih u eksploataciju svojih energenata uporedo sa ruskim kapitalom uključio je zapadne kompanije, američke i britanske, u projekat izgradnje naftovoda preko Kaspija, koji je imao za cilj da se zaobiđe Rusija, pa je čak i blagonaklono gledao i na projekat „Nabuko“, ali ipak strateški se opredelio za energetska saradnju sa Rusijom.

Kazahstanska nafta i gas stiže na svjetsko tržište preko Rusije, a ruske i rusko-kazahstanske kompanije imaju obezbeđenu ključnu ulogu u njihovoj eksploataciji. Ipak, Kazahstan i dalje, umjesto sa SAD, njegove vladajuće strukture sada razvijaju posebne odnose sa Kinom. Čak je i za premijera postavljen Karim Masimov, čovek školovan u Kini, i njoj vrlo naklonjen. Štaviše, Kazahstan i u okviru SCO-a, ponekada zastupa stavove koji su bliži kineskim nego ruskim. Ali u ključnim oblastima, Rusija je obezbjedila svoj dominantan položaj u Kazahstanu, i izvesno balansiranje lokalnih vlasti, ne uzrokuje njenu ozbiljnu štetu.

Istovremeno, može se reći da se odnosi sa Kazahstanom mogu smatrati prijateljskim, osim niz dugogodišnjih ugovora o eksploataciji gasa i nafte, Kazahstan je veoma aktivan član mnogih evroazijskih organizacija kojima dominira Rusija. Takve organizacije su ODKB, Evroazijska ekonomska zajednica, a od 2010. godine zajedno sa Rusijom i Belorusijom ušao je u Carinsku uniju i 2012. u Jedinostveni ekonomski prostor, a od 2015. član je Evroazijskom ekonomskom savezu.

5.9.2 Uzbekistan

Inspirisani svežću o sopstvenom historijskom značaju, vlasti Uzbekistana su još i prije nego što se SSSR raspao započele da vode relativno samostalnu politiku. Tim prije je administracija Islama Karimova poslije proglašenja nezavisnosti pokušala da se otrgne od ruskog uticaja, kako bi ruski kulturni uticaj bio umanjen, pa i da postane lider među državama Centralne Azije. Radi toga je Taškent nastojao da razvija vrlo bliske, gotovo savezničke odnose sa SAD. Mada se trudio da i sa Rusijom zadrži dobre odnose, ali saradnja sa SAD je bila prioritet. U tom kontekstu, u doba američkog pohoda na Avganistan Taškent je dopustio otvaranje značajne američke vazduhoplovne baze na svojoj teritoriji 2001. godine.

Godine 1999. Uzbekistan je istupio iz Dogovora o kolektivnoj bezbjednosti, i zajedno sa Gruzijom, Ukrajinom, Azerbejdžanom i Moldavijom, stvorio organizaciju GUUAM, koja je, ne formalno ali je imala za cilj umanjivanje ruskog uticaja na prostoru bivšeg SSSR-a.

Uzbekistanska vlast je ugušila pobunu koja je izbila u maju 2005. godine i stvari su se radikalno promjenile na relaciji Vašington–Taškent–Moskva. Vašington je neprijateljski reagovao na mjere koje je uzbekistanska vlada preduzela, sa druge strane, Moskva je reagovala brzo jer je Uzbekistanu, suočenim sa pritiskom od strane Zapada i pretnjom da se unutrašnja kriza produbi, bila je potrebna podrška, Rusija ju je ponudila, i preko noći su saveznički odnosi uspostavljeni. Uzbekistan je napustio GUUAM i postao član u Organizaciju dogovora o kolektivnoj bezbjednosti. Uzbekistan je 2006. godine pristupio vojno-političkom savezu kojim dominira Rusija, kao i Evroazijskoj ekonomskoj zajednici, uključio se i u SCO, čiji je ranije bio relativno rezervisani član.

Pošto je doneo odluku o spoljnopolitičkoj preorijentaciji, Taškent je zatvorio američku vazduhoplovnu bazu „Karši-Hanabad“, koja je otvorena u jeku približavanja Uzbekistana Vašingtonu. Američke trupe su do kraja 2005. godine, bile prinuđene da napuste strateški važnu bazu, a ona je, u kontekstu pristupanja Uzbekistana ODKB-u, prepuštena ruskoj vojsci, koja do tada nije bila značajnije vojno prisutna u toj zemlji.

Pored vojnih i političkih interesa Rusija je i zaokruzila ekonomski interes sa energetsom aranžmanima. „Gasproma“ koji je 2007. godine dobio na eksploataciju najvažnija gasna nalazišta, kao i punu kontrolu nad izvozom gasa iz Uzbekistana.

Uprkos nepovoljnoj situaciji svjetskih tržišta, Rusija je jedan od ključnih ekonomskih partnera Uzbekistana, i čini oko 20% prometa u spoljnotrgovinskoj razmjeni Uzbekistana. Prema podacima Savezne carinske službe Ruske Federacije, spoljnotrgovinski promet Rusije i Uzbekistana na kraju 2016. godine iznosio je 2.726,0 miliona dolara, uključujući ruski izvoz - 1965,0 miliona dolara, a uvoz - 761,0 miliona dolara. Prema uzbekskoj strani, trgovinski promet između dviju država u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu opao je za 5%, na 4,2 milijarde dolara. Struktura izvoza u Rusiji predstavljaju sledeće grupe proizvoda: naftni proizvodi (17%), crni i obojeni metali (oko 17%), mehanička i električna oprema (15%), drvena građa i papir (15%). U strukturi ruskog uvoza prirodni gas čini 32%, usluge 32%, tekstilni proizvodi oko 20%, sveže i prerađeni voće i povrće - 4,5%.

Pored Kazahstana, Uzbekistan je država u Centralnoj Aziji u kojoj živi velika ruska manjina, oko 1 milion Rusa, tj. 5% stanovnika države. Pitanja migracije radne snage zauzimaju važno mesto u kompleksu rusko-uzbekistanskih odnosa. Prema ekspertima, oko 3 miliona ljudi, trećina radnog stanovništva zemlje, žive na zaradama izvan Uzbekistana, uglavnom u Ruskoj Federaciji. Prema Centralnoj banci Rusije, transferi novca fizičkih lica iz Rusije u Uzbekistan u 2016. godini iznosili su 2.741 milijardi dolara. Ugovor o trgovinskoj, ekonomskoj, naučnoj, tehničkoj i kulturnoj saradnji ovih sporazuma za 2017-2021 godinu potpisali su organi vlasti u Sankt Peterburgu i Taškentu. Obije države pridaju veliku važnost kulturnoj i humanitarnoj saradnji, bilateralnim vezama u obrazovanju, nauci, sportu i turizmu. U Taškentu postoje ogranci Moskovskog državnog univerziteta. M.V. Moskovski državni univerzitet u Lomonosovu, Ruski ekonomski univerzitet. G.V. Plehanov, ruski državni univerzitet za naftu i gas. I.M. Gubkin 10. Novembra 2017. godine održan je sastanak u Moskvi između ministra unutrašnjih poslova Ruske Federacije, generala Policije Ruske Federacije Vladimira Kolokolceva i ministra unutrašnjih poslova Republike Uzbekistan, general-majora Pulata Bobojonova. Na sastanku su razmatrana pitanja aktiviranja

zajedničkog rada na pravcu migracija u formatu već aktivnih zajedničkih grupa, kao i problema ekstremizma i terorizma. Pored toga, razgovarano je o spremnosti Ministarstva unutrašnjih poslova Rusije da nastavi sa obukom uzbekistanskih stručnjaka u programima visokog obrazovanja i na kursovima daljeg obučavanja u ključnim oblastima borbe protiv kriminala.

5.9.3. Kirgistan

Kirgizi su narod slične tradicionalne kulture kao što je Kazasi. Transformacija njihovog društva od nomadske do sedelačko održana je pod nadležnošću Moskve. Stoga su lako prihvaćali dosta iz domena političkog, vojnog i ekonomskog uticaja Rusije koji je stalno prisutan u Kirgistanu.

Bez velikih prirodnih resursa, kao što su gas i nafta, opterećeni tranzicionim poteškoćama, su u svakom pogledu upućeni Rusiji, Kirgistan nije ni pokušao voditi uravnoteženu spoljnu politiku, kao što je Kazahstan. Kirgistan se ne graniče sa Rusijom, i nema straha da se dio teritorije razdvoji sa ruskim stanovništvom, a kulturna i svaka druga veza sa Rusijom ne utiče na ravnotežu u strahu od njenog prevelikog uticaja koji bi mogao ugroziti suverenitet zemlje.

Kirgistan je najznačajniji član svih regionalnih organizacija iza Rusije, kao i SCO-a, gde stalno prate rusku politiku. Kirgistan prekida i jedinu vezu koju je imao sa SAD, u doba američke intervencije protiv talibanskih vlasti u Avganistanu, a u dogovoru sa Moskvom koja je želela da se po region Centralne Azije potencijalno opasan režim obori, Kirgistan dopušta Vašingtonu da na njenoj teritoriji otvori vazduhoplovnu bazu „Manas“. Rusija se u to vrijeme nije protivila privremenom američkom vojnom prisustvu u Kirgistan, u čije savezništvo je imala poverenje. Ipak, nedaleko od američke baze uspostavljena je ruska baza. Međutim, otkad je usled američke politike širenja Severnoatlantske alijanse na istok došlo do zatezanja odnosa sa Rusijom, uspostavljeni vojni balans u Kirgistanu SAD više nije odgovarao. Kirgistan donosi odluku da ona bude zatvorena, odnosno da američki vojnici u roku od 180 dana moraju da napuste državu. Baza, koja je bila od velikog značaja za podršku američkim trupama u Avganistanu.

Konačno, bez ruske podrške on je teško održiv. Siromašna zemlja opterećena brojnim problemima lako bi postala plen država koje žele da zagospodare regionom. Uz strah od Vašingtona, u maloj Kirgistan priklještenoj između Kazahstana i Kine, postoji i zazor od uticaja Pekinga, pa i Astane.

5.9.4. Turkmenistan

Saparmurat Nijazov, bio je klasični diktator postsovjetske Turkmenistan, nastojao je da vodi politiku nevezivanja ni za jednu silu. A to mu omogućilo ogromno gasno i naftno bogatstvo slabo naseljene zemlje.

Turkmenistan, iako je pokušao da održi dobre odnose sa Rusijom, nije postala članica bilo kakve pro-ruske regionalne organizacije, izuzev ZND, gde je bila relativno pasivna. Ašhabad

je izbegavao da se čvršće poveže za Moskvom, a nije težio ni na uspostavljanju savezničkih odnosa sa Vašingtonom. Stanje se donekle promijenilo pošto je započela narandžasta faza američke politike na prostorima bivšeg SSSR-a. Dok je Uzbekistan, koji se našao pod udarom, otpočeo približavanje Moskvi, Turkmenistan je napustila ZND, distancirala se od država regiona, i od šangajskih integracija.

Ašhabadov nasljednik, Kurbankuli Berdimuhamedov, započeo je politiku otvaranja, modernizacije, pa i blage demokratizacije zemlje. Ne narušavajući politiku neutralnosti, otpočeo je sa približavanjem Moskvi. Turkmenistan je i dalje van većine pomenutih, za Centralnu Aziju relevantnih, međunarodnih organizacija, ali se vratila u ZND, i ozbiljnije pustila ruski kapital u energetski sektor. Takođe se dugoročno opredelila i za strateško gasno partnerstvo sa Rusijom, tj. transport gasa prevashodno preko njenog sistema gasovoda ,oko 90% turkmenskog gasa ide preko ruskog sistema gasovoda.

Administracija novog predsjednika dogovorila se sa Moskvom o velikim ulaganjima u modernizaciju postojećeg sistema gasovoda, pa su time dugotrajno obezbjeđeni ruski interesi u toj zemlji, koja je u regionu najbogatija gasom. To je omogućilo da sa Rusijom zaključi dugoročne energetske sporazume i sa tim je uspjela da energetskom politikom Turkmenistan veže za svoje geopolitičke interese i onemogućiti realizaciju američkog projekta Nabuko, koji se zasnivao na turkmenskom gasu.

5.9.5. Tadžikistan

Za razliku od ostalih naroda Centralne Azije, koji spadaju u tursku grupu, Tadžici pripadaju iranskoj grupi indoevropske porodice naroda. Tadžikistan u svakom pogledu zavisi od Rusije. Zemlja, sa starom civilizacijom, nikada nije bila naročito rusifikovana ,Tadžici govore gotovo identičan jezik kao i Persijanci, oni su uglavnom suniti, dok su Persijanci šiiti. Tadžici su uglavnom i u doba SSSR-a sačuvali svoj jezik.

Veoma brzo po raspadu SSSR-a , Tadžikistan je postao nezavisan ,ali pod uticajem Avganistana gdje živi znatno više Tadžika nego u matičnoj državi , našao se u vrtlog građanskog rata. Širenje opasnog požara po čitavoj Centralnoj Aziji, predstavljala opasnost za koju je bila svjesna Rusija, pa je bez obzira na sve teškoće u kojima se našla, morala vojno da interveniše. Nastojala je da politički i ekonomski podrži one lokalne snage koje su bile sekularno, proruski nastrojene, a oružjem zaštititi južne granice Tadžikistana, odnosno spreći mešanje avganistanskih milicija u sukob.

Kada se situacija u Tadžikistanu politički stabilizovala, ruske trupe, i to relativno brojne su raspoređene duž granice sa Avganistanom. U državi je veoma prisutan i ruski biznis. Kako u perspektivnom elektroenergetskom sektoru, tako i u drugim oblastima.

Posle sticanja nezavisnosti nastojali su da ožive i one elemente nacionalne tradicije koji su bili marginalizovani. Ipak, od najviših do najnižih slojeva, danas su u punoj mjeri svjesni da prosperitet i očuvanje i dalji razvoj evropskog civilizacijskog modela kome uglavnom teže direktno zavise od ruske podrške. Otuda, verovatno kao nikada prije, postoji konsenzus oko toga da je Rusija za Tadžikistan ne samo prvorazredni saveznik, već i vitalni oslonac.

6. Rusija i Ukrajina

Geopolitička situacija u Ukrajini se razvila davno. Prva ruska država formirala se u periodu srednjeg vijeka u okviru Kijevske Rusije, na prostoru današnje Ukrajine (ali bez značajnih dijelova kontinentalne istočne Ukrajine, Donbasa i Harkovske oblasti) i Belorusije, sa centrom u Kijevu. Značajan geopolitički položaj i činjenica da je prihvatila hrišćanstvo, uticali su da Kijevska Rusija od X vijeka ima status jedne od značajnijih srednjovekovnih feudalnih država u Evropi.¹⁹⁸

Njena teritorija je tranzit u pravcima istok-zapad, sjever-Jug. Trgovački putevi prolaze kroz Ukrajinu i povezuju Aziju sa Evropom duž glavnih rijeka - Dnjeper i Dunav i zato gubitak Ukrajine za Rusiju je geopolitički neprihvatljiv. Geopolitički položaj Ukrajine se nije često mijenjalo, a uvijek je bio povezan sa promjenama u međunarodnom poretku. Ukrajina nikada nije postojala u sadašnjim granicama dok nije postala dijelom Sovjetskog Saveza. Sadašnje granice su rezultat sovjetskog stvaranja ove države prilikom kojeg nisu uzete u obzir istorijski i kulturni detalji ove teritorije. Dakle bez uvažavanja istorijskih, kulturnih i drugih različitosti ove dvije teritorije. Na jednako grub način su vršili i podjele nekih teritorija.¹⁹⁹

Deklaracije o nezavisnosti Rusije i Ukrajine potpisane su 1990. godine, 12. juna RSFSR (Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička Republika) je objavila svoj državni suverenitet, a 16. jula - ukrajinska SSR (Sovjetska Socijalistička Republika). Iste godine 19. novembra održani su prvi rusko-ukrajinski razgovori na najvišem nivou u Kijevu. Tadašnji predsjednik Ukrajine Leonid Kravčuk i predsjednik Rusije Boris Jelcin potpisali su sporazum između republika kojim su priznali jedni druge kao suverene države. Sporazum je stupio na snagu 14. juna 1991. godine. U deklaraciji se navodi da strane namjeravaju razvijati uzajamno korisnu saradnju u oblasti politike, ekonomije, kulture i drugih oblasti. Dok su 6. novembra 1991. godine u Moskvi potpisali sporazum o nastavku nepromijenjene politike jačanja odnosa prijateljstva, dobrosusjedstva i uzajamno korisne saradnje između država u svim oblastima. U isto vrijeme zaključen je i prvi sporazum o principima trgovinske i ekonomske saradnje između Rusije i Ukrajine.

Ukrajina, 8. decembra 1991. godine, zajedno sa Rusijom i Belorusijom, postala je jedna od osnivača Zajednice nezavisnih država (ZND). Diplomatski odnosi između Ruske Federacije i Ukrajine osnovani su 14. februara 1992. godine. Od 1992. do 1997. godine riješavaju se pitanja na bilateralnom nivou, uspostavljanje granične kontrole i dio Crnomorske flote, potpisali su sporazum o Crnom moru, složili se da održe princip otvorenosti državnih granica i fazno uvođenje carinske kontrole, potpisali sporazum o vojno-tehničkoj saradnji. Ugovori o prijateljstvu i državnoj granici potpisuju se od 1997-2003. godine, 31. maja 1997. godine, u Kijevu, ruski predsjednik Jelcin, potpisao je Sporazum o prijateljstvu, saradnji i partnerstvu između Ruske Federacije i Ukrajine. U Kijevu, 28. januara 2003. godine predsjednici dviju država, Vladimir Putin i Leonid Kučma, potpisali su sporazum između Ruske Federacije i

---

¹⁹⁸ Petrović, D., Rusija na početku XXI veka, Prometej, 2007. 65.

¹⁹⁹ Valdai International Discussion Club, "The crisis in Ukraine: Root, causes, and scenarios for the future", 2014-<http://valdaiclub.com/files/11478/>

Ukrajine o državnoj granici (ratifikovane od strane parlamenata u aprilu 2004. godine). Osnovni dokument je fiksirao liniju državne granice između dvije države, ali nije odredio njegovu razgraničenost .

U decembru 2004. godine, tokom narandžaste revolucije, Viktor Juščenko je izabran za predsjednika Ukrajine. Prvi put je posjetio Moskvu, gdje se 24. januara 2005. sastao sa šefom Rusije Vladimirom Putinom. Međutim, pod Juščenkom, ukrajinska spoljna politika značajno je promijenila svoj vektor. U toku je bio kurs za pridruživanje NATO-u, a odnosi sa Rusijom počeli su da postepeno odlaze u drugom planu. "Obojane" revolucije u postsovjetskim drzavama bile su na zapadu slavljene kao dokaz nesumnjive snage demokratije u savremenom svijetu.

Niz godina kasnije dvije države nisu uspele da se dogovore o cijeni gasa , i ukrajinske vlasti su suspendovale tranzit gasa Evropi. Spor je riješen 19. januara 2009. godine, nakon razgovora između premijera dviju država, Vladimir Putin i Julije Timošenko.

Nakon izbora predsjednika Viktora Janukoviča u februaru 2010. godine, spoljna politika Ukrajine je prilagođena, novi ukrajinski lider počeo je da saraduje sa Rusijom. Predsjednik Dmitrij Medvedev i Viktor Janukovič na sastanku u Harkovu, 21. april, 2010, potpisali su sporazum o produženju perioda boravka crnomorske flote baze u Crnom moru za 25 godina (do 2042) u zamenu za 30% popusta na ruski gas. Ruski predsjednik Dmitrij Medvedev 17. maja 2010.godine posjetio je Kijev i potpisao sporazum o demarkaciji kopnene granične oblasti.

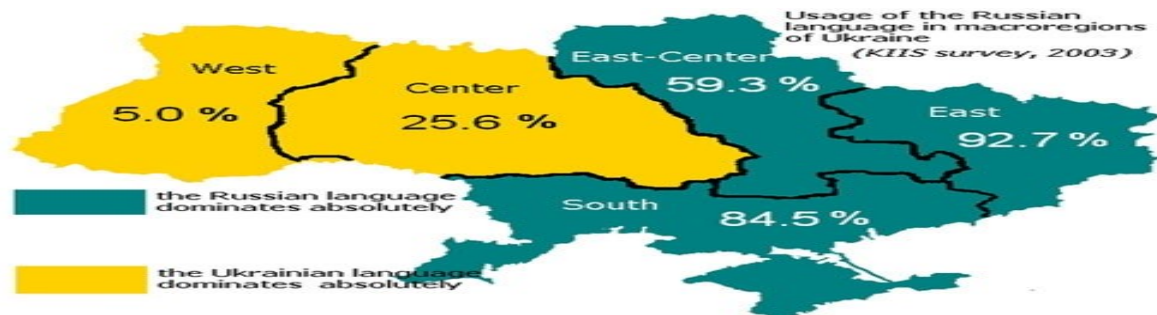
Ukrajinska kriza je formalno nastala u jesen 2013. godine, zbog odbijanja režima predsjednika Janukoviča da potpiše Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. Prozapadna opozicija je organizovala proteste. Demonstracije su postale nasilne nakon što ih je vlast zabranila. Protest je eskalirao u oružano nasilje. Premijer N. Azarov podnio je ostavku januara 2014. godine. U Kijevu je, uz posredovanje EU, 21. februara postignut Sporazum između vlasti i opozicije za deeskalaciju krize.²⁰⁰ Međutim, Janukovič je sjutra dan svrgnut sa vlasti, nakon čega se sklonio na Krim, a zatim u Rusiju. Nova vlada u Kijevu suštinski je bila prozapadnjačka i antiruska.

Drugu fazu bismo mogli da nazovemo „ruska vesna“ (rusko proljeće), koja je približno trajala negdje do pogroma u Odesi početkom maja. U ovoj fazi ukrajinske krize, Jugoistok, koji je ogromnom većinom ruskojezični, a koji čine administrativne oblasti Luganska, Donjecka, Dnjepropetrovska, Harkovska, Odeska, Nikolajevska, Hersonska i Zaporoška, bio je zahvaćen masovnim demonstracijama negodovanja na nasilnu promjenu vlasti u Kijevu i zapadnoj Ukrajini, i zabranom statusa ruskog jezika kao zvaničnog, što je dekretom proglasila nova vlast. Vlada Ukrajine pokušava da ponovo stvori ukrajinsko govoreći ambijent u svojoj državi. Riječi ukrajinskog predsjednika Leonida Kučma su "Ukrajina je država, koja je zbog niza parametara prisiljena da se ponovo stvori. ... Jedan od najvažnijih

---

²⁰⁰ Fedjašin, A., „Da li je moguće 'sastaviti' Ukrajinu posle krize?“, 21.02.2014. (http://serbian.ruvr.ru/2014_02_21/Da-li-je-moguće-sastaviti-Ukrajinu-posle-krize-5336/, 20.04.2014)

parametra je državni jezik", Ukrajina je ponovno uspostavljanje pravde ."²⁰¹ Istinici su zahtjevi za autonomiju Jugoistoka, tačnije federalizaciju zemlje. Ove mjere su nedvosmisleno shvaćene: dio stanovništva smatra da je to razumna mjera za cilj restauracije okruženja u Ukrajini, koje je uništeno u "Carska vremena" i, stoga, usmjerena na obnavljanje historijske i jezičke pravda; drugi dio stanovništva ove mjere smatra opasnom ofanzivom.

Slika 12: Rasprostranjenost ruskog jezika u Ukrajinu

Protesti širokih narodnih masa ruskojezičkog Jugoistoka, otpočeli su prilično spontano, odmah nakon prevrata u Kijevu, a posebno tokom marta i aprila mjeseca.

Rusija je za Krim neraskidljivo vezana kulturno-istorijski i etnički .Percipira ga kao dio svog nacionalnog identiteta. Gotovo 2/3 stanovništva na Krimu čine etnički Rusi,raspadom SSSR-a oko 11 miliona Rusa ostalo je da živi u Istočnoj Ukrajini i na crnomorskom primorju. Također, veći dio svoje novije historije, od kraja XVIII vijeka, Krim je bio u sastavu Rusije, sve do 1954. godine kada je političkom odlukom tadašnjih komunističkih vođa predat ukrajinskoj federalnoj jedinici u okviru SSSR-a. Tada, vjerovatno, niko nije mogao ni slutiti da predaja Krima Ukrajini može postati suštinski geopoliticki problem za Rusiju pola vijeka kasnije, u uslovima postojanja nezavisne Ukrajine. Otcjepljenje Krima podstaklo je intenzitet i masovnost skupova i manifestacija „ruske vesni“, naročito u Harkovskoj, Donjeckoj, Luganskoj i Odeskoj oblasti, a tek u nešto manjem intenzitetu i u Zaporožskoj, Hersonskoj i Nikolajevskoj.

Izuzetne radikalizacije ukrajinske krize su se desile u maju, nakon čega ona prvo postaje sukob obilježen velikim pogromom u Odesi, potom dolazi do održavanja referenduma o nezavisnosti Luganske i Donjecke oblasti 11. maja, uz permanentan porast intenziteta sukoba sa organima bezbjednosti prokijevske vlasti, uključujući postepeno i vojsku. Tokom ovog kratkog perioda ratne faze razvoja ukrajinske krize, koja je trajala od predsjedničkih izbora 25 maja, sa proglašenjem već u prvom krugu Porošenka za predsjednika, se izuzetno radikalizovanjem intenziteta vojne intervencije Kijeva na istoku (tzv. ATO – antiteroristička akcija). Ova velika faza traje sve do zaključenja primirja u Minsku 5 septembra. Sporazum u Minsku predstavljao je kompromis, koji je zadovoljio tada elementarne interese strana potpisnica. Svaka od strana u sukobu tada je održavanjem primirja mogla da ostvari bar neke od svojih najvažnijih interesa i da pokuša putem pregovora da to proširi u svoju korist.

²⁰¹ Kučma, L. Ukrajina nije Rusija . Moskva: "Vreme", 2003, 11.

Rusija predstavlja zapravo maticu za bar polovinu ukrajinskog stanovništva, dok i za značajan dio one druge, sjeverozapadne Ukrajine, ona ima značenje srodne države, odakle vuče zajedničko porijeklo, u svakom slučaju srodnost, kao i vijekovi zajedničke historije. Tu je i ZND (Zajednica nezavisnih država), a posebno Zajednički ekonomski prostor u kojim je Ukrajina članica. Jake veze su i sa susjednom Bjelorusijom, koja objektivno predstavlja sjeverni susjed, specifični, dio ruskog svijeta (Ruskog mira), kome i sama Ukrajina, ili bar njen Jugoistok, pa i Malorusija svakako teže, ili su makar historijski pripadali. Na jugozapadu poseban značaj ima susjedna Moldavija, koja je također, (makar još formalno) član ZND, a Tiraspoljska oblast, sa proruskim stanovništvom se izdvojila i u njoj se nalaze proruske i čak i same ruske oružane snage. U takvim okolnostima Rusija nije bila spremna da prizna ovu postfebruarsku Ukrajinu.

Međutim, od samog početka službeni Kijev se odlučio za ideje koje su u suštini nacionalističke. Kada je Ukrajina postala nezavisna, većina njezinih građana, uključujući i elitu, nisu imali nikakvu ideologiju koja bi bila potvrda nezavisne ukrajinke državnosti. Jedino nacionalističke grupe čije su aktivnosti pojačane za vrijeme Gorbačove perestrojke, su imale neku vrstu ideologije koja je mogla da popuni taj vakum.²⁰²

Oni koji su došli na vlast su se pozvali na ove grupe u oblikovanju i razvoju nacionalne ideologije, pogotovo zbog toga što je službeni Kijev bio fokusiran na zadržavanje uticaja koji je dolazio iz Moskve. Ukrajinski političari su se pribojavali da se Kremlj može brzo oporaviti pa su njihova nastojanja bila usmjerena na udaljivanje Ukrajine od Rusije. Ukrajinski nacionalizam sa svojim sloganom "Ukrajina nije Rusija" je savršeno ispunjavao svoju ulogu.

Međutim ova ideologija je bila i suviše manjkava za harmoničan nacionalni razvoj. Uglavnom je bila utemeljena na poricanju na historijske nepravde i agresije. Ali najgora osobina je bila ta što nije gajila nikakve moralne i etničke principe. Čak, je opravdavala bilo kakve akcije koje su pomagale izgradnji nezavisne Ukrajine. Ovo je dovelo do krajnjeg historijskog i moralnog relativizma koji je opravdavao zločine u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti, samo ako je taj zločin od koristi za ukrajinsku naciju. Ova vrsta ideologije je vezana za spektar od nacionalizma pa sve do neonacizma. Ova ideologija je produbila domaće podjele tako što je Ukrajince dijelila na prave Ukrajince i oni koji nisu pravi, unosila je razdor među Ukrajinom i Rusijom kao i između Ukrajinaca i Rusa. U kulturnoj sferi je ohrabrivljala falsifikaciju, iskrivljenost i agresiju protiv onih koji ne prihvaju to, na primjer, prisilnu ukrajinizaciju regiona gdje je dominantno stanovništvo koje govori ruski.²⁰³

Ova ideologija se razvijala postepeno. Za vrijeme predsjednika Viktora Juščenka, poslije 2004. godine i narandaste revolucije proizvela je dvije teze. Prvo da je Rusija najveći neprijatelj Ukrajine u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Drugo, samo oni koji su vezani za kolaboracionističke pokrete u prošlosti (prvenstveno ratnih organizacija poput ukrajinskih nacionalista i ukrajinske pobunjeničke armije) i sadašnji ultra nacionalizam su pravi

---

²⁰² Valdai International Discussion Club, "The crisis in Ukraine: Root, causes, and scenarios for the future", 2014, 11. <http://valdaiclub.com/files/11478/>

²⁰³ Valdai International Discussion Club, "The crisis in Ukraine: Root, causes, and scenarios for the future", 2014, 12. <http://valdaiclub.com/files/11478/>

Ukrajinci. Svi ostali se tretiraju kao ljudi sa mentalitetom robova, idioti ili izdajnici. Takvi ljudi bi trebali biti ili reeducirani ili potisnuti.²⁰⁴ Tako destruktivan koncept je put do katastrofe i u domaćoj i u vanjskoj politici. Konstruktivan dio moderne ukrajinske ideologije je u osnovi antinacinalistički jer daje prioritet euroatlantskim integracijama sa sloganom "Ukrajina je Europa". Sa jedne strane to podstiče sukob u Ukrajini jer ljude stavlja na dilemu gdje mogu odabrati samo jednu od dvije opcije, dok to istovremeno utiče na pogoršavanje odnosa sa vanjskim svijetom, a ne samo sa Rusijom.²⁰⁵ U godinama svoje nezavisnosti, Ukrajina nije uspjela da formuliše zajedničku nacionalnu ideju koja bi bila podjednako shvaćena i prihvaćena na zapadu i istoku zemlje. U postsovjetskom periodu ona je postojala kao država sa dva identiteta.

Ukrajina predstavlja najužu geopolitičku interesnu sferu Rusije. Zato Rusija nastoji da onemogući stvaranje novih geopolitičkih igrača na postsovjetskom prostoru koji bi predstavljao bezbjednosnu pretnju njenim interesima. Trenutni odnosi Rusije i većine zapadnih država su na najnižem nivou od vremena hladnog rata.

---

²⁰⁴ Valdai International Discussion Club, "The crisis in Ukraine: Root, causes, and scenarios for the future", 2014, 12. <http://valdaiclub.com/files/11478/>

²⁰⁵ Valdai International Discussion Club, "The crisis in Ukraine: Root, causes, and scenarios for the future", 2014, 12. <http://valdaiclub.com/files/11478/>

7. Rusija i Zapad

U savremenim odnosima između Rusije i EU, Rusije i SAD uočavaju se nekoliko uzročnih faktora.

Prvi faktor, složenost geopolitičkih odnosa Rusije i Zapada proističe iz činjenice da obje strane pripadaju zasebnim civilizacijama. Civilizacije imaju zajedničke temelje i osobine, ali su se u suštini razvijale na karakterističnim posebnostima. To ističu podjednako i zapadni i ruski autori. Nauka o geopolitici upravo ističe značaj civilizacijske strukture u formiranju geopolitike neke države ili nacije. Civilizacijska posebnost je osnova geopolitičke posebnosti. Civilizacija je ta koja daje suštinsku karakteristiku geopolitičkog identiteta jedne nacije, države ili zajednice država.

Što se tiče Zapada, on kao socijalna pojava nastaje posle Drugog svjetskog rata. Podrazumjeva socijalni fenomen koji je nikao na osnovu zapadnoevropske civilizacije i liberalne ideologije, te objedinjuje zemlje zapadne Evrope i Severne Amerike.²⁰⁶

U geopolitičkom smislu Zapad je geopolitički blok, tj. Geopolitički pol, formiran na osnovama geopolitičke talasokratije i atlantizma. Osnivači atlantizma su: Alfred Mahan (Alfred Mahan, 1840–1914), američki vojnopomorski teoretičar, historičar, admiral i profesor; Halford Makinder (Halford Mackinder, 1861–1947), engleski geograf, profesor, diplomata, političar, teoretičar geopolitike; Nikolas Spajkmen (Nicholas Spykman, 1893–1943), američki geopolitikolog holandskog porekla, otac atlantizma i američke teorije međunarodnih odnosa; Džordž Kenan (George Kennan, 1904–2005), američki teoretičar i diplomata, idejni tvorac Hladnog rata i geopolitičkog koncepta obuzdavanja Rusije.

U evropskim kontinentalnim državama (Njemačka, Italija, Francuska) elite su u određenoj mjeri podijeljene po pitanju da li geopolitički atlantizam treba da trasira budućnost Evrope, odnosno Evropske unije.

Što se tiče Rusije, ona se civilizacijski izgrađuje na prostoru Evroazije, na osnovama vizantijske civilizacije i njenog dodira sa narodima kontinentalne Evrope i narodima kontinentalne Azije. U tom smislu Rusija predstavlja drugačiji socijalni fenomen od Zapada. Misao o različitosti Rusije u odnosu na Zapad, kao i njeno ispoljavanje prihvaćeni su u Rusiji, kako od elite tako i od političkog vrha, naročito od drugog predsjedničkog mandata Vladimira Putina.²⁰⁷ U ideološkoj ravni, postepeno se obnavlja i artikuliše savremeni ruski konzervativizam, koji, zajedno sa shvatanjem o posebnosti ruske civilizacije, obnavlja geopolitičku ideju da je Rusija zaseban geopolitički pol. U pitanju su različite geopolitičke identifikacije, tj. različiti geopolitički polovi. Sjedinjene Države i Zapad pripadaju atlantističkoj geopolitičkoj strukturi nastaloj na principima trgovine, nestalnosti, talasokratije,

---

²⁰⁶ Socijalni pojam Zapada izneo je ruski akademik–sociolog, sovjetski disident, Aleksandar Zinovjev, Velika prekretnica: kritika zapadne hegemonije, Naš dom, Beograd, 1999;

²⁰⁷ Prihvatanje Rusije kao posebne, unikalne civilizacije prvi put je javno objelodanio ruski politički vrh u predizbornom programu Jedinствене Rusije i programu Vladimira Putina 2006. godine: „Predvybornaâ Programma Vserossijskoj političeskoj partii 'Edinaâ Rossiâ' 'Plan Putina – dostojnoe buduše velikoj strany'." na <http://www.rg.ru/2007/11/09/er.html>

a Rusija je evroazijske geopolitičke strukture izrasle na principima hijerarhije, tradicije, telurokratije.

Drugi faktor koji determiniše složenost geopolitičkih odnosa Rusije i Zapada, a time i njihovog sučeljavanja, nalazi se u ideološkoj sferi. Silazak socijalizma sa istorijske scene, početkom devedesetih godina XX. vijeka, i ostanak zapadnog liberalizma kao jedinog oblika shvatanja razvoja društva, a to je pogodovao i unipolarni geopolitički poredak koji je istovremeno nastao. Međutim, ujedinjenje civilizacije i izjednačavanje svijeta po obrazcu liberalizma ne uspijevaju, a Rusija je primer. Iz svog civilizacionog karaktera počinje da obnavlja i razvija potpuno suprotnu ideološku matricu. Radi se o konzervativnosti u ruskim bojama.²⁰⁸

Treći faktor koji leži u osnovi geopolitičkih odnosa Rusije i Zapada tiče se pristupa osnovnim energetske resursima. Energija je nužan uslov savremenog ekonomskog razvoja i potrebe za njom su sve veće. No, energetske resursi, nafta i gas, nisu, kao ni ostala prirodna bogatstva, ravnomjerno raspoređena po svjetu. Pristup energetske izvorima, kontrola maršruta naftovoda i gasovoda, određivanje cijena energenata postali su, na početku XXI. vijeka, jedna od osnova koja determiniše odnose Rusije i EU, Rusije i Zapada.

7.1. Rusija i Evropska unija

Završetak perioda hladnog rata, blokvske podjele u svijetu i raspad Sovjetskog Saveza doveli su do velikih promjena u međunarodnim odnosima. Ruska Federacija postala je država nasljednica SSSR-a i naslijedila je članstvo u međunarodnim organizacijama i mjesto stalnog člana Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija. Iako je izgubila ulogu globalne supersile Rusija je, zbog svoje veličine, geografskog položaja i ukupnih kapaciteta ostala ključni činilac u oblasti stabilnosti i bezbjednosti ne samo evropskog kontinenta već i svojevrsni most između Evrope i Azije.

U međuvremenu, Evropska unija usvojila je brojne mehanizme za identifikaciju i sprovođenje zajedničke spoljne politike u cilju jačanja njenog političkog karaktera i uticaja u svijetu. U tom kontekstu razvijeni su kapaciteti za rešavanje građanskih i vojnih sukoba, koji pored širokog spektra političkih, ekonomskih, finansijskih, diplomatskih, humanitarnih i drugih sredstava uključuju policijske i vojne mehanizme spoljne politike.²⁰⁹ Nakon što je SAD ostala jedina super sila, Rusija je saradnju sa EU u oblasti bezbjednosti vidjela kao priliku da ojača svoj poljuljani međunarodni politički uticaj. Kraj hladnog rata donosi nove izazove i pretnje, kao i nove bezbjednosne koncepte čime je pitanje odnosa EU-Rusija stavljeno u novi kontekst.²¹⁰

---

²⁰⁸ Izlaganje potpredsjednika Jedinствene Rusije: Boris Grizlov, „Ideologija rossijskogo konservatizma – éto ideologija zaboty obo vseh graždanh strany”, na 11. kongresu „Jedinствene Rusije”, novembar 2010, u okviru prve tematske cjeline: „Ideologija i programmnyj dokument”, sajt: <http://edinros.ru/er/text.shtml?10/9148,110031>

²⁰⁹ Milan Šahović, Evropska unija kao svetska politička sila, Centar za antiratnu akciju, Beograd, 2001, .11

²¹⁰ Ken Dark, „The Changing form of post Cold-War Security”, in: New Studies of post Cold-War Security, Ashgate Publishing, London, 1996.

EU i Rusija su izložene sličnim opasnostima, a samim tim su i zainteresovane da se zajednički bore sa aktuelnim međunarodnim problemima, kao što su organizovani kriminal, ilegalne migracije, obezbjeđenje nuklearne bezbjednosti, zaštita životne sredine i sl. Zajedničko rešavanje ovih pitanja postalo je još značajnije nakon proširenja EU na Bugarsku i Rumuniju 2008. godine, kada je granica EU i Rusije značajno produžena. Odnosi Evropske unije i Ruske Federacije su od posebnog značaja za međunarodne odnose u cjelini, što je veoma važno prevashodno sa stanovišta da su obje strane zainteresovane za koordiniranu saradnju međunarodne zajednice na osnovima opšte priznatih normi međunarodnog prava. Rusija i Evropska unija se, svaka na svoj način i polazi od sopstvenih interesa, protivne unilateralizmu kada je reč o rešavanju složenih problema u međunarodnim odnosima.²¹¹

Istovremeno, i EU i Rusija mogu ojačati uzajamne pozicije u dijalogu sa islamskim svijetom i poboljšati stabilnost i bezbjednost u zajedničkom susjedstvu. Zbog sličnih problema i zajedničkih, međusobno povezanih i komplementarnih interesa, EU i Rusija usvojile su brojna dokumenta kojima su stvorili preduslove za razvoj saradnje u oblasti spoljne politike i bezbjednosti.

Na osnovama Sporazuma o partnerstvu i saradnji koji je zaključen 1994. godine EU i Rusija su izgradile razgranat sistem institucionalne saradnje, koji se razvijao u nizu oblasti uključujući međunarodne odnose i međunarodnu bezbjednost. U najvećoj mjeri reguliše trgovinsku i ekonomsku saradnju, jedan od ciljeva Sporazuma je i razvoj političkog dijaloga Rusije i EU koji bi trebalo da omogući veće usaglašavanja stavova kada je reč o međunarodnim pitanjima od zajedničkog interesa i tako doprinese većoj stabilnosti i bezbjednosti. Na sastanku Evropskog savjeta održanom u Madridu u decembru 1995. godine usvojena je „Strategija budućih odnosa EU i Rusije”. U ovoj prvoj zvaničnoj strategiji EU o Rusiji navodi se da su dobri odnosi sa demokratskom Rusijom od suštinske važnosti za stabilnost u Evropi. Zalaže se za „uspostavljanje stvarnog partnerstva u cilju promovisanja demokratije, ekonomskih reformi, unapređenja poštovanja ljudskih prava, konsolidacije mira, stabilnosti i bezbjednosti, kako bi se izbjegle nove linije podjele u Evropi i postigla potpuna integracija Rusije u zajednicu slobodnih i demokratskih naroda”.²¹² Stvarni efekti prve strategije i akcionog plana EU o Rusiji bili su prilično ograničeni, jer su predviđali ciljeve ali bez navođenja konkretnih mjera kako da se oni ostvare. Bez obzira na to, usvajanje ovih dokumenata bilo je značajno jer je pokazalo da EU shvata značaj razvoja bezbjednosne saradnje sa Rusijom.²¹³ Spoljna i bezbjednosna politika, institucionalizovana Matrihtskim ugovorom 1991. godine, omogućila je EU da usvoji zajedničke političke stavove i preduzme zajedničke akcije. Zajednička strategija koju je Amsterdamski sporazum usvojio 1997.

---

²¹¹ Vladimir Baranovsky (ed.), *Russia and Europe: The Emerging Security Agenda*, Oxford University Press, New York, 1997, 3.

²¹² “European Union’s Strategy for Future EU/Russia Relations”, European Council, Presidency Conclusions, Madrid, Annex 8, http://www.europarl.europa.eu/summits/mad3_en.htm

²¹³ Hiski Haukkala and Sergei Medvedev (eds.), *The EU Common Strategy on Russia: Learning the Grammar of the CFSP*, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.3350&rep=rep1&type=pdf>

godine, kao novi instrument spoljne politike Unije, trebao je doprinijeti većoj efikasnosti zajedničke spoljne i bezbjednosne politike EU.²¹⁴

Zajednička strategija EU prema Rusiji, usvojena u Kelnu u junu 1999. godine, bila je prvi okvirni dokument kojim se utvrđuju ciljevi koji su određivali koje su aktivnosti EU i država članica. To je bila prva zajednička strategija EU, koja se često smatra jakim simbolom važnosti za EU da saraduje sa Rusijom. Strategija je definisala jedan od ciljeva ove saradnje kao "održavanje evropske stabilnosti, poboljšanje globalne bezbjednosti i odgovaranje na zajedničke izazove evropskog kontinenta". Ona poziva na efikasniju, intenzivniju saradnju i trajni politički dialog kako bi približili stavove EU i Rusije i pružili najčešće odgovorna pitanja bezbjednosti koja mogu nastati u Evropi.²¹⁵ Predložena je saradnja o novoj „bezbjednosnoj arhitekturi” u okviru OEBS-a, kao i nastavak saradnje sa Rusijom u razradi Evropske bezbjednosne strategije i razmatranja ruskog učešća u „petersburškim zadacima” (tj. humanitarne akcije, spasilačke operacije, mirovne operacije, civilne, policijske i vojne operacije upravljanja krizom). Takođe ukazuje na značaj preventivne diplomatije u sprečavanju i rešavanju sukoba, upravljanju krizama, i značaju saradnje u okviru OEBS-a i UN. Zalaže se za strožiju kontrolu izvoza oružja i sprovođenja postojećih sporazuma, suzbijanje oružja za masovno uništavanje i pružanje podrške nuklearnom razoružanju.²¹⁶

Predviđeno je da se zajednička strategija EU sprovodi u bliskoj saradnji sa Rusijom, što ukazuje da EU smatra da je Rusija nezaobilazni partner u oblasti bezbjednosti. Na zajedničku strategiju EU, Rusija je odgovorila usvajanjem „Srednjoročne strategije razvoja odnosa Ruske Federacije i Evropske unije 2000–2010” koja je predstavljena Evropskom savjetu u Helsinkiju krajem 1999. godine. Dokument ima za cilj da, jačanjem strateškog partnerstva sa EU, unapredi ulogu i uticaj Rusije u ukupnim međunarodnim odnosima i doprinese stvaranju multipolarnog svijeta. Dalje se navodi da je Rusija zainteresovana za razvoj zajedničke spoljne i bezbjednosne politike i saradnju sa EU u ovoj oblasti, što bi trebalo da omogući da se očuva evropska bezbjednost bez izolacije SAD i NATO, ali i bez njihovog monopola na kontinentu. Ukazuje se da odnosi EU i Rusije moraju doprinjeti razvoju „paneuropejskog sistema kolektivne bezbjednosti” koji bi zemljama koje nisu članice NATO omogućilo da imaju veću ulogu. U tom kontekstu se poziva na intenzivniju saradnju u cilju jačanja uloge OEBS-a kao „ključne osnove za evropsku bezbjednost”. Istovremeno, ukazuje se da bi Rusija „kao svjetska sila smještena na dva kontinenta trebalo da zadrži slobodu da određuje i implementira svoju unutrašnju i spoljnu politiku, svoj status i prijednosti evro-azijske zemlje i najveće države ZND-a, nezavisnost svoje pozicije i aktivnosti u međunarodnim organizacijama.”²¹⁷

---

²¹⁴ U članu 13 Ugovora o EU navodi se da Evropski savjet odlučuje o zajedničkim strategijama koje će biti primjenjene od strane Unije u oblastima u kojima države članice imaju važne zajedničke interese. Zajedničkim strategijama utvrđuju se ciljevi, trajanje i sredstva koja će obezbediti unija i države članice.

²¹⁵ “Common strategy of the European Union on Russia”, Official Journal of the European Communities, Brussels, 1999., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:331:0011:0016:EN:PDF>

²¹⁶ “Common strategy of the European Union on Russia”, Official Journal of the European Communities, Brussels, 1999., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:331:0011:0016:EN:PDF>

²¹⁷ “Стратегия развития отношений Российской Федерации с Европейским Союзом на среднесрочную перспективу (2000–2010 годы)”, Helsinki, 22. Oktobar 1999.

Po prvi put, dokument jasno navodi da Rusija ima posebne interese, kao što su odnosi sa ZND, koje EU treba poštovati, uzdržavajući se bilo čega što bi moglo biti suprotno interesima Rusije u regionu. Jedan od ciljeva ruskog partnerstva sa EU je sprečavanje i rješavanje lokalnih sukoba, s naglaskom na dominaciju međunarodnog prava i neupotreba sile, ali ovaj dokument ne daje sugestije o tome kako to postići. Umjesto toga, ističe se da će u narednoj deceniji Rusija formirati vlastiti stav prema nekim aspektima praktične saradnje, kao što je rješavanje krize i ograničavanje i smanjenje oružja.²¹⁸

Na prvi pogled ova dva dokumenta izgledaju slično, ali postoje i značajne razlike u pristupima i interesima. Zajednička strategija EU naglašava evropske vrijednosti i potrebu da se u Rusiji sprovedu temeljne reforme, Srednjoročna strategija Rusije naglašava nacionalne interese, suverenitet zemlje i posebne interese u okviru ZND. Dokument koji je usvojila EU je uopšten i nedovoljno određen, dok je ruska strategija prilično specificirana i pragmatična. Ove razlike u formulisanju osnovnih načela, vrijednosti i pristupa EU i Rusije i dalje su prisutne i često dovode do međusobnih nerazumevanja i razlika.²¹⁹

Samiti EU i Rusije predstavljali su značajnu priliku za intenzivniji dijalog u oblasti spoljne i bezbjednosne politike. Tako je na samitu održanom 1999. godine u Helsinkiju potpisan Sporazum o mjerama za unapređenje političkog dijaloga EU i Rusije, a na narednom samitu održanom u Moskvi u maju 2000. godine potvrđen je poziv EU Rusiji da učestvuje u budućim operacijama upravljanja krizama. Na samitu u Parizu krajem 2000. godine usvojena je zajednička deklaracija „o jačanju dijaloga i saradnje u političkim i bezbjednosnim pitanjima u Evropi”, u kojoj se navodi obaveza EU i Rusije da „ustanove posebne konsultacije na odgovarajućem nivou i u odgovarajućem formatu.”²²⁰ Rusija se založe za adekvatnu strukturu bezbjednosnih odnosa sa EU koja bi u najmanjoj mjeri trebalo da bude jednaka nivou institucionalnog dijaloga koji Rusija ima sa NATO.

Veću autonomiju EU u spoljnoj i bezbjednosnoj politici i razvoj strateškog partnerstva sa EU, Rusija je vidjela kao način da ostvari svoje bezbjednosne ciljeve i ojača svoju ulogu i uticaj u Evropi. Za ovo Rusija ima poseban interes, naročito ako se ima u vidu da se EU proširila na zemlje koje su nekada bile pod dominantnim uticajem Sovjetskog Saveza ili su se nalazile u njegovom sastavu. Rusija i dalje pokazuje interes da u određenoj mjeri utiče na pomenute zemlje i regione. Pored toga Rusija je u razgovorima sa EU o mogućem učešću u petersburškim operacijama, predložila da se prvo odrede geografske granice budućih operacija, kao i da se EU obaveže da će se one sprovoditi u okviru mandata Savjeta bezbjednosti UN. Na taj način Rusija bi imala mogućnost da, ukoliko nije saglasna sa nekom operacijom, upotrebi veto. Pomenuti zahtjevi nisu naišli na prihvatanje EU koja nastoji da

---

http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_11688.html

²¹⁸ Hiski Haukkala, "A problematic 'strategic partnership'", in: Dov Lynch (ed.) EU-Russian security dimension, Occasional Papers, No. 46, Helsinki, 2003, 15

²¹⁹ Maria Raquel Freire, "Two unequal partners: the EU and its Russian neighbor", in: André Barrinha (ed.) Towards a Global Dimension: EU's Conflict Management in the Neighborhood and Beyond, Fundação Friedrich Ebert, Lisboa, 2008. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/lissabon/06685.pdf>

²²⁰ "Joint Declaration on strengthening dialogue and cooperation on political and security matters in Europe, EU-Russia Summit", 30 October 2000, Paris, Internet, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-00-1239_en.htm

ima određene ruke u donošenju odluka o pokretanju i načinu sprovođenja akcija mirovne podrške i upravljanja krizama. Rekonstrukcija uloge UN-a, a posebno uloge Savjeta bezbjednosti je na listi strateških prioriteta Rusije. U Spoljnopolitičkom konceptu Ruske Federacije iz juna 2000. godine navodi se da će Rusija „težiti dostizanju multipolarnog sistema međunarodnih odnosa koji realno odražava raznolikost savremenog svijeta sa njegovom velikom raznolikošću interesa”, kao i da „svjetski poredak XXI vijeka mora biti zasnovan na mehanizmu kolektivnog rešavanja ključnih problema, prioritetu prava i jasnoj demokratizaciji međunarodnih odnosa”. Rusija će nastojati da „utiče na opšte procese u svijetu u cilju formiranja stabilnog, pravednog i demokratskog svjetskog poretka, izgrađenog na opšte prihvaćenim normama međunarodnog prava, uključujući, prije svega, ciljeve i principe Povelje UN, kao i napravičnim i partnerskim odnosima država.”²²¹

Nakon terorističkih napada u SAD 11. septembra 2001. godine došlo je do određenog poboljšanja odnosa Rusije sa SAD i NATO, a borba protiv terorizma dobila je značajnije mjesto u bezbjednosnoj saradnji EU i Rusije. Rusija je izrazila spremnost da u potpunosti saraduje u borbi protiv terorizma koju vodi međunarodna zajednica. Globalnu borbu protiv terorizma Rusija je nastojala da iskoristi kako bi reafirmatisala svoj međunarodni politički status i uticaj u međunarodnim odnosima. Postoje mišljenja da je Rusija očekivala da će joj učešće u međunarodnoj antiterorističkoj koaliciji dati određene prijednosti. S obzirom da je Rusija uvijek tvrdila da se u Čečeniji vodi rat protiv terorizma, očekivala je da će Zapad prestati da kritikuje njenu politiku u vezi s tim. Na samitu EU i Rusije u Briselu u oktobru 2001. godine EU nije pomenula kršenje ljudskih prava u Čečeniji, već je izrazila podršku naporima Rusije da postigne političko rešenje problema.

Kako se približavalo proširenje, EU je počela ozbiljno da razmišlja o posledicama koje će ono imati u odnosu na države koje ostaju van granica Unije, kao što su Rusija, Ukrajina, Belorusija, Moldavija, države južnog Sredozemlja i južnog Kavkaza. S obzirom da ne postoji realna perspektiva za članstvo ovih države u EU, kao i da održanje bezbjednosti unutar Unije zahteva stabilno okruženje, Evropska komisija je predložila usvajanje nove politike koja predviđa uspostavljanje bližih odnosa sa susednim zemljama ukoliko sprovedu određene političke i ekonomske reforme. Rusija nije želela da bude stavljena u istu kategoriju sa ostalim susjednim državama EU. Uspostavljanjem strateškog partnerstva sa Rusijom, EU je nastojala da obezbjedi da Rusija ne shvati proširenje EU kao sopstvenu marginalizaciju i stvaranje novih linija podjela u Evropi.

Na samitu EU i Rusije krajem 2003. godine u Rimu data je zajednička izjava kojom je potvrđena opredeljenost dvije strane da rade na izgradnji „balansiranog i recipročnog strateškog partnerstva” i usvojena je četvrta zajednička deklaracija „o jačanju dijaloga i saradnje u političkim i bezbjednosnim pitanjima.”

Rusija polazi od toga da su države „bliskog inostranstva” od presudnog strateškog značaja za njene nacionalne interese. Osnovni geostrateški interes Rusije da „očuva geopolitički oblik

---

²²¹ “The Foreign Policy Concept of the Russian Federation”, Moscow, 2000, <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/index.html>

areala istorijske Ruske države” i da spreči da države nastale na tom području potpadnu pod „sfere uticaja koje protivriječe interesima Rusije.”²²²Spoljnopolitički koncept Ruske Federacije iz juna 2008. godine, kao jedan od osnovnih spoljnopolitičkih ciljeva navodi unapređenje dobrosusedskih odnosa sa graničnim državama, kako bi to pomoglo uklanjanju postojećih napetosti i sukoba u susjednim regijama i spriječilo nastajanje novih.²²³ Situaciju dodatno usložnjava činjenica da Rusija izbjegava da sarađuje sa EU na ovom planu, jer strahuje da će EU nastojati da poveća sopstvenu ulogu i uticaj u bivših sovjetskim republikama, delujući kao arbitar u rešavanju sukoba u regionu.

Evropska unija predstavlja glavnog partnera Rusije u Evropi, tako sa su na samitu Rusija–EU, u maju 2005. godine, definisane četiri grupe oblasti u kojima će se razvijati saradnja: 1) ekonomija, 2) slobode, bezbednost i pravosuđe, 3) spoljna bezbednost, 4) nauka, obrazovanje i kultura. Neriješeno pitanje u odnosima predstavlja zahtjev EU da Rusija ratifikuje Dogovor o Energetskoj povelji i potpisivanje Protokola o tranzitu. Već sam pregled ovih pitanja u odnosima Rusija–EU govori da je geopolitika Rusije prema Evropskoj uniji usmjerena ka izgradnji jednog ravnopravnog partnerstva.

S tim u vezi, Vladimir Putin kaže: „Razvoj višepoljskih veza sa EU je principijelni izbor Rusije... Realno gledajući na stvari Rusija namjerava da svoje odnose sa EU gradi na dogovornim osnovama i principima strateškog partnerstva...Želim da podvučem da smo u tom partnerstvu spremni da idemo maksimalno daleko. Prirodno, podrazumijevajući da i partneri pređu svoju deonicu puta.”²²⁴

EU nije ravnopravno tretirala Rusiju. Na svim samitima Rusija–EU ispoljavana je tendencija uslovljavanja i vršenja pritiska na Rusiju. Neslaganje po pitanju ratifikovanja Energetske povelje stvorilo je klimu „energetskog egoizma” koji podrazumijeva samo bezbjednost potrošača, tj. EU, u smislu sigurne isporuke nafte i gasa, ali ne i bezbjednost proizvođača (Rusije), u smislu stabilne i pouzdane potražnje. Energetska povelja koristi samoj maloj grupi najrazvijenijih država, koje po povelji jedino imaju mogućnost da učestvuju u transportu energenata. Zbog toga je Rusija ponudila svim zemljama zaključivanje bilateralnih ugovora koji podrazumijevaju isporuku iz Rusije, ali istovremeno i ulaganja tih država u projekte.

Bilateralnim odnosima sa Njemačkom, Italijom i Francuskom, Rusija ne ostvaruje samo ekonomske ciljeve, već je dala podršku neostvorenoj težnji da se formira evropski bezbjednosni sistem mimo struktura NATO-a. Analiza strategije Rusije otkriva da saradnja sa EU treba da bude usmjerena ka izgradnji autonomne Evrope u odnosu prema SAD.

Rusija se zalaže za postavljanje OEBS-a na kvalitativno nov način, jer je Organizacija evropske bezbjednosti i saradnje „postala jednostrani instrument obezbjeđenja spoljnopolitičkih interesa SAD i nekih država Zapada u odnosu prema drugim članovima organizacije. OEBS služi kao oblik pritiska na nečlanice NATO-a i EU u cilju izmjene

---

²²² Наталија Нарочницка, Русија и Руси у светској историји, Српска књижевна задруга, Београд, 2008, 382

²²³ “Концепција внешней политики Российской Федерации”, 15 июля 2008 года, <http://kremlin.ru/acts/news/785>

²²⁴ Putin: „Rusija u doglednoj budućnosti neće u EU”, RIA Novosti, 25.03. 2007, prevod na: <http://www.mail-archive.com/sim@antic.org/msg34527.html>

vektora političke orijentacije.”Drugim riječima, OEBS se usjmerio na izmjenu režima u bliskom okruženju Rusije.“²²⁵

Jedan od ozbiljnih problema koji stoji u odnosima Rusije i EU jeste što se OEBS služi politikom dvostrukih standarda u definisanju i sprovođenju politike manjinskih prava, tako što su etnička prava definisana pojmom bezbjednosti. Politika dvostrukih standarda uočava se i u različitom shvatanju pojma bezbjednosti, i u nedoslednostima OEBS-a među samim ovim državama. Naime, OEBS zvanično definiše bezbjednost kao „mehanizam koji ima za cilj da spreči oružane sukobe između država” ali u stvarnosti, u politici prema Rusiji i državama u okruženju Rusije, bezbjednost ne podrazumijeva samo odsustvo rata nego i „razvoj” politike ljudskih prava, shvaćenih kao na Zapadu, nametanje neoliberalnih standarda, itd. Nedosljednost se ogleda u tome što OEBS ima različite aršine i unutar samih država u tranziciji. Otvoreno gaženje ne samo etničkih prava ruske manjine u baltičkim državama, nego i njihovih ljudskih prava i sloboda, ne izaziva reakciju organizacije, bez obzira na to što Rusi čine između 35 i 45% stanovništva u ovim državama. Isto tako, položaj rusko jezičkog stanovništva u Ukrajini za OEBS je bio neprimećen. Upravo je situacija sa ruskim jezikom u Ukrajini bila povod za izbijanje građanskog rata 2014. godine.

Propala politika OEBS-a u Gruziji, koja ne samo da nije sprečila ratni konflikt Gruzije sa Južnom Osetijom, Abhazijom i Rusijom, nego je bila u službi interesa SAD, dovela je do obnavljanja zahtjeva Rusije, tokom 2008/09, da se pristupi izradi novog kolektivnog ugovora o bezbjednosti u Evropi, a nastoji da odnosi Rusija –EU i EU–SAD ne budu sputavani okvirima NATO-a, jer je to bitan uslov izgradnje multipolarnog poretka i u samoj Evropi.

Imajući u vidu činjenicu zavisnosti Evrope od geopolitičkih interesa SAD, Rusija nastoji da koliko može promijeni taj odnos. U skladu sa svojom geopolitikom i strategijom nacionalne bezbjednosti prema evropskim državama, kao i prema NATO, Rusija je pokrenula inicijativu o zaključenju novog Dogovora o evropskoj bezbjednosti. Suština ovog predloga je da sistem evropske bezbjednosti treba da bude jednak za sve države i da treba da ujedini evroatlantski prostor na osnovu jednakih pravila za sve.²²⁶ Konkretni projekat novog ugovora o evropskoj bezbjednosti prezentovan je na ministarskoj konferenciji OEBS-a u Atini, krajem novembra 2009. godine. Projekat Dogovora o evropskoj bezbjednosti ima 14 tačaka i poslat je na adrese svih evropskih predsjednika, kao i međunarodnih organizacija. Projekat predviđa da sporazum potpišu „sve države evroatlantskog i evroazijskog prostranstva od Vankuvera do Vladivostoka”, Evropska unija, OEBS, ODKB, NATO i ZND. Dokument bi stupio na snagu kad ga bude potpisalo najmanje 25 država i organizacija.²²⁷

U projektu se predlaže definisanje bezbjednosti na osnovu sledećih pravila: ne obezbjeđivati sopstvenu bezbjednost na račun bezbjednosti drugih, ne dopuštati akcije u okviru bilo kojih

---

²²⁵ Преглед руске спољне политике, (Обзор внешней политики Российской Федерации).
<http://www.mid.ru/activity/review>

²²⁶ Prvi put ovu ideju je pomjenuo predsjednik Rusije Dmitrij Medvedev, u junu 2008. Podršku je dobio od italijanskog i francuskog predsjednika Đ. Napolitana i N. Sarkozija. Konkretnije principe Medvedev je izložio na konferenciji oktobru 2008. u Evijanu, kao i tokom posete Srbiji u oktobar 2009. godine.

²²⁷ Tekst Projekta na oficijelnom sajtu predsjednika Rusije: <http://kremlin.ru/events/president/news/6152>

vojnih saveza ili koalicija koje bi slabile opšti bezbjednosni prostor i ne dozvoliti da razvoj bilo kojih vojnih saveza ugrozi bezbjednost ostalih učesnika dogovora.

Suština odgovora bila je u ćutanju EU i mlakom prihvatanju mogućnosti dijaloga od nekih država Evrope. Glavni protivnik su SAD. One su se suprotstavile i vojnom osamostaljivanju Evropske unije. Italija i Francuska su 2008. načelno prihvatile mogućnost dijaloga na ovu temu. Mnogima je jasno da kvalitetne bezbjednosti u Evropi nema ako je Rusija isključena iz tog pitanja. To je pojačano činjenicom da su države EU sve više ekonomski povezane sa Rusijom. Pitanje bezbjednosti time dobija dodatni impuls. Rusiji je u interesu da sa Zapadom, a prije svega sa EU, ostvari efikasnu tehnološku saradnju, jer se suočava sa neophodnošću sopstvene modernizacije. To je nezamislivo bez stabilnih odnosa sa EU.

Koncept transformacije EU u stvarni Savez Evrope takođe je dobio svoj konkretan izraz u Putinov geopolitički koncept - "Evropa iz Lisabona do Vladivostoka". Putin je predstavio ovaj koncept u Berlinu na sastanku sa kancelarkom Angeli Merkel i njemačkim privrednicima koji je organizovao njemački list *Süddeutsche Zeitung* krajem novembra 2010. godine.²²⁸ Prema Aleksandru Duginu ovaj geopolitički koncept je u potpunosti saglasan sa telurokratskim (kontinentalnim) geopolitičkim karakterom Evroazije i država i naroda na njenom prostoru. To se vidi u Putinovom prijedlogu da se izgradi jedinstveni ekonomski prostor od Lisabona do Vladivostoka, tj. Evroazijski savez. Zatim, jedinstven energokompleks, gdje bi evropski potrošači i ruski resursi našli zajednički interes. Razvoj nauke i obrazovanja je prema Putinu, ističe Dugin, sledeća oblast povezivanja Rusije i Evrope. Jedinstven bezvizni režim od Lisabona do Vladivostoka, jača socijalnu integraciju i, prema Putinu, u skladu je sa ekonomskim, finansijskim, energetskim i akademskim povezivanjima.

Odbacivanje ruskih inicijativa u vezi sa izgradnjom novog bezbjednosnog, energetskog i vojnog ustrojstva u Evropi doveli su do toga da se 2013. i 2014. godine Evropa i Rusija nađu u jednom svojevrsnom geopolitičkom raskolu. Od 2014. godine Rusija i SAD ulaze u period odnosa koji je sličan hladnom ratu. Geopolitičko sučeljavanje ove dvije svjetske sile na prostoru Evroazije dobija vidljiviji ton. Trka u naoružavanju, razmjještanje američke protivvazdušnom odbranom u Evropi, uvođenje ekonomskih sankcija Rusiji, blokiranje njenih energetskih projekata, manipulacije na svjetskom tržištu sa cijenama energenata, oblasti su gdje se to najbolje uočava.

S druge strane, Rusija geopolitički reaguje u Ukrajini. Iako je 2013. godine imala niz spoljnopolitičkih, dakle geopolitičkih uspjeha, kao što je blokiranje pripremljene američke intervencije u Siriji, SAD su iskoristile građanski rat u Ukrajini koji je direktno usmjeren protiv Rusije i protiv Evrope. Sprečava se ekonomsko povezivanje ova dva bloka, izazivanjem raskola. Za to vrijeme Evropa predstavlja samo odskočnu dasku, kako to kaže američki geostrateg Bžežinski, za američko obuzdavanje Rusije. Ona nema svoj geopolitički

---

²²⁸ *Süddeutsche Zeitung*, „Putin: Plädoyer für Wirtschaftsgemeinschaft Von Lissabon bis Wladiwostok“, 25.11.2010. <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/putin-plaedoyer-fuer-wirtschaftsgemeinschaft-von-lissabonbis-wladiwostok-1.1027908>

identitet, niti nezavisnu geostrategiju koja bi dala adekvatne odgovore na narastajuću krizu između Rusije i Zapada.

Od samog početka ukrajinske krize, krajem 2013. godine, Vašington je glavni igrač izvlačenja Ukrajine iz Ruske geopolitičke orbite i kako bi bili uništeni svi mostovi saradnje Rusije i EU. Uticajni njemački politički nedeljnik Der Spiegel navodi: „Evropska unija nije se ozbiljno interesovala za razloge zbog kojih je Rusija bila zabrinuta prodorom NATO i EU u Istočnu Evropu...Evropskim političarima je nedostajala širina u gledanju na Ukrajinu, a falila im je i sposobnost da prepoznaju konflikt koji se približavao. Znake za uzbunu ignorisala je i kancelarka Angela Merkel... Rezultat je: raste otuđenost između Rusije i Evrope,a za samu Ukrajinu kriza će imati katastrofalne posledice.”²²⁹ Drugim riječima, Evropa je zbog sleđenja američkog interesa u obuzdavanju Rusije u Ukrajini izgubila samu Rusiju. Nastupa raskol Evrope i Rusije.Raskol između Evrope i Rusije je klasični anglo-američki geopolitički koncept poznat pod pojmom sanitarni kordon, nastao 1918. godine. Definisao ga je engleski teoretičar Makinder, a čini suštinu atlantističke geopolitike u Evropi od kraja Prvog svjetskog rata do danas. Sanitarni kordon obuhvata Istočnu Evropu, od Baltika do Jadrana. Predstavlja pojas koji ne sme biti pod kontrolom ni Evrope ni Rusije. Pojas omogućava vječiti raskol između Rusije i Njemačke, dvije telurokratske sile čije bi eventualno ekonomsko, vojno i političko povezivanje zauvijek zaustavilo atlantističke (anglo-američke, tj. zapadne) aspiracije nad upravljanjem Evropom i Evroazijom. Nestankom Sovjetskog Saveza nije nestala ideja raskola. Američka geopolitika nastavlja sa pokušajima da se obnovi sanitarni kordon koji će i dalje vršiti ulogu raskola, odnosno obuhvatati one države istočne Evrope koje, iako su formalno članice EU – u suštini svoju politiku regulišu u skladu sa interesima SAD, a ne vodećih država u EU. Tako se pojam sanitarni kordon 2003. godina menja u naziv Nova Evropa . Zemlje Nove Evrope, koje su kao članice EU najviše usmjerene ka SAD i praktično ispunjavaju atlantistički koncept raskola između Rusije i Evrope, tj. Rusije i Njemačke.

U analitičkom izveštaju njemačkog Instituta za nauku i politiku, koji je u oktobru 2013. godine objavljen za potrebe njemačke vlade. Radi se o dokumentu pod naslovom Nova snaga – nove mogućnosti: elementi njemačke spoljne i odbrambene politike u svijetu koji se menja.Naime, dokument jasno navodi da je Njemačka izrasla u ekonomsku snažnu i vodeću državu u Evropi i, mora da pojača svoju spoljnopolitičku aktivnost, kao i da definiše jaču vojnu prisutnost izvan države. Međutim, kaže se da je napretku Njemačke doprinijela globalizacija ekonomskih i političkih odnosa u svijetu, te da je ona pozvana da taj poredak štiti. Dakle, ona vidi svoju korist u zaštiti postojećeg međunarodnog poretka. U dokumentu se navodi da se svijet uveliko promijenio u odnosu na period prije 15–20 godina, kada je bio jasno unipolaran. Takođe, kaže se da na međunarodnoj sceni izrastaju nove snažne države, da se svijet karakteriše sve većom heterogenošću – što može ugroziti njemački napredak. S tim u vezi, Rusija se definiše kao zemlja izazivač , a SAD kao spoljnopolitički saveznik i partner.²³⁰ Rusija je izazivač Njemačkoj politici, bez obzira na strateško partnerstvo u

---

²²⁹ „Summit of Failure: How the EU Lost Russia over Ukraine”, Spiegel Online International, November 24, 2014 <http://www.spiegel.de/international/europe/war-in-ukraine-a-result-of-misunderstandingsbetween-europe-and-russia-a-1004706.html>

²³⁰ Neue Macht Neue Verantwortung, Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin 2013,

ekonomiji ove dvije zemlje. To se jasno uočava u njemačkom insistiranju da se Evropskoj uniji pridruži ne samo Ukrajina, nego i Moldavija, Gruzija i Jermeniji– dakle prostori koji direktno zalaze u geopolitičku orbitu Rusije.

Očito da Njemačka politika ne uočava da raskol između nje i Rusije, koji kao proizvod anglo-američke geopolitike, nije samo usmjeren prema Rusiji, da što više Rusiju udalji od Evrope i time je svede na običnu regionalnu državu bez geopolitičkih ambicija. Raskol je usmjeren i prema Njemačkoj bez obzira na to što SAD ostavljaju slobodu i prostor Njemačkoj da u Evropi, posebno u istočnoj i na Balkanu, ostvaruje svoje interese. Prvo, Rusija neće geopolitički odustati od Ukrajine, kao ni od Moldavije. Jermenija je odbila pridruživanje Evropskoj uniji i u oktobru 2014. godine pristupila Carinskom savezu, tj. od 1. januara 2015. godine postaje članica novog Evroazijskog ekonomskog saveza. Gruzija je teritorijalno onemogućena da djeluje kao država. Drugo, raskol u suštini onemogućava Njemačku da se iskaže kao vodeća država Evrope.

U martu 2018 godin velika većina država Evropske unije pokazuju solidarnost sa Velikom Britanijom, koja je optužila Rusiju da je koristila hemijsko oružje da otruje bivšeg oficira i agenta britanske obaveštajne službe Sergeja Skripala i njegove ćerke. Primorani da biraju između Britanije i Sjedinjenim Američkim Državama iza nje, ili sa Rusijom, mnogi Evropljani, bez potrebe za dokazima iz Londona ili sprovođenje preliminarne istrage, jasan je bio izbor koji je u korist saveznika. Takav potez od strane Evropljana može biti prekretnica u evoluciji odnosa EU prema Rusiji.

Vodeće članice EU, Njemačka i Francuska, nisu prestali političke kontakte sa Rusijom, ali je sadržaj tih kontakata bio je znatno siromašniji i suženog formata. U političkoj i vojnoj sferi, Evropa prema Rusiji, u principu, je ista kao u SAD. Zapad nije bio neutralan od samog početka, ali obično ima mnogo umjereniji stav od svojih američkih savjeznika.

7.2. Rusija i SAD

Historija rusko-američkih odnosa potiče od kraja XVII. vijeka, kada nezavisna američka država još nije postojala. Peter I, 1698 godine, se sastao u Londonu sa William Penn-om, osnivačem britanske kolonije, koja je kasnije postala država Pensilvanija. Ovo je bio prvi bilateralni politički kontakt. A prve diplomatske odnose Rusija i Sjedinjene Države su uspostavile 1809. godine kada su razmijenile ambasadore. Prvi američki ambasador u Rusiji bio je John Adams, prvi ruski ambasador u Sjedinjenim Državama Andrei Dashkov.

U Prvom svjetskom ratu, Rusija i SAD bili su zavjeznici. Prekretnica za odnose dviju zemalja bila je 1917. godine. Nakon revolucije u Rusiji, SAD su odbile da priznaju sovjetsku vladu. U toku 1918-1920. godine, američke trupe su učestvovala u inostranoj intervenciji, Sjedinjene Države su postale jedna od poslednjih država koje su priznale SSSR. Od 1919. godine borba protiv komunističkog i socijalističkog pokreta u Sjedinjenim Državama se

odvija , aktivnost ljevičarskih organizacija je zabranjena. Diplomatski odnosi između Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Država osnovani su 16. novembra 1933. godine.

Tokom Drugog svjetskog rata, odnosi između SAD-a i SSSR-a ostali su umjereno dobri. Njemački napad na Sovjetski Savez 22. juna 1941. izazvao je među američkim narodom talas poštovanja i simpatije za Sovjetski Savez, jer gotovo sama se suprotstavlja fašističkoj agresiji. Na kraju Drugog svjetskog rata, SSSR se pretvorio u moćnu supersilu, čiji se uticaj širio iz zapadne Evrope na Pacifik. Uspostavljanje pro-sovjetskih komunističkih režima u državama Istočne Evrope dovelo je do oštrog pogoršanja odnosa između SSSR-a i Sjedinjenih Država. Američko rukovodstvo pokušalo je da spreči širenje sovjetskog uticaja i ljevičarskih ideja dalje ka zapadu, u Latinskoj Americi, Aziji i Africi. Vrlo brzo, borba dvije ideologije prevazišla je diplomatske odnose i razvila se u globalno suočavanje sa sistemima sa ponovnim oružanim sukobima širom svijeta - Korejskim ratom, Vijetnamskim ratom, brojnim arapsko-izraelskim ratovima, ratovima u Latinskoj Americi, Bliskom istoku i Africi .

Trka o naoružanju bila je važan faktor u odnosima između Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Država. Od avgusta 1945. godine, Sjedinjene Države su sebe smatrale monopolistom u posjedu atomskog oružja i pokušale su da koriste ovaj adut protiv SSSR-a. Ali 1949. godine Sovjetski Savez je takođe dobio atomsku snagu, a 1953. godine i termonuklearno oružje, a potom i sredstva isporuke ovog oružja ciljevima na teritoriji svog potencijalnog neprijatelja (balističkih raketa). Obje države uložile su ogromne resurse u vojnu industriju; kumulativni nuklearni arsenal je porastao za nekoliko decenija dovoljno da bi bilo dovoljno uništiti cijelo stanovništvo planete više od deset puta.

Već početkom šezdesetih SAD i Sovjetski Savez bili su na pragu nuklearnog rata, kada je Sovjetski Savez, kao odgovor na raspoređivanje američkih raketa srednjeg dometa u Turskoj, rasporedio sopstvene nuklearne rakete na Kubi, što je dovelo do karijske krize iz 1962. godine.. Ali, pored opasnosti od nuklearnog rata, trka u naoružanju bila je pretnja ekonomijama SAD-a i SSSR-a. Konstantno, u suštini besmisleno, povećanje oružanih snaga zaprijetilo je ekonomski kolaps obje strane. U toj situaciji potpisani su niz bilateralnih ugovora koji ograničavaju akumulaciju nuklearnog oružja.

Održani su pregovori o ograničavanju strateškog oružja, što je rezultiralo potpisivanjem SALT I (1972), uključujući i Sporazum o ABM i SALT II (1979) o ograničenju pokretača.

Juna 1990. godine između SSSR-a i SAD-a potpisan je sporazum o liniji za razgraničenje pomorstva (sporazum Shevardnadze-Baker Line), prema kojem je dio ekskluzivne ekonomske zone Sovjetskog saveza i SAD područje kontinentalnog rajona od 46,3 hiljada kvadratnih kilometara u otvorenom centralnom dijelu Beringovog mora, kao i teritorijalnih voda na malom području u Beringovom prelazu između Ratmanova ostrva (Rusija) i Kruzensterna.

Oštra politička, ekonomska, ideološka i međuetnička kriza koja je obuhvatila Sovjetski Savez do kraja osamdesetih godina dovela je do kolapsa države. Mnogi konzervativni američki političari su skloni, u vezi s tim, da Americi pripisuju pobjedu u Hladnom ratu. Na ovaj ili onaj način, kolaps SSSR-a (i raspad socijalističkog sistema koji prethodi njoj) se obično smatra završetkom Hladnog rata i početka novog odnosa između Istoka i Zapada.

Kolaps Sovjetskog Saveza, ekonomska i socio-politička kriza u Rusiji, nagli pad međunarodnog prestiža i vojno-političkom potencijalom, kao i raspadom Organizacije Varšavskog ugovora učinili su da Sjedinjene Države praktično bude jedini svjetski lider.

Prijem država članica Organizacije Varšavskog ugovora u NATO, 1999. godine u NATO su primljene Češke, Poljske i Mađarske, a 2004. godine - Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka, Slovenija i Bugarska. Ova činjenica, kao i operacije SAD i njenih saveznika protiv Jugoslavije, Avganistana i Iraka, dovela je do konfuzije u Rusiji o izgradnji odnosa sa Sjedinjenim Državama. S jedne strane, nakon terorističkog napada 11. septembra 2001. u Sjedinjenim Državama, Rusija se pridružila antiterorističkoj koaliciji koju su vodile Sjedinjene Države, nadajući se da će pod pojmom "terorizam" biti moguće preduzeti akcije čečenskih separatista i na taj način dobiti najmanje prećutnu podršku Zapada; Sa druge strane, već 13. juna 2002. godine, Sjedinjene Države su objelodanile Ugovor o ABM-u iz 1972. godine, čime je motivisao potrebu da se brani od "država lojalaca". Dok 2003. godine Rusija je, zajedno sa Francuskom i Njemačkom, zapravo vodila "kamp disidenta" sa aktivnostima SAD-a protiv Iraka. Krajem 2004. godine u rusko-američkim odnosima došlo je do neverovatnog "hladnog snapa", koji se odnosio na događaje u Ukrajini (The Orange Revolution). Borba za uticaj između Rusije i SAD prihvatila je čitav post-sovjetski prostor.

Geopolitičko ponašanje Sjedinjenih Država se smatra konzistentnom geopolitičkom orijentacijom. Formirana je pod uticajem vodećih američkih geopoliticara, koji su preuzeli Makinderovu i Spajkmenovu geopolitičku koncepciju koja pored ostalog, podrazumijeva neophodnost kontrole Evroazije od strane SAD i neophodnost obuzdavanja bilo koje države koja na prostoru Evroazije izrasta ili deluje sa pozicije velike sile. Koncepcija obuzdavanja Evroazije je posle Drugog svjetskog rata razvijena u geopolitički atlantizam.²³¹ Rusiji ne smije biti dozvoljeno da povрати svoju veličinu i time postane geopolitički rival Americi. Jer bi bili osujećeni geopolitički planovi za kontrolu Evroazije. Napredna i jaka Rusija, opremljena arsenalom nuklearnog i modernog konvencionalnog oružja i jedan od centara moći, ne uklapa se u američke geopolitičke namjere. Rusija i Evroazijski prostor su od velike važnosti za SAD danas, za ostvarivanje unipolarne politike svjetske hegemonije.

Nakon hladnog rata, Amerikanci su osjetili da mogu postići svoju ulogu i prošire ostalom dijelu planete liberalnu ideologiju. U cilju postizanja i održavanja uloge svjetske hegemonije, geopolitički gledano, SAD nastoje da Evropa čvrsto drže pod njenom kontrolom ideološki, politički i vojno. Preko Evrope, naglašava američki vodeći teoretičar Bžežinski, treba da se „konsoliduje transatlantski američki mostobran ka evroazijskom kontinentu, čime ujedinjena Evropa postaje odskočna daska za proširenje međunarodnog demokratskog i kooperativnog poretka na Evroaziju.”²³² U takvoj situaciji Rusija može igrati samo ulogu regionalne države i to u okviru zapadnog tabora. Da bi postigli ove američke ciljeve, SAD su dovele Rusiju na geopolitičko ograničavanje i onemogućavanje, pri tome vrše otvorene subverzivne

---

²³¹ Koncepciju obuzdavanja Evroazije razvio je američki teoretičar i diplomata Džordž Kenan na osnovu nalaza Nikolasa Spajkmena. : Keene George Telegram, George Kennan to George Marshall February 22, 1946. 6. Harry S. Truman Administration File, Elsey Papers.

https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/coldwar/documents/pdf/6-6.pdf

²³² Zbignjev Bžežinski, Velika šahovska tabla, CID Podgorica, 1999, 84

aktivnosti, „što je manje ili više implementirano danas. Ovo ističe i belgijski geopolitolog Robert Stojkers. On navodi da je Rusija podvrgnuta „trima strategijama: strategiji potpunog opkoljavanja, strategiji komadanja i strategiji unutarnje subverzije.”²³³

Okruženje Rusije vrši se u cilju uspostavljanja geopolitičke kontrole država u istočnoj Evropi i na postsovjetskom prostoru, upravo širenjem NATO-a, kao i veštim korišćenjem „rata protiv terorizma”, sa kojim su SAD uspjele da se djelimično uklone u prostor srednje Evroazije. „Približavanje vojne strukture NATO ruskim granicama nema veze sa suprotstavljanjem globalnim opasnostima, ...terorizmu” – izjavio je Putin na Minhenskoj konferenciji o bezbjednosti 2007. godine. „Zašto se obavezno mora pomjerati vojna infrastruktura prema našim granicama. Zar je to skopčano sa prevladavanjem današnjih globalnih opasnosti?” Rusija će asimetrično odgovoriti na stvaranje američkog sistema PRO u Evropi, ističe Vladimir Putin, misleći na uvođenje novog naoružanja koji prevazilazi američki PRO sistem.²³⁴

Dakle, širenje NATO-a na istoku Evrope, a posebno namjere prema Ukrajini i Gruziji, kao i približavanje vojne strukture ka ruskim granicama, izgradnja baza u Rumuniji i Bugarskoj, neminovno i postepeno su usložavale odnose Rusije i SAD. Iza strategije opkoljavanja. Rober Stojkers ističe da je u pitanju „dvostruka igra američke strategije” u nastojanju da se ruski geopolitički prostor podijeli. To je prioritet SAD-a u posljednje tri decenije i realizuje se kroz „igru na turski (turkofonski) svijet i igru na muslimansku vahabitsku saudijsku kartu.”²³⁵ „Igra na turski svijet” bila je jasno vidljiva pod američkim predsjednikom Bilom Clintonom, tokom devedesetih godina XX. vijeka. Ona je stavljala Tursku u prvi plan kao avangardu turkofonskih naroda iz srednje Azije. Zbignjev Bžežinski, u svom djelu "Velika šahovska tabla" strategiju „igre na turski svijet” apostrofira kao način izvlačenja svih država srednje Azije iz geopolitičke sfere Rusije. Turska je finansijski, kulturno i logistički pristupila učvršćivanju svog prisustva u ovim državama, organizujući redovne samite onih država u kojima se govore turski dijalekti, vršeći obuku oficirskog kadra i kroz investiciona ulaganja (samo u Kazahstan je 1996. uloženo oko 1,5 milijardi USA dolara).²³⁶ „Igra na vahabitsku saudijsku kartu” nije ništa drugo nego instrumentalizacija radikalnog islama radi ostvarenja geopolitike u Evroaziji. Ona je započela još u vrijeme Sovjetskog Saveza, u hladnom ratu, a kasnije se ispoljavala kao način destabilizacije raznih regiona.

U vrijeme Sovjetskog Saveza, Sjedinjene Države što se tiče strategije subverzije 1954. godine su razradile čitav niz tzv. cover actions prema drugim državama, a koje su obuhvatale širenje informacija i dezinformacija. Cilj je unapređenje interesa SAD, slično kao kod i diplomatije, ali tu se diplomatija nigdje javno ne pojavljuje, nego se djelatnost obavlja preko raznih fondacija. Inicijativa za ovaj instrument djelovanja protiv suparničkih država potekla je od

---

²³³ Rober Stojkers, „Sur la situation actuelle de la Russie” („O aktuelnoj situaciji u Rusiji”) objavljen na srpskom na <https://www.e-nacija.com/arhiva>

²³⁴ Izlaganje Vladimira Putina na Minhenskoj konferenciji o bezbjednosti 2007. godine. http://tours.kremlin.ru/appears/2007/02/10/1737_type63374type63376type63377type63381type82634_118097.shtml

²³⁵ Rober Stojkers, „Sur la situation actuelle de la Russie” („O aktuelnoj situaciji u Rusiji”) objavljen na srpskom na <https://www.e-nacija.com/arhiva>

²³⁶ Zbignjev Bžežinski, Velika šahovska tabla, CID, Podgorica, 1999, 139.

predsjednika SAD Ajzenhauera, 1954. godine. Razradila ju je specijalna komisija na čelu sa generalom Dulitlom (Jimmy Doolittle) koji je podneo izveštaj poznat u nauci kao Dulitlov izveštaj. Sjedinjene Države skinule su oznaku tajnosti sa ovog dokumenta 2008. godine.²³⁷ Cover action, danas podrazumijeva uspostavljanje kontrole ruskih medija i sugerisanje way of life američkog tipa, ali koji neće biti pristupačan najvećem dijelu ruskog naroda i, kako navodi Rober Stojkers, „dobijanje metapolitičke bitke u Rusiji, uvođenjem u igru zapadnog soft power-a”. Tu subverzivnu aktivnost vode razne fondacije i nevladine organizacije koje finansiraju međunarodne mreže kapitala. Tu su najpre „Freedom House International”, „International Republican Institute”, „National Endowment for Democracy”, „Fondacija Soroš”, „National Democratic Institute”, „Institut za otvoreno društvo”, itd. Stojkers ističe da se veliki deo filijala ovih institucija nalazi na Balkanu, u Ukrajini i u Poljskoj.²³⁸

Učešće ovih fondacija, uz pomoć velikih međunarodnih medijskih agencija, doprinijelo je da se formiraju pokreti koji deluju internacionalno: „Otpor” u Srbiji, „Pora” u Ukrajini, „Kmara” u Gruziji. Ovi i slični pokreti direktno su se angažovali na izazivanje tzv. obojenih revolucija i promjeni vlasti u Ukrajini i Gruziji ili su bili neuspješni u Kirgiziji („revolucija lala”) i Belorusiji (delovanje pokreta „Bizon”). Predstavnici ovih pokreta se sastaju, tako je sastanak za 2005. godinu bio u Albaniji, kako bi „razradili nove aspekte strategije i planirali svoje buduće aktivnosti.”²³⁹

Od drugog predsjedničkog mandata Putina, Rusija obnavlja svoju geopolitičku moć. Podržana jakim ekonomskim razvojem, sveopštom obnovom u kulturi, identitetu, kao i stabilizacijom unutrašnjih međuetničkih odnosa, Rusija počinje da konceptualno, dakle teorijski, ali i u praksi, definiše svoj geopolitički status na drugačijim osnovama nego što je to u zapadnoj geopolitici. Rusija sebe prepoznaje kao zasebni geopolitički pol, koji ima dijalog sa SAD i Zapadom, kao i sa ostalim ne zapadnim silama u nastajanju.²⁴⁰ Savremena Rusija odbija da bude regionalna država u okviru Zapada. To je pokušano za vrijeme vladavine Borisa Jeljcina. Tada je cilj bio da se po svaku cijenu Rusija uklopi u zapadni sistem (politički, ekonomski, vrijednosno-identitetski, vojno). Rezultat je poznat; 1998. godine Rusija je ekonomski bankrotirala. Zemlja je bila pred sveopštim raspadom, sa separatizmom, terorističkim akcijama, sa katastrofalnom demografskom situacijom, vojnim zaostajanjem.²⁴¹

Na prostoru Evroazije, Rusija počinje da se geopolitički obnavlja i afirmiše. Formiranje svog geopolitičkog bloka – Evroazijskog saveza je jedan od najupečatljivijih geopolitičkih projekata koje preduzima. Evroazijski ekonomski savez, se zasniva na jakom ekonomskom objedinjavanju zemalja Evroazijske ekonomske zajednice: Rusije, Belorusije, Kazahstana, Kirgizije i Tadžikistana. S tim u vezi, od 2010. godine od Rusije, Belorusije i Kazahstana

---

²³⁷ Barnes, Trevor "The Secret Cold War: The CIA and American Foreign Policy in Europe 1946-1956 Part II". The Historical Journal, 1982, 649–670

²³⁸ Rober Stojkers, „Sur la situation actuelle de la Russie”, „ objavljen na srpskom na <https://www.e-nacija.com/arhiva>

²³⁹ Rober Stojkers, „Sur la situation actuelle de la Russie”, „ objavljen na srpskom na <https://www.e-nacija.com/arhiva>

²⁴⁰ Srđan Perišić, „Geopolitičko usmerenje spoljne politike Rusije”, Vojno delo, leto/2014, Beograd

²⁴¹ Srđan Perišić, „Nacionalna bezbednost kao jedan od osnovnih činioca geopolitičkog pozicioniranja Rusije u 21. veku”, Vojno delo, br. Zima/2010, Beograd, 105–106.

formiran je Carinski savez, da bi se već 2012. godine formirao Jedinostveni ekonomski prostor, koji podrazumeva slobodnu trgovinu robama, uslugama, slobodu kretanja finansijskog kapitala, kao i ljudskog i kulturnog potencijala.²⁴² I druge države su pozvane da postanu punopravni članovi novog bloka, prije svega Ukrajina i Jermenija. Jermenija je 2013. godine odustala od pristupanja Evropskoj uniji i 2014. godine prihvatila da od 1. Januara 2015. godine postane članica Evroazijskog ekonomskog saveza. Vodeći ruski teoretičar geopolitike Aleksandar Dugin kaže da je Evroazijski savez „posebna politička filozofija – nije nacionalistička, nije komunistička, nije monarhistička, nije nostalgičarska, nije revanšistička, ali nije ni liberalna. Ona se najpreciznije opisuje terminima teorije multipolarnog svijeta. Zadatak Evroazijskog saveza je da se ne dozvoli situacija u kojoj bi Evropa i Kina postali strateški saveznici SAD. Evropa i Kina su sasvim različite od Evroazijskog saveza civilizacije. Sa njima se može i treba drugovati, ali vrijednosni sistemi su toliko različiti, da treba postojati ne sinteza, već dijalog.”²⁴³

Formiranjem svog geopolitičkog bloka Rusija obnavlja svoje prirodno stanje imperijalne države, zasnovane na posebnosti svoje civilizacije.

Prvo, sprečava da bude ponovo gurnuta u domen regionalne države, kao što je bilo devedesetih godina XX. vijeka. Najveći dio svoje istorije ona je postojala kao imperija.

Drugo, geopolitički blok Rusije sprečava američku geopolitičku strategiju obuzdavanja na prostoru Evroazije, ne samo Rusije nego i Kine i Irana.

Treće, stvaraju se uslovi za novi odnos sa Evropom u pravcu njenog izvlačenja iz geopolitičkog atlantizma.

Četvrto, stvaraju se uslovi da se uspostavi multipolarni međunarodni geopolitički poredak, bez dominacije bilo koje svjetske sile.

Promjena administracije između republikanaca i demokrata u suštini ne zavise mnogo odnosi SAD prema Rusiji, kao i teoretičare koji daju određeni ton i nijansiranje politike prema Rusiji. Da bi se otklonila svaka opasnost od Rusije, eksperti liberali, bliski demokratama, smatraju da je težište SAD i međunarodnih organizacija da transformišu rusku državu i društvo po zapadnom liberalnom konceptu. Dok konzervativci, koji su bliži republikancima, ističu da je težište u tome da Rusiji ne treba dozvoliti da ponovo postane imperija, ili regionalni hegemon, ili jednostavno velika sila koja bi tako bila suprotstavljena interesima SAD. Tako, je tokom republikanske administracije Buša mlađeg, neposredno pred sastanak grupe G-8, u Sankt Peterburgu 2006. godine, uticajni Savet za spoljne poslove sačinio je izveštaj koji preporučuje vlastima SAD kakvu politiku treba da preduzmu protiv Rusije. Izveštaj je uručen Bušovoj administraciji pod imenom „Nevjerno ponašanje Rusije, šta mogu i treba da učine SAD”.²⁴⁴

---

²⁴² Srđan Perišić, „Geopolitičko usmerenje spoljne politike Rusije”, Vojno delo, leto/2014, Beograd, 20.

²⁴³ Aleksandar Dugin, „Zapad ce biti najveći protivnik evroazijskom integracijama” 21. oktobar 2011, Nova srpska politička misao <http://www.nspm.rs/hronika/aleksandar-dugin-zapad-ce-bit-najveci-protivnik-evroazijskim-integracijama.html>

²⁴⁴ Zoran Milošević, Putinova politika, Institut za političke studije, Beograd, 2007, 25.

Tu se definišu sledeće „kaznene mjere”:

- 1) Grupu G-8 vratiti na veliku sedmorku, odnosno isključiti Rusiju iz članstva najmoćnijih država – što je urađeno 2014. godine;
- 2) sprečiti delovanje Rusije u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji;
- 3) raditi na delegitimizaciji režima Ruske Federacije, odnosno ne priznati Putinu i njegovim saradnicima da su legitimno i demokratski izabrani;
- 4) raditi na stvaranju opozicije u Rusiji i uslova za obojenu revoluciju i dovođenje ljudi lojalnih zapadnim vrednostima;
- 5) tehnološki marginalizovati Rusiju i sprečavati izvoz ruske tehnologije u svijet;
- 6) raditi na alternativama ruskom monopolu na gas i energente.²⁴⁵

Kritiku u SAD dobila je politika Obamine administracije prema Rusiji, definisane dvostrukim kolosekom. Teoretičari bliski republikanskoj stranci posebno su se isticali, najdalje u kritici su otišli Heritage Foundation. Oni su smatrali da američka orijentacija na unutrašnju demokratizaciju Rusije, uz dopuštanje Moskvi da se samostalno ponaša na prostoru Evroazije i Bliskog istoka dovodi u opasnost da Rusija postane regionalni hegemon. Isticali su da Rusija „destabilizuje” Srednju Aziju, Kavkaz, nastoji da stavi pod kontrolu Gruziju, Ukrajinu i Moldaviju i situaciju oko Nagorno-Karabaha. Prema kritičarima, administracija Obame nanijela je štetu bezbjednosti SAD potpisavši dogovor START 3 i odustajući tada od pitanja PRO u Istočnoj Evropi.²⁴⁶

Nastavak odnosa sa Rusijom, po modelu „dva koloseka” u periodu 2008–2012, doživio je fijasko. Na kraju, ono se u suštini svelo na pokušaj izazivanja obojene revolucije u Moskvi 2011 - 2012. godine. Nakon što je 2012. godine, po preuzimanju dužnosti predsjednika Putina, Moskva je donijela zakon o inostranim agentima po kojem sve nekomercijalne organizacije u Rusiji, koje primaju novac iz inostranstva, dobijaju status inostranog agenta. To znači da moraju da prijave svako finansiranje i da se registruju kao takve u ministarstvu pravde. To daje javnosti uvid u rad ovih organizacija, posebno u svrhu korištenja sredstava.²⁴⁷

Nakon Obame, predsjednik SAD-a je Tramp, koji je u svom govoru najavio ono što je u strategiji zapisano u pet zasebnih ali kompatibilnih cjelina. Među brojnim analitičarima ostala je dilema šta znači Trampov stav – Amerika na prvom mjestu. Sa druge strane, iako u svom obraćanju nije pomenuo Rusiju i Kinu, a o njima se govori u strategiji, te dvije zemlje, u suštini, jesu osnovni rivali SAD, u svakom, a posebno u bezbjednosnom smislu.

U uvodu se bliže određuje Trampov stav, Amerika na prvom mjestu. Taj stav ima dva pola:

- 1) vratiti se sopstvenim interesima i revitalizovati Ameriku,

---

²⁴⁵ Zoran Milošević, Putinova politika, Institut za političke studije, Beograd, 2007, 25.

²⁴⁶ Cohen A. and Blank S. „Reset” Regret: Russian „Sphere of Privileged Interests” in Eurasia Undermines U.S. Foreign Policy. 2011. Heritage Foundation, <http://www.heritage.org>

²⁴⁷ Федеральный закон Российской Федерации от 20 июля 2012 г. N 121-ФЗ, <http://www.rg.ru/2012/07/23/nko-dok.html>

2) postati lider u svetu, jer je jaka Amerika (liderstvo SAD) interes naprednog svijeta.

Administracija predsjednika Trampa donijela je novu strategiju nacionalne bezbjednosti SAD. To je strategija dominacije, koja eksplicitno ističe realizam, prioritet moći u međunarodnim odnosima i svijet „po mjeri“ SAD. Iako su sve velike sile donijele svoje strategije do 2016. godine, nova strategija nacionalne bezbjednosti SAD, sigurno, biće početak strateškog prestrojavanja ostalih sila, prije svega Rusije, Kine i EU. Takođe, ta strategija biće inspiracija savjeznicima i partnerima SAD da uobličie svoja strateška dokumenta. Metodološki, nova strategija nacionalne bezbjednosti SAD vrlo prepoznatljivo prati opštu nit poimanja strategije, kao pronalaženje mehanizama i usklađivanje resursa na putevima dostizanja strateških ciljeva. U metodološkom smislu posmatrano, ova strategija može da posluži kao primjer izrade strateških dokumenata.

U trećem milenijumu, analiza ruske geopolitike prema SAD, navodi na zaključak da Rusija nastoji da uspostavi jedan paritet sa SAD, ali bez konflikata. Da bi se to postiglo nužna je bila kvalitetna strateška politika Moskve u oblasti bezbjednosti, tj. razoružanja i kontrole strateškog i drugog naoružanja. SAD jednostrano napuštaju sporazume o naoružanju ili ga na različite načine krše, i zato ide veoma teško.

SAD su u poslednjih nekoliko godina načinile tri udara sistemu međunarodne bezbjednosti. Prvi, kada su istupile iz Sporazuma o PRO potpisanog 1972. godine, što je uticalo na cjelokupni sistem sporazuma koji je s mukom stvaran u periodu hladnog rata. Drugi, nova američka nuklearna doktrina koja je ne samo snizila prag eventualne primjene nuklearnog oružja, nego ga je i faktički prevjela iz domena političkih sredstava zadržavanja u domen stvarne upotrebe. Treći, priznanje da je Indija nuklearna država i zaključivanje sa njom sporazuma o najširoj saradnji u nuklearnoj oblasti. Time su teško narušeni politički i moralni argumenti protiv širenja nuklearnog oružja.

Stoga, da bi Rusija mogla da uspostavi jedan paritet sa SAD, koji je narušen u domenu odbrane u korist SAD, ona nastoji da sva četiri strateška sporazuma sa SAD – START 1, START 2, Sporazum o raketama srednjeg i malog dometa i Sporazum o konvencionalnom naoružanju u Evropi (CFE) budu korigovani, ali tako da dugoročno ograniče mogućnosti SAD. Tako je Rusija pokrenula inicijativu korekcije Sporazuma o konvencionalnom naoružanju u Evropi (CFE), na koji je stavila moratorijum 2007. godine, nastojeći da on obuhvati i posljedice širenja NATO-a u Evropi do kojeg je u međuvremenu došlo. Naime, moratorijum je uspostavljen iz tri razloga. Prvo, mnoge države koje su učestvovala u sporazumu u međuvremenu su postale članice NATO-a, te je sam sporazum izgubio svoj karakter. Drugo, izlazak Baltičkih država (Estonije, Letonije i Litvanije) iz sporazuma stvorio je na sjeverozapadnom dijelu ruske granice prostor „oslobođen” od nekontrolisanog konvencionalnog naoružavanja. Treće, otvaranje baza NATO-a u Bugarskoj i Rumuniji.

Rusija je pokrenula razgovore sa SAD o novom sporazumu o smanjenju nuklearnog oružja koji bi nasljedio realizovani START 1 i odbačeni START 2. U Pragu, aprila 2010. godine je potpisan novi START 3, koji obavezuje obje države da svoje strateško naoružanje smanje na po 1550 nuklearnih glava i 800 nosača na bojevom dežurstvu. Ovaj sporazum je u ruskim akademskim krugovima ocenjen kao veoma povoljan za Rusiju. Tako, predsjednik

Akademije za geopolitičke ekspertize, Leonid Ivašov, kaže: „Rusija, potpisujući ovaj sporazum, nije podlegla pritisku Amerikanaca. Ona se uspjela osloboditi, tzv. okova kontrole, kada Amerikanci nisu samo kontrolisali proizvodnju balističkih raketa, nego i maršrute kretanja mobilnih raketnih kompleksa. Sada, pod uslovima ugovora, to neće biti.” Ivašov takođe naglašava da Rusija nije „mogla dobiti to da Amerikanci otkažu razvoj svoje PRO”. Međutim, jasno je stavila do znanja da „ukoliko američka PRO nas bude ugrožavala, Rusija ima pravo da napusti START3”.²⁴⁸

Pitanje razvoja američke PRO i njenog širenja izvan teritorije SAD, je jedna od glavnih tema u odnosima Rusija – SAD (NATO). Sporazum o PRO iz 1972. godine Vašington je još 2002. godine jednostrano napustio, da bi ga mogao razmjestiti u Evropi, Sredozemlju, Dalekom istoku, Grenlandu i Turskoj. Poljska, Češka i Mađarska izjavile su spremnost da se na njihovoj teritoriji instalira američka PRO. Najdalje je otišla Danska koja je 2004. godine dozvolila da se, u Tuli na Grenlandu, postojeći radari zamjene savremenim radarskim sistemima iz sastava američke PRO. Velika Britanija je dozvolila da se na njenoj teritoriji razmjesti rakete presretači iz PRO. Podršku opšte evropskom sistemu PRO pod američkom kontrolom data je jednoglasna podrška na samitu NATO-a u Briselu 2007. godine. Rusija je sve ove aktivnosti shvatila kao ugrožavanje sopstvene bezbjednosti. Tako je predsjednik Komiteta za odbranu i bezbjednost Saveta federacije Rusije, Vjačeslav Popov, izjavio da će „svi elementi PRO biti objekti prvog udara u zemljama u kojima su instalirani”, čime vlade tih država „svoju zemlju i svoje stanovništvo direktno ugrožavaju.”²⁴⁹

Na 22. samitu NATO-a u Lisabonu, novembra 2010. godine glavna tema je bila širenja američke PRO. Na tom samitu je i konkretno najavljeno stvaranje tzv. EvroPRO (evropske protivraketne odbrane), ali pod kontrolom NATO i SAD. Na zasedanju Saveta Rusija – NATO, gost samita bio je ruski predsjednik Dmitrij Medvedev, međutim, svi predlozi Medvedeva u vezi sa razvojem evropske PRO dočekani su sa ćutanjem ili neodobravanjem. Medvedev je izneo stav da je Rusija saglasna za izgradnju jedinstvene PRO u Evropi ukoliko ruski interesi budu prihvaćeni, tj. ukoliko se Rusiji omogući da aktivno učestvuje u EvroPRO.

Svako nametanje isključivo gotovih rešenja za Rusiju je neprihvatljivo. To je Medvedev i naglasio pred ruskim parlamentom, krajem novembra 2010. godine: „U naredno desetleće čeka nas sledeća alternativa: ili ćemo postići sporazum o PRO i stvoriti cjeloviti zajednički mehanizam saradnje, ili će (ako nam ne uspije da nađemo konstruktivni dogovor) početi nova spirala trke u naoružanju. I nama ostaje samo da donesemo odluku o razmještanju novih udarnih sredstava.”²⁵⁰

Vladimir Putin je, u intervjuu datom novinaru SNN, takođe oštro rekao : „Ako na naše predloge budu dati samo negativni odgovori, i ništa više, ako se pored naših granica pojave dodatne pretnje u vidu nove varijante trećeg pozicionog rejona , onda će Rusija biti u obavezi

---

²⁴⁸ Sergej Balmazov, Vadim Truhačev, " Договор СНВ под руку с ядерной доктриной", Pravda, Moskva, <http://www.pravda.ru/world/08-04-2010/1026718>

²⁴⁹ Novosti Federacii internet izdanje-tekst: „Противоракеты можно победить только здоровым прагматизмом”, Москва, 04.02.2008., <http://www.regions.ru/news/power/2122632>

²⁵⁰ Novosti Federacii internet izdanje-tekst: „Противоракеты можно победить только здоровым прагматизмом”, Москва, 04.02.2008., <http://www.regions.ru/news/power/2122632>

da osigura svoju bezbjednost na razne načine: instalacijom novih udarnih kompleksa protiv pretnji koje se budu stvarale na našim granicama, stvaranjem novih sredstava raketno-nuklearne tehnike. To nije naš izbor, mi to ne želimo. Nije to nikakva pretnja, mi samo saopštavamo šta sve nas očekuje ako se ne budemo mogli dogovoriti o zajedničkom radu... Kažete da to radite zbog iranske nuklearne pretnje. Ali, takva pretnja zasad ne postoji. Ako radari i antirakete budu razmešteni pokraj naših granica, oni će raditi protiv našeg nuklearnog potencijala. I naravno da nas to zabrinjava...²⁵¹

Budućnost saradnje Rusije i NATO - a, očigledno je da zavisi od toga kakav će dogovor biti između Moskve i Brisela oko PRO. Umjesto dijaloga dvije jednake strane, glavni problem može da bude stavljanje Rusije pred svršen čin od strane SAD. Ako dođe do takvog razvoja događaja – to će usloviti novi hladni rat.

---

²⁵¹ intervju premijera V.Putina americkom novinaru SNN - A Lariju Kingu : <https://ria.ru/20101202/303390492.html>

Zaključak

Perspektive suvremene Rusije su povezane sa razvojem konceptualnih osnova i mehanizma za realizaciju geopolitike u XXI. vijeku. Rusija je nakon decenija prozapadne orijentacije našla snagu da formuliše svoju geopolitiku, sasvim razumno i praktično, koja se značajno razlikuje od SSSR-a, ali se oslanja na mnoge tradicije osnovane u sovjetskom periodu. Rusija i dalje ima namjeru da igra ulogu svjetske sile i ne prihvata pad globalnog statusa. Geopolitičko pozicioniranje se posmatra kroz snagu materijalne kulture, odnosno snage ekonomije, vojne sile i spoljne politike, odnosno, sposobnost da shvate uticajne interese date države. U velikoj mjeri su nacionalni identitet, vrijednosti jedne nacije, njen jezik, i norme suštinski faktori geopolitike.

Sa prepoznavanjem važnosti stabilnih, jedinstvenih osobina kulturno-genetskih kodova i sa stanovišta jezičke ispravnosti, neophodno je govoriti o Rusiji kao multietničkoj, a ne multinacionalnoj državi. Oni određuju način na koji ljudi razmišljaju, osjećaju i ponašaju se, i ne postoje zajednički obrasci za sve narode. Pored toga, treba obratiti pažnju na karakteristike i originalnost regionalnih sistema svjetske zajednice, koji su historijski tipovi, velike svjetske religije i kulture, čineći jezgro civilizacije. Svijest ruskog naroda, njegov pogled na svijet, njegova unutrašnja i spoljna politika formirali su se na drugačijim osnovama nego u državama zapadne civilizacije zbog postojanja specifičnog ruskog geopolitičkog identiteta, koda. Ruski geopolitički kod podrazumjeva jedinstvo jake države, ruske kulture i historijskog iskustva sa demokratijom.

Rusija je civilizacija koja se formira sa pravoslavnim jezgrom, ali u poređenju sa drugim civilizacijama njena geokulturna struktura ima multinacionalnu informacionu i komunikacionu platformu i ovu činjenicu treba koristiti kao prednost u svojoj geopolitičkoj strategiji. U suvremenim uslovima, država, koja se bavi planiranjem geopolitičke strategije, koja se vodi, prije svega, u svim sferama života svojih građana, što izaziva određeni nivo sigurnosti života, individualnih prava i sloboda, obezbjeđivanje mirne interakcije članova društva u unutrašnjim socio-ekonomskim, političkim i teritorijalnim sistemima i očuvanje moralnih vrijednosti na tradicionalan način. Jačanje patriotske i ideološke komponente društva. Također je važno da se geokulturni elementi Rusije formiraju kao rezultat specifičnog razvoja zemlje kao multietničke, multikonfesionalne i multikulturalne države.

U današnjem svijetu, nijedna moć, čak i najveća, ne može da postoji bez spoljnih kontakata, bez veza sa drugim državama. Neophodni su međudržavni odnosi, savezi, blokovi s ciljem osiguranja bezbjednosti, kao i mogućnosti za efikasan ekonomski razvoj, rješavanje socijalnih problema itd. Moderna Rusija je zainteresovana za stvaranje svijeta zasnovanog na osnovnim principima kao što je jedinstvo osnove, odnosno leži u činjenici da se izgradnja svih odnosa između civilizacija i država zasniva na principu prioriteta interesa razvoja zajednice u cjelini, a ne pojedinačnih država, kada se uzimaju u obzir interesi svih država i naroda bez narušavanja prava i mogućnosti za razvoj bilo kog od njih u korist drugih, kao i očuvanje bezbjednosti životne sredine.

Novi geopolitički interesi Rusije uključuju, prije svega, svoje tipove u globalnoj strukturi, u skladu sa kojom se gradi svjetska zajednica, a potom i želja moderne Rusije da vodi u geopolitičkom svijetu, kao i ulogu i mjesto Rusije u geopolitičkoj orijentaciji svijeta i stepen njenog uticaja na međunarodne procese. Suvremena Rusija u geopolitičkoj orijentaciji određena je u takvoj varijantnom aranžmanu geopolitičkih centara moći, grupisani su geopolitičkim savezima, njihovim ekonomskim, vojnim potencijalom i stepenom uticaja na razvoj ekonomske sfere, kao i statusom njihove bezbjednosti u kojoj je zainteresovana za stvaranje moderne Rusije.

Uloga i mjesto Rusije u novoj geopolitičkoj orijentaciji svijeta, kao i stepen njenog uticaja na pravac međunarodnih procesa, određuju se odredbama: Prvo, zainteresovana za očuvanje Rusije kao evroazijskog geopolitičkog centra moći u ekonomskom, teritorijalnom i vojnom smislu. Drugo, Rusija je zainteresovana za formiranje međunarodnog saveza, kao protivteža Zapadu, uz ujedinjenje oko Rusije kao evroazijskog centra, državama koje su njeni geopolitički saveznici.

Važan faktor koji određuje geopolitičku budućnost Rusije je unutrašnja politika države u ekonomskim, administrativnim, strogo političkim, nacionalno-regionalnim i drugim sferama. Kurs koji je preuzeo predsjednik Vladimir V. Putin da očuva kredibilitet Rusije u svjetskoj zajednici i poveća rejting u međunarodnim odnosima kao uglednog partnera. Pouzdana osnova za jačanje autoriteta Rusije i očuvanje jedinstvenog prostora je stvaranje i održavanje jedne pravne oblasti širom države. U dinamički promjenljivoj situaciji u geopolitičkoj areni, država bi trebalo da koristi određene metode da sačuva i održi svoju nezavisnost, zakonitost, nacionalne karakteristike, tradicije, društvo i funkciju što je moguće profitabilnije za svoje građane.

Rusija je od najvećih i najvažnijih igrača u modernom svijetu na geopolitičkom terenu, što utiče ne samo na njegovo formiranje, ali ima mogućnost mijenjanja pravaca razvoja. Ovaj potencijal, koji se do nedavno smatrao izgubljenim, mora se ojačati, proširiti i održavati. Jedan od potencijala je spoljna politika Rusije koja je određena smjernicama koje osiguravaju pozitivne izglede Rusije u geopolitičkom smislu. Politika u zapadnom pravcu postaje sve proevropska nego proamerička. Naglasak je na zbližavanju Rusije sa Njemačkom, Francuskom i drugim vodećim silama Evropske unije. Politikom prema azijskim državama eliminišu jednostranu prozapadnu pristrasnost. Sve veća pažnja za Aziju dovodi do formiranja zajedničkih ciljeva sa Kinom, Indijom, islamskim svijetom na formiranju multipolarnog svijeta. Integracije na post-sovjetskom prostoru, stiče smisao i svrshodnost. Takva politika bi omogućila Rusiji da zadrži status evroazijske sile, stvori ekonomski jedinstven prostor na istoku dugoročno adekvatan EU.

Vrijednosti Ruske geopolitike na početku XXI. vijeka su civilizacijska posebnost, suverenitet, jaka država, demokratija, standard života, multipolarni karakter međunarodnih odnosa. To su vrijednokoji usmjeravaju Rusiju da se pozicionira kao zaseban geopolitički pol.

Popis skraćenica

JEP	Jedinstven ekonomski prostor
ZND	Zajednica Nezavisnih Država
ODKB	Organizacija o Dogovoru o kolektivnoj bezbjednosti
DKB	Dogovor o kolektivnoj bezbjednosti
CU	Carinska unija
EAEZ	Evroazijska ekonomska zajednica
EABR	Evroazijska banka za razvoj
EES	Evroazijski ekonomski savez
ASEAN	Savez zemalja Jugoistočne Azije
IAEA	Međunarodna agencija za atomsku energiju
SCO	Šangajska organizacije za saradnju
MRTS	Megaregionalni trgovinski sporazumi
BDP	Bruto domaći proizvod
SAD	Sjedinjene Američke Države
RF	Ruska Federacija
EU	Evropska unija
UN	Ujedinjene nacije
NATO	Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora, naziva se još i Sjevernoatlantski savez, poznatiji po kratici NATO od engleskog naziva North Atlantic Treaty Organisation
OEBS	Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
SALT	Strategic Arms Limitation Talks- američko-sovjekski sporazum o ograničavanju strateškog i raketnog naoružanja
ABM	AntiBallistic Missile- Protivbalistički projektili -Sporazum iz 1972. Godine,
PRO	Protivraketna odbrana
EvroPRO	Evropske protivraketa odbrana
CFE	Sporazum o konvencionalnom naoružanju u Evropi
RSFSR	Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička Republika (rus. Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика)

LITERATURA

1. Avramov, Smilja, Postherojski rat Zapada protiv Jugoslavije, Veternik, 1997.
2. Aranitovic, Dobrilo, priredio, Tekstovi ruskih autora u zborniku Fenomenologija ruske duše, Logos, Beograd 2008.
3. Baranovsky Vladimir (ed.), Russia and Europe: The Emerging Security Agenda, Oxford University Press, New York, 1997.
4. Barkhatova E. Yu. Komentar o Ustavu Ruske Federacije. - "Prospekt", 2010.
5. Bellacqua A. James, The Future of China-Russia Relations, The University Press of Kentucky, 2009.
6. Butenko Anatolij i Kolesničenko Julija „ Mentalitet Rusa u evroazijstvo“, Fenomenologija ruske duše, Logos, Beograd ,2008.
7. Bžežinski, Zbignjev., Velika šahovska tabla, CID, Podgorica, 1999.
8. Danilevski, Nikolaj, Rusija i Evropa, Dosije, Beograd, 2007.
9. Dark R. Ken, “The Changing form of post Cold-War Security”, in: New Studies of post Cold-War Security, Ashgate Publishing, London, 1996.
10. de Wijk, Rob, How China and Russia Reshape the World, Power politics, Amsterdam: University Press, 2016
11. Dugin. Aleksandar, Osnovi geopolitike-geopoliticka buducnost Rusije, Zrenjanin, 2004.
12. Dugin, Aleksandar, Konspirologija, BRTMO, Beograd 2001.
13. Đurić. Vinko, “ Na polovini puta“, Krug Commerce, Beograd 2004
14. Engdah F. William, Uništite Kinu –Što Washington čini da obuzda kineski utjecaj u svijetu, Profil Knjiga - Zagreb , 2014.
15. Глинкина П. Светлана, Зевин З. Леон, Евразия в поисках идентичности, Москва, 2011.
16. Isakova, Irina. Russian Governance in the Twenty-First Century – Geo-strategy, geopolitics and governance, Cass Contemporary Security Studies, New York- Frank Cass, 2005.
17. Kilibarda, Zoran, Osnove geopolitike, Službeni glasnik, Beograd, 2008.
18. Kilibarda, Zoran, “Geopolitička polazišta strategije nacionalne bezbjednosti“ Vojno delo, br. 2, Beograd, 2009.
19. Кортунов С. В. Современная внешняя политика России: стратегия избирательной вовлеченности. М.: ГУ-ВШЭ, 2009.

20. Kovač Mitar, Potkonjak- Lukić Brankica, Dimitrijević Nenad, "Evroazijske integracije i njihove ferleksije na Republiku Srbije", Vojno delo, Beograd, 2014.
21. Ključevski, Vasilij Osipovič, Istorija Rusije, Sluzbeni list SCG i CID, Beograd – Podgorica 1997.
22. Laker, Volter, Istorija Evrope - 1945-1992, Clio, 1999.
23. Lo Bobo, Axis of Convenience – Moscow, Beijing and the New Geopolitics, Brookings Institution Press, 2008.
24. Makinder Halford, Demokratski ideali i stvarnost, Metaphysica, Beograd, 2009.
25. Medvedev, Roj, Putin: povratak Rusije, Beograd, 2007.
26. Milosević, Zoran, Rusko pitanje danas, Institut za političke studije, Beograd, 2006.
27. Milošević Zoran, Putinova politika, Institut za političke studije, Beograd, 2007.
28. Milošević, Đorđe, Rusija na raskrću, Prometej, Novi Sad, 2003.
29. Нарочницка Наталија, Русија и Руси у светској историји, Српска књижевна заједница, Београд, 2008. Barnes, Trevor "The Secret Cold War: The CIA and American Foreign Policy in Europe 1946-1956 Part II". The Historical Journal, 1982.
30. Назарбаев Нурсултан Абдишевич, Евразийский союз, Идеи, практика, перспективы 1994–1997, Москва, 2011.
31. Norling Nicklas, „China and Russia: Partners with Tensions“, Policy Perspectives, 2007.
32. Osnovi socijalne koncepcije Ruske pravoslavne crkve. Biblioteka „Savremeno bogoslovlje“, Beseda, Novi Sad, 2007.
33. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви, Москва, 2008
34. Perišić, Srđan, Nova geopolitika Rusije, Beograd, 2015.
35. Petrović Dragan, Knjezević Miloš, Savremeni predsednički sistemi, Institut za političke studije, Beograd, 2005.
36. Petrović, Dragan, Rusija na početku XXI veka - geopolitička analiza, Prometej, 2007
37. Srđan Perišić, „Geopolitičko usmerenje spoljne politike Rusije“, Vojno delo, Beograd, 2014.
38. Srđan Perišić, „Nacionalna bezbednost kao jedan od osnovnih činioca geopolitičkog pozicioniranja Rusije u 21. veku“, Vojno delo, Beograd, 2010.
39. Šahović Milan, Evropska unija kao svetska politička sila, Centar za antiratnu akciju, Beograd, 2001
40. Шаклеина Т.А, Основные положения концепции внешней политики Российской Федерации утверждены Распоряжением Президента Российской Федерации

Б.Н.Ельцина от 23 апреля 1993 г. - Внешняя политика и безопасность современной России. 1991-2002. Хрестоматия в четырех томах, Moskva, 2002.

41.Trubeckoj,Nikolaj, Nasljeđe Džingis Kana, Brimo Beograd,2002,

42.Винокуров Евгений, Либман Александр ,Евразийская континентальная интеграция,Евразийский банк развития, Санкт-Петербург, 2012.

43.Zinovjev Aleksandar, Velika prekretnica: kritika zapadne hegemonije, Naš dom, Beograd, 1999.

44.Živanov Sava , Rusija tokom Jeljcina: društveni procesi i političko organizovanje, 1990-1999, FPN, Beograd, 2002.

Prilog 1:

-Dugin ,Aleksandar ,, Rat za azijski Balkan ,, , Geopolitika , br. 6 , Beograd 2002.

-Dugin ,Aleksandar ,, Rat za azijski Balkan ,, , Geopolitika , br. 6 , Beograd 2002.

-Haukkala Hiski, “A problematic ‘strategic partnership’”, in: Dov Lynch (ed.) EU-Russian security dimension, Occasional Papers, No. 46, Helsinki, 2003.

-Kommersant, Nabuko je neizbeža, 2009. - br. 125

-Kommersant, Natalija Grib, Tamila Jodhua, Mikhail Zygar . "Južni tok" ruši na sever ,2008,br.190.

-Lowell Dittimer, Journal of Contemporary China „The Sino-Russian Strategic Partnership“, објављена: 02 Јул 2010.

-Rokuci Adrijano ,, Pravoslavni svijet kao politicki projekat “, Limes plus , br .1/2005,Beograd

-Perevedencev Viktor, "Puno alkohola, mali Rus", Limes plus 1/2005 , Beograd.

-Politikologija religije , br.1 : „O vahabizmu i hanafitskom učenju“ -Oliver Potežica“Vahabiti –pridoslice na Balkanu“- Rmandić Boban , Beograd 2007.

Prilog 2:

-“Common strategy of the European Union on Russia”, Official Journal of the European Communities, Brussels, 1999., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:331:0011:0016:EN:PDF9> (19.03.2018)

-Eurasian economic integration: Facts and figures, Evrazijska ekonomska integracija: Činjenice i brojke, http://eurasiancommission.org/ru/Documents/broshura26_RUS_2014.pdf (11.01.2018)

-Haukkala Hiski and Medvedev Sergei (eds.), The EU Common Strategy on Russia: Learning the Grammar of the CFSP,

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.3350&rep=rep1&type=pdf>

(21.09.2017)

-Kurečić, Petar, Novi svjetski geopolitički poredak: teorijske odrednice, Hrvatski geografski glasnik, 2004, 103-120. file:///C:/Users/haris/Downloads/5_Petar_Kurecic.pdf (25.09.2017)

-Lo, Bobo, „Ten things everyone should know about Sino-Russian relationship“, https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/pb_china_bl_dec08-775.pdf (27.09.2017)

-Maria Raquel Freire, “Two unequal partners: the EU and its Russian neighbor”, in: André Barrinha (ed.) Towards a Global Dimension: EU’s Conflict Management in the Neighborhood and Beyond, Fundação Friedrich Ebert, Lisboa, 2008. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/lissabon/06685.pdf> (09.09.2017)

-Neue Macht Neue Verantwortung, Stiftung Wissenschaft und Politik, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/DeutAussenSicherhpol_SWP_GMF_2013.pdf (01.10.2017)

-Шаклеина Т. Великие державы и региональные под-системы,

<http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/566/Shakleina-26.pdf> (05.10.2017)

-Telegram, George Kennan to George Marshall ["Long Telegram"], February 22, 1946. Harry S. Truman Administration File, Elsey Papers.

https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/coldwar/documents/pdf/6-6.pdf (06.11.2017)

Prolog 3 :

-Centralna banka Rusije, http://www.cbr.ru/hd_base/default.asp?Prtlid_7d (07.10.2017)

-Eurostat, The European Union and Russia, statistical comparison.(2007): <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5613280/KS-77-07-231-EN.PDF/46ba7907-6622-427c-ad28-ea311aaddc39?version=1.0> (09.02.2018)

-Federalni zakon Ruske Federacije o prenošenju vjerskih organizacija verske imovine koja se nalazi u državnom ili opštinskom vlasništvu od 30. novembra 2010. godine br. 327 FZ.

<http://www.rg.ru/2010/12/03/tserkovnoedobro-dok.html> (12.12.2017)

-Федеральный закон Российской Федерации от 20 июля 2012 г. N 121-ФЗ,

<http://www.rg.ru/2012/07/23/nko-dok.html> (9.10.2017)

-Intervju sekretara Saveta bezbjednosti Rusije Nikolaja Petruševa objavljen na sajtu Saveta bezbjednosti RF. <http://www.scrf.gov.ru/news/491.htm> (10.03.2018)

-Izlaganje potpredsjednika Jedinствene Rusije: Boris Grizlov, „Ideologija rossijskogo konservatizma – éto ideologija zaboty obo vseh graždananah strany”, na 11. kongresu

„Jedinstvene Rusije”, novembar 2010, u okviru prve tematske cjeline: „Ideologija i programni dokument”, <http://edinros.ru/er/text.shtml?10/9148,110031> (11.11.2017)

-Izmjene i dopune člana 148. Krivičnog zakona Ruske Federacije i određenih zakonodavnih akata Ruske Federacije kako bi se suprotstavili uvreda vjerskih uvjerenja i osjećaje građana: Federalni zakon Ruske Federacije je 29. juna 2013. godine № 136-FZ.

<http://www.rg.ru/2013/06/30/zashita-site-dok.html>. (13.10.2017)

-Jedinstvena Rusija ,Всероссийская политическая партия «ЕДИНАЯ РОССИЯ»,

<https://er.ru> (15.12.2017)

-Joint Declaration on strengthening dialogue and cooperation on political and security matters in Europe, EU-Russia Summit, 30 October 2000, Paris,

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-00-1239_en.htm (03.02.2018)

-Konceptija nacionalne bezbednosti

RF:<https://flot.com/nowadays/concept/conceptdoc1/>(13.11.2017)

-Koncept spoljne politike Ruske Federacije (odobren od strane predsjednika Ruske Federacije V. V. Putina 28. juna 2000. godine

http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_16974.html (17.11.2017)

-Koncept spoljne politike Ruske Federacije (odobren od strane predsjednika Ruske Federacije Medvedeva 12. jula 2008. godine, <http://kremlin.ru/events/president/news/786> (20.11.2017)

-Koncept spoljne politike Ruske Federacije (odobren od strane predsjednika Ruske Federacije Vladimir Putin 30. novembra 2016. godine. http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248 (20.11.2017)

-Концепция внешней политики Российской Федерации, 15 июля 2008 года,

<http://kremlin.ru/acts/news/785> (23.11.2017)

-Минске состоялось заседание Высшего Евразийского экономического совета, Минск-sastanak Vrhovnog Evroazijskog ekonomskog saveta,

<http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/25-10-2013-2.aspx> (17.12.2017)

-Обраćanje predsjednika Vladimira Putina na Minhenskoj konferenciji na oficijalnom sajtu Rusije <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> (06.04.2018)

-Обраćanje predsjednika Ruske Federacije Vladimir Putin na sastanku sa učesnicima Saveta ruske pravoslavne crkve. <http://www.patriarchia.ru/db/text/2767741.html> (13.02.2018)

-Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbednosti, Уставные органы ОДКБ

<http://www.odkb-csto.org> (19.12.2017)

-Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezbjednosti , Организация договора о коллективной безопасности, http://www.odkb-csto.org/authorized_organ (19.12.2017)

- ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОЙ КОНЦЕПЦИИ Русской Православной Церкви
<http://www.patriarchia.ru/db/text/419128.html> (15.02.2018)
- Pregled ruske spoljne politike, (Обзор внешней политики Российской Федерации)
<http://www.mid.ru/activity/review> (24.11.2017)
- Savezni zakon br. 125-FZ o slobodi savjesti i verskim udruženjima od 26. septembra 1997. godine. - http://base.garant.ru/171640/1/#block_100 (11.02.2018)
- Sporazum o osnivanjuEvroazijske ekonomske zajednice, Договоробучреждении Евразийского экономического сообщества ,
<http://www.evrazes.com/docs/view/3> (06.04.2018)
- Strategija nacionalne bezbjednosti RF do 2020, Oficijalni sajt Saveta bezbjednosti RF:
<http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html> (27.12.2017)
- Стратегия развития отношений Российской Федерации с Европейским Союзомна среднесрочную перспективу (2000–2010 годы), Helsinki, 22. Oktobar 1999.
http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_11688.html (04.02.2018)
- Stenogram istupanja Putina na zasjedanje klubaValdaj,
<http://www.rg.ru/2013/09/19/stenogramma-site.html> (21.02.2018)
- Stenogram istupanja V.Surkova pred Centra Partijskog obrazovanja i obuke kadrova VPP Jedinstvene Rusije 7. februara 2006,
<http://www.intelros.org/lib/doklady/surkov1.htm> (15.11.2017)
- Šangajska organizacija za saradnju ,The Shanghai Cooperation Organisation,
http://eng.sectsco.org/about_sco (21.02.2018)
- Tekst koncepcije na sajtu Saveta bezbednosti RF,
<http://www.scrf.gov.ru/documents/1.html> (17.11.2017)
- Tekst Projekta na oficijelnom sajtu predsjednika Rusije:
<http://kremlin.ru/events/president/news/6152> (27.11.2017)
- Tekst ruske vojne doktrine iz 1993. godine može se naći na sajtu Vijeća sigurnosti RF,
<http://www.scrf.gov.ru/documents/45.0.html> ,(30.11.2017)
- Tekst Vojne doktrine RF iz 2000.godine ,
<http://www.scrf.gov.ru/documents/33.html>,(30.11.2017)
- The Foreign Policy Concept of the Russian Federation, Moscow, 2000,
<https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/index.html> (21.11.2017)
- Указ Президента Российской Федерации «Об основах стратегического планирования в Российской Федерации» - Predsjednički dekret o osnovama strateškog planiranja u Ruskoj Federaciji. <http://www.kasparov.ru/note.php?id=4AEEEC233AEA5> (09.10.2017)

-Указ Президента РФ от 12.05.2008 N 724 (ред. от 23.11.2016) "Вопросы системы и структуры федеральных органов исполнительной власти"- Predsjednički dekret od 12.05.2008. N 724 (izmijenjena i dopunjena dana 23.11.2013.) "Pitanja sistema i strukture federalnih izvršnih organa.

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_76855/ (09.10.2017)

-Указ Президента РФ от 12.05.2008 N 724 (ред. от 23.11.2016) "Вопросы системы и структуры федеральных органов исполнительной власти - Predsjednički dekreta= od 12.05.2008. N 724 (izmijenjen i dopunjen dana 23.11.2013.) "Pitanja sistema i strukture federalnih izvršnih organa

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_76855/ (10.10.2017)

-Ustav RFUstav RF-Конституция Российской Федерации,

<http://constitution.kremlin.ru> (13.11.2017)

-Ustav ODKB ,

http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=124 (04.12.2017)

-Zvanična prezentacija projekta "Južni tok",

<http://www.south-stream-transport.com/> (09.01.2018)

-zvanična internet stranica Predsjednika Rusije www.kremlin.ru (13.01.2018)

-Zvanična internet prezentacija Evroazijske ekonomske zajednice ,

<http://www.evrazes.com/> (19.01.2018)

-Zvanična internet prezentacija Carinske

unije,<http://www.customsunion.ru/org/topic/205/91.html> (05.02.2018)

Prilog br.4:

-Ambrosio, Thomas, The geopolitics of Slavic Union: Russia, Belarus, and multipolarity, Geopolitics, Routledge, 1999, str. 76, 4:3, 73-90, DOI: 10.1080/14650049908407656, <http://dx.doi.org/10.1080/14650049908407656> (04.02.2018)

-Аналитический портал — Международное обозрение — Фонд стратегической культуры, Valentin Katasonov, Valutni svopovi u savremenom svijetu, <http://srb.fondsk.ru/news/2014/09/24valutni-svopovi-u-savremenom-svetu-radzhane-globalnog-vautnog-kartela-deo-prvi.html> (07.02.2018)

-Broj muslimana u Rusiji dostigao 25 miliona, Aljazeera balkans, 6. mart 2018

<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/broj-muslimana-u-rusiji-dostigao-25-miliona> (09.03.2018)

-China: Economy Overview, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/fields/207.html> (07.03.2018)

- Cohen A. and Blank S. „Reset” Regret: Russian „Sphere of Privileged Interests” in Eurasia Undermines U.S. Foreign Policy. 2011. Heritage Foundation,
<http://www.heritage.org>(03.04.2018)
- Ћepurin Aleksandar, Diskretni šarm Evroazijskog saveza,
<http://www.politika.rs/rubrike/Pogledi-sa-strane/Diskretni-sarm-Evroazijskog-saveza.sr.html>
(21.04.2018)
- Дугин, Александр ,ОСНОВЫ ГЕОПОЛИТИКИ Москва, Арктогея,2000
<http://arctogaia.com/public/osnovygeo/> (19.12.2017)
- Dugin Aleksandar, Predavanje broj 4, Dve strane ruskog pravoslavlja (moderan identitet Rusije)
27.04.2009, <http://konservatizm.org/konservatizm/ident/270409150306xhtml> (21.02.2018)
- F. William Engdahl, 13.09.2017.god., Neo New Eastern Outlook, Gold Oil Dollars Russia and China,
<https://journal-neo.org/2017/09/13/gold-oil-dollars-russia-and-china> (28.03.2018).
- Информационно-аналитический портал Союзного государства, Tekst Ugovora o stvaranju Savezne države Rusije i Belorusije <http://www.soyuz.by/about/docs> (09.03.2018)
- Intervju premijera V.Putina americkom novinaru SNN - A Lariju Kingu :
<https://ria.ru/20101202/303390492.html> (21.03.2018)
- Milinčić Lj. „, Ruska berza normalizovana „, Politika , 22. septembar 2008,<http://www.politika.co.rs/sr/clanak/56584/> (24.12.2017)
- «Минченко консалтинг»: "Большое правительство Владимира Путина и "Политбюро 2.0", „ Velika vlada Vladimira Putina – Politbiro 2.0“
http://minchenko.ru/analitika/analitika_27.html (22.12.2017)
- Naročnickaja , Natalia, Aktivnost Vatikana na teritoriji Ruske:geopolitički aspekt,
<http://pravoslavie.ru/analit/vaticanprozel.htm> (10.02.2018)
- Nedeljković, Ljiljana : "Моć ruske energije", Nova sprska politička misao, Beograd,
http://www.starisajt.nspm.rs/koment2006/2007_nin_nedeljkovic1.htm (14.01.2018)
- Никиты Михалкова, 26 октября 2010, "Манифест Просвещенного консерватизма" ,
<http://www.polit.ru/article/2010/10/26/manifest/> (15.02.2018)
- Novosti Federacii internet izdanje-tekst: „Противоракеты можно победить только здоровым прагматизмом”, Москва, 04.02.2008.,
<http://www.regions.ru/news/power/2122632> (23.12.2017)
- Petrovic.Dragan,“Rusija i demografski problem“,Nova srpska politička misao,
http://starisajt.nspm.rs/koment_2007/2007_petrovicd2.htm (04.11.2017)

- P.Zajhan, „ U Rusiji nastupa epoha tamnog jahača“,Stratfor, prevod Nove srpske političke misli, http://starisajt.nspm.rs/koment_2007/2007_stratfor1.htm (11.11.2017)
- RIA Novosti ,Евразийское экономическое содружество – ЕврАзЭС, <https://ria.ru/20151010/1298778399.html> (15.04.2018)
- RIA Novosti , 25.03. 2007, Putin: „Rusija u doglednoj budućnosti neće u EU“: <http://www.mail-archive.com/sim@antic.org/msg34527.html> (17.04.2018)
- Rober Stojkers, „Sur la situation actuelle de la Russie” („O aktuelnoj situaciji u Rusiji“)objavljen na srpskom na <https://www.e-nacija.com/arhiva> (07.02.2018)
- Ruski ekonomski casopis“Lenta <https://lenta.ru/news/2011/01/17> (14.02.2018)
- Ruski list - savezni broj №4514,„Predvybornaâ Programma Vserossijskoj političeskoj partii 'Edinaâ Rossiâ' 'Plan Putina – dostojnoe budušee velikoj strany', <http://www.rg.ru/2007/11/09/er.html> (28.03.2018)
- Ruska-berza-normalizovana,VЗГЛЯД, Целые отрасли становятся сильнее из-за ослабления рубля, Текст: Ольга Самофалова, 28 ноября 2014, <https://vz.ru/economy/2014/11/28/717668.html> (11.02.2018)
- Sergej Balmazov, Vadim Truhačev," Договор СНВ под руку с ядерной доктриной”,Pravda,Moskva, <http://www.pravda.ru/world/08-04-2010/1026718> (22.02.2018)
- Sofia Pale,05.10.2006.god.,Neo New Eastern Outlook, „Russian Business Interests in China“, <https://journal-neo.org/2016/10/05/russian-business-interests-in-china>, (07.03.2018)
- Süddeutsche Zeitung „Putin: Plädoyer für Wirtschaftsgemeinschaft Von Lissabon bis Wladiwostok”, 25.11.2010. <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/putin-plaedoyer-fuer-wirtschaftsgemeinschaft-von-lissabonbis-wladiwostok-1.1027908> (22.02.2018)
- „Summit of Failure: How the EU Lost Russia over Ukraine”, Spiegel Online International, November 24, 2014 <http://www.spiegel.de/international/europe/war-in-ukraine-a-result-of-misunderstandingsbetween-europe-and-russia-a-1004706.html> (15.03.2018)
- Uvodna riječ ministra inostranih poslova RF Sergeja Lavrova o rezultatima rada ruske diplomatije u 2012.g. – drugi dio <http://fakti.org/rossiya/mid/lavrov-eu-je-uzurpirala-istragu-o-trgovini-ljudskim-organima> (28.03.2018)
- Винокуров Евгений ,Прагматическое евразийство- Pragmatično Evroazizstvo, <http://www.globalaffairs.ru/number/Pragmaticeskoe-evraziistvo-15950> (30.03.2018)
- Владимир Путин,Новый интеграционный проект для Евразии — будущее, которое рождается сегодня, 03.10.2011. Novi integracioni projekat za Evroaziju - budućnost koja se radja danas , <http://izvestia.ru/news/502761> (16.04.2018)

-Vladimir Putin: Nova razvojna banka BRICS-a će kreditirati projekte u sferi energetike“, [https://hr.rbth.com/2015/07/10/putin-nova-razvojna-banka-brics-a-ce-kreditirati-projekte-u-sferi energetike_198097](https://hr.rbth.com/2015/07/10/putin-nova-razvojna-banka-brics-a-ce-kreditirati-projekte-u-sferi-energetike_198097) (11.03.2018)